AL. KUPRIN

BORDELUL

Vieți și destine

AL. KUPRIN

BORDELUL

Editura LOGOS
București, 1993

Coperta de VASILE SOCOLIUC

Consilier editorial
Mihail Dumitrescu

Ediția de față a folosit ca bază textul publicat în AL. KUPRIN, *Bordelul* (Iama), în românește de P. IOANID, București, Editura I. Brănișteanu, f.a. La transcrierea textului a fost modernizată ortografia și au fost îndreptate inadvertențele onomastice și stilistice, în lumina exigențelor editoriale actuale.

Pentru versiunea de față, toate drepturile de reproducere aparțin editurii LOGOS — BUCUREȘTI.

În atenția cititorilor

Din ciclu de romane consacrat de autor Misterelor Parisului și celebrului personaj Rocambole, care a și dat numele întregului ciclu, au apărut pînă acum următoarele titluri:

Rocambole 1—3: *Moștenirea misterioasă*
Rocambole 4—7: *Clubul Valeților de Cupă*
Rocambole 8—12: *Intrigile lui Rocambole*
Rocambole 13—14: *Răzbunarea contesei Artoff*
Rocambole 15—17: *Cavalerii Nopții*
Rocambole 18—20: *Testamentul lui Grain de Sel*
Rocambole 21—26: *Reînvierea lui Rocambole*

Răspunzînd numeroaselor solicitări primite din partea cititorilor, editura noastră a scos un supliment de tiraj din primul roman al ciclului, *Rocambole 1—3, Moștenirea misterioasă.*

În pregătire și sub tipar:

Rocambole 27—34: *Ultimul cuvînt al lui Rocambole*
Karl May: *La nord de Țara Diavolului*
Karl May: *Sub vulturul imperial*, vol. 1—5.
Sinclair Lewis: *Main Street*, vol. 1—2.
Jose Moselly: *Aventurierul*, vol. 1—10.

Pentru informații și comenzi, contactați-ne la adresa:
Intrarea Lucaci nr. 3, ap. 8, sector 3, tel. 61 76 57

EDITURA LOGOS—BUCUREȘTI

I.S.B.N. 973-90849-10-

PARTEA I

În Rusia, pe vremuri, cu mult înainte de epoca drumurilor de fier, trăiau în marginea unui oraş de la miazăzi, din tată în fiu, numeroase familii de birjari. De aceea se spunea locului acela Iamskaia Sloboda* sau, mai simplu, *Iama*, „Bîrlogul".

După ivirea locomotivelor şi a aburilor, neamul viol al birjarilor pierdu treptat-treptat felul său zgomotos de a fi. Se apucă de alte îndeletniciri, se împrăştie, se risipi. Dar Bîrlogul, loc de chefuri şi de bătăi, unde nu e bine să te hazardezi noaptea, şi-a păstrat ani de-a rîndul, pînă azi chiar, faima de deocheată.

Printr-un capriciu al întîmplării, pe înseşi ruinele cuiburilor părăsite, pe vremuri, dulcineele cu obrajii ca bujorul ale soldaţilor şi grăsunele văduve cu gene de cărbune ale birjarilor vindeau prin unghere vodcă prohibită şi dragoste, s-au ridicat încet-încet case de toleranţă, controlate oficial şi supuse celui mai aspru regulament.

De la sfîrşitul veacului al XIX-lea ambele uliţe ale Bîrlogului, cea mare şi cea mică, nu mai sînt, pe-o parte şi pe alta decît o înşiruire de case publice. Case particulare sînt doar cinci-şase, cu cafenele, cîrciumi şi băcănii, puse numai în slujba prostituţiei.

Felul de viaţă, obiceiurile, moravurile, nu se prea deosebesc în cele peste treizeci de stabilimente ale Bîrlogului; diferenţa constă doar în preţul cu care-i tarifează dragostea trecătoare şi în amănuntele exterioare ce-i corespund: femei mai mult sau mai puţin frumoase, veşminte mai mult sau mai puţin plăcute, localuri şi mobile mai mult sau mai puţin luxoase.

---

* Mahalaua birjarilor sau a brişcarilor.

Prima casă pe stînga, cum intri în *Iamskaia cea mare*, e stabilimentul lui Treppel, stabiliment socotit printre cele mai bune. E o firmă veche. Stăpînul de acum, care poartă un cu totul alt nume, e consilier municipal. Casa, clădită în stil rus alterat, are doar un etaj; e vopsită în verde și în alb și înzorzonată cu ciubucărie ce reprezintă căișori, dantelării, cocoși. Peste cărărul scării se află întinsă o pînză albă; în vestibul un urs împăiat ține între labele întinse o cupă de lemn destinată cărților de vizită. Parchetul salonului e ceruit, la ferestre-s perdele de tul strevăzii și tapete de mătase cărămizie. De-alungul pereților, împodobiți cu oglinzi în cadre aurite, se află înșirate scaune albe cu împletitură aurie. Sînt două cabinete particulare cu covoare, divanuri și perniță de puf îmbrăcate în atlas. Camerele de culoare au lanterne venețiene roze sau azurii, macaturi de mătase și perne sclipitoare. Pensionarele poartă rochii de mătase, decoltate pînă în josul taliei, garnisite cu blănuri, sau travestiuri elegante: husari, paji, pescărițe și școlărițe. Cele mai multe sînt germane-baltice, frumoase creaturi blonde cu piepturi dolofane. La Treppel o „vizită" costă trei ruble și o „noapte" zece.

Trei stabilimente cu tariful de două ruble, al Sofiei Vassilievna, al Anei Marcova și la „Kievul cel vechi", sînt mai puțin luxoase. Celelalte case din Iamskaia cea mare, natural mai sărace, nu au tariful decît de-o rublă.

Iamskaia cea mică e frecventată exclusiv de soldați, de borfași, de lucrători, într-un cuvînt de oameni amărîți, iar prețul coboară pînă la cincizeci de copeici, dar nu și mai jos. Din toate stabilimentele se desprinde murdăria, mizeria. Podeaua stabilimentului e scorojită, burdușită, plină de jupuieli; ferestrele sînt mascate cu chembrică, odăile de culcare sînt simple strane despărțite prin pereți subțiri care nu urcă pînă în tavan, iar în paturi, pe rogojini, vechi și roase, zac vraiște pături de bumbac, ciuruite și cearceafuri boțite, zdrențuite. O duhoare acră de loc închis, în care se amestecă mirosul de alcool și de dejecțiuni umane, domnește peste tot. Femeile poartă zdrențe de indiană, multicolore, sau costume de marinari; mai toate au glasul răgușit, fonf, nasul pe jumătate ros, chipul plin de zgîrieturi sau învinețit de loviturile primite de curînd;

dar se văscuiesc grosolan cu ajutorul roșului pe care, mu-indu-și degetul în salivă, îi iau de pe cutiile cu țigări.

Tot anul, în afară de ultimele trei zile din săptămîna patimilor și de ajunul Bunei Vestiri „cînd pasărea nu-și face cuib și cînd fata cu părul scurt nu-și împletește cozile", de cum dă în amurg, e aprins în fața fiecărei case, deasupra porții, un felinar roșu. Ulița se înviorează atunci de ai crede că ești în sărbătorile Paștelui. Bristile nu prididesc să vină și să plece. Ferestrele sînt luminate strălucitor, iar prin geam răzbesc în afară vesele acorduri de vioară și de pian. Toate porțile-s larg deschise. Din uliță zărești anticamera decorată cu picturi verzi reprezentînd peisaje elvețiene și scara ce dă într-un culoar îngust, luminată de-o lumină orbitoare a unei lămpi enorme. Pînă-n zori, sute și mii de inși urcă și coboară de-a lungul treptelor. Vin pe rînd; bătrînei dornici de aținări artificiale, cadeți și liceeni, copii încă, părinți de familie, bărboși, venerabili stîlpi ai societății cu ochelari de aur, tineri însurăței, logodnici amorezați, profesori respectabili cu nume cunoscute, hoți, asasini, avocați ghiftuiți cu liberalism, pedagogi, severi gardieni ai moralei scriitori, pionieri ai civilizației cu teorii de avangardă, autori de articole fulminante și pătimașe asupra emancipării femeii, copoi de politic, spioni, ocnași evadați, ofițeri, studenți, socialiști, anarhiști, patrioți venali.

Vin pe rînd: timizii și obraznicii, teferii și bolnavii care fac pentru întîia oară cunoștință cu o femeie și bătrînii stricați, istoviți de pe urma tuturor viciilor, tinerii chipeși cu ochi limpezi și avortonii schilodiți de natură, surdo-muții, orbii, cîrnii cu trupuri blege, cu răsuflarea bolnavă, pleșuvii.

Pătrund fără nici o formalitate, ca la restaurant sau ca la gară, se așează, fumează, beau, se prefac veseli, țopăie și schițează gesturi porcoase, imitînd actul sexual. Uneori, pe-ndelete, cu grijă, alteori cu o grabă brutară, își aleg o femeie, siguri că nu vor întîmpina refuzul. Plătesc repede suma cerută dinainte și, pe patul cald însă de trupul predecesorului lor, săvîrșesc în zadar, marele, sublimul act al naturii, actul concepției. Iar femeile se lasă, cu gesturi studiate de profesioniste, cu vorbe și cu zîmbete totdeauna aceleași, cu o indiferență de mașini. Ele satisfac poftele primului mascul, ale celui de al doilea, al treilea, al patrulea, al zecelea, dacă își așteaptă rîndul și acesta în sala comună.

Așa se scurge noaptea. O dată cu zorile Bîrlogul își recapătă calmul încet-încet. Dimineața limpede îl vede totdeauna tăcut, gol, cufundat în somn, cu ușile și perdele trase. De cum se va înserа, femeile au să se trezească și se vor pregăti pentru noaptea ce vine.

Și, într-una, zi după zi, luni și ani de-a rîndul, ele își petrec în harem public viața ciudată și ireală. Alungate de societate, blestemate de neamurile lor, victime ale temperamentului social, bălți pentru scurgerile voluptății orașului, paznice ale cinstei familiilor — trăiesc peste patru sute de ființe prostite, leneșe, isterice și sterpe.

II

Sînt orele două după amiază. Stabilimentul de clasa doua, tarifat cu două ruble, al Anei Marcovna, e toropit încă în somn. În tăcere și în penumbră, cu cele două șiruri de scaune de pluș rînduite lîngă pereți, cu oglinzile-i în cadre aurite și cu oleografiile lui Makovski reprezentînd Festinul Boierului și Baia, sala mare, pătrată, are ceva de o severitate, de o gravitate și de o tristețe ciudată.

Aseară, ca și în alte seri, ulița, plină de oameni și de trăsuri, fierbea, luminată de felinarele roșii spînzurate la porți și de razele ce răzbeau prin ferestre; acum ea e pustie și pîlpîie în dogoarea prietenoasă a soarelui de vară; aseară ca și în alte seri, luminile sclipeau, muzica răsuna, fumul albăstrui al tutunului, plutea în văzduh, perechile înlănțuite, deșelate, cu picioarele în sus, se frămîntau în spasme; astăzi sala cu perdele trase rece, mohorîtă, pustie, își dă impresia pe care o ai cîteodată, în plină zi, în teatrele goale, în circuri și în sălile tribunalelor. Colțurile negre ale pianului au luciri șterse, iar clapele, îngălbenite, știrbite, mîncate, se desprind palid. Aerul moenit e încă saturat de mirosurile din ajun. Simți parfumul, tutunul, mucezeala încăperilor deșarte, sudoarea trupurilor de femei, nesănătoase și neîngrijite, săpunul igienic. parfumul de sacîz cu care e lustruit parchetul. Dar în acest amestec regăsești și mizeria ierburilor de baltă pe cale de a se vesteji.

Azi sînt Rusaliile. Potrivit unui vechi obicei, din zori, pe cînd încă domnişoarele dorm, femeile de serviciu ale stabilimentului au cumpărat din tîrg un maldăr de pelin pe care l-au împrăştiat peste tot. Foile trosnesc sub picioare în galerii, în cabinetele particulare, în sala mare. Femeile au aprins, de asemenea candelele în faţa tuturor icoanelor. După datină, pensionarele se abţin de la aceste rituri, din cauză că şi-au pîngărit mîinile în timpul nopţii.

Portarul a împodăbit şi el pridvorul cu doi mesteceni tineri. La fel sînt împodobite pridvoarele de prin vecinătate. Toate rampele şi toate uşile sînt înzorzonate pe dinafară cu prăjini albe, în jurul cărora agonizează o verdeaţă plăpîndă.

Din bucătărie, se aude, în tăcerea casei adormite, bocănitura satîrului; sînt pregătite fripturi pentru prînzul pensionului Liubka, una dintre fete a ieşit în curte în cămaşă, cu picioarele şi cu braţele goale. Ea e o tînără cam urîţică, plină de pistruit, dar fragedă şi bine împlinită. Aseară n-a avut decît şase clienţi şi niciunul n-a rămas toată noaptea. Fata a dormit singură, singurică, în patul ei cel mare. De aceea s-a sculat de vreme, de la zece şi a venit să dea o mînă de ajutor bucătăresei la spălatul meselor şi a faianţei.

Acum dă rămăşiţele de carne lui Azor, cîinele prins în lanţ lîngă coteţul lui. Dulăul, păros, trage de lanţ să-l rupă, sare şi îşi pune labele din faţă pe umerii fetei sau îşi lungeşte capul în ţărînă, scuturînd din şira spinării şi din coadă, caşcă botu—i negru, dă la iveală colţii şi mîriie în chip de mulţumire. Plimbînd bucata de carne pe dinaintea cîinelui, Liubka vrea să-l atîţe.

— Hei, puturosule! Ai răbdare, ţi-o dau! Uite la el, ce nerușinat e.

Dar ea se bucură nespus de gudurările şi mîngîierea cîinelui, de puterea ce exercită deocamdată asupra lui, de impresia unei nopţi petrecute în tihnă, de Rusalii, sărbătoarea în care se contopesc amintiri confuze din copilărie, de dimineaţa limpede, însorită, pe care o vede aşa de rar.

Musafirii nopţii au plecat. E ceasul odihnei şi al afacerilor. În odaia patroanei cinci persoane se află la cafea. Iat-o întîi pe cucoana Ana Marcovna, al cărui nume e dat şi casei. Are vreo şaizeci de ani. Puţintică şi durdulie, poţi s-o asemeni, privind-o de jos în sus, cu trei gogoloaie de piftie,

una mare, una mai mică și una mică: fusta, bustul și capul. Ciudat, ochii ei, de-un albastru fanat, sînt ochi de fată, aproape de copil. Doar gura, cu buza de jos atîrnînd umedă, vînătă, e „o gură de babă".

Vine pe urma bărbatului ei, Isaia Savici, un bătrînel sur, liniștit și tăcut. A început ca portar al casei unde Ana Marcovna nu era decît chelnăreasă pe-atunci, iar azi e cu totul sub papucul nevestei. Ca să fie bun la ceva s-a apucat singur să învețe la vioară. Acum cîntă seara dansuri țopăitoare, precum și-un marș funebru pentru micii slujbași care simt nevoia să plîngă la beție.

Sînt pe urmă două femei, chelnăreasa și ajutoarea ei. Pe prima chelnăreasă o cheamă Ema Eduardovna. E o femeie voinică, de patruzeci și șase de ani, cu părul castaniu și cu gușă. Ochii ei sînt mici, posaci, și cu vînătăi împrejur, ca ochii celor ce suferă de trînji. Chipul pămîntiu se strînge jos ca o pară; nasu-i coroiat se pleacă grav spre buze. Trăsăturile trădează moliciune. Nu e un secret pentru nimeni că peste un an sau doi Ana Marcovna se va retrage din afaceri și că o să—i dea pe mînă casa cu conținutul cu tot, pe bani gheață și pe polițe garantate. De aceea pensionarele îi poartă respect și le e frică de dînsa, aproape la fel ca și de patroană. De altminteri ea bate cu propriile-i mîini pe acelea care se fac vinovate de ceva, bate crud, rece, calculînd loviturile, fără să i se schimbe cu ceva expresia liniștită a chipului. Printre pensionare are totdeauna o protejată, pe care o tiranizează cu o dragoste fierbinte și cu o gelozie fantastică — situații cu mult mai grele decît bătăile.

Cealaltă chelnăreasă a fost aleasă dintre fete, o cheamă Zocia[1] iar pensionarele au grijă să-i spună măgulitor „chelnărița noastră". Are chipul trandafiriu și părul lins, așa cum este înfățișat Isus, moare după actori, mai ales după comicii mari, și-i arată Emei Eduardovna o adorație slugarnică.

Polițaiul Kerbech, voinic ca un atlet, e a cincea persoană prezentă. El are o chelie respectabilă, o barbă roșie în forma evantaiului, ochi albaștri, permanent somnoroși, și un glas mic, sonor, deși cam răgușit. A slujit întîi în poliția secretă, unde a fost spaima bandiților prin îngrozitoarea-i putere fizică și prin cruzimea sa la interogatorii. Are pe conștiință

[1] Sofia — în limba poloneză.

cîteva afaceri deocheate. Toată lumea știe în oraș că acum doi ani el s-a însurat cu o sexagenară bogată și că, după un an, a sugrumat-o. Și-a luat însă toate măsurile, astfel că n-a avut nici o neplăcere. De altminteri și celelalte făpturi au cîte ceva pe conștiință. Asemenea spadasinilor de pe vremuri, pe care amintirea victimelor lor nu-i mustră, ele socotesc ceea ce e confuz și sîngeros în trecutul lor drept mici și inevitabile neplăceri ale profesiei.

Își sorb cafeaua cu caimac gros, afară de Kerbech, care preferă benedictina. La drept vorbind, el nu pare a fi acolo decît din politețe.

— Așadar, Foma Fomici... spune patroana cu ton insinuant. Este cu adevărat o afacere mare!... N-ai de spus decît un cuvințel!...

Kerbech dă peste cap o jumătate din paharul cu lichior tare, îl plimbă încet cu limba pe cerul gurii, îl înghite, soarbe pe urmă, fără grabă, o dușcă de cafea și își netezește mustața cu mijlociul de la mîna stîngă.

— Hei, doamna Saibes, zice el micșorînd ochii, ațintindu-i spre masă și făcînd cu mîinile un gest la întîmplare, vezi și dumneata că mi-e greu. Fata a fost prinsă în cursă, atrasă în... cum să zic?... într-o casă de toleranță. Acum părinții ei au dat-o în cercetare. Hm! Ancheta o să treacă dintr-o casă într-alta și pe urmă are s-o găsească la dumneata... în circumscripție la mine, aici! Gîndește-te în ce situație o să fiu pus. Ce vrei să fac?

— Dar, domnule Kernech, ea e majoră! strigă cucoana.

— Desigur că-i majoră! întărește Isaia Savici. A iscălit că a intrat aici de bună voie.

— Doamne, și e îngrijită ca un copil al casei! rostește cu voce de bas, plină de o rece asigurare, Ema Eduardivna

— Nu e vorba de asta, ripostează Kerbech în silă. Puneți-vă în locul meu. Datoria e datorie.

Cucoana se ridică deodată, își tîrăște papucii către ușă și zise polițaiului:

— Domnule Kerbech, vrei să vezi ce schimbări am făcut? Sîntem pe cale să mărim stabilimentul nostru.

Vorbind așa, clipește din ochii-i cu priviri șterse.

— A, cu plăcere, zise el ridicîndu-se.

După zece minute se întorc amîndoi, fără a se privi. Mîna lui Kerbech mototolește pe fundul buzunarului o

hîrtie nouă de o sută de ruble. Discuția cu privire la fata răpită nu mai e adusă pe tapet. Polițaiul dă cu grabă de duşcă restul benedictinei şi se plînge de starea decăzută a moralei publice.

— Am un băiat la liceu; îl cheamă Pavel. Vine şi-mi spune: „Tată, băieții se leagă de mine pentru că matale eşti în poliție şi încă în Iamskaia. Ei zic că te întreții casele publice". Hm, ce zici, doamnă Saibes, de așa nerușinare?

— O, nu-mi mai vorbi! Şi eu aş putea să-ți spun că...

— I-am spus: „Pungașule, du-te şi spune-i directorului că dacă s-o mai întîmpla una ca asta, fac raport la guvernator. Ei, ce crezi! Vine şi-mi zice: „Nu mai vreau să fiu copilul tău". Hm, ce mai argument! La anii lui! Lasă că-l învăț eu minte. De atunci însă nu-mi mai vorbeşte.

— Mie îmi spui? oftează Ana Marcovna cu o strîmbătură din buzele ei vinete şi cu o urmă în ochii spălăciți. Berta noastră e la liceul Fleiche. O ținem în oraş la oameni cumsecade. Înțelegi că aici e cam greu. Ei bine, închipuieşte-ți că îmi vine de la liceu cu niște vorbe, cu niște expresii, de roşesc de rușine.

— Adevărat! Anoşca se înroşeşte toată! confirmă Savici.

— Îmi închipui că şi copii te fac să roşeşti! spuse domnul Kerbech cu foc. Da, da, sînt de aceeaşi părere. Doamne, doamne, unde o să ajungem? Spuneți şi dumneavoastră, unde o să ne ducă toți revoluționarii... studenții ăştia... cum să zic hm... Îşi fac de cap ei singuri! Pretutindeni, desfrîu, morala s-a dus pe apa sîmbetei, nu mai e respect pentru părinți! Ar trebui să fie împuşcați.

— Alaltăieri mi s-a întîmplat una boacănă, se amestecă Zocia. Să vezi, cine un ăla...

— Hai, cară-te! o întrerupe Ema Eduardovna, care sorbea cuvintele lui Kerbechm cu capul înclinat într-o parte, aprobînd cu moțăieli semnificative spusele lui. Ai face mai bine să vezi de masa fetelor.

— Nu mai poți să te bizui pe nimeni, bombăne cucoana; slugile sînt mortăciuni şi hoațe, fetele sînt cu mintea tot la amanții lor, nu se gîndesc decît la plăceri, nu-şi văd de treabă...

Urmează un moment de tăcere penibilă. Apoi se aude o ciocănitură la ușă. Un glas de femeie rostește:

— Chelneriță, vrei să iei banii și să-mi dai fișe? Petia a plecat.

Polițaiul se scoală și se încinge cu sabia.

— În sfîrșit, e vremea să mă duc la serviciu. Cu bine, Ana Marcovna! Sănătate, Isaia Savici.

— Mai ia un păhăruț înainte de plecare, zise Isaia Savici plimbînd pe deasupra mesei priviri mioape.

— Mulțumesc, îmi ajunge, mi-am făcut suma. Am onoarea...

— Mulțumim c-ai venit. Mai dă pe-aici.

— O să caut. Cu bine.

La ușă se oprește și zice pe un ton serios:

— Nu, nu, credeți-mă, faceți ce-oți face și descotorosiți-vă de fata aceea. Nici vorbă, e treaba dumneavoastră. Vă dau însă un sfat prietenesc...

Iese. Cînd sunetul pașilor lui s-a stins pe scări și cînd s-au auzit poarta trîntindu-se, Ema Eduardovna strigă cu scîrbă:

— Vaca! Mulge din două locuri!

Ies, pe rînd din odaie.

Casa e încă învăluită în umbră. Pelinul care se usucă răspîndește aromeala lui blîndă. E liniște.

III

Mai ales pînă la ceasurile șase, pînă la cină, timpul se tîrăște nespus de anevoie și de o monotonie nesuferită. În timpul după amiezii atmosfera din casă e mai respingătoare. Ea are îndepărtate asemănări cu impresia de plictis și de gol pe care o resimt elevele în timpul sărbătorilor și vacanțelor, în internatele de fete: cele mai multe dintre prietene s-au despărțit; sînt lăsate în voie, fără obligația de a lucra, și orele trec într-o toropeală vagă, mohorîtă și blîndă.

Femeile se învîrtesc prin casă în fuste sau chiar și în cămașă, cu brațele goale, uneori și cu picioarele goale. Toaleta și-o vor face mai pe înserate; părul le e în dezordine. Se tîrăsc, alene, pînă la pian și ating cu arătătorul o notă;

întind cu moliciune cărțile spre a ghici în ele; schimbă, plictisite cuvinte în doi peri. Așteaptă seara într-o toropeală în care enervarea se contopește cu oboseala.

După masă, Liubka duce lui Azor, cîinele, resturile de pîine și de carne și începe iarăși să se joace cu el. Se plictisește însă curînd și face tovărășie cu Niura, ca să cumpere bomboane spirtoase și semințe de floarea soarelui. Încep amîndouă să rontăie pe după gardul care desparte, curtea de uliță. Cojile semințelor cad pe bărbia și pe gîtul lor, în vreme ce fac reflexiuni asupra limbajului, a vardistului care trece cu-n registru sub braț, asupra chelnăresei de la stabilimentul vecin care se duce peste drum la băcan...

Niura e o făptură mică, ochi zgîiți, cu părul foarte blond și cu vine subțiri la tîmple. Chipu-i are expresia stupidă și naivă a micilor de zahăr care sînt făcuți de Paști. E impăciuitoare, vioaie, grăbită, curioasă; vrea să știe totul, și, într-adevăr, știe cea dintîi tot ce se întîmplă; zvîrle cuvintele cu atîta grabă încît împrăștie peste tot saliva și se îmbîlcează la gură ca un copil.

Deodată, de la cafeneaua din față, se repede spre birtul de alături un băiețaș. E slab, cu freză, cu albeață la ochi.

— Prohor Ivanovici, hei, mă Prohor Ivanovici, strigă Niura, vrei semințe de floarea sorelui?

— Vino încoa, adăugă Liubka.

— Să vezi ce bine e; zise Liubka într-un hohot de rîs.

Deodată se deschide ușa și apare silueta amenințătoare a chelnăresei.

— Ei, ce înseamnă asta? strigă ea cu ton poruncitor. De cîte ori trebuie să vi se spună că nu trebuie să ieșiți la drum, mai ales ziua, și în cămașă? Hm, cum poate să fie cineva așa de nesimțitor? Fetele cumsecade nu ies în halul ăsta! Slavă domnului la noi nu e bordel pentru soldați; nu sîntem în Iamskaia cea mică, sîntem într-o casă de treabă.

Fetele dau buzna către bucătărie. Aci, așezate pe scăunele bălăbănindu-și pulpele, continuă să rontăie contemplînd-o în tăcere, pe Prascovia, bucătăreasa cea îmbufnată.

În odaie la Manca, micuța căreia — se mai zice și Manca Zurbagioaica și Manca Spelba, a adunat un grup. Manca stă pe marginea patului cu Zoia, o fată rotofee cu gene care-i umbresc ochii cenușii, cu chip idiot de prostituată spe-

cifică. Cu cărțile în mînă, ele joacă „șaizeci și șase". Jenia, prietena intimă a Mancai, stă lungită pe burtă în dosul lor; ea fumează citind o carte ferfeniță, *„Colierul Reginei"* de Alexandru Dumas. E singură din stabiliment ahtiată după lecturi și devorează tot ce-i cade în mîini. Dar în ciuda așteptărilor, lecturile romantice nu i-au rafinat imaginația. Îi trebuie, spre a fi încîntată, romane compuse meșteșugit, cu intrigă abracadabrantă și cu dueluri galante în care Domnul Viconte își scoate escarpinii spre a dovedi că n-are să cedeze un degete de teren și în care Domnul Marchiz, după ce l-a străpuns cu spada, cere scuze politicoase că i-a găurit pieptarul nou nouț. Ea se înflăcărează pentru eroii care aruncă nepăsători pumni de aur în dreapta și în stînga, pentru aventurile galante și spirituale ale regelui Henric al IV-lea, într-un cuvînt pentru întreaga bravură pipărată, învăluită în aur și în dantele, a ultimelor veacuri din istoria Franței.

Și, totuși, în viața de toate zilele e o femeie posacă, batjocoritoare, practică, agresivă; printre pensionarele casei ocupă un loc analog celui ce revine de drept în internate, atletului sau frumoasei din clasă, tirani pe care îi adoră toată lumea. E oacheșă, slabă, cu ochii sumbri și învăpăiați, cu obrajii aprinși de un roș nesănătos, cu o umbră de mustață în colțul buzii.

Clipește din pricina fumului și, fără a lăsa țigara, întoarce filele cu vîrful degetului udat în salivă. Picioarele-i goale pînă la genunchi vădesc glezne vulgare; articulația degetului mare, cu bătături, îi deformează și îi urîțește piciorul.

Lîngă ea, cu picioarele încrucișate, Tamara stă plecată asupra unei cusături. Tamara e o făptură agreabilă, blîndă, frumoasă, cu păr roșcat ca blana de iarnă a unei vulpi. Adevăratu-i nume: Glicheira, sau Lucheria, socotit prea de rînd, a fost schimbat după obiceiul caselor de toleranță care maimuțăresc cu nume muzicale pe toate acelea numite, din nefericire, Matrona, Agapia, Sclintinia.

Tamara, fostă călugăriță sau soră, a păstrat ceva din sfiala tinerelor pustnice. În casă nu are legături intime cu nici o pensionară; n-a încredințat niciodată cuiva taina trecutului ei. Simți însă într-însa o forță reținută; modestia-i maliție asă, felu-i de-a fi, chicotirile-i, intonațiile, totul

trădează pe bigota desfrînată, trecută, desigur, prin ciur și prin dirmon. Are ceva tainic, închis, criminal, în privirea piezișă a ochilor cu pleoape roșcate, sub genele stufoase, totdeauna plecate. Într-o zi tovarășele ei au fost cuprinse de o spaimă evlavioasă aflînd deodată că ea vorbea germana și franceza. Cu toată blîndețea-i aparentă, cu tot felul pașnic de-a fi al ei, stabilimentul se ferește de-a fi prea familiar cu Tamara. E respectată și menajată de patroană, de chelărese, de fete, de portar, acest crou, sultan, această spaimă a caselor de toleranță.

— Închis! zise Zoia întorcînd atuul pe care-l pune peste teancul de cărți. Am patruzeci. Asul de pică. Manișca, dă-mi pe zece al tău. Am cîștigat: cincizeci și șapte și cu unsprezece, șaișezeci și opt. Tu cîte ai?

— Treizeci, spune Manca, făcînd o strîmbătură întristată; tu ai noroc, ții minte tot ce iei. Hai, dă cărțile! Dar tu de ce nu mai urmezi povestea, Tamara? Gata.

Zoia face cărțile, vechi, soioase, o pune pe Manca să le taie, apoi le împarte, după ce-a scuipat pe vîrful degetelor, ca să lunece bine pe cărți. Tamara urmează cu voce liniștită, fără să ridice ochii de pe lucru:

— Brodam acolo la gherghef, cu fir de aur, ierburi și flori pe pînze de altar, pe odăjdii. Iarna, chiar de la ferestruica zăbrelită, nu vedeai mare lucru; n-aveai drept să vorbești; superioarele erau foarte severe! Cînd ni se ura peste seamă, una dintre noi începea deodată litania din postul cel mare: „Slăvesc puterea ta, o, Dumnezeu din ceruri"... Cînta frumos, minunat de frumos, și era așa de bine, și cu zăpada de dincolo de geamuri și se părea un vis...

Jenia împinge sub pîntec romanul desfoiat, aruncă țigara peste capul Zoici și strigă:

— Ia vorbește-mi despre viața voastră de sfinte! Și de pruncii care se nasc prin chilii! Dracul dă tîrcoale într-una pe lîngă casa domnului!

— Patruzeci, aveam 46; am isprăvit! zice Manca bătînd din palme. Am cîștigat trei puncte.

Spre a răspunde Jeniei, Tamara schițează surisul acela echivoc și persiflant al Madonei în portretul lui Leonardo da Vinci.

— Hei, cîte nu se spun pe seama maicilor? La urma urmei, dacă își bagă dracul coada...

— Dacă nu e păcatul, nu e nici pocăința, rostește Zoia, sentențios, muindu-și degetul.

— Stăm așa și brodăm și firele de aur ne joacă pe dinaintea ochilor, pulpele și șalele ne dor, pentru că stăm preamult în genunchi, în timpul slujbei de dimineață. Seara e altă slujbă. Bați la chilia maicei stareță și zici: „Din mila sfinților noștri părinți, stăpîne, fie-ți milă de noi!" Iar stareța, din fuldul chiliei, răspunde: „Amin".

Jenia o privește țintă cîteva clipe, dă din cap și zice apăsînd pe cuvinte:

— Tamara, tu ești o drăcoaică și jumătate! Cu cît mă uit la tine mai mult, cu atît mă mir mai mult. Înțeleg că netoate cum este Sonca să aibă amorezi. Ele nu sînt bune la nimic. Dar tu, care ai trecut prin toate caznele, care te-ai fript de atîtea ori, cum poți face așa prostii? De ce brodezi bluza asta acum?

Fără să se grăbească, Tamara mută din locu-i acul care ține stofa fixată pe genunchi, netezește cusătura cu podul palmei își dă capul pe un umăr și zice fără a-și înălța privirile:

— Trebuie să fac ceva ca să-mi alung urîtul. Nu-mi place să joc cărți.

Jenia clătină înainte din cap.

— Nu, zău, ești o proastă. Cîștigi mai mulți bani decît noi toate, aci; o mare proastă! În loc să pui deoparte, ce faci? Cumperi parfumuri cu șapte ruble sticla. De ce? Ai cheltuit cinsprezece ruble pentru mătasea asta de brodat. Și toate pentru Senca.

— Pentru Senecșca, de bună seamă!

— Ce mai odor! Un tîlhar ticălos! Și mai face pe nobilul cînd vine! E chiar de mirare că nu te spetește din bătăi. Te pui cu hoții! Și pe deasupra te jumulește!

— Îi dau ce am poftă, răspunde Tamara cu glas domol, rupînd firul.

— Tocmai asta mă miră. Cu mintea și cu frumusețea ta ai fi putut să te dai bine pe lîngă vreun protector, să te întrețină, să ai cai, diamante.

— Fiecare cu gustul lui, Jenecșca. Și tu ești frumoasă, bine făcută, ai și tu o fire independentă și cu toate astea te-ai înfundat ca mine aicea la Marcovna.

Jenia roșește și răspunde nu fără amărăciune.

— Eu n-am norocul tău. Galantonii vin la tine mereu. Faci din-trînșii ce vrei. Eu n-am decît babalîci sau pușteni. Ghinion! Numai d-ăia cu caș la gură sau boșorogi! Mai ales mi-e silă de mucoși. Le e frică, tremură, se zoresc și după ce și-au făcut nevoia, fac pe scîrbiții și nu mai știu unde să-și bage ochii. Cum i-aș mai lovi peste bot! Pînă să dea rubla, să vezi cum o țin strînsă în pumni! Mucoșii! Mamele le-or fi dînd zece copeici pe zi ca să-și ia cofeturi și ei le pun deoparte, ca să meargă la curve! Am avut zilele astea un cadet mic. Ca să-mi bat joc de el, i-am zis: Na bomboane, sufletelul meu, să le mănînci cînd te-i duce la școală. S-a supărat, dar le-a înhățat, pe dată. M-am luat după el pînă afară. Nici nu ieșise bine; s-a uitat să nu îl vadă cineva, și, repede, a dus la gură o caramea. Porci, ce mai vorbă!

— E mai rău cu bătrînii, spuse cu vocea-i melodioasă Manca Pușteaica, zvîrlind spre Zoia o privire maliționsă. Ce zici, Zoinca?

Zoia, care e pe cale să caște, rămîne cu gura deschisă, supărată și înveselită totodată. Întreg stabilimentul face haz de vizitele unui babalîc sus-pus care se dedă unor dezgustătoare practici senzuale.

— Să vă ia dracu! zice ea cu vocea răgușită de căscătură. Nu l-ar mai răbda pămîntul pe strigoiul bătrîn!

— Și mai răi decît toți, urmează Jenia, mai răi decît împuțitul tău de babalîc, Zoinica, și decît mucosul meu, mai răi decît toți, sînt craii voștri. Ce plăcere vă fac? Sînt ghiftuiți cînd vin, fac pe grozavii, pe ghencralii... Numai dacă i-ar prinde! Drăguții voștri, nu? Mitocanii care duhnesc... Pe trupul lor acoperit cu zdrențe nu se ține petec de petec, afară de cămașa pe care le-o fi brodat-o cine știe ce Tamarka! Javre care n-au decît o poftă: să vă înjure și să vă toace! Brr! Nu, izbucnește ea înveselită — ființa pe care o iubesc cu credință, sincer, pentru vecie, e Manesca, Manca Spelba, Manca Pușteaica, e Manca Zurbagioaica.

Brusc, încolăcește cu brațele umerii și pieptul Mancei, o răstoarnă pe pat și-i acoperă cu sărutări părul, buzele, ochii. Manca se zbate, ca să se smulgă din înlănțuirea Jeniei; părul i s-a ciufulit, chipul îi e îmbujorat, ochii scînteietori sînt lăsați în jos și, rîzînd rușinată, zice:

— Lasă-mă Jenesca! Ce te-a apucat! Lasă-mă o dată!

Toată lumea încearcă instictiv acecași dragoste pentru Manca, cea mai drăguță și cea mai liniștită dintre pensionarele stabilimentului. Ea nu știe să zică nu; e bună și împăciuitoare, se îmbujorează pentru nimic și e cea mai frumoasă, ca toate blondele cu pielița fină. Dar după cîteva pahare de benedictină, căci se prăpădește după lichiorul ăsta, n-o mai cunoști. Ca să se pună capăt scandalurilor, pe care ea le provoacă numaidecît, trebuie intervenția autorității, a chelăreselor, a portarului, ba chiar și a poliției. Nu stă pe gînduri să ardă o scatoalcă unui client, să-i azvîrle cu un pahar în cap, să arunce lampa sau să o bălăcărească pe patroană. Jenia o învăluie în ochiri mîngîietoare și de o sălbatică adorație.

— La masă, fetelor! La masă, fetelor! strigă Zocia chelărița.

Fără să-și încetinească mersul de-a lungul coridoarelor, deschide ușa de la camera Mancăi și repetă strident:

— La masă, fetelor!

Iată-le acum în bucătărie, mai toate în cămăși încă, și nespălate, unele în papuci, altele cu picioarele goale.

Primesc o ciorbă gustoasă, cu varză, cu slănină și cu tomate, fripturi și prăjituri cu cremă. Dar nimeni n-are poftă. Viața pe loc, somnul neregulat, obiceiul de a trimite, ca fetele de la institut, sărbătoarea, să li se cumpere toată ziua cîte ceva de supt ori rontăit, le taie foamea. S-au îndopat prea mult cu alune, halviță, rahat, castraveciori murați, ca să mai poată face onoare mesei. Doar Nina, o țărăncuță cu nasul în vînt și cu vocea nazală, care n-a avut încă vreme să-și răsfețe stomacul, mănîncă cu pofta oamenilor de la țară. Ea nu-i decît de două luni aici. Un comis voiajor, care a sedus-o și a luat-o de acasă, a vîndut-o Anei Marcovna.

Jenia, care a ciupit din friptură și a atacat prăjitura cu cremă, îi spune cu o ipocrită bunăvoință.

— Ar fi bine să mănînci și friptura mea, Nina. Mănîncă, draga mea, mănîncă, nu-ți fie rușine, ai nevoie să te îngrași! Știți ce, fetelor, urmează ea adresîndu-se celorlalte, Nina are limbrici și cînd cineva îi are, trebuie să mănînce cît doi: o dată pentru el și o dată pentru ei.

Nina, jignită, își smorcăie nasul și răspunde cu o voce de bas, uimitoare pentru ea care-i mică:

— Da, păi! Eu n-am limbrici. Voi aveţi, că d-aia sînteţi aşa de slabe!

Şi, fără să-i mai pese, începe iar să mestece. Se îndoapă aşa de bine, încît fiecare prînz îi cade greu, rîgîie zgomotos, bea apă zdravăn, sughite şi, în ascuns, cînd nu-o vede nimeni, se închină ca la ţară.

De-a lungul galeriilor şi-n odăi se aude vocea clară a Zociei:

— Îmbrăcaţi-vă fetelor, e vremea: destul cu lenevia, la lucru!

După cîteva minute odăile stabilimentului miros a colonie ieftină, a păr ars şi a săpun.

Fetele se gătesc pentru seară...

IV

Amurgul tîrziu se cufundă într-o noapte caldă, mocnită, dar multă vreme încă, pînă la miezul nopţii, au să stăruie umbrele violete.

Portarul aprinde felinarul roş din pridvor, apoi lampa cea mare şi toate celelalte lămpi din salon. Simion e un bărbat oacheş, uscat, aspru, mohorît, cu umeri largi, aduşi, cu mustăţi şi sprîncene ciuntite de semne de vîrsat, cu ochi de-un negru mat, cu privirea iscoditoare. Ziua n-are ce face, doarme; noaptea însă, gata pentru orice, stă în anticameră, sub lampă şi primeşte sau restituie hainele muşteriilor.

Iată şi pianistul. E un tînăr blond, cu trăsături delicate, cu albeaţă la ochiul drept. Pînă la venirea clienţilor, el repetă în surdină, cu Isaia Savici, Pas d'Espagne, care abia începe să fie la modă. Pentru fiecare dans comandat muzicanţii primesc treizeci copeici, dacă-i un dans uşor şi cincizeci dacă-i un cadril. Dar ei nu pot să-şi împartă decît jumătate din sume, cealaltă jumătate revenind proprietăresei Ana Marcovna. Pianistul nu primeşte, deci, decît un sfert din cîştigul total, ceea ce e cu atît mai nedrept, cu cît Isaia Savici e departe de a fi artist; el n-are nici măcar ureche bună; pianistul e nevoit într-un să repete ariile noi, să-i îndrepte şi să-i mascheze greşelile, scoţînd acorduri tari. Fetele se mîndresc oarecum cu pianistul lor. Ele povestesc muşte-

riilor c-a fost întîiul la Conservator, dar că nu și-a putut termina studiile, fiind evreu și chior. Toate au pentru el atenții, toate îi împărtășesc necazurile. Împotriva grosolăniei cuvintelor și gesturilor, aceeași năvală de sentimentalism, vecin cu isteria, care se observă în institutele de fete, se găsește și-n culisele caselor publice și, zice-se, și-n ocnă.

Fetele sînt gata să primească clienții și se enervează în așteptare. Cele mai multe au față de bărbat, exceptînd pe amantul lor, o indiferență care se apropie de dezgust; totuși, seară după seară, sufletul lor tresare într-o vagă speranță. Sînt în așteptarea necunoscutului care le va alege și se va arăta, poate, de-o dărnicie copleșitoare; sconteză, cine știe? momentul neobișnuit, curios și dorit care va schimba soarta lor. Sînt în aceste nădejdi și calcule, un simțămînt analog celui de care e însuflețit jucătorul cînd își numără banii înainte de-a se duce la club. Și apoi, cu toate că prostituatele și-au pierdut feminitatea, le-a rămas încă trează dorința de-a plăcea; instinctul principal al femeii.

Survin cîteodată întîmplări haotice, bizare. Descind brusc niscai agenți secreți, care pun mîna în gulerul unor domni respectabili și-i aruncă la gherlă. Sau vreo bătaie între cheflii și portarii de la stabilimentele vecine. Atunci e spart pianul, sînt făcute zob geamurile, sînt smulse picioarele de la scaunele de pluș și sînt transformate în bîze, sîngele umple parchetul și treptele scării, iar unii, cu un cuțit în coaste sau cu craniul zdrobit, sînt svîrliți din pridvor în noroiul din uliță. În astfel de momente, Jenia simte o plăcere sălbatică. Cu ochii ca jăratecul, ea se strecoară printre bătăuși, și-i aţîță cu rîsete și cu ocări, în timp ce tovarășele răcnesc de frică și se ascund sub paturi.

Uneori vine, cu un cîrd de golani, un casier care a șterpelit cîteva zeci de mii de ruble, spre a juca la cărți și care a făcut un chef monstru risipind în dreapta și-n stînga banii, în fumurile beției idioate ce precede sau sinuciderea, sau aducerea pe banca acuzaților. Atunci se-nchid ermetic ușile și ferestrele și patruzeci și opt de ore în șir, orgia se fesfășoară din plin, orige cu adevărat rusească: o orgie de coșmar, sălbatică, fără plăcere, plină de urlete și de lamentări. O orgie în timpul căreia femeile suferă umiliri înjositoare, în timpul căreia se zvîrcolesc după muzică, într-o bacanală

ameţitoare, bărbaţi cu picioare strîmbe, despuiaţi, păroşi, burduc̆anoşi, monstruoşi şi femei cu trupuri galbene, veştede, fleşcăite; o orgie în care se îmbată şi se bat ca porcii pe paturi şi pe jos, într-o atmosferă înăbuşitoare, îmbîcsită de duhoarea alcoolului, de răsuflări împuţite, de emanaţiile trupurilor murdare.

Uneori vine un atlet de la circ, şi-n încăperile strîmte ale stabilimentului face impresia unui cal într-o cameră. Sau un chinez cu halat albastru, cu ciorapi albi şi cu coadă, sau un negru de la şantan, cu smoking, cu pantaloni vărgaţi, cu floare la butonieră, cu rufărie ce nu se înegreşte prin contactul cu pielea, ci, dimpotrivă, pare de-o albeaţă orbitoare, spre mirarea nespusă a fetelor.

Aceşti vizitatori rari tulbură, imaginaţia blazată a prostituatelor, reaprinde sensibilitatea lor istovită, le aţîţă curiozitatea şi toate, aproape îndrăgostite, se agaţă de ei şi se pizmuiesc unele pe altele.

O dată Simion a introdus în sală un bărbat în vîrstă, îmbrăcat potrivit, care la întîia vedere n-avea nimic deosebit într-însul, cu tot chipul slab, cu pometi ce trădau asprime, cu fruntea joasă, cu bărbia ascuţită, cu sprîncene stufoase, cu un ochi mai sus decît celălalt. Cînd a intrat şi-a dus mîna la frunte cu un gest instinctiv; dar, după ce-a căutat în zadar o icoană, şi-a lăsat braţul în jos, fără a-şi pierde cumpătul, a scuipat şi, îndată cu un aer grăbit, s-a apropiat de Katka, fata cea mai dolofană din stabiliment.

— Haide! porunci ei scurt, arătînd uşa cu-o mişcare hotărîtă din cap.

În lipsa lui, Simion, care ştia întotdeauna totul, spuse ceva cu un aer mîndru şi plin de taină Niurei, pe-atunci amanta lui; iar aceasta, cu ochii holbaţi de spaimă, şopti încet la urechea prietenelor ei că muşteriul era Diadtcenki, Diadtcenki acela, care, în toamna trecută, se oferise să ţină locul călăului, spînzurînd el singur, în două dimineţi unsprezece revoltaţi.

Şi, oricît de monstruos li se părea fetelor omul acela nu era una în tot stabilimentul, care să n-o invidieze pe dolofana Katka şi care să nu încerce un simţămînt de curiozitate de teamă şi dorinţă.

Cînd Diadicenko, ieşi cu aerul grav şi calm, fetele se luară după el pînă la uşă, cu gurile căscate, şi-apoi se uitară după el, pe dinapoia geamurilor. După ce dispăru, se îmbulziră în odaia unde Katia îşi potrivea fustele, şi-o năpădiră cu întrebări. Cu un simţămînt nou, aproape cu uimire, ele îi contemplau braţele roşii, patul desfăcut încă, hîrtia unsuroasă de-o rublă pe care clientul i-a dase ca bacşiş şi pe care ea o scoase din ciorap spre a le-o arăta. Katka n-avea ce spune. „Ia, unul ca atîţia", zicea ea în silă. Aflînd însă cine era clientul, izbucni deodată, fără să îşi dea seama de ce, în suspine.

Blestematul acela printre blestemaţi, decăzut, călău de bună voie, nu a fost grosolan, dar se purtase cu lipsa de mîngîieri, cu dispreţul, cu nepăsarea pe care nu le ai nici pentru oameni, nici pentru cîini, nici pentru cai, nici măcar pentru o umbrelă, pentru un pardesiu, pentru o pălărie, cu nepăsarea aceea pe care o ai pentru un obiect pîngărit de care te serveşti deocamdată, pentru obiectul devenit iarăşi respingător de îndată ce te-ai slujit. Creierul de pasăre al Katiei nu putea să îmbrăţişeze toată grozăvia aceea şi iată de ce lacrimile ei apăreau fără rost şi stupide.

Viaţa tulbure a nefericitelor era frămîntată şi de alte întîmplări. Izbucneau scene de gelozie cu revolvere şi cu otrăvuri. Încolţea rareori în bălegarul acela o dragoste fierbinte şi curată. Cîteodată o femeie reuşea să plece din casă cu un bărbat iubit. Mai totdeauna însă, se întorcea. Din cînd în cînd o femeie rămînea însărcinată şi acest fapt, care se afişa ridicol, ruşinos, păstra chiar acolo nota lui mişcătoare.

Aşadar, într-un fel sau într-altul, fiecare seară venea cu speranţa neprevăzutului pentru femeile acestea fără voinţă, bolnave, lenevoase, care socoteau fadă şi fără interese orice altă viaţă dincolo de casa de toleranţă.

V

Ferestrele sînt larg deschise în aerul înăbuşit al verii; perdele se mişcă slab la adierea vîntului. Simţi iarba acoperită de roua ce-a căzut în grădiniţă din faţa casei, aroma liliacului şi-a frunzelor de mesteacăn care se sting în pridvor.

Liuba, cu bluză de catifea albastră, decoltată pînă mai jos de sîni și Niura, îmbrăcată ca o copilă, cu o rochie dreaptă ce se sfîrșește mai sus de genunchi, cu părul dat pe spate și cu bucle pe frunte, se țin de mijloc plecate la fereastră. Cîntă în surdină un cîntec de spital foarte la modă printre prostituate. Niura face pe soprana, iar Liuba, cu vocea ei gravă pe altrista.

Cînd luna sosește
Bagajul ți-l faci,
Dar doctorul te-oprește
Să te clintești din loc;
Găsi-l-ar mii de draci!

Ferestrele de prin împrejurimi sînt viu colorate, iar pridvoarele au felinare roșii. Cele două fete zăresc interiorul salonului din stabilimentul de peste drum al Sofiei Vasilievna, parchetul galben și lucitor, draperiile roșii ale ușilor, colțul negru al pianului, fetele cu rochii țipătoare, ce apar și dispar, cînd la ferestre, cînd în raza oglinzilor. La dreapta, pridvorul lui Treppel e luminat cu electricitatea ce cade albăstrie dintr-un glob mare, mat.

Seara e domoală și caldă. Colo, departe, după linia ferată, după acoperișurile negre și ramurile pomilor, deasupra pămîntului sumbru, acolo unde privirea nu mai vede nimic, dar unde ghicește suflul puternic al primăverii cu tonuri verzi, ultimele raze străpung zarea violetă. Și-n lumina depărtată și vagă, în aerul mîngîios, în aroma nopții ce cade, te cuprinde tristețea cea tainică și semnificativă de început de vară. Din larma confuză a orașului se distinge vîntul melancolic și sforărit al armoniei, mugetul vacilor, tropăitul bocancilor vreunui drumeț, bocănitul pe pavaj al bastoanelor, scîrșitul neregulat și lent al trăsurilor din Iama. Șuieratul trenurilor care trec de-a lungul liniei, punctată în noapte cu lumini verzi și roșii, răsună cu regularitate și cu măsură. Toate aceste sunete se topesc într-o armonie plăcută în noaptea potolită.

— Prohor Ivanovici, strigă deodată Niura spre băiatul frezat de la cafeneaua din față, văzîndu-i silueta piperniciță străbătînd ulița. — Hei, mă, prohor Ivanovici!...

— Slăbește-mă! mormăie acesta. Ce tot poftești?

— Un prieten al tău te salută. L-am văzut adineauri.

— Şi cine e?

— Un băiat nostim! Unul brun şi simpatic... Dar nu trebuie să mă întrebi unde l-am văzut?

Prohor Ivanovici se opreşte o secundă.

— Ei, unde?

— La noi.

În cuibul depărtat
Lupoaica a fătat,
Dar ea a pleznit...
Sîc, te-am păcălit!

— Ei, caţa dracului!

Niura se porneşte pe un rîs de o auzi în capătul celălalt al bordelului. Ea se tăvăleşte pe burtă, pe prichiciul ferestrei, şi-şi bălăbăneşte picioarele îmbrăcate cu ciorapi negri, lungi. Apoi, devine serioasă deodată şi roteşte ochii mari şoptind:

— Tu ştii, soro, că Prohor a dat anul trecut cu cuţitul într-o femeie? Da, da, să ştii!

— Nu se poate! Şi-a omorît-o?

— Nu, dar aproape, — spune aproape cu părere de rău Niura. Oricum, a zăcut două luni în spitalul Alexandru. Doctorii ziceau că niţel mai sus... era gata...

— Şi ce avea cu ea?

— Nu ştiu. Poate că ascundea banii sau că îl înşelase. Era amantul ei; e un peşte.

— Şi ce-a păţit?

— Nimic! N-au fost dovezi. Era în timpul unei învălmăşeli. Chiar a spus la poliţie că nu bănuieşte pe nimeni... Da Prohor s-a lăudat la lume! A spus: Dacă Dunca a scăpat acum, să ştiţi că a doua oară nu mai greşesc. O să vadă pe dracu!

Liuba se înfioră:

— Ce bătăuşi mai sînt şi peştii ăştia! murmură ea cu spaimă.

— Nu-mi mai vorbi! Ştii că eu l-am avut pe Simion un an. Ce sălbatic! Ce vulpoi! Să-l fi văzut! Eram într-una la cheremul lui! Şi pe degeaba! Dimineaţa venea aşa deodată la mine în odaie, încuia uşa şi chinul începea. Îmi muşca braţele, îmi ciupea sînii, mă strîngea de gît de-aproape să mă înnăbuşe, pe urmă mă pupa, mă pupa şi-mi lăsa un

semn cu colții lui pe buze. Îmi curgea sîngele și plîngeam, dar el se bucura... Ce fiară! Să-l fi văzut cum tremura, tremura cînd se-arunca pe mine... Mă toca de toți banii pînă la cea din urmă para; nu mai puteam nici să-mi cumpăr un pachet de țigări... Simion ăsta, înțelegi tu, e un zgîrcit care pune deoparte; el are un carnet la casa de economii... Zice că după ce o să strîngă o mie de ruble se înfundă la mînăstire.

— Nu cred!

— Ba da! Uită-te în odaia lui și-ai să vezi că ziua și noaptea arde candela la icoană. E foarte cuvios. Sînt sigură că are păcate grele pe suflet. De altminteri, e ucigaș.

— Ce spui?

— O, am vorbit îndestul despre el, Liubocika, să-l ia dracu! Hai să cîntăm nițel!

Începe cu glas tremurat:

Mă duc la spițerie
Otravă ca să-mi iau,
Destul cu viața asta,
Eu dracului o dau.

Jenia umblă prin salon de colo pînă colo. Se sucește cu mîinile în șolduri, dinaintea oglinzilor. Cutele fustei portocalii pe care-o poartă se umblă în jurul ei cînd merge.

Manca Pușloaica, jucătoare pătimașă de cărți, ar juca toată ziua. Ea e cufundată cu Pașa la un „șaizeci și șase". Bat cărțile pe-un scaun pus între genunchii lor și le depozitează în poală. Manca poartă o rochie modestă, cafenie, de școlăriță și un șorț negru cu platcă; se armonizează cu capul blond al ei și cu talia-i zveltă; e așa de-ntinerită, încît pare o liceană pe pragul de a absolvi școala.

Pașa, partenera ei, e cea mai bizară și mai nefericită fată.

Locul ei ar fi trebuit să fie de multă vreme nu într-o casă de toleranță, ci într-o casă de sănătate. Suferă de o chinuitoare boală nervoasă, care o face să se dea cu frenezie și cu o poftă fără de margini tuturor bărbaților care se leagă de ea, chiar și celor mai respingători. Tovarășele ei o iau peste picior și o disprețuiesc, pentru viciul acesta; ca nu împărtășește dezgustul nutrit de corporație pentru bărbați. Niura se amuză imitînd suspinele, gemetele, strigătele, ex-

clamațiile pe care le scoate în momentele de extaz și care se aud prin pereții a două-trei camere vecine cu a ei.

Se zvonește că Pașa nu e aici nici pentru că s-ar fi zbătut în nevoie, nici pentru că ar fi fost sedusă. Ea ar fi intrat, pur și simplu de voie, spre a-și satisface instinctele. Patroana și cele două chelărese o tratează ca pe un copil răsfățat, încurajându-i în toate chipurile patima desfrînată. Găsesc folos într-însa. Pașa e foarte căutată și lucrează de patru-cinci ori mai mult decît celelalte pensionare. Ea lucrează în așa fel, încît în zilele de sărbătoare, în sala comună, nu e arătată clienților ocazionali. Le e refuzată sub pretext că-i bolnavă, spre a fi la dispoziția obișnuiților de seamă, care se plîng cînd fata preferată de ei nu-i liberă.

Iar printre clienții aceștia sînt mulți cu care Pașa nu poate prididi. Unii s-au amorezat sincer de ea, deși într-un chip bestial. De curînd chiar s-au oferit deodată doi s-o întrețină: un georgian, vînzător la un magazin de vinuri din Caucaz și un slujbaș de la drumul de fier. Acesta din urmă e un tînăr bine crescut, sărac și demn, cu mînșete scămoase și cu plaston pe un ochi. Nepăsătoare față de orice, în afară de cerințele-i desfrînate, Pașa s-ar fi luat, desigur, după primul venit, dar aceasta dăuna intereselor casei. Era deci păzită îndeaproape.

Nebunia care-o pîndește flutură de pe acum pe chipu-i grațios, în ochii-i închiși pe jumătate, în voluptatea zîmbetului fără sens, pe buzele-i obosite, umede și moi pe care plimbă într-una vîrful limbii. Nebunia răsună în rîsu-i întretăiat și scurt.

Dar această reală victimă a temperamentului general e cea mai blajină și mai dezinteresată dintre fete; îi e rușine de viciul ei, e tandră, îi place să îmbrățișeze, să ia de mijloc, să doarmă alături de cineva. Tovarășele însă fug de mîngîierile ei.

— Manesca, inimioara mea, scumpa mea, zice drăgăstos Pașa, luînd mîna Manici, ghicește-mi în cărți, comoara mea!

Mania face o strîmbătură copilărească.

— Să mai jucăm!

— Manesca, drăguța, frumoasa, comoara mea, sufletul meu!

Mania se învoiește să-i întindă cărțile.

— As de inimă, nu prea te sinchisești de bani; as de treflă, întîlnire; rege de treflă, cu mulți.

Pașa bate bucuroasă din palme.

— A, e mititelul Levan al meu! Cu siguranță, el! Mi-a făgăduit că vine azi.

— Georgianul?

— Da, georgianul meu! O, cît e de drăguț! N-aș vrea niciodată să-l las! Știi ce mi-a zis acum în urmă? Dacă mai rămîi în bordel, te omor și mor și eu pe urmă. Mor și eu, mori și tu! Și ce ochi rotea cînd spunea asta!

Jenia, care s-a oprit alături și a auzit-o, întrebă:

— Cine a spus asta?

— Levant micul meu georgian. Mori și tu, mor și eu!

— Gîsco! în primul rînd că nu e georgian, e armean. Mi se pare că te-ai zăpăcit, proasto!

— Dar eu îți spun că el e georgian! E nostim cu tine că...

— Îți spun că nu e altceva decît armean! Cred că știu mai bine decît tine, netoato!

— De ce te superi Genia! Eu nu ți-am spus nimic rău!

— Atît ar mai fi trebuit, idioato! Ce-ți pasă ce e el? Ești îndrăgostită?

— Ei și?

— Cînd îți spun că ești o idioată? Atunci îl iubești și pe celălalt, pe chiorul cu cataplazma?

— Treaba mea! Țin la el foarte mult că e serios!

— Și pe Kolka contabilul? și pe antreprenor și pe Antoșca? și pe comediant? Cățea ce ești! Dacă aș fi așa de fără de rușine m-aș spînzura cu șiretul de la corset! Otreapo!

Pașa coboară ploapele pe ochii plini de lacrimi. Maria încearcă s-o apere.

— De ce vorbești așa, Jenesca? ai face mai bine s-o lași în pace!

— Hei, sînteți cu toatele la fel, o întrerupse Jenia brutal. Nici un dram de ambiție! Vine un nespălat, vă cumpără ca pe un stîrv de carne, vă taxează cu ceasul ca pe un vizitiu și voi vă pierdeți capul și spuneți: Oh, mititelul meu! Dragostea mea!

Le întoarce spatele, furioasă, și-și urmează plimbarea prin salon, cu mîinile în șolduri, zîmbind dinaintea oglinzilor.

În vremea asta Isac Davidovici, pianistul, se zbate cu violonistul lui care-i prea din cale-afară de neîndemînatec.

— Nu așa, nu așa, Isaia Savici, lasă vioara un minut. Ascultă niţel cum cînt. Asta-i motivul.

Cu vocea behăită, ca a șefilor de orchestră în a căror corporaţie nădăjduiește să pătrundă cîndva, fredonează bătînd c-un deget pe clapele pianului.

— Eh-lan, eh-lam, eh-lam-lam-lam... Acuma repetă după mine, prima măsură: *Eins, zweit!*

La repetiţie sînt auditoare atente, Zoia, cu ochii cenușii, cu chipul bucălat, cu sprincene încondeiate, fardată groaznic cu roș și alb ieftin, stă rezemată de clavir. Vera, în costum de jockeu, îi ţine tovărășie. Ea poartă o caschetă rotundă, cu vizieră dreaptă, pantaloni bufanţi, cizme de lac cu carîmbi galbeni. E un adevărat jockeu cu chipu-i mic și slab, cu nasul obraznic și cu ochii albaștrii, dar un jockeu cu ochii scînteietori sub șuviţa de păr provocatoare.

Cînd, după atîtea bîjbîieli, muzicanţii se pun, în cele din urmă, la unison, Vera se apropie cu pași mărunţi de Zoia. Cu stînjeneala femeilor îmbrăcate în straie, masculine, cu coatele și șoldurile în afară, cu braţele rășchirate, o salută, caraghios, bărbătește. Apoi amîndouă, mulţumite una de alta, încep să se plimbe prin sală.

Niura, gata cea dintîi să îndruge noutăţi, sare deodată de la fereastră și strigă cu-atîta însufleţire și cu-o atare grabă, încît împroașcă saliva în toate părţile.

— La Treppel... s-a oprit o trăsură de casă. O, fetelor, îţi vine să mori, așa, pe loc! Cupeul are felinare electrice! Da, o trăsură cu electricitate!

Toate, afară de Jenia cea mîndră, dau buzna la fereastră În faţa lui Treppel s-a oprit, cu adevărat, o splendidă trăsură nou-nouţă. Pe ambele părţi, ca doi ochi galbeni, sclipesc două minuscule felinare electrice. Un cal alb și voinic nechează scuturînd cu nerăbdare capu-i grațios cu nări trandafirii și ciulindu-și urechile fine. Un vizitiu bărbos stă nemișcat pe capră, cu mîinile pe genunchi, ca un idol.

— Îţi vine să te plimbi cu-o trăsură ca asta, exclamă Niura. Hei, vizitiule, adăugă ea plecîndu-se pe marginea ferestrei de aproape să cadă. Vino și mă ia! O cursă mică! Haide! Sînt o fată drăguţă și bună! Ai să vezi! O să te iubesc!

Vizitiul începe să rîdă și bălăbănește ușor degetele. Ca și cînd n-ar fi așteptat decît aceasta, calul alb se învîrtește și o ia la trap. Curînd se cufundă în noapte și trăsura, și spinarea lată a vizitiului.

— Hei, ce lipsă de bun simț! se aude în sală vocea indignată a Emei Eduardonva. Dacă s-a mai văzut... Domnișoare de casă bună care se apleacă la fereastră și țipă încît le auzi din capătul de dincolo al uliței! Ce scandal! Și totdeauna Niura, nerușinata asta de Noura!

Ema Eduardovna e cît se poate de impozantă, cu rochia-i neagră, cu chipu-i gălbejit, cu crețurile de sub ochi, cu gușa ei.

În afară de Jenia, care se privește într-una în oglinzi, fetele celelalte, ca niște mici eleve prinse cînd fac o poznă, se așează cu aer cuminte pe scaunele înșirate lîngă perete.

Cartierul începe să se înviioreze. Două trăsuri se opresc în față la Sofia Vasilievna. Zgomotul altei trăsuri răsună pe pervaz și încremenește aci lîngă pridvor.

Simion ajută cuiva, în anticameră, să-și scoată pardisiul, Jenia, care a zvîrlit o ochire prin deschizătură ușii se dă repede înapoi, înălțînd din umeri și clătinînd din cap·

— Nu știu cine o fi, șoptește ea. N-a mai fost pe aici
E un bătrînel cu uniformă și cu ochelari de aur!

Ema Eduardovna poruncește cu o voce de trîmbiță:

— Fetelor, în salon! în salon, fetelor!

Intră pe rînd, în salon, cu aere trufașe. Iat-o pe Tamara cu brațe albe și goale, cu gîtul împodobit de perle false; pe Katka dolofana, cu chipul bucălat, cu fruntea joasă, cu pelița roșcată. Iat-o pe Nina, recruta cu nasul dat în vînt, stîngace încă în rochia-i verde. Iată pe o altă Manka, poreclită Manka Durdulia și Manka Crocodilul, iat-o pe Sonka-Cobilița, o evreică oacheșă și urîtă, cu un nas coroiat, din care i s-a tras și porecla: o evreică al cărui farmec e în ochi, ochi minunați de mari, blînzi și triști, învăpăiați, și umezi totodată, pe care îi întîlnești doar la evreice.

VI

Vizitatorul, un bărbat între două vîrste, cu uniforma Asistenței Publice, intră. Înaintează cu o încetineală nehotărîtă plecîndu-și capul înainte și frecîndu-și palmele de parcă s-ar spăla.

Femeile își păstrează aerul indiferent și liniștea lor demnă. Eticheta le obligă să pară astfel.

El străbate salonul și se așează pe un scaun lîngă Liuba, care-și îndreaptă fusta puțin, fără să-și schimbe atitudinea de fată cumsecade.

— Bună ziua, domnișoară! îi zice el.

— Bună ziua, răspunde Liuba scurt.

— Ce mai zici?

— Mulțumesc. Dă-mi o țigară.

— Scuză-mă, nu fumez.

— Nu se poate! un bărbat să nu fumeze? Atunci plătește-mi o limonadă. Mor după ea!

Clientul tace.

— E zgîrcit bătrînelul! Ce ocupații ai! Ești slujbaș?

— Eu, sînt profesor. Predau germana.

— Te-am mai văzut parcă pe undeva, tătucule. Sînt sigură. Dar unde te-am văzut?

— Nu știu nici eu. Poate, pe stradă.

— Se poate! Oferă-mi cel puțin o portocală. Pot să comand?

Clientul păstrează iarăși aceeași tăcere stingheritoare și privește în jurul său. Se uită la femeile celealte și-o cîntărește în gînd pe cea care i-ar conveni mai bine, Nu-i răspunde Liubei a cărui stăruință îl plictisește. Îi place Katia, cu trupul ei de bivoliță grasă, dar o găsește urîtă la chip și își spune că, asemenea tuturor grăsunelor, o fi rece. Vera îl atrage, de asemenea cu mutra ei băiețească și cu șolduri bombate în pantalonii bufanți. Mania Spelba, cu mutră de școlăriță nevinovată și Jenia, cu chipu-i frumos de brună energică, nu-i sînt nici ele indiferente.

Se hotărăște s-o aleagă pe Jenia, schițează o mișcare, se ridică puțin, dar se așează la loc. Felul dezghețat, mîndru, lenes de-a fi al fetei, dovedesc disprețul ei pentru el. Se gîndește c-o fi copilul răsfățat al stabilimentului și că are obiceiul de-a fi răsplătită mai mult ca altele.

Iar pedagogul trebuie să fie cumpătat. Are o familie numeroasă pe cap, iar nevasta suferă de multe boli intime datorită istovirii și ravagiilor cauzate de cerințele lui de mascul. Profesor la liceul de fete din oraș, viața lui nu-i decît un vis perpetuu de desfrîuri. Doar rezerva-i germană, zgîrcenia și frica pun frîu poftelor și dorințelor lui excitate într-una. Totuși, de două-trei ori pe an, cu prețul a neînchipuite privațiuni, izbutește să pună de-o parte cîteva ruble. Renunță la rachiul de seară, nu i-a tramvaiul, merge pe jos. Banii strînși astfel sînt destinați femeilor și știe să-i întrebuințeze în așa mod încît să țină cît mai mult. Își cumpără plăcerile cu socoteală, le gustă îndelung Se crede îndreptățit să ceară mult, să ceară aproape imposibilul. Spre a-și satisface sufletul sentimental de german, doru-i de inocență, de timiditate, de poezie, cu imaginea Gretchenelor blonde și spre a satisface în același timp bestia dintr-însul, cere femeii pe care o alege să palpite sub mîngîierile lui, să tresară, să fie pătimașă.

Toți amărîții, sluții, neputincioșii, nu cer, dealtminteri, altceva. Iar femeile s-au deprins de mult, printr-o veche experiență, să afecteze cu glasul și mișcările voluptatea cea mai înflăcărată, chiar dacă păstrează și-n clipa psihologică, o indiferență desăvîrșită.

— Comandă cel puțin o polka, pentru ca domnișoarele să poată să joace! îi spune Liuba nemulțumită.

Asta îi convine clientului. O să poată mai lesne să-și aleagă o fată, să se scoale și s-o ia din frămîntarea dansului, încordarea tăcerii și a șederii pe loc îl paralizează.

— Și care este prețul? întrebă el prudent.

— Cincizeci de copeici cadrilul și treizeci dansul obișnuit. Haide, vrei?

Cum să nu! zice el făcînd pe generosul. Cui trebuie să dau ordine?

— Lor, muzicanților.

— Atunci, ca să-ți fac plăcere... Domnilor muzicanți, vă rog, ia ziceți-i un joc obișnuit, rostește el punînd o monedă albă pe pian.

— Ce doriți? întrebă Isaia Savici, dînd drumul bănuțului în buzunar Un vals, o polkă, o mazurcă?

— Ce-o-ți vrea!

— Vals, vals, strigă de la locul ei Vera, o vălțuitoare înfocată.

— Polkă... vals... ceardaș... vals, strigă celelalte.

— Să-i zici o polkă! hotărăște Liuba cu ton capricios Isaia Savisi, te rog , o polkă! A poruncit-o pentru mine bătrînelul, urmează ea luîndu-l pe pedagog de gît. Nu-i așa tătucule? Spune:

Dar el își strînge gîtul ca o broască țestoasă și-i dă în lături brațul. Fără a se simți cîtuși de puțin ofensată, Liuba se scoală și se duce să danseze cu Niura. Alte trei perechi se învîrtesc. Fetele se trudesc să păstreze pe chip expresia celei mai perfecte indiferențe. Așa cere bontonul stabilimentului.

În focul dansului, profesorul se strecoară lîngă Manca Puștoaica.

—Vino, zise el, întinzînd brațele.

— Gata, răspunde ea rîzînd.

Îl duse în odaia ei, mobilată cu cochetăria caselor de prostituție de a doua categorie. Un scrin acoperit cu o față croșetată, pe care vezi o oglindă, un buchet de flori din foiță, bomboniere goale, o cutie de pudră, cîteva cărți de vizită și fotografia îngălbenită a unui tînăr blond, chipeș, cu chipul supt și mîndru. În perete, deasupra patului acoperit cu pichet roz, un covor reprezentînd un sultan turc în haremul lui, cu o nargilea la buze. Ici-colo alte cîteva fotografii cu oameni bine îmbrăcați, dar cu aer de slugi. Din tavan, agățată de lănțișoare, o lampă venețiană trandafirie. În mijlocul odăii, o mescioară și trei scaune de trestie. Într-un colț, pe un taburet dinapoia patului, un lighean și un ibric, emailate.

— Bombonelule, plătește-mi o limonadă, grăiește Manca, spre a se conforma obiceiurilor casei.

Și începe să-și desfacă iute corsajul.

— Mai tîrziu, răspunde pedagogul cu severitate Mai tîrziu, te rog. Și apoi îmi închipui ce fel de limonadă o fi servind aici... Vreo porcărie!

— Limonada de la noi e foarte bună, protestează fata, jignită. E două ruble sticla. Dacă te zgîrcești într-atîta, cere cel puțin bere.

— Dă-o în colo de bere!

— Eu aș vrea limonadă și portocale. Vrei? Spune.

— Bine, poți să ceri limonadă, dar portocalele sînt de prisos. Poate că pe urmă o să-ți ofer șampanic; totul atîrnă numai de tine. Dacă ai s-o meriți...

— Atunci ne-am înțeles. Spun să aducă patru sticle de bere și două de limonadă. Iar pentru mine, pe deasupra, un pachet de ciocolată, nu-i așa, sufletelule?

— Două sticle de bere și una de limonadă, nimic mai mult. Nu-mi place tîrgul ăsta. Am să cer eu însumi cînd o veni momentul.

— Îmi dai voie să poftesc și o prietenă?

— Nu, te rog, nu-mi aduce și prietene!

Manca scoate capul în galerie și strigă:

— Hei, chelăriță, o sticlă de limonadă și două de bere!

Simion aduce o tavă și se apucă să destupe sticlele cu iscusința unui profesionist. Chelărița îl însoțește.

— Ce bine vă șade la amîndoi! spune ea. Să fie cu noroc.

— Tătucul o cinstește cu bere pe chelnăriță! Ia, chelăriță!

— Atunci în sănătatea dumitale, domnule. Parcă te-aș cunoaște de undeva.

Germanul dă berea peste cap, își netezește mustățile și așteaptă cu nerăbdare să plece chelnerița. Dar ea zice, după ce a pus paharul jos și a mulțumit.

— Fii bun, domnule și plătește pentru băutură și cameră; e mai bine și pentru dumneata și pentru noi.

Cererea aceasta, care nărui cu totul partea sentimentală a gîndurilor lui, îl enervează pe profesor, roșu de mînie, el ripostează:

— Ce înseamnă stăruința asta? Credeți oare că o să plec fără să plătesc? Nu vă dați seama cu cine aveți a face? Nu vedeți că sînt o persoană cu uniformă și nu un coate goale? Slăbiți-mă!

Zocia simte nevoia să se scuze:

— Nu te supăra, domnule! Pentru cameră poți să plătești de-a dreptul domnișoarei. Ea e așa de drăguță, încît, sînt sigură, o să fie bucuroasă de dumneata. Dar cu băutura, înțelegi, e altceva. Trebuie să dau socoteala patroanei mele! Două sticle de bere a cincizeci de copeici una, o rublă! limonada, treizeci de copeici, o rublă și treizeci

— Cincizeci de copeici, sticla de bere? Nu se poate! se revoltă germanul. La orice cafenea aș fi luat-o cu douăsprezece!

— Atunci n-ai decît să se duci acolo dacă e mai ieftină! ripostează cu silă Zocia. Într-un stabiliment convenabil cincizeci de copeici, e un preț, și un preț foarte ieftin ... Să dau restul?

— Desigur, exclamă profesorul. Să vezi, te rog, să nu mai vină nimenea aici.

— Fii pe pace, n-o să fiți deranjați, îi asigură cu grabă Zocia ducîndu-se spre ușă. Fă ce vrei, nu te simți jenat. Petrecere bună!

Manca încuie ușa în urma ei, se așează pe un genunchi al germanului și îi trece un braț gol pe după gît.

— Ești de multă vreme aici? întrebă el sorbindu-și berea.

Simte, așa confuz că parodia actului iubirii care se va înfăptui cere o apropiere de suflete, o mai strînsă intimitate. De aceea, deși e zorit, se hazardează într-o conversație care o silește pe femeia vîndută să mintă aproape mecanic, să mintă fără tristețe, fără ură, fără avînt. Cei mai mulți bărbați au acest obicei, de îndată ce sînt bot în bot cu o prostituată, și toate le răspund după aceea formulă:

— Nu de mult, de trei luni numai!

— Și cîți ani ai?

Manca se întinerește cu cinci ani:

— Șaisprezece, zise ea.

— Oh! ce tînără ești! zice mirat germanul, plecîndu-se și începînd să-și scoată ghetele. Cum de-ai ajuns aici?

— Și-a bătut joc de mine un ofițer. Mama era așa de rea! Dacă ar fi știut, mă strîngea de gît. Atunci am fugit de acasă și am intrat aici ...

— Și l-ai iubit pe ofițerul acela?

— Dacă nu-l iubeam, nu m-aș fi dus la el! Nu m-aș fi lăsat încîntată. Mi-a făgăduit că mă ia de nevastă și cînd și-a ajuns scopul, m-a părăsit, infamul.

— Dar, ți-a fost rușine, atunci întîia oară?

— Cum să nu! ... Ce vrei, tătucule: pe lumină sau nu? S-o fac mai mică ... așa?

— Dar nu ți se urăște aici? Cum te cheamă?

— Manca. Desigur, mi-e urît! Ce viață, o, ce viață!

Germanul o sărută pe gură și continuă:

— Iubești bărbații? E vreunul care-ți place? care-ți face plăcere?

— Cum să nu? zice Manca pornindu-se pe rîs. Cei pe care îi iubesc mai mult sînt tocmai babacii simpatici, așa ca tine.

— A, îi iubești? Și de ce îi iubești?

— Așa, de gust! Te asigur că îmi pari drăguț, foarte drăguț!

Germanul meditează cîteva clipe, sorbind distrat înghițituri de bere. Apoi spune ceea ce spun mai toți semenii lui prostituatei în momentul posesiei:

— O, și tu, Mariechen, și tu îmi placi foarte mult. Ți-aș cumpăra mobilă!

— Dar ești însurat! zise ea arătînd spre veregheta lui.

— Da, dar vezi tu, n-am nimic cu nevasta mea! E bolnavă și nu poate să-și îndeplinească datoriile de femeie.

— O, săraca! Dacă ar ști unde ești tu acum, ar plînge, sufletelule!

— Să nu mai vorbim de asta, Manie. Știi? De multă vreme caut o fetiță frumoasă și modestă ca tine. Îmi dă mîna. Dacă ți-aș găsi un apartament cu pensiune completă, încălzit, luminat și patruzeci de ruble pe lună de cheltuială, ți-ar conveni?

— Cum să nu! Sigur!

El o acoperă de sărutări. Deodată se oprește, cuprins de-o teamă nemărturisită.

— Dar nu ești bolnavă, nu-i așa? întrebă el.

— Bineînțeles că nu! Mergem la vizită în fiecare sîmbătă!

Peste cinci minute se desparte de el și strecoară în ciorap mergînd, banii primiți. Din superstiție a scuipat pe acest prim cîștig, ca safteaua să-i fie cu noroc toată seara.

Nu mai e vorba nici de simpatie, nici de vreun apartament mobilat. Nemulțumit de răceala Maniei, germanul cere să fie chemată chelărița.

— Chelăriță, te cheamă bărbatul meu, zise Mania cînd vine în salon, unde-și potrivește părul în oglindă.

Zocia iesé, apoi se întoarce și o cheamă pe Paşa. După cîteva clipe revine și întreabă rîzînd:

— Cum se face, Mania, că nu l-ai mulţumit pe cavalerul tău? S-a plîns. A zis: „Ea nu-i femeie, e un buștean, un sloi!" Am trimis-o pe Paşa.

— Porc! strigă Manca, făcînd o strîmbătură și scuipînd într-o parte. Îi mai ardea de vorbă! M-a întrebat: Simţi ceva cînd te strîng? Simţi așa, un fior?" Și acum? Cîine murdar! Mai zicea încă să mă întreţină!

— Așa zic toţi, remarcă Zocia cu răceală.

Dar Jenia, care e cu toane de azi de dimineaţă, izbucnește:

— Mitocanul! Porcul strigă ea stacojie, cu mîinile în șolduri. Cum aș vrea să-l iau pe împuţitul ăsta de urechi, să-l duc la oglindă și să-l fac să-și admire botul. Hei, ești frumos al dracului? Dar ești și mai cu moţ cînd faci bale, cînd rotești ochii ăia de pește fript, cînd te umfli și gemi și-ţi smorcăi nasul! Pentru rublá ta amărîtă trebuie să ne maimuţărim și să dăm ochii peste cap? ...

— Hai, Jenia, sfîrșește, destul, haide! zise Ema Eduardona, jignită în sentimentele ei delicate de grosălănia pensionarei.

— Nu, n-am s-o sfîrșesc! întrerupe Jenia tot mai întărîtată.

Dar tace imediat și se depărtează cu nările palpitînde, cu o flacără în ochii ei frumoși, mohoriţi.

VII

În salonul care s-a umplut puţin cîte puţin intră o veche cunoștință a cartierului. E Vanca, un bătrîn uscăţiv, cu nasul roșu, cu uniforma de pădurar, cu cizme și cu un metru care-i iese totdeuna jumătate din buzunar.

El își petrece zilele și serile prin cafenele, permanent matolit. Ai crede că n-are altă treabă decît să joace biliard, să zvîrle în dreapta și în stînga jocuri de cuvinte, să recite versuri și să îndruge vorbe în doi peri. Prin casele de toleranţă se are foarte bine cu chelăreșele, cu portarii, cu fetele. Ești atît de obișnuit să-l vezi, încît, de la patroană pînă la

servitoare, toate-și bat joc de el cu un fel de dispreț; e însă suportat.

Uneori face niște servicii, duce bilețele dulci la amanții fetelor, face cîte un drum în tîrg sau la farmacie. Datorită felului său de-a fi, amorul său propriu fiind de multă vreme stins, izbutește să se strecoare printre clienții veniți în bandă și chiar să-i atace cu vreun împrumut. Dealtminteri nu păstrează pentru el banii: îndată ce-a făcut rost de-un gologan, cumpără cîte ceva femeilor. Abia își oprește pentru țigări.

După ce-a strîns mîna portarului, Vanca înaintează pînă în pragul salonului. De îndată ce se ivește silueta lui deșirată și șapca-i de pădurar pleoștită pe-o ureche, Niura strigă:

— Uitel-l pe Vanca! Ia mai spune-ne una bună!

— Am onoarea să mă prezint, zice el repede: și, cu mîna la vizieră, rostește cu o strîmbătură: — Un onorabil musafir al stabilimentelor de plăcere, Prinț al Clondirului, Conte al Lichiorului, Baronul Namhabar, Salut, domnule Beethoven, salut domnule Chopin! Ia cîntați-mi o bucată din opera: „Bravul și gloriosul general Anissimov sau o învălmășeală". Complimentele mele, mică economie politică Zocia! Hm, te lași sărutată numai la Paște! Am să scriu asta, ca să-mi aduc aminte, A, frumoasa mea Tamara, scumpa mea!

Glumind și ciupind astfel pe fiecare fată, străbate salonul și se așează lîngă Katia. Aceasta își pune picior peste picior, se reazemă cu cotul de genunchi și, cu bărbia-n palmă, cu priviri ațintite, domoale, îl privește cum își face țigara.

— Nu te mai saturi, îi zise ea. Toată vremea răsucești țigară după țigară.

Vanca își netezește craniul pleșuv și spune sacadat:

O, țigară, al meu viciu,
Să te las cum aș putea?
Nu e numai un capriciu
Lumea să fumeze vrea.

— Vanca, ia spune, că o să trebuiască să crăpi, îi zice Katka.

— Ei, și?

— Vanca, zi mai bine ceva nostim, zi poezii, cere Verca.

El se ridică supus și declamă o poezie comică:

În zarea bolții întunecate
Ca să le vezi, putință nu-i
Dar vîntul cu vîjiitul lui
Ar vrea să le numere pe toate.
Nu-i putință, nu e, nu-i,
I se strigă vîntului.

Cu baliverne de-astea își petrecea Vanca nopțile în stabiliment. Printr-o ciudată intuiție, fetele văd în el un membru al familiei lor; de aceea îi fac și ele mici servicii și îi dau de băut.

Nu mult după sosirea lui Vanca, un grup de bărbieri tineri pătrunse zgomotos. Ei își petreceau ziua de odihnă săptămînală. Dar, deși se aflau într-o casă de toleranță, nu-și schimbau felul de-a fi; făceau eternele reflexii asupra micilor lor cîștiguri, asupra bacșișurilor, patronilor și nevestelor patronilor. Depravați, palavragii, mincinoși, orbiți de perspectivele unui viitor strălucit, nu se gîndeau decît la contesa bogată care se va agăța într-o zi de gîtul lor. Hotărîți să profite cît mai mult de pe urma banilor lor puțini, aveau de gînd să dea o raită prin bordeluri, în afară de al lui Treppel, prea pompos pentru punga lor. De aceea, cum intrară, porunciră un cadril și-l dansară „parizian", mai cu seamă figura a cincea, numai la cavaleri, la care, spre a fi într-adevăr de un șic franțuzesc, ții degetul la reverul hainei. Nu au angajat nici o fată, ci au promis că se întorc mai tîrziu.

Începu acel dute vino obișnuit. Veniră, rînd pe rînd, funcționari, tineri cu părul încărunțit, cu ghete de lac, studenții, ofițeri, preocupați cu toții mai mult sau mai puțin să pară demni în ochii patroanei și ai clienților casei. Dar puțin cîte puțin dezmățarea și larma își săvîrșeau menirea, astfel că nimeni nu se mai simți stînjenit.

Printre vizitatori era, ca mai în fiecare seară, amantul Sonici-Cobilița. El venea s-o contemple cu ochi mari, languroși, de oriental, să ofteze și să se piardă lîngă ea, să o mustre că rămîne într-un bordel, că se abate de la sabbat, că nu mănîncă „cușer", că trăiește departe de familie, că nu mai respectă riturile religiei mozaice.

De obicei, și asta se întîmpla de multe ori, chelărița Zocia venea la el, în toiul vacarmului și-i spunea înțepat:

— De ce stai degeaba? Du-te, domnule și angajează-ți, o fată nostimioară!

Ei, evreul și evreica, au fost creați, desigur, pentru o iubire reciprocă, tandră și pătimașă. Un „pogrom" dezlănțuit în orașul lor, cu urmările-i neînlăturabile, ruina, nesiguranța, groaza, îi despărțise deocamdată. Dar legătura dintre ei era așa de adîncă, încît, nu fără greutăți, stăruințe și tot felul de umiliri, ajutorul-farmacist Neiman și-a găsit, în sfîrșit, un loc în farmacia de aici și a dat peste iubita lui.

Neiman era un adevărat credincios, aproape un fanatic. El știa că Sonca fusese vîndută de chiar mama ei unui proxenet, cunoaștea amănuntele josnice asupra felului în care ea trecuse din mînă în mînă, și totuși dragostea lui rămînea trainică. Sufletu-i de adevărat evreu, evlavios și dornic de curățenie, se frămînta la aceste evocări și, cu toate astea, în ficcare seară, venea iarăși în salonul Anei Marcovna.

Cînd, după multe greutăți, izbutea să pună deoparte, din venitul lui mizerabil, o rublă, se închidea cu Sonca. Dar nici ea și nici el nu simțeau vreo plăcere. După clipa de desfătare fizică datorită atingerii trupurilor lor, plîngeau, se mustrau, se certau, cu gesturi teatrale, caracteristice evreilor. Întodeauna Sonca-Cobilița se întorcea în salon cu ochii înroșiți și umflați.

Dar de cele mai multe ori Neiman rămînea lîngă amanta lui toată seara; dacă vreun client o angaja, el era nevoit s-o aștepte cu o gelozie stăpînită și o copleșea cu mustrări cînd fata se întorcea. Totdeauna el se trudea să nu atragă atenția vecinilor. Iar Sonca asculta, privindu-l supusă, cu ochii ei frumoși, umbriți de evreică, ochii care exprimau și dragostea și suferința ei.

Un grup de germani, vînzători la un magazin de optică, apăru, urmat curînd după aceea de doi vînzători de la o prăvălie de comestibile și de doi tineri obișnuiți de-ai bordelului. Ultimii doi, cu părul pleșuv, lins, erau Colca contabilul și Mișca muzicantul, denumiți astfel familiar prin cascle de toleranță. Ei fură primiți, ca și Karl Karlovici de la magazinul de optică și Volodca de la magazinul de comestibile, cu strigăte de bucurie și cu sărutări menite să

le gîdile vanitatea. Sprintena Niura, care se repezea într-una în anticameră și anunța pe noii veniți, ciripi după cum avea obicciul:

— Jenia, bărbatul tău!

— Puștoaico, amorezul tău!

Mișca muzicantul, care nu era muzicant, ci proprietar al unei drogherii, intonă cu o voce vibrantă, tremurată, sacadată, cîntecul pe care-l îndruga de cîte ori făcea vizite pe acolo.

E-e-e-ști tu auro-o-o-ra ... [1]

Cadrilurile, valsurile, polcile se succedau într-una. Dansa toată lumea cînd își făcu intrarea Senca, amantul Tamarei. Ca niciodată el se prezentă fără larmă, fără să risipească bani, fără să poruncească un marș funebru lui Isaia Savici și nici ciocolată pentru fete. Era desigur în grea cumpănă, căci cu aerul mohorît, șchiopătînd de piciorul drept, căutînd să treacă nevăzut, o chemă pe Tamara cu un semn din cap și dispăru cu ea.

Actorul Egmont-Lavretski, cu fața rasă, înaltă, cu mutră de lacheu obraznic, trufaș, apăru în momentul cînd vînzătorii de la magazinul de comestibile dansau cu toată decența recomandată de codul manierelor elegante. Fetele căutau să-i imite cu grija de a se conforma și ele bontonului. Jucau, cu trupul țeapăn cu capul sus, înclinat ușor într-o parte, cu un aer de mîndrie și de languroasă oboseală. Între o figură a cadrilului luau poze afectate, simulau plictiseala, își făceau vînt cu batista. Fiecare se trudea să arate că nu joacă decît din politețe față de tovarășii săi. Dar, fără să vrea, dansau cu plăcere, cu atîta ardoare a tinereții, încît sudoarea se prelingea șiroaie.

Spre ziuă, muzicanții, ajunși la capătul puterilor, cîntau pe jumătate adormiți, mașinal. Fără să îi pese de rănile sale, un individ plin de sînge, cu chipul negru în lumina pală a lunii, gonea pe uliță cerîndu-și pălăria. Pe Ismaskaia cea Mică soldații se luaseră la trîntă cu mateloții.

În momentul cînd te-ai fi așteptat mai puțin, dădură buzna în stabilimentul Anei Marcovna șapte studenți, un supleanitor și un gazetar ...

---

[1] Aria lui Sussania din Viața pentru țar.

VIII

Cei șapte studenți veneau dintr-o excursie. Petrecuseră toată ziua la cîmp în tovărășia unor fete. Au vîslit pe Nipru, s-au scăldat în apa călduță, șerpuitoare, bărbații de-o parte, femeile de alta, au dejunat între trestiile aromate de pe țărm au băut lichioruri dulci, preparate de-acasă și au cîntat cîntece sonore.

Nu au revenit în oraș decît seara, tîrziu, atunci cînd bulboanele fluviului se strîng în jurul bărcilor, dînd impresia de teamă și plăcere, cînd stelele și felinarele electrice brăzdează apa cu lungi dîre de argint sclipitor.

Ziua decursese cuminte, într-o senină exagerare de larmă și de veselie, în risipire istorivtoare întrucîtva de tinerețe castă. Ciudat, n-a fost cea mai mică umbră de gelozie, de ciondăneală, de indispoziție. Totul contribuise la desăvîrșirea petrecerii: soarele, adierea vîntului, aroma ierburilor și a apei senzația bucuroasă de forță și sprinteneală, elasticitatea mușchilor în timpul băii și al înnotului, înrîurirea fetelor prietene ale căror familii le vizitau și a căror prezență, inteligență, puritate, îi silea să se înfrîneze.

Cînd au venit pe țărm, aveau palmele înfiebîntate de atîta vîslit, iar corpul obosit într-un chip plăcut. Fetele fuseseră însoțite pînă la porțile lor. S-au despărțit apoi în hohote de rîs, cu lungi, viguroase și calde strîngeri de mînă. Aproape fără să-și dea seama, strîngerile de mînă, apropierile, atingerile de trupul femeilor pe care le-au ajutat cu galanterie să se urce în barcă și să sară pe țărm, au apris întrînșii nu senzualitatea imaginației, ci pe aceea a corpurilor lor de masculi tineri, voinici.

Parfumul rochiilor, intensificat de soare, strigătele ușoare de spaimă cu nuanțe de cochetărie, siluetele femeilor întinse nepăsător, naiv, pe iarbă în jurul samovarului, familiaritățile inevitabile în timpul excursiilor, contactul cu plantele, cu apa, cu natura, au inexplicabila putere de a trezi în adîncul nelimitat al sufletului masculin eterna bestie, superbă și liberă, pe care omul se complace a o tăinui și desfigura.

Pe la două din noapte, după închiderea *Vărbiei*, birtul lor studențesc, excitați de alcool și de hrană îmbelșugată, ieșiră din sublolul afumat, prin de mirosuri de bucătărie. În stradă era plăcut. Cerul era brăzdat de lumini atrăgătoare; efluvii calde, aromate, urcau din grădinile înflorite.

Era o noapte din acelea captivante, cînd aspiri lacom aerul, cînd nările freamătă, cînd capul și sufletul sînt ametite și cînd te năpădesc vagi dorințe.

Odihna face cu atît mai plăcută impresia de forță împrospătată, de dilatare a plămînilor, de mlădiere a membrelor, de sînge roș, bogat, zvîcnitor. Fără vorbe, fără premeditare, îi năpădea pofta să galopeze asemenea primitivilor prin pădurea adormită să gonească, să adulmece urma picioarelor goale în rouă, să cheme cu strigăte puternice femeia ...

Studenții nu se mai puteau despărți, într-atît îi contopise ziua petrecută împreună. Li se părea că dacă unul singur s-ar desprinde din bandă, armonia ar fi sfîșiată și cu neputință de-a mai fi stabilită. De aceea, stîngherind mersul rarilor trecători, se opriră în fața restaurantului închis, șovăind, tropăind pe loc, discutînd cu ipocrizie locul unde ar putea să încheie noaptea lor albă. „Tivoli" era prea departe și apoi trebuia să plătești ca să intri în grădină, iar consumațiile erau din cale afară de scumpe, și concertul era sfîrșit. Volodia Pavlov propuse casa sa; avea coniac și-o duzină de sticle de bere. Dar cine ar fi vrut să se închidă noaptea într-un apartament locuit, să urce scările în vîrful picioarelor, să vorbească în șoapte.

— Hei, prieteni, haide atunci la dame. E tot ce avem mai bun de făcut! rosti cu glas hotărît cel mai vîrstnic dintre studenți.

Se numea Likhonin. Era un flăcău uscățiv, puțin adus de spate, posac, bărbos, anarhist în teorie și pasionat jucător în realitate. Își trecea vremea la biliard, la curse, la cărți, jucînd riscant, ca un fatalist. În ajun chiar cîștigase la Clubul Negustorilor, la *macca*, o mie de ruble, bani care îi frigeau acum degetele.

— E o idee bună, afirmă cineva.

— Dar merită? protestă un altul cu o rezervă simulată și cu o lenevealâ fără convingere.

Al treilea exclamă, afestînd un căscat:

— Mai bine să ne întoarcem. A-a-a-a-, ce somn îmi e! E destul pentru azi.

— Plăcerile nu vin în somn, grăi Likhonin cu dispreț ..., „*Her profesor*", hai, vii?

Suplinitorul Iartcenco, făcu pe supăratul. Poate că nu știa nici el ce anume sălășuia într-un ungher al sufletului său.

— Dă-mi pace, Likhonin! Din punctul meu de vedere, prieteni, ceea ce vreți să faceți e o porcărie curată. După o zi ca asta așa de senină și de frumoasă! De ce vreți să faceți pe brutele? Nu merg.

— Dacă nu mă înșeală memoria, replică Likhonin sarcastic, nu mai departe decît toamna trecută, în tovărășia unui oarecare Mommsen, noi am vărsat șampanie într-un pian, am dansat dansul pîntecului și am făcut o mulțime de alte frumusețI!

Likhonin avea dreptate. În anii săi de studenție și chiar după aceea, Iartcenco, candidat la o catedră a Universității, dusese o viață foarte zvăpăiată. Prin toate cabaretele, șantanurile și prin alte locuri de plăcere era cunoscută silueta lui bondoacă, erau cunoscuți obrajii lui roșii și dolofani de Cupidon bălțat, ochii umezi și lucitori, îi era știută vorba vie și repezită, izbucnirea stridentă și hohotele lui.

De la intrarea în universitate trecea într-un mod strălucit toate examenele și prezenta lucrării impecabile, care atrăsese luarea-aminte a profesorilor. Iar camarazii săi n-au putut niciodată să înțeleagă cînd avea vremea să le prepare. Acuma începea să se îndepărteze de vechii săi prieteni de petreceri. Înnoda relații necesare castei profesorilor iar pentru viitorul semestru conta pe o catedră de istorie romană. De multe ori, în conversații, începuse a se sluji de expresia familiară: „Noi ăștia, savanții".

Solidaritatea cu studenții, nevoia de a rămîne cot la cot cu ei, de a lua parte la toate întrunirile, protestele, demonstrațiile lor, devenea stingheritoare pentru el. Își dădea seama însă de valoarea popularității în lumea tineretului și nu îndrăznea s-o rupă brusc cu mediul vechi. Cuvintele lui Likhonin îl pișcară.

— Doamne, doamne, dar ce nu face omul cînd e mai tînăr!

— Șterpelește zahăr, face murdăric în pantaloni, smulge aripile cărăbușilor, replică Iartcenco prompt, înghițind în sec. Bineînțeles că nici n-o să vă dau sfaturi, nici n-o să vă învăț cum să trăiți, dar ce dracu, domnilor, s-ar cuveni totuși să fiți mai logici. Sîntem cu toții de acord că prosintuția e unul dintre cele mai mari flagele ale omenirii; că oferta e în funcție de cerere și că, prin urmare, singurii responsabili sîntem noi, bărbații. Atunci, dacă e de ajuns să ai un pahar sub nas pentru a da fuga la prostituate, comiți cu bună știință o triplă mîrșăvie. *Primo:* față de biata creatură stupidă care trebuie să îndure, pentru o infectă de rublă, sclavia în forma ei cea mai degradantă; *secundo:* față de umanitate, căci, luînd cu chirie pentru o oră femeia destinată a satisface bestialitatea noastră, aprobi și sprijini prostituția; *terțo:* față de conștiința și chiar de rațiunea noastră.

— Ho-ho-ha, iată-l pe filozoful nostru bătînd iar apa în piuă. Totdeauna aceleași cunoscute palavre! exclamă Likhonin, dînd lugubru din cap și rostind sacadat cuvintele.

— Nimic mai lesne decît să faci pe caraghiosul în tot momentul, protestă Iartcenco în silă. Pentru mine, faptul cel mai trist care se poate imputa vieții ruse e această lipsă de stabilitate, această lenevie de cugetare ce conține în sine toți germenii descompunerii. Să mergi sau să nu mergi astăzi într-o casă de toleranță, ce importanță are? O dată n-o să fie nici mai bine, nici mai rău. Trec cinci ani și zici iarăși: „Ce josnic e să furi! Dar ce vrei, dacă ai nevastă și copii? Înțelegi situația mea, greutățile mele ...“ Oftezi în continuu după libertatea individuală, îl scoți pe cel care nu e încă percheziționat liberal candid și, în felul acesta, nu trec nici zece ani spre a te ploconi pînă la pămînt dinaintea acestor ticăloși și a face anticameră la ușa lor. Dar întotdeauna simți nevoia să te descarci. „Înțelegi, trebuie să urli cînd ești cu lupii ...“ Doamne, doamne, nu degeaba un ministru al nostru a denumit pe studenții ruși, viitorii șefi de birou!

— Sau profesori! întrerupse Likhonin.

— Dar punctul capital, urmă Iartcenco fără a băga în seamă aluzia, punctul capital e că v-am văzut astăzi și în

apă și dincolo de mal. Cît erați de grăbiți, de corecți, de amabili cu fermecătoarele fete! Și de îndată ce v-ați despărțit de ele, aveți nevoie de prostituate! E posibil oare să petrecem o zi cu surorile prietenilor noștri fără a alerga pe urmă la bordel? Hm, e frumos, nu?

— Avem nevoie de o supapă de ușurare, rosti cu gravitate Boris Sobașnikov.

Era un tînăr oarecum mîndru, manierat și încrezut. Purta o uniformă de student, foarte îngrijită; pantaloni strîmți după ultima modă, ochelari cu șiret negru, caschetă parisiană, un veston alb și scurt care abia îi acoperea proieminențele.

— Crezi că e mai cinstit să-ți faci treburile cu servitoarea sau să ai relații cu o damă măritată? Ce să fac dacă simt nevoia unei femei?

— Nevoie? Nu într-atîta! zise Iartcenco cu un gest de nerăbdare.

Un alt student pe care camarazii îl numeau Ramses, vru să intervină. Ramses era un tînăr scund, pîrlit la față, remarcabil prin nasu-i acvilin, prin gura expresivă, prin fruntea îngustă care îi făcea figura triunghiulară.

Viața sa de student era foarte bizară. În timp ce camarazii lui se îndeletniceau rînd pe rînd cu politica, dragostea, teatrul, sau cu știința în doze mici, el cerceta dosarele de urmăriri și de reclamații judiciare, examina afacerile care treceau pe la Curtea de Casație, se iniția în subtilitățile chinuitoare ale proceselor de bunuri, de familii, de pămînturi, și se trudea să și le încrusteze în minte.

Fără să fie constrîns de nevoia de bani, fusese ajutor la un notar vreme de un an de zile, iar un alt an, grefier la un judecător de pace. Anul precedent, cel din urmă de universitate, a furnizat gazetelor din localitate dările de seamă ale Consiliului Municipal și și-a asumat modesta funcție de secretar al sindicatului rafinăriei. Sindicatul, intentînd un proces, devenit celebru, unui membru al său, colonelul Bakakov, care pusese în vînzare cantități de zahăr mai mari decît cele împuternicite prin contract. Ramses prevăzu și motivă de la început cu multă ascuțime de judecată, hotărîrea supremă a Senatului în această afacere. Juriștii de seamă plecau urechea la observațiile sale, deși cu o îngăduință afectată pentru tinerețea lui relativă. Nimeni din

jurul său nu se îndoia de strălucirea carierei care-l aşteaptă şi el însuşi mărturisea deschis că la treizeci şi cinci de ani o să facă un milion de ruble numai din procese de drept civil. Camarazii îl alegeau de multe ori ca prezident al lor, dar el declina totdeauna această cinste sub pretextul lipsei de timp. Totuşi, refuza să ia parte ca arbitru între studenţi şi atunci logica lui de fier avea darul să închidă diferendele spre mulţumirea reciprocă a părţilor. Era conştient, ca şi Iartcenco, de valoarea popularităţii în rîndurile tineretului din şcoli, iar dacă îi privea pe oameni cam de sus, nu lăsa niciodată să se vadă măcar o strîmbătură a buzelor lui fine şi energice.

— Nimeni nu te împinge să comiţi un păcat. Gavril Petrovici, spuse el. La ce bun atîtea vorbe late şi atîta melancolie pentru nimica toată? Ia un grup de tineri gentlemeni ruşi, care vor să petreacă noaptea împreună modest. Au poftă să se amuze, să cînte, să bea cîteva pahare de vin şi bere. Dar acum e închis peste tot, cu excepţia cîtorva case. *Ergo!* [1]

— Ergo, ca să te amuzi trebuie să mergi la femeile publice, la prostituate, într-o casă de toleranţă! întrerupse Iartcenco înăcrit.

— Şi de ce nu? Un filozof oarecare a fost pus la o cină în preajma muzicanţilor, spre a fi umilit. Aşezîndu-se el a exclamat: „Iată cum se face din cel din urmă loc, primul". În sfîrşit, dacă conştiinţa nu-ţi îngăduie să cumperi o femeie, cred că poţi să mergi foarte bine acolo şi să te întorci fără a deflora integritatea candoarei tale.

— Răstălmăceşti chestiunea, Ramses, replică Iartcenco înciudat. Îmi aduce aminte de oamenii aceia cu suflet mic, care dau buzna pe înnoptate la o execuţie capitală şi care spun: „Nu ne pasă, sîntem împotriva pedepsei cu moartea; vina toată e a procurorului şi a călăului".

— Gavril Petrovici, ai dreptate, dar în cazul nostru, comparaţia dumitale nu stă în picioare. E cu neputinţă să tratezi o boală gravă fără să vezi bolnavul. Toţi ne vom ciocni cîndva, în cariera noastră, de chestiunea îngrozitoare a prostituţiei ruse. dumneata Likhonin, Pavlov şi eu, ca

---

[1] Deci (lat.).

juriști, Petrovski și Tolpighin ca medici. Doar Veltman, se consacră matematicilor pure; va fi însă și dînsul pedagog, va de îndrumări celor tineri și — dracu să mă ia — o să aibă grijă de familia lui. Deci, dacă trebuie să inspiri altora cu o gogoriță, e mai bine s-o vezi de-aproape. În sfîrșit, dumneata însuți, Gavril Petrovici, mare cunoscător de limbi moarte, dezgropător al trecutului, nu găsești necesar să te instruiești, comparînd casele publice moderne cu lupanarele din Pompei sau cu instituțiile de prostituție, binecuvîntate din Theba și Ninive?

— Bravo, Ramses, perfect! urla Likhonin. De ce să ne pierdem vremea în discuții? Copii, luați-l pe profesor de urechi și băgați-l în dubă.

Studenții, care erau mistuiți de aceeași poftă, îl luară pe Iartcenco de braț și-l traseră. Situația falsă, neplăcută, încurcată, lua o întorsătură de glumă. Îi dădeau ghionți celui mai vîrstnic, care se zbătea, se supăra și rîdea totodată.

Deodată, în apropierea studenților răsări un agent de poliție cu mustăți negre și-i învălui la început într-o privire găniutoare.

— Domnilor studenți, șederea în grup e interzisă. Circulați, vă rog.

Împingîndu-l mereu pe Iartcenco a cărui împotrivire devenea tot mai slabă, grupul se puse în mișcare.

— Domnilor, vă urmez, zicea el. Dar să nu vă închipuiți cumva că am fost mișcat de sofismul lui Ramses, faraonul egiptean. Nu. Mi-ar părea numai rău să vă stric cheful. Să vă spun condițiile mele: mergem să bem, să petrecem, să glumim, nimic mai mult! Mai cu seamă, nu murdării! E prea respingător! Să ne gîndim că noi, floarea și podoaba intelectualității ruse, am intra la apă de la primul cotilion! Să ne gîndim că pentru cotilionul ăsta ne-am putea pierde capul!

— Jur! zise Likhoniei, ridicînd mîna.

— Și eu! și eu! Da, domnilor, ne dăm cuvîntul! Iartcenco are dreptate! strigară ceilalți

De multă vreme se țineau după dînșii cîteva trăsuri. Birjarii schimbau zeflemele și înjurături. Se urcară în trăsuri, cîte doi, cîte trei și, Likhonin, spre a fi mai sigur de suplinitor se așeză lîngă el și-l apucă de mijloc. Micul Tolpighin care, în ciuda celor douăzeci și trei de ani ai săi, avea

încă pe obrajii trandafirii puful moale gălbui al copilăriei, se așează pe genunchii lui.

— La Doroșenco! strigă Likhonin vizitiului său. La Doroșenco! repetă el celor de dinapoi.

În fața restaurantului „Doroșenco" trăsurile, se opriră. Simțeau în sinea lor un ungher obscur de conștiință, neadormit încă. Știau că sînt pe cale să comită ceva inutil, rușinos, și aveau nevoie să se îmbete spre a gusta apoi o reselie convulsivă și ieftină, care n-avea din veselie decît nume; ei căutau starea aceea de voluptate pîcloasă, cînd nu te mai sinchisești de nimic, cînd capul nu mai știe ce zice limba, pe ce drum se abat pașii, pe ce lucruri se așează mîinile.

Nu simțeau numai studenții pișcăturile acestui spin lăuntric. Vizitatorii de ocazie și obișnuiții bordelului le simțeau mai mult sau mai puțin, deoarece restaurantul acesta era doar pentru ei. Doroșenco nu avea clientelă decît seara tîrziu și-n timpul nopții. Era o clientelă în trecere. Doroșenco era popasul unde te oprești puțin, înainte de a porni iarăși la drum.

În timp ce studenții dădeau peste cap diverse băuturi, Ramses privea într-una în colțul opus al restaurantului, unde stăteau două persoane: un bătrîn robust, cu părul răvășit; iar cu spatele spre tejghea și cu fața la el, cu umerii rotunzi, cu bărbia rezemată în pumni, un ins corpolent, cu părul tuns chilug, cu haine cenușii.

Bătrînul își plimba degetele pe coardele unui pslateriu și cînta cu o voce răgușită, dar plăcută:

O, șes al meu iubit,
O, șes nemărginit ...

— Ia stați; uite un colaborator al nostru, zise Ramses și plecă să-l salute pe omul cu haine cenușii.

După cîteva clipe venea cu el.

— Domnilor, dați-mi voie să vă prezint pe confratele meu, întru gazetărie, Sergiu Ivanovici Platonov. Cel mai leneș și mai talentat dintre muncitorii condeiului.

Ceilalţi strînseră mîna noului venit, mormăindu-şi fiecare numele.

— Şi acum să ciocnim, zise Likhonin.

Iartcenco grăi cu amabilitatea care îl caracteriza totdeauna:

— Mi se pare domnule, că vă cunosc. Nu eraţi la universitate cînd profesorul Priklonski şi-a susţinut teza de doctorat?

— Da, spuse ziaristul.

— A, bravo! bravo! replică Iartcenco zîmbind şi strîngîndu-i iar mîna. Am citit darea dumneavoastră de seamă, foarte exactă, completă şi bine scrisă ... Faceţi-mi plăcerea ... În sănătatea dumneavoastră.

— Şi-acum să-mi daţi voie, zise Platonov ... Onufrii Zaharici, încă unul, două, trei, patru ... nouă coniacuri.

— Nu, nu, eşti invitatul nostru, scumpe coleg! exclamă Likhonin.

— Al dracului coleg! zise Platonov vesel. Am urmat numai un semestru, aşa, de bună voie ... Plata, Onufrii Zaharici! Domnilor, vă rog ...

Lucrurile merseră aşa de bine, încît peste o jumătate de oră Likhonin şi Iartcenco vrură cu orice preţ să-l ia cu ei pe jurnalist la bordel. De altminteri acesta nici nu refuză.

— Dacă nu vă sînt o povară, vă însoţesc cu plăcere. Tocmai mi-au căzut azi banii ca din cer. *Cuvîntul Niprului* mi-a plătit. Un moment, vă rog; mă întorc.

Se apropie de bătrînul cu care stătuse adineauri, îi strecură cîteva monede în mînă şi se despărţi de el spunîndu-i cu blîndeţe:

— Acolo unde mă duc eu, bătrînule, tu nu poţi merge. Pe mîine! O să ne găsim în acelaşi loc ca şi astăzi.

Ieşiră cu toţii din restaurant. La uşă, Boris Saboşnikov, totdeauna înţelept fără motiv, îl trase pe Likhonin deoparte.

— Mă miră, Likhonin, — zise el în silă. — Eram între prieteni şi ai căutat să-l ici şi pe individul ăsta acum. Dumnezeu ştie de unde vine!

— Taci, Boris! răspunde Likhonin amical. E un tip cumsecade.

IX

— Ce porcărie din capul locului! — declară Iartcenco, nemulțumit înainte de-a trece pragul Anei Marcovna. — Din capul locului, că am fi putut găsi o casă mai ca lumea! Hai la Treppel, unde e cel puțin lumină și curat.

— Vă rog, vă rog, senor! — stărui Likhonin împingînd ușa. Și înclinîndu-se cu o reverență de curtezan, făcu loc suplinitorului. — Vă rog! repetă el.

— Dar aici e o cocină! La Treppel sînt femei mai frumoase!

Ramses, care venea în urma lui Iartcenco, rîse în silă.

— Bravo, bravo! Iartcenco! să stăruim în pornirile noastre sentimentale; să condamnăm pe-un biet flămînd care a furat o pîine de doi bănuți, dar să acordăm circumstanțe ușurătoare directorului unei bănci care a delapidat milioanele altuia în cai pur sînge și în țigări Havana!

— Mă iartă ... nu înțeleg — răspunse Iartcenco stăpînindu-și enervarea — La urma urmei, mie tot una. Să intrăm!

— Cu atît mai mult, cu cît casa aceasta e plină de amintiri istorice, zise Likhonin. Camarazi, din vîrful cuierelor acestora, zeci de generații, studențești ne contemplă. Știți, de asemenea că în virtutea obișnuinței, copii și studenții intră aici cu jumătate de preț, ca la muzeu. Nu-i așa, cetățene Simion?

Simion vedea cu ochi răi intrarea bărbaților în grupe. Aceasta făgăduia întotdeauna scandal. Avea îndeosebi un dispreț anume pentru studenți, pentru limbajul lor păsăresc, pentru pornirea lor de la glume, de a face gălăgie, pentru împietatea și revolta lor împotriva ordinii stabilitei A fost încîntat văzîndu-i într-o zi masacrați, în piața Basarabiei, de cazaci, măcelari, făinari și pescari.

Simion n-avea stimă decît pentru oamenii de-o anumită vîrstă, serioși, dolofani, care vin singuri, în taină, aruncînd o privire furișă din anticameră în salon, de teamă să nu dea peste vreo cunoștință, și care pleacă repede, după ce au dat un bacșiș generos. Pe aceștia el îi întîmpina totdeauna cu un: „Excelență!" respectuos.

De aceea, acum, pe cînd scotea pardesiul ușurel al lui Iartcenko îi răspunse cu un ton agresiv lui Likhonin:

— Nu sînt cetățean, sînt un om ca toți oamenii!

— Atunci am onoarea să vă felicit! replică Likhonin, înclinîndu-se politicos.

Salonul era plin. Vînzătorii care isprăviseră de dansat, ședeau lîngă damele lor. Plini de nădușeală și îmbujorați își făceau vînt cu batistele, în timp ce în jurul lor se răspîndea o duhoare de cărnuri. Mișca Muzicantul și prietenul său, contabilul, așezați unul în fața altuia la o masă de marmoră, se trudeau să cînte la unison cu vocea tremurată și scadată:

Tu, autoră ...

Ema Eduardovna și Zocia puneau în joc toată elocvența lor spre a-i face să tacă. Vanca moțăia calm pe un scaun, cu capul în piept, picior peste picior, cu mîinile încolăcite pe după genunchii osoși.

Pensionarele recunoscută îndată cîțiva studenți și se repeziră în calea lor.

— Tamaroșca, uite-l pe Volodenca, bărbatul tău!

— Uite-l și pe-al meu ciripi Niura, agățîndu-se de gîtul lungului și gravului Petrovski.

— Bună ziua, Mișenca, de cînd n-ai mai venit! Îmi era dor de tine!

Iartcenco aruncă priviri stingherite în jurul său.

— Înțelegeți, ne-ar trebui o cabină particulară — îi zise el cu timiditate Emei Eduardovna ... Și vin roșu ...cafea, de asemenea ... Știți ce trebuie ...

Iartcenco impune totdeauna servitorilor prin bunele-i purtări și ținuta sa elegantă. Ema Eduardovna dădu cu plăcere din cap, ca un cal de circ.

— Foarte bine, foarte bine! Pe aici, domnilor, în salonaș. Foarte bine, foarte bine! și ce lichioruri? Avem numai benedictină. Să vă servim? Foarte bine! Și dați voie să vină domnișoarele?

Iartcenco făcu un gest silit.

— Dacă crezi că e absolut necesar! zise el.

Domnișoarele pătrunseră una după alta, în salonașul cu lampioane albastre și cu mobile cenușii de pluș. Strîng mîinile studenților cu gesturi stîngace, care nu le sînt familiare,

și-și șoptesc pe scurt numele: Mania, Katia, Liuba. Apoi se așează pe genunchii tinerilor, încomjurîndu-le gîtul cu brațele și cerșind, ca de obicei:

— Studențelul meu, ești atît de drăguț ... vrei să-mi oferi o portocală?

— Volodenca, cumpără-mi cîteva bomboane, vrei?

— Și mie ciocolată!

Vera, falsul jocheu, cocoțată pe genunchii pedagogului, îi zice cu glas mîngîietor:

— Bobocelule, am o prietenă bolnavă, așa de bolnavă că nu poate să iasă din odaie. Aș vrea să-i duc cîteva mere și puțină ciocolată. Îmi dai voie?

— O prietenă! Mofturi! Lasă-mă cu lingușelile tale, șezi frumos la un loc, ce Dumnezeu! Așa! ca un copil cuminte în fotoliu, aici. Haide, împreunează mînuțele!

Vera începu să facă nebunii.

— Dacă nu pot? zise ea făcîndu-i ochi dulci. Ești atît de simpatic!

În fața acestei cerșetorii profesionale Likhonin dădea din cap cu gravitate și voie bună. Imitînd gesturile Emei Eduardovna și accentul ei nemțesc, repeta:

— Foarte bine! Foarte bine! Foarte bine!

— Atunci o să spun să i se ducă mere și ciocolată prietenei mele! repetă Vera.

Acest soi de stăruințe intra în obligațiile pensionarelor. Făceau din ele un joc, jumătate pueril, jumătate isteric, care în viața lor monotonă și lipsită de acțiune forma o notă nouă. O rîvnă ciudată, copilărească și stupidă, le îndemna. Se luau la întrecere, care va face pe client să risipească mai mulți bani.

De altfel, ele nu cîștigau din asta altceva decît bunăvoința chelăresei și o vorbă bună din partea patroanei.

Simion aduse o cafetieră, cești, o sticlă cu benedictină și fructiere cu fructe și bomboane. Peste puțin timp dopurile sticlelor cu vin și cu beré săreau vesele din mîinile sale dibace.

— Dumneata nu bei? îl întrebă Iarțenco pe ziarist. Dacă nu mă înșel, vă numiți Sergiu Ivanovici?

— Într-adevăr.

— Dă-mi voie, Sergiu Ivanovici, să-ți torn o ceașcă cu cafea; asta face bine! Poate că preferi îndoielnica limonadă?

— Nu-mi lua în nume de rău că te refuz. Am băutura mea favorită. Simion, adu-mi...

— Coniac! se grăbi să strige Niura.

— Și o pară! adăugă Manca Spelba.

— La ordinul dumitale Sergiu Ivanocici. Îndată! — răspunse respectuos Simion, și, aplecîndu-se încetișor, scoase dopul unei noi sticle.

— Pentru prima oară văd servindu-se coniac în bordel, zise Likhonin cu mirare. — În ce mă privește nu l-am putut căpăta niciodată.

— Poate că Sergiu Ivanovici cunoaște parola? glumi Ramses.

— Sau are aici prerogative excepționale! sublinie Boris Sabașnikov.

Ziaristul nu întoarse capul. Cu privirea ațintită la nasturii vestonului de o eleganță pretențioasă a lui Boris, zise tărăgănat:

— Singurul meu privilegiu e că pot să beau ca un cal, fără să mă supere nimeni. Datorită faptului acesta, nu mă cert niciodată cu nimeni. Fără îndoială că acestei părți bune a firii mele îi datorez încrederea personalului de aici.

— Oh! ce băiat drăguț! — strigă Likhonin vesel, începînd să-l admire pe ziarist, atît pentru nepăsarea cît și pentru vorbele lui. — N-ai să-mi refuzi un pic de coniac?!

— Se poate? Cu plăcere, răspunde politicos Platonov.

Privi la Likhonin și-i surîse, cu un zîmbet limpede, aproape copilăresc, care-i înfrumusețea fața, cu pomeții ieșiți în afară și cu trăsături ingrate.

— Și dumneata mi-ai plăcut din primul moment. Cînd te-am văzut la „Doroșenko", m-am gîndit pe dată că nu ești de arici.

Likhonin începu să rîdă.

— Schimbul de complimente s-a făcut. Ceea ce mă miră, e că nu te-am întîlnit niciodată aici. Se pare că vii deseori pe la Ana Marcovna.

— Sergiu Ivanovici e cel mai de seamă vizitator al nostru — ciripi cu naivitate Niura. — E aici ca un frate.

— Proasto! îi strigă Tamara, ca s-o facă să tacă.

— Ce ciudat! zise Likhonin, ș. eu sînt un obișnuit al casei! În tot cazul, ești de invidiat pentru simpatia de care te bucuri aici!

Boris Sabosnicov, făcu o mutră semnificativă.

— Starostele locului! zise el destul de încet pentru ca Platonov să se poată preface că nu a auzit.

Ziaristul îi plictisea de multă vreme , ca adevărat student (ofiţerii, liceenii, elevii şcolilor superioare, împărţesc între ei aceleaşi prejudecăţi). Boris era deprins să-i vadă pe intruşii căzuţi din întîmplare într-un grup de studenţi cheflii, însufleţiţi de un deosebit respect pentru cei care aveau privilegiul să urmeze la universitate. Intruşii erau pentru el o rasă inferioară care, admisă în rîndurile tinerimii studioase, era datoare să se comporte cu o oarecare timiditate şi să-i linguşească pe membrii corporaţiei. Intruşii nu-i părea suportabili decît cînd rîdeau de spiritele studenţilor, cînd admirau mulţumirea lor de sine, cînd ofereau cu părere de rău, evocînd timpul îndepărtat al studiilor lor.

Dacă puteau să-i ierte lui Platonov faptul că nu făcea parte din cercul lor, nu-i puteau ierta indiferenţa. Era distrat şi politicos, nimic mai mult. Ceea ce-l supăra şi mai mult pe Sobaşnicov şi-l făcea grosolan, erau atenţiile ce se arătau ziaristului în stabiliment, începînd de la portar şi sfîrşind cu Katia cea groasă şi posacă.

Platonov avu din nou aerul că nu bagă de seamă obrăznicia studentului. Clipea numai din ochi.

— Da, e adevărat, sînt aici la mine, zise el liniştit, dînd la o parte şervetul făcut sul şi desenînd cercuri pe masă cu paharul. Închipuiţi-vă că am cinat în casa aceasta timp de patru luni în fiecare seară.

— Nu, zău, exclamă Iartcenco, pufnind în rîs.

— Da, da! şi se mănîncă foarte bine! Bucătărie admirabilă, îmbelşugată, ceva cam grasă, nu-i vorbă!

— Dar cum se face asta?

— Foarte simplu. Am preparat pentru liceu pe fiica Anei Marcovna, patroana casei. Printre celelalte condiţii pe care i le pusesem, era şi aceea de a-mi da, în schimbul unei părţi din onorariu, masa de seară.

De citeva minute Zoe cerea în zadar o ţigară celor doi vecini absorbiţi în discuţii. Ziaristul îi aruncă în chip îndemnatic tabacherea deasupra mesei. Zoe o prinse cu o plăcere respectuoasă. Felul cum îl ascultau, grija ce se punea în cele mai mici amănunte care îl priveau, deştepta în inimile tuturor aceleaşi sentimente. Tamara îşi dădea toată

silința să-i toarne coniacul, iar Manca Spelba să-i curețe o pară. Nici una nu-i cerea ciocolată sau fructe, iar cînd el voia să le ofere cîte ceva, sau să le facă cel mai mic serviciu, îi arătau cea mai mare recunoștință.

— Pește ordinar! zise plin de ură Sobașnikov.

Dar în forul său sufletesc știa că nu e adevărat. Ziaristul n-avea nimic din felul de a fi al unui parazit, iar ținuta sa demnă îndepărta această supoziție.

— Nostim capriciu! zise Iartcenco. Făceați asta de plăcere, sau poate... iertați-mă, n-aș vrea să fiu indiscret... erați în jenă financiară?

— De loc dimpotrivă, Ana Marcovna mi-a luat zece piei de pe spinare. Plăteam de trei ori mai scump decît la restaurantul studențesc. Nu, voiam numai să pătrund în intimitatea localului acesta, ca să-l cunosc mai bine.

— A, încep să înțeleg! — zise Iartcenco cu chipul luminat. — Noul nostru prieten, îmi permiteți această familiaritate? îmi face impresia că vine să culcagă impresii la fața locului. Poate că peste cîțiva ani vom avea plăcerea să citim...

—O tragedie într-o casă de prostituție? întrerupse Sobașnikov c-un ton teatral.

În timp ce ziaristul îi răspundea lui Iartcenco, Tamara se ridică fără zgomot, făcu înconjurul mesei, se aplecă spre Sobașnikov și-i șopti la ureche:

— Bomboneluie, ai face bine să-i dai pace domnului ăsta. Te asigur că e mai bine pentru dumneata.

— Ia te uită, zise studentul.

O sfidă, își puse ochelarii și adăugă:

— E amantul tău? Peștele tău?

— Îți jur pe ce vrei că n-a rămas niciodată cu vreuna din ce noi. Și-ți repet să-i dai pace.

— Perfect! Admirabil! replică cu un gest de dispreț Sobașnikov. E drăguț să ai de partea ta o casă publică. Probabil că toți care trec pe aici sînt prietenii lui intimi.

— Văd că nu te astîmperi, zise Tamara cu glas domol, vezi să nu te apuce de beregată și să dea cu dumneata pe fereastră. Am văzut o dată că a aruncat pe un tip de sus! N-aș mai dori norocul ăsta nimănui. Întîi că-i cam jalnic, și apoi e foarte dăunător sănătății!

— Șterge-o de aici putoare! strigă Saboșnikov, îmbrîncind-o cu cotul.

— Mă duc, bombonelule, răspunse încetișor Tamara și se îndreptă cu mersul ei ușor.

Toți se întoarseră către Sobașnikov. Likhonin îl amenință cu degetul.

— Fără scandal, Boris; ne-am înțeles, băiatule?... Te rog, continuă, zise el pe urmă zaristului. Ceea ce spuneai era foarte interesant.

— Nu, n-am culeș nici-o impresie, răspunse ziaristul, fără să-și piardă un moment calmul. Deși subiectele n-ar lipsi; sînt în cantitate enormă, covîrșitoare, groaznică. Frazele bombastice asupra caracteristicei albilor și asupra prostituției, șancrul orașelor, sînt riturnela de orgă a Basarabiei. Dar partea respingătoare nu stă aici, ea e mai cu seamă în calculele de comerț și afaceri care se repetă cotidian, în știința dragostei care se transmite de-a lungul veacurilor, în proza cărcia timpul i-a furnizat baze de nezdruncinat. Grozăvia stă în miile de nimicuri obișnuite ale vieții de toate zilele, în nimicurile imperceptibile care contopesc ofensa, umilirea și rușinea, în nimicurile care nu lasă decît profesia și dugheana care face cu ochiul; dugheana care se comportă asemenea unor băcani de treabă. Domnilor, vă dați seama că toată grozăvia nu-i grozăvie? Stăruie în a spune: o dugheană de băcani cumsecade, — nimic mai mult! Adăugați o atmosferă ce amintește internatul cu nevoia sa de copie mutuală, cu naivitatea, brutalitatea, sentimentalitatea sa.

— Adevărat! aprobă Likhonin.

Ziaristul, fixîndu-și paharul cu o privire îngîndurată, continuă:

— Ce de litanii în privința aceasta în articolele de fond ale gazetelor! Oh, reglementarea! Aboliționismul, Servajul! Tîrgul albilor! Proxenetele, hetaire avide, avortoni infami ai omenirii, lipitori ale prostituatelor! Dar sînt lamentări care nu mișcă și nu îndreaptă pe nimeni. Știți proverbul: gălăgie multă pentru nimica toată. Oribilul oribilului e atunci cînd descoperi subit o trăsătură neînsemnată a vieții, care-ți face impresia unei lovituri de măciucă. Să-l luăm, de exemplu, pe Simion, portarul. Sînteți de acord că mai jos decît el nu se poate prăvăli nimeni! Un paznic de bor-

del! Un asasin aproape! O brută care exploatează prostituatele, care le învineţeşte ochiul, sau, dacă vreţi, care le sminteşte în bătaie. Ei bine, ştiţi ce ne-a apropiat? Amănuntele unei slujbe solemne, oficiată de un arhiepiscop! Evlavia acestui om e extraordinară. N-am decît să-l ridic mai sus şi iată-l oficiind *Requiemul* cu ochii umezi. Nu, nu. Pentru ca astfel de contradicţii să meargă mînă în mînă, trebuie să ai suflet rusesc!

— Da, e unul dintre vlăjganii aceia care se roagă, se roagă, strîng pe urmă de gît pe cineva, îşi spală mîinile şi se duc să aprindă la icoană o lumînare! glăsui Ramses.

— Exact! Nu cunosc ceva mai tulburător decît amestecul amestecul acesta de religie sinceră şi de groaznică pornire către crimă. Să v-o mărturisesc? Atunci cînd discutăm la o parte cu Simion — şi se întîmplă să vorbim ceasuri la rînd, — ni-era teamă de multe ori că mă zdrobeşte. O teamă superstiţioasă, de parcă aş fi stat călare pe-o bîrnă ce se clatină deasupra unui puţ dezgustător, în fundul căruia mişună reptile...

Şi totuşi credinţa lui Simion e reală. Sînt sigur că într-o zi sau alta, se va face călugăr şi că va fi printre schivnicii şi recitatorii de rugăciuni cei mai înflăcăraţi. Doar dracul o fi putînd să ştie rostul monstruoasei confuzii care e în sufletul lui: patima religioasă, blestemul, sadismul, sacrilegiul.

Iatneco se crezu dator să-i atragă atenţia:

— Nu cruţi cîtuşi de puţin subiectul observaţiilor dumitale, zise el cu o clipire din ochi spre fete.

— N-are nici o însemnătate. Sîntem certaţi acum!

— Şi de ce? întrebă Volodia Pavlov, prinzînd tîlcul ultimelor cuvinte ale ziaristului.

— Mofturi! Nu merită ostenceala de a mai vorbi! — rosti acesta cu un zîmbet evaziv. — Dă paharul mai încoace, domnule Iartcenco.

Dar Niura, care nu putea să păstreze niciodată un secret, se băgă în discuţie:

— Păi Sergiu Ivanovici l-a lovit peste bot! Din cauza Ninei! Nina avea un babalîc care rămînea toată noaptea... ea era la soroc... bătrînul o tot sîcîia... ea a fugit plîngînd...

— Taci din gură, Niura, ne plictiseşti, zise Paltonov încruntînd din sprîncene.

— Gura! porunci, severă, Tamara.

Cînd Niura îi dădea drumul, nu se mai oprea însă așa de ușor.

— Și Nina a zis: „nu rămîn cu el pentru nimic în lume! Nu rămîn chiar de m-o tăia în bucăți! Mă umple de bale de sus și pînă jos!". Dar, se-nțelege că bătrînul s-a plîns portarului și că portarul a bătut-o! Tocmai atunci Sergiu Ivanovici scria o scrisoare pentru mine, acasă... Cînd a auzit-o pe Nina țipînd...

— Zoe, închide-i pliscul! spune Platonov.

— A făcut doar un salt și...

Palma Zoei, aplicată la timp, puse capăt subit acestor confidențe.

Toată lumea se porni pe rîs, afară de Sobașnikov care folosindu-se de zgomot, mormăi în franțuzește:

— *Oh, chevalier sans peur et sans reproche!*

El era motosit în lege și morfolea o țigară în gură, cu spatele la zid, cu mîinile în buzunarele pantalonilor.

— Hei! dar ce e cu Nina asta? întrebă curios Ramses. E aici?

— Nu, nu-i aici, răspunse ziaristul. E o fetiță blîndă și naivă, cu nasul în vînt și cu păcatul că se supără din orice.

Și se porni deodată pe un hohot de rîs.

— Iertați-mă, îmi veni ceva în minte, explică el. Parcă-l văd pe bătrîn cum aleargă zăpăcit de-a lungul galeriei, cu hainele și ghetele în mînă. Un bătrîn respectabil! Un adevărat cap de apostol! De altminteri, știu și eu și știți și dumneavoastră unde e el slujbaș! Dar a fost mai nostim în salon, unde se crezuse în siguranță! Să vedeți scena. Se așează pe-un scaun, se trudește să-și îmbrace nădragii, dar nu izbutește și strigă atunci cît poate: „Asta e infamie! Aici e cocină! A, lasă, o să auzi de numele meu chiar mîine!" Un amestec așa de caraghios de amenințare și neputință încît și pe posacul de Simion l-a bufnit rîsul. Dar iată-ne iarăși la Simion. Susțin că-n viață sînt prea multe bizarerii, încîlceli, prea multe incoerențe, prea multe felurimi și împestrițeli; poate să vă descrie cineva, mult și bine, mii de tipuri de întreținuți; nimeni n-o să și-l închipuie pe Simion așa cum e. Alt exemplu dacă vreți. Stăpîna acestui stabiliment, Ana Marcovna, lipitoarea asta, hiena asta, e cea mai drăgăs-

toasă dintre mame. Bertha, fiica ei, unică, urmează acum la liceu într-a cincea. Dacă aţi putea să vedeţi prudenţa, grijile, vigilenţa, minunile de diplomaţie pe care le desfăşoară femeia aceasta spre a tăinui fetei meseria ei veritabilă! O mănîncă din ochi, dar aproape că nu îndrăzneşte să deschidă gura, într-atît se teme să nu-i scape o perlă din vocabularul ei obişnuit. E sclava, sluga ei credincioasă, devotată, umilă ca un cîine bătrîn. Totul e pentru micuţa Bertha. Are nevoie de odihnă, de multă vreme, e departe de a mai fi tînără, e obosită, îndeletnicirile casei o istovesc, de bani nu duce lipsă. Ei bine, nu, mai vrea să mai pună deoparte înc-o mie de ruble! Tot pentru Bertha, pentru mititica de Bertha! Micuţa Bertha are trăsura ei, mititica de Bertha are englezoaica ei, micuţa Bertha e dusă în străinătate în fiecare an, micuţa Bertha are diamante în valoare de patruzeci de mii ruble! Dumnezeu ştie de unde-s diamantele! — Să nu credeţi că fac supoziţii. Ştiu precis pînă unde poate să meargă Ana Marcovna spre a face fericită pe mica Bertha. Ce spun eu: fericită? Închipuiţi-vă numai că pentru a vindeca o bubuliţă de la degetul mic al Berthei, Ana Marcovna nu s-ar da în lături să molipsească fără a clipi din ochi pe toţi feciorii noştri, să afunde în cea mai de jos prostituţie pe fiicele şi surorile noastre! Să n-o calificaţi pentru asta -- un monstru! Ea e însufleţită de aceeaşi iubire oarbă puternică şi admirabilă în egoismul ei, pe care-o socotim sfîntă la mamele noastre!

— Mai las-o! Cam aluneci! mormăi Boris Sobaşnikov.

— Pardon, eu nu fac comparaţii, eu generalizez! Ca să demonstrez că sursa simţămîntului matern e neclintită, aş putea să iau de exemplu anumite femele din lumea animală, a căror dragoste pentru odrasla lor merge pînă la jerfa vieţii. Dar vă plictisesc. Să vorbim despre altele.

— Nu, continuă, stărui Likhonin. Bănuiesc că ai ceva în fond.

— Ceva cît se poate de simplu. Profesorul mă întrebase adineauri dacă am căutat să aprofundez viaţa de aici, spre a o descrie. Şi vreau să vă spun, în privinţa aceasta, că a vedea nu înseamnă a observa. Pot să vă vorbesc despre Simion şi despre Ana Marcovna, dar sînt incapabil să zugrăvesc realitatea vieţii pe care o bănuiesc într-înşii. E nevoie de o enormă forţă artistică, de un dar care îmi lipseşte,

spre a face să țîșnească dintr-o linie simplă adevărul pe care lectorul îngrijit îl va contempla cu gura căscată. Vedeți, e prea înrădăcinat obiceiul să se caute oribilul în cuvinte, în strigăte, în gesturi! Să luăm, de exemplu, descrierea unui pogrom, a unei represiuni, a unui masacru într-o închisoare. Nici vorbă că agenții despre care vorbește sînt călăi, ucigași din ordin, care se bălăcesc în sînge pînă la genunchi. De asemenea, nici vorbă că dacă descrierea revoltei dezgustă, înfioară, e capul care simte, nu inima. Iată însă alt fapt: într-o zi mergeam pe strada Lebedelor. Văd lumea strînsă în jurul unei fetițe de cinci ani. Și-a pierdut mama sau a pierdut-o pe mama. În fața copilei stă pe vine un polițist. El o descoase cu o voce mîngîietoare, o întreabă unde stă, cum o cheamă, cum le zice părinților. Bietul de el, asudă tot dîndu-și osteneala. Șapca i s-a strîmbat, chipu-i mustăcios reflectă bunătate, milă, neputință. În sfîrșit, ce credeți? Dinaintea copilei, buhăită de plîns, dinaintea țîncului ce se teme de toată lumea, omul ordinei își ține degetele lui murdare și noduroase, mișcîndu-le ca pe niște păpuși — „Iac-așa, iac-așa..."

Era o scenă destul de mișcătoare și cu toate acestea mi-a venit în minte că același polițist, după o jumătate de oră, intrat iarăși în exercițiul slujbei, va desfigura cu pumnii și cu picioarele pieptul și fața unui om. Și ce om? Vreun nenorocit pe care nu l-a văzut niciodată și a cărui crimă n-o va cunoaște! Înțelegeți că în acest caz am simțit teamă și îngrijorare nu în cap, ci în inimă! Ce înlănțuire și viața asta! Mai vrei un coniac, Likhonin?

— Vrei să ne tutuim? propuse brusc acesta.

— Cum să nu, dar fără pupături, nu-i așa? În sănătatea ta, dragul meu! Poate să-ți dau încă un exemplu. Am citit într-un clasic francez descrierea gîndurilor și a senzațiilor unui condamnat la moarte. Puternică, sonoră, strălucitoare și totuși lectura m-a plictisit; nici un alt simțămînt, nici emoție, nici revoltă! În timp ce zilele acestea mi-a căzut sub priviri un mic fapt divers ce relata executarea capitală a unui condamnat la moarte în Franța. Procurorul, asistînd la toaleta condamnatului, observă că acesta încălță ghetata pe piciorul gol și — imbecilul! îi strigă: „Hei! ți-ai uitat ciorapii!" Condamnatul îl privește și-i spune: „Merita osteneala". Înțelegeți? Două mici fraze, — și-s de-ajuns pentru

ca mintea să se îngrozească. În momentul acela mi s-a desfășurat pe dinaintea ochilor, în toată grozăvia ei absurdă, pedeapsa cu moartea! Alt fapt: am pierdut de curînd un prieten care era căpitan de infanterie. Nu era alt om mai bun ca el pe lume, cu toate că avea patima beției și a vagabondajului. Trăia în voia soartei și îi spuneam, nu prea știu pentru ce, căpitanul electric. Întrucît eu îi eram vecin, l-am îmbrăcat pentru ultima lui paradă. I-am luat uniforma, ca să pună pe ea epoleții! Știți că se trece mai întîi un cordon printr-o gaură și că ambele capete ale cordonului trebuie să treacă la rîndul lor prin două găurele de sub guler. Pe urmă le înnozi pe dinăuntru, unde e căptușeala. Trebuia să procedez astfel. Caut să leg cordonul și nu izbutesc; cînd nu e bine strîns, cînd e prea scurt un capăt. Mă zbat, mă zbat! Deodată îmi vine în minte să fac un nod, fiindcă *nimeni n-are să-l mai atingă*! Abia atunci m-a impresionat gîndul morții. Pînă atunci văzusem ochii sticloși ai căpitanului, simțisem răceala frunții lui, fără să fiu mișcat. Dar nodul ce nu va mai fi desfăcut m-a străpuns, m-a zguduit, m-a prăbușit, mi s-a dat conștiința neantului ireparabil, inevitabil al vorbelor, actelor, simțămintelor noastre, al neantului întregii lumi văzute! Aș putea să-ți citez de astea mărunte și, totuși extraordinare. De război, nu vorbim!... Să generalizez însă. Trecem cu toții orbi pe lîngă nimicurile caracteristice ale vieții și nu le observăm, — parcă n-ar exista. Dar ia să treacă un artist, să le privească, să le culeagă. Atunci, deodată, fărîma de viață începe să lucească la soare și o vedem și ne zicem: „Oh, ce adevărat! O văzusem și eu, dar n-am luat-o în seamă!" Scriitorii noștri ruși care sînt, poate cei mai conștienți și mai sinceri din lume, au înlăturat pînă acum problema casei publice. De ce? La drept vorbind, mi-ar fi cam, greu să spun. Din dezgust, din lipsă de îndrăzneală, poate din teamă de a nu fi socotit pornografi, poate doar din cauza bunilor noștri confrați, criticii. Sînt foarte mulți aceia care vor să confunde opera artistică a scriitorului cu viața lui personală; socotesc prin rufele murdare. Poate că le-a lipsit doar timpul, spiritul de sacrificiu, sau calmul pentru a pătrunde în lumea asta, pentru a o spiona îndeaproape, fără vorbărie, fără lacrimi de crocodil, fără prejudecăți, în toată simplitatea ei monstruoasă, în comer-

ţul ei de toate zilele. Totuşi, ce carte sublimă, palpitantă, veridică ar putea face!

— Dar s-a mai scris în privinţa aceasta! exclamă Ramses, fără să vrea.

— S-a mai scris, repetă Platonov cu tonul liniştit. Însă numai minciuni; sau s-a urmărit realizarea de efecte teatrale pentru mintea copiilor întîrziaţi, sau de simboluri confuze pentru uzul înţelepţilor viitorului. Crede-mă, nimeni nu a prins încă adevărata viaţă a caselor de prostituţie. Un mare scriitor[1], cu un suflet limpede ca cristalul şi cu un talent remarcabil de pictor, a vrut să trateze subiectul. A privit părul aspru ca de buldog al portarului şi şi-a zis: „Desigur că şi omul ăsta a avut o mamă!" El a văzut tot ce ochiul poate prinde deodată, reflectat în el ca într-o oglindă magică. A reprodus ceea ce a văzut, dar s-a ferit să meargă mai departe; nu s-a încumetat nici să mintă, nici să îngrozească. Acest autor, admirabil prin sinceritatea şi veracitatea sa a vrut să-şi coboare privirile şi asupra mujicului. Ciudat; s-a simţit în faţa unui limbaj, a unui fel de a gîndi şi a unui fond, nepătrunse... Admiraţi tactul surprinzător de care a dat dovadă, rezerva lui în faţa sufletului obscur al poporului! Toată bogăţia observaţiei sale a reflectat-o numai asupra orăşenilor! Nu stărui în van asupra amănuntelor astea. La noi se scrie despre spioni, avocaţi de la regie, pedagogi, procurori, poliţişti, ofiţeri, dame pasionate, ingineri, baritoni. Se scrie bine, cu spirit, cu talent, cu fineţe. Şi totuşi viaţa acestor oameni nu e viaţă, e născocire, înşelare, coşmar creat numai şi numai de civilizaţia modernă. Puneţi faţă în faţă aceste două realităţi vechi ca însăşi umanitatea: pe prostituată şi pe mujic. În privinţa lor nu cunoaştem nimic, în afară de cîteva fleacuri afective şi mincinoase, polcite şi îndulcite. Vă întreb: ce a scos la iveală literatura rusă din balta prostituţiei? Doar pe Sonecska Marmeladov[2]. Ce a dat în privinţa mujicului? Afară de pastorale dulcegi de sos romantic? Un singur lucru, numai unul, e drept că o capodoperă, una din acele tragedii care fac să ţi se zbîrlească părul în cap. Ştiţi care...

---

[1] E vorba de Cehov.

[2] Din Crimă şi Pedeapsă de Dostoiewsky.

— *Puterea întunericului*[1] murmură Likhonin.

— Da, zise gazetarul aruncînd o privire de mulțumire studentului.

— Dar în ce-o privește pe Sonesca, ea e un tip abstract, remarcă Iartcenco cu convingere. E un fel de înșelare psihologică! Platonov, care vorbise pînă atunci parcă fără să vrea, se însufleți deodată.

— Am auzit aceasta de vreo cîteva sute de ori. Și e fals. În ciuda mizeriei ei repugnate, a vorbelor grosolane, a patimei beției, Sonesca are în ea un suflet. Soarta prostituatei ruse, — drum tragic, jalnic, însîngerat, stupid! Totul e concentrat într-însa, deși rusește, tot ce ne e caracteristic, și mila, și măreția sufletului, și ignoranța și naivitatea, și răbdarea și goliciunea. Priviți-le, priviți-le bine pe cele cu care vă culcați! Nu-s decît copile de doisprezece ani. Din clipa cînd destinul le-a împins în brațele prostituției, trăiesc fără a se dezvolta, fără a face vreo experiență spornică. Trăiesc viața lor ireală, viața lor fantasmagorică, în naivitate, încredere, capriciu, fără să știe ce vor face sau ce vor zice peste o jumătate de oră, asemenea copiilor.

Am întîlnit această copilărie senină și amuzantă la fetele cele mai terfelite, mai îmbătrînite, mai istovite. Compătimirea neputincioasă, mila zadarnică nu au secat în ele. Da, da!...

Platonov își învălui camarazii într-o privire domoală, făcu un gest trudit și rosti:

— De altminteri, la ce bun? Am vorbit acum ca pentru zece ani! Ca și cum asta ar putea să aibă vreun folos!

— Sergiu Ivanoici, de ce nu vrei să descrii lucrurile astea? îl întreabă Iartcenco. Chestiunea prezintă pentru dumneata atîta interes!

— Am încercat! răspunse Platonov cu un zîmbet silit. N-am reușit. Îndată ce m-apuc, mă văd împotmolit în epitete care sînt însăși întreruperea banalității, care se fac sloi de cum cad pe hîrtie. O curată amestecătură. O dată a venit aici Terehov, celebrul Terehov... M-am dus la el și i-am istorisit o mulțime de întîmplări, rugîndu-l să le utilizeze. M-a ascultat cu multă atenție și mi-a spus textual: „Nu te supăra, Platonov, dacă îți voi spune că toți aceia

[1] Dramă psihologică de Lev Tolstoi.

cu care m-am întîlnit se trudeau să-mi îndoape mintea cu subiecte! Toţi au vrut să-mi arate ce trebuie să scriu. Materialul pe care dumneata mi-l furnizezi e imens de bogat, dar ce să fac cu el? Ca să scriu o carte aşa de puternică precum ţi-o imaginezi dumneata, nu-s deajuns cuvintele altuia, oricît de exacte ar fi ele, nici observaţiile, nici notele însemnate cu creionul într-un carnet. Trebuie întîi să te cufunzi în viaţa despre care-mi vorbeşti, s-o trăieşti cu adevărat, fără gînduri preconcepute de scriitor, spre a putea să dai cartea emoţionantă pe care o doreşti". Cuvintele lui m-au descurajat şi m-au însufleţit totodată. De altminteri cred că nici azi, nici mîine, ci poate peste cincizeci de ani, o să se ivească un scriitor rus capabil să coboare pînă în adîncul prăpastiei acestea, să absoarbă tot amarul şi toată grozăvia, spre a ne-o înfăţişa pe urmă în imagini simple, fine, nemuritoare. Cît vom striga atunci: „Dar am văzut lucrurile astea, dar le cunoaştem! De ce nu ştiusem, de ce nu bănuisem hidoşenia lor?" În artistul acesta al viitorului topesc toate credinţa inimii mele.

— Amin! zise cu seriozitate Likhonin. Să bem în cinstea venirii lui!

— Oh, doamne! Oftă deodată Manca Puştoaica. Oh, dacă ar scrie cineva adevărul despre viaţa noastră de sărmane femei pierdute!

Se auziră bătăi în uşă. Venea Jenia, în strălucitul ei costum portocaliu.

X

Jenia intră cu sprinteneala unui actor pe scenă, strînse mîna bărbaţilor, prezenţi şi se aşeză dinapoia lui Platonov.

Tocmai isprăvise cu germanul îmbrăcat în uniforma Asistenţei Publice care, la începutul serii, a luat-o pe Mania Spelba şi care, în urma recomandărilor chelăresei, a înlocuit-o cu Paşa. Probabil că frumuseţea provocatoare a Jenei îl aţîţase, căci, după ce a colindat trei ore prin diferite cîrciumi, s-a întors cu hotărîre iar la Ana Marcovna. În

momentul venirii lui, Jenia era ocupată cu un client, Karl Karlovici, de la magazinul de optică. Şi-a aşteptat rîndul cu nerăbdare.

Tamara adresă cu o privire o întrebare Jeniei, care îi răspunse printr-o strîmbătură şi un tremur de dezgust. Adăugă cu un semn afirmativ:

— Brrr! A plecat!

Platonov începuse s-o studieze cu multă atenţie. N-o punea în rînd cu celelalte, ci avea un fel de stimă pentru nestrămutarea firii ei zeflemiste. Întors pe jumătate cu scaunul, încerca să citească în ochii ei dogoritori, în petele roşii, bolnăvicioase ale obrajilor, pe buzele-i arse pe care le muşca întruna. Simţea ura care mocnise îndelung în sufletul fetei, ură care sporise şi se pîrguise în ea; îşi dădea seama că ura aceasta clocotindă o înăbuşă. (De multe ori el şi-a amintit de momentul acesta):

Niciodată n-o văzuse aşa de strălucitor de frumoasă. Observă că toţi cei de faţă, afară de Likhonin, o priveau, fie în taină, fie deschis, că încercau un sentiment de curiozitate şi de dorinţă, că erau tulburaţi de certitudinea posedării ei lesnicioase.

— Jenia! ţi s-a întîmplat ceva? întrebă el cu blîndeţe.

Ea îi mîngîie mîna.

— Nu lua în seamă, nu e nimic... micile noastre neca-zuri femeieşti... nu au interes pentru tine!

Dar, întorcîndu-se deodată spre Tamara, începu să-i vorbească repede, într-un argou sălbatic, în care se amestecau cu argoul pungaşilor cuvinte evreieşti, ţigăneşti, româneşti.

— Lacătul la gură, că ne gineşte! o întrerupse Tamara zîmbind şi arătîndu-l pe Platonov.

Într-adevăr, gazetarul a priceput. Jenia povestea cu indignare că, în tot timpul serii şi al nopţii, grămădeala publicului de rînd a fost aşa de mare, încît Paşa trebuise să se retragă de peste zece ori în odaie la ea, de fiecare dată cu un nou muşteriu. Avusese o criză de nervi, care se terminase cu un leşin. Ema Eduardovna a trimis-o iarăşi în salon, după ce o adusese în fire cu picături de valeriană. Jenia a încercat s-o apere, dar a fost bruftuluită şi ameninţată de bătaia de chelăreasă.

— Ce spune! întrebă Iartcenco cu sprîncenele încordate.

— Nu vă îngrijiți... nimic deosebit, răspunse Jenia cu glas tremurat încă... Ia, unul dintre micile noastre necazuri de familie... Sergiu Ivanocici, imi dai voie să mă servesc din sticla dumitale?

Își turnă un pahar cu coniac și, cu nările tremurînde, îl dădu peste cap dintr-o înghițitură.

Platonov se ridică fără a spune un cuvînt și se îndreptă spre ușă.

— Nu, Sergiu Ivanocici, nu te osteni, lasă! exclamă Jenia.

— De ce! replică el. Vreau să fac lucrul cel mai simplu din lume. Mă duc s-o chem aici pe Pașa, iar dac-o trebui, am să plătesc. O să se poată întinde pe canapea... Niura, du-te repede și caută o pernă.

Abia se închise ușa în urma staturii lui înalte și stîngace, înveșmîntată în haine cenușii, și Boris Sobașnikov strigă cu acreală:

— Ce zor aveam să ne însoțim cu tipul acesta infest? Să ne ia dracu dacă nu o fi vreun agent! Cine ar putea să afirme contrariul? Să nu mai faci altădată ce-ai făcut, Likhonin!

— Chiar dacă e agent, mă întreb de ce te-ai teme? replică Likhonin, pașnic.

— Nu, Likhonin, ci eu v-am făcut cunoștință cu el, glăsui Ramses. Afirm că e un om corect și un bun camarad.

— Mofturi! Bun camarad ca să bea pe contul altora, atîta tot. Nu vedeți că e un tip de rînd, un obișnuit al casei de toleranță? că e un proxenet care-și are procentul său din notă cînd o face mai mare?

— Ia slăbește-ne, Boris, la urma-urmei e prea prostesc ce spui! strigă Iartcenco, cu un ton de dojană.

Dar Boris nu se mai putea stăpîni. Avea neplăcutul cusur că, o dată beat, să nu-și mai poată stăpîni nici limba, nici picioarele, ci să devină arțăgos și să caute pricină tuturor. De multă vreme, ea nu mai putea să sufere nici vorbirea serioasă a lui Platonov, nici indiferența cu care acesta trecea peste întreruperile lui.

— Și cu ce ton cutează să ne vorbească! urmă Sobașnicov încălzindu-se. Ce aere, ce dispreț, ce mutră doctorală! Un zgîrîie-hîrtie de doi bani! Un linge-blide!

Jenia, care fixa într-una spre student ochii ei mohorîți, în care scînteiau bucuria și ura, începu să bată din palme

— Asta e bine! Bravo, cocoșelul meu! Bravo, bravo, bravo! Nu-l lăsa! Așa-i trebuie! Cînd o veni am să-i spun ce ai zis!

— Da, da te rog! exclamă teatral Sobașnicov cu un aer trufaș. O să-i repet și eu!

— Asta îmi place! Nostim tip! Uite, mor după dine! strigă Jenia cu o bucurie perversă. bătînd în masă. Vorba aceea: „se cunoaște bufnița după zbor și flăcăul după toanele lui".

Mania Spelba, Tamara, o priviră cu mirare pe Jenia; dar ochii îi luceau într-atîta, iar nările i se înforau, încît pricepură taina schimbării ei și începură a zîmbi.

Mania clătină capul în semn de dojană. Cînd Jenia se transforma astfel, însemna că sufletul ei învăpăiat adulmecă scandalul pe care îl va stîrni tot ea.

— Faci rău că te rățoiești, Boris, îi zise Likhonin. Aici egalitatea e regină!

Niura intră cu o pernă și o puse pe divan.

— Dar ce mai e cu asta? urlă Sobașnikov. Luați-o de aici îndată! Nu sîntem la azil!

— Nu te supăra, bombonelule! ce zor ai tu? spuse Jenia cu voce mîngîioasă, tăinuind perna la spatele Tamarei. Stai, dragul meu, c-o să vin lîngă tine!

Făcu ocolul mesei, îl așeză pe Boris într-un scaun și se urcă pe genunchii lui. Apoi, cu brațele înlănțuite pe după gîtul lui, cu buzele pe buzele lui, îl sărută așa de îndelung și de pătimaș, încît ei își pierdu respirația. Avea ațintită, în privirea lui, privirea Jeniei, ciudat de fixă, de întunecată, de lucitoare. I se păru în spațiul unui sfert de secundă că-l străpunge o ură satanică, iar fiorul fricii, presimțirea vagă a unui neînlăturabile nenorociri, îl înghețară. Se smulse anevoie din strînsoarea brațelor mlădioase care îl înlănțuiau și, cu chipul îmbujorat, cu răsuflarea gîfîindă, zise rîzînd:

— Dar știi că are temperament! Ce Mesalină! Te cheamă Jenca, nu? Știi că ești frumoasă, hoțoaico?

Platonov se întoarse aducînd-o pe Pașa. Nenorocita era în același timp și respingătoare și vrednică. Pe chipu-i buhăit, albăstrui, pămîntiu, în ochii-i tulburi, închiși pe jumătate, rătăcea un zîmbet prostesc. Buzele-i umede, căscate, păreau

că atîrnă ca două zdrenţe roşii. Mergea şovăielnic şi temător, de parcă ar fi făcut un pas mare cu un picior, şi un altul mic cu celălalt picior. Se apropie cu supunere de divan şi îşi puse cuminte capul pe pernă. Simţeai de departe că tremură.

— Domnilor şi doamnelor, să-mi fie cu iertare că-mi scot vestonul, glăsui Likhonin.

Şi cu o mişcare repede, aruncă haina lui pe umerii prostituatei.

— Tamara, dă-i te rog, ciocolată şi vin!

Boris Sobalnikov îşi reluă poza teatrală. Plecat înainte, picior peste picior, cu capul sus, cu tonul îngîmfat îi zise lui Platonov:

— Hei, ia ascultă, dumneaei e prietena dumitale? şi arătă cu botul cizmei spre Paşa.

— Cum? întrebă Platonov domol, ridicînd sprîncenele.

— Sau poate dulcineea dumitale! Totuna e! Cum se spune la dumneavoastră tiilor care îndeplinesc o anumită funcţie, în sfîrşit, înţelegi, acelora pentru care femeile cos cămăşi, cu care ele împart produsul muncii lor? Hai?

Platonov clipi din pleoape şi-l fixă cu privirile:

— Ascultă, — zise el liniştit, răspicat, dar cu ton aspru. Nu e pentru prima oară cînd îmi cauţi ceartă cu lumînarea. Dar în primul rînd văd că eşti beat ca un porc, cu tot aerul dumitale sobru şi apoi te iert din consideraţie pentru camarazii dumitale. O dată pentru totdeauna însă, te previn că dacă mai continui să-mi vorbeşti pe tonul acesta, o să trebuiască să-ţi scoţi ochelarii de pe-acum.

— Ia uite, ia uite cum face pe grozavul! — strigă Boris, smorcăindu-şi nasul şi ridicînd din umeri. Ce ochelari? Şi pentru ce mă rog?

Dar cu un gest maşinal îşi potrivi şnurul ochelarilor.

— Pentru că am să te iau la bătaie şi ar putea să fie o primejdie pentru ochii dumitale, răspunse ziaristul.

Cu toată întorsătura neprevăzută a ripostei, nimeni nu rîse. Doar Manca scoase un oftat şi-şi puse mîinile una peste alta. Ochii sclipitori ai Jenei lunecau cu nerăbdare de la Platonov la Boris.

— Vom vedea! Aş putea să-ţi dau şi eu o scatoalcă peste bot şi cred că n-o să-ţi facă plăcere, — strigă Boris cu moji-

cia plodului care provoacă pe unul de seama lui. Dar vezi, nu vreau să-mi murdăresc mîinile atingînd un...

Ardea de dorința de a arunca lui Platonov o nouă insultă, dar nu se încumeta.

— Un... un... În tot cazul, prieteni, nu mai rămîn aici. Sînt prea bine crescut ca să mă tutuiesc cu oricine.

Se îndreptă spre ușă cu pași grăbiți și mîndri. Dar în trecere trebuia să se atingă de Platonov. Acesta îi urmărea cu coada ochiului orice mișcare. Ideea de a-i da un pumn și de a fugi apoi, trecu ca o săgeată prin mintea studentului. Nu punea în joc mare lucru. Prietenii au să intervină la timp. Înțelegea totuși instinctiv însemnătatea palmelor late ale lui Platonov, a degetelor întinse liniștit pe masă, a capului cu fruntea largă, aplecat, a pieptului puternic, a ținutei lui degajate și totuși pînditoare. Boris ieși trîntind ușa în urma-i.

— Dacă o femeie cade din teleguță, să știți că a fost trasă de o iapă! zise Jenia cu ton batjocoritor. — Tamara, toarnă-mi puțin coniac.

Petrovski se crezu dator să ia apărarea lui Sobașnikov și se sculă în picioare:

— Faceți cum vă taie capul, domnilor, vă privește, dar din principiu sînt de partea lui Boris. Poate că a greșit și trebuia să-i exprimăm indignarea noastră, dar asta ar fi trebuit să se petreacă între noi. Din moment ce a fost ofensat însă, nu mai rămîn nici un minut aici! Plec!

— Oh, Doamne, Doamne! zise Likhonin contrariat. Și scărpinîndu-și cu nervozitate fruntea, adaugă: — Boris n-a încetat un moment să se poarte grosolan, incorect, prost, știi bine. Ce mai poveste și cu onoarea asta corporativă. Ieșire în masă din redacțiile ziarelor, de la întruniri politice și din case de prostituție. Dar nu sîntem ofițeri, să acoperim toate greșelile camarazilor noștri!

— Cum vreți, dar eu plec din spirit de solidaritate! zise Petrovski, părăsind cu un aer grav salonul.

— Să-ți fie țărîna ușoară! strigă în urmă-i Jenia.

Dar nimic nu e mai meschin decît sufletul omenesc. Sobașnikov și Petrovski procedaseră cu sinceritatea indignării și totuși sinceritatea celui dintîi nu era decît pe jumătate adevărată, iar a celui de-al doilea pe sfert. Cu toată starea lui de beție, cu toată furia lui, Sobașnikov era stăpînit de gîndul

ispititor de a o face pe Jenia să vie după el, departe de ochii camarazilor. Iar Petrovski, stăpînit de același gînd, pentru aceeași femeie, avea de gînd să împrumute de la Boris cele trei ruble necesare. Ajunși afară, se înțeleseră și peste zece minute chipul trandafiriu și șiret al Zociei se arătă în ușa salonului.

— Jenișka, zise ea, ți s-au adus rufele; vino să le iei în primire. Niura, te cheamă actorul; îți oferă șampanie. E cu Henrieta și cu Mania Dolofana.

Scurta ceartă dintre Platonov și Boris, fu multă vreme subiectul tuturor discuțiilor. Ziaristul simțea rușine, părere de rău și mustrări de conștiință. Și cu toate că toți erau de partea lui, repeta întristat:

— Cred că ar fi fost mai bine dacă plecam. Păcat că v-am stricat liniștea. Am greșit amîndoi. Plec. Nu te interesa de notă, am aranjat totul cu Simion, cînd m-am dus după Pașa.

Likhonin se ridică deodată burzuluit:

— Ba de loc! Să mă ia dracu dacă nu-i aduc îndărăt. Pe onoarea mea, sînt băieți buni, atît Boris cît și Vasca. Dar sînt încă tineri și latră ca niște cățeluși speriați de umbra cozii lor. Mă duc după ei și garantez de Boris: o să-și ceară scuze.

Ieși, dar se întoarse după cinci minute.

— Se odihnesc! zise el mahmur, făcînd cu mîna un gest abătut. Și încă amîndoi!

XI

In clipa aceea veni Simion cu o tavă, pe care se aflau două cupe cu vin auriu, sclipitor, și o carte de vizită.

— Dați-mi voie să vă întreb care dintre dumneavoastră este Gavril Petrovici Iartcenco, zise el, uitîndu-se în juru-i.

— Eu, răspunse Iartcenco.

— Poftim, domnule, din partea domnului actor.

Iartcenco luă cartea de vizită împodobită cu o coroană de marchiz și citi cu glas tare:

EVMENII POLUCKTOVICI
AGMONT-LAVRETSKI

Artist dramatic

AL TEATRELOR DIN CELE DOUĂ CAPITALE

— E curios cu numele artiștilor noștri! zise Volodia Pavlov. Unele mai fantastice decît altele: Krisancov, Fetissov, Mamantov, Epimakov!

— Ceva mai mult, cei doi se cred datori să vorbească cu (r) cu (z) sau mai știu eu cum, adăugă ziaristul.

— Ciudat! eu n-am onoarea să-l cunosc pe acest mare artist al capitalelor noastre. E ceva scris pe dosul cărții de vizită. Judecînd după scris, individul trebuie să fie și beat și slab la ortografie.

„Beau, citi Iartcenco, beau în sănătatea unuia din fruntașii științei ruse, a lui Gavril Petrovici Iartcenco, pe care l-am văzut trecînd pe coridor. Aș fi vrut să am plăcerea să ciocnesc cu el. Dacă numele meu nu vă spune nimic, amintiți-vă de Casa Poporului, de piesa *Sărăcia nu e rușine* și de modestul artist care juca rolul lui Afrikan".

— Într-adevăr! zise Iartcenco. Am fost îndemnat o dată să organizez un spectacol de binefacere. Era la Casa Poporului, într-adevăr! Îmi aduc aminte de-o mutră rasă, foarte orgolioasă. Atîta tot. Ce mă învățați să fac, domnilor?

Likhonin răspunse cu bunătate:

— Cheamă-l, poate că e hazliu! Vrei? îl întrebă el pe Platonov.

— Mi-e tot una! Îl cam cunosc. Întîi are să înceapă să strige: „Băiete, șampanie!". Apoi va plînge soarta nevestei lui care e un înger. Pe urmă o să țină un discurs patriotic și apoi va provoca scandal, dar nu prea mare, cînd o să i se prezinte nota. În definitiv, e un tip nostim.

— Atunci să vie! strigă Volodia Pavlov peste umărul Katiei, care, așezată pe genunchii lui, își legăna picioarele fără să spună nimic.

— Dar tu, Veltman?

Studentul tresări.

— Ce? întrebă el.

Așezat pe divan, alături de Pașa, sta cu spatele la tovarăși. Aplecat deasupra fetei, îi trecea cu un deget de compătimire mîna prin păr, pe umeri, pe ceafă. Ea îl privea printre genele-i tremurătoare, plecate. Un zîmbet, în același timp stîngaci, prostesc și voluptos, îi era întipărit pe față.

— Ce? Despre ce e vorba? A, da, puteți pofti actorul, n-am nimic contra.

Iartcenco făcu invitația prin Simion și actorul se prezentă îndată. După obiceiul celor de teapa lui, se opri în prag, ca și cînd ar fi intrat în scenă să joace rolul unui om de lume sau al unui financiar temut. Era chiar în pielea unuia dintre aceste personaje, cu redingota-i lungă, avînd reverele de mătase lucioasă și cu jobenul în mîna stîngă, în dreptul pieptului.

— Îmi veți permite, domnii mei, să tulbur intimitatea grupului dumneavoastră? zise el cu o voce gravă și mîngîioasă, înclinîndu-se.

Fu rugat să intre și se făcură prezentările. Pentru a strînge mîna, își îndepărtă cotul și ridica brațul cît putea mai sus, gest care nu mai semăna cu al unui director de bancă, ci cu al unei secături de societate, care e trecută prin ciur și prin dîrmon.

Chip de alcoolic, cu sprîncenele zburlite, cu pleoapele fără gene, avea trivialitatea depravării, a josniciei și cruzimii meschine.

Cele două dame ale lui îl însoțeau. Henrieta, cea mai veche pensionară a stabilimentului, destul de drăguță încă, cu toată vocea ei de bas, cunoscînd destule lucruri ca să nu se mai mire de nimic și Manca Dolofana, zisă și Manca Crocodilul. Din noaptea trecută, Henrieta îl urma pretutindeni. El plătise ca s-o ia să doarmă în oraș. O dată, așezat pe scaun, actorul intră într-un rol nou, acela al proprietarului urban, afabil și generos, care și-a petrecut tinerețea la Universitate și care nu poate vedea pe cel mai neînsemnat student fără să nu fie copleșit de dragoste.

— Credeți-mă, domnilor, nu-și poate uita cineva de grijile zilnice decît în mijlocul dumneavoastră — zise el, silindu-se să dea trăsăturilor aspre ale feței, o expresie de emoție fără margini. Ce ar putea fi mai nobil și mai curat decît studențimea rusească? Băiete, șampanie! urla el, dînd o lovitură puternică în masă.

Likhonin și Iartcenco voiau să-i întoarcă politețea și se încinse un chef, la care Dumnezeu știe cum au venit și cîntărețul Mișka și contabilul Kolka. Cînd au intrat, intonară împreună cu voci întretăiate:

Tu, auroară...

Vanka se trezi și-și făcu apariția și el. Își plecă grațios capul de don Quijote bătrîn, clipi din ochii mici, lăcrimoși, pentru a le da o expresie dulceagă, și glasul mieros:

— Domnilor studenți, dați ceva pentru un biet bătrîn! Domnul mi-e martor că mi-e dragă învățătura, fiți milostivi!

Likhonin primea pe toată lumea cu bună voie. Dar Iartcenco, mai înainte ca vinul să-i fi împînzit mintea, încrunta încontinuu sprîncenele-i negre, timid, mirat, naiv.

Cabinetul deveni în curînd prea mic, plin de fum și de zgomot! Simion, lăsă obloanele afară, punînd de-a curmezișul drugii de fier. Între două dansuri, sau atunci cînd scăpau din brațele unui client, femeile se furișau în încăperea înăbușitoare, se așezau pe genunchii unuia, fumau, cîntau ce le trecea prin cap, beau, împărțeau sărutări, se ridicau, plecau și iar se întorceau.

Vînzătorii, ofensați că fetele arată mai mult interes pentru mușterii din cabinetul particular, încercară să se ia la ceartă cu studenții. Dar Simion îi puse la respect cu o clipire din ochi, cu două-trei cuvinte poruncitoare aruncate în trecere.

Niura veni îndată, însoțită îndeaproape de Petrovski. Acesta cu aer serios, netulburat, afirmă că tot timpul se-nvîrtise pe uliță reflectînd asupra incidentului. A ajuns la concluzia că, într-adevăr, Boris a greșit, deși cu o circumstanță atenuantă: beția.

Jenia se ivi și ea, dar singură. Boris adormise pe patul ei.

Actorul își puse talentul la contribuție. Imită perfect scîrțîitul fierăstrăului și bîzîitul unei muște pe care cineva

beat încearcă să o prindă pe un ochi de geam. Maimuțări foarte nostim, întors către perete, într-un ungher, pe o doamnă nervoasă la telefon. Imită fornăitul gramofonului și sfîrși prin a poza cu o abilitate extremă într-un sîrbușor ce prezintă o maimuță savantă. Ținea cu mîna un lanț imaginar, își descoperea dinții, șchiopăta, clipea, se scărpina în spate, pe cap, și cînta stîlcind cuvintele cu o voce tristă, foanfă:

Cazacul tînăr pleca în război
Iară iubita amar plîngea
La-la, la-la, la-la, la-la!

Pe urmă o luă în brațe pe Mania Spelba, o învălui în poalele redingotei și, bălăbănind capul, începu să ceară, cu mîna întinsă, ca milogii aceia care colindă Rusia ținînd la piept, sub zdrențe infecte, cîte un pui răpciugos de maimuță.

— Da de unde ești tu? întrebă Katia cu o asprime prefăcută, căci îi plăceau ghidușiile actorului.

— De la Serbia, madama, gemu el cu un ton tînguitor. De la Serbia, madama, dai ceva la mine, madama...

— Și pe maimuța ta cum o cheamă?

— Matroșca, madama, ea foame, vrea mînce...

— Ai pașaport?

— Io, sîrb, dai la mine ceva, madama...

Dar actorul se repeta. Bătea apa în piuă și începea să fie obositor. Striga în fiecare clipă cu o voce de stentor:

— Șampanie, băiete!

Desprins cu urletele lui, Simion nu-l prea lua în seamă.

Era adevărată hărmălaie, ruscască, zgomotoasă, asurzitoare și absurdă. Studentul Tolpighin, tinerelul bălan cu obrajii trandafirii și fragezi, se duse la pian să cînte o arie din *Carmen* iar Vanka țopăi cu înflăcărare rusească. Cu umerii în sus, cu capul plecat, cu degetele răschirate, cu brațele bălăbănînde, învîrtind cu isteține picioarele-i slăbănoage și lungi, el scotea cîte o chiuitură, bătea în loc și urla în ritm cu jocul său sălbatic:

Hei, joacă Matei băiete,
Nu te mai gîndi la ghete!

Un joc d-ăsta merită douăzeci și cinci de ruble! repeta el scuturîndu-și voinicește coama.

— *Iar, tu, aurooră!...* mugeau Kolka și Mișca, abia mai putînd să-și ridice ploapele îngreunate.

Actorul îi dădea înainte. Povesti o mulțime de anecdote porcoase, pe care le scotea rînd pe rînd din memorie, ca dintr-un sac ce nu mai avea fund. Femeile chicotea de plăcere și, prăpădindu-se de atîta rîs, se încovoiau din șale ori se tăvăleau în fotolii.

Veltman, după ce-a șoptit îndelung cu Pașa, își făcu vînt afară; iar peste cîteva minute plecă și Pașa, fără ca zîmbetul ei domol de otreapă nătîngă să se fi schimbat întrucîtva.

De altminteri, toți studenții, afară de Likhonin, unii tiptil, alții cu cîte un pretext, se strecurau fără a nu reveni decît într-un tîrziu. Volodia Pavlov voia să vadă cum se dansează pe Tolpighin îl apucă o migrenă și-i ceru Tamarei să-l ducă la cișmea. Petrovski se împrumută pe ascuns de la Likhonin cu trei ruble, ieși în coridor și-i spuse chelăriței Zocia să o cheme pe Manca Spelba.

Însuși cumpănitul și dezgustatul Ramses, atițat de frumusețea provocatoare a Jeniei, nu putu să reziste. Declară că avea o afacere importantă de dimineață și că trebuia, prin urmare, să se ducă acasă spre a se odihni. Înainte însă de a pleca, pe cînd își lua rămas bun de la tovarășii săi, îi arătă, cu o ochire Jeniei, ușa. Aceasta lăsă încet privirile în semn c-a înțeles. Platonov observase scena aceasta mută. Peste cinci minute, Jenia murmură:

— Scuzați-mă, vin numaidecît! și ieși fluturînd în juru-i fusta scurtă, portocalie.

— Acum a rîndul tău! spuse gazetarul cu ironie lui Likhonin.

— Nu, dragul meu, te-nșeli! replică Likhonin plescăind limba. Nu doar din convingere sau din principiu, nu! Ca anarhist spun că cu cît e mai rău, cu atît mai bine! Dar am nenorocirea de a fi jucător și de a-mi cheltui tot temperamentul la joc. În lipsă de temperament, simțămîntul curățeniei domină la mine simțămîntul sublim! Hm, e de mirare că gîndurile noastre s-au potrivit! Voiam tocmai să-ți pun aceeași întrebare.

— Eu! Niciodată! Mi se întîmplă cînd sînt foarte obosit să dorm aici. Isaia Savici îmi dă cheia de la odaia lui și mă întind pe divan. Cît privește pe fete, ele s-au învățat de mult să mă considere ca pe un al treilea sex.

— Se poate? Nu-mi vine să cred!

— Nu-ți vine să crezi?

— Ce e drept, e drept! exclamă Niura. Sergiu Ivanici e ca un pustnic.

— Acu vreo cinci ani eram și eu altfel! reluă Platonov. Știi însă cît e de otrăvitor și de pîngăritor obiceiul acesta. Asemenea mușteloi cu care ne-a dat o reprezentație domnul actor. Ele se strîng o clipă pe un ochi de geam, pe urmă se despart pentru totdeauna, după ce și-au scărpinat spatele cu labele de dinapoi într-o uimire toantă. Să ai aici o iubire adevărată? Eu nu sînt un erou al romanelor lui. Nu sînt înzestrat cu frumusețe, stau timid, politicos, le încurc. Femeile de aici sînt dornice de pasiuni sălbatice, de gelozii sîngeroase, de bătăi, de otrăvuri, de victime, într-un cuvînt de romantism isteric. Și asta e firesc! Inima lor rîvnește întotdeauna dragostea, iar dragostea le e prezentată zilnic sub o înfățișare jalnică. Doresc involuntar s-o pipereze. Ceea ce caută, nu mai e patima în cuvinte, ci patima în acte. Simt tragica nevoie de a-și alege amanții din rîndul hoților, asasinilor, peștilor. Dar, mai cu seamă, adăugă Platonov, mi-aș pierde toate legăturile prietenești înfiripate aici.

— Bine, replică Likhonin, dar ce te face să-ți petreci zilele și nopțile în casa asta? Dacă ai fi venit ca scriitor, era altă afacere, explicația ar fi venit de la sine. Ba, încă aduni documente și conservi viața. Poate că faci asta ca profesorul acela învățat, care a trăit trei ani printre maimuțe spre a le studia limbajul și moravurile! Dar n-ai spus oare că nu găsești nici o plăcere în a scrie?

— Nu că-mi displace, dar nu știu și nu pot!

— Să admitem! Să admitem de asemenea că te afli prin locurile astea ca un predicator dornic să scape sufletele din ghearele pierzaniei, să le îndrepte spre o viață mai bună și mai castă. Ceva cam în felul sfinților părinți, care, în zorii creștinismului, în loc să rămînă treizeci de ani pe un stîlp sau într-o văgăună de codru, se duceau la serbări, prin ca-

sele de plăcere, la curtezane, printre jongleri. Dar tu n-ai acrul să fii dintre aceia!

— Nu, nicidecum!

— Atunci de ce dracu te-ai vîrît aici? Îmi dau seama că multe lucruri pe care le vezi te dezgustă. De pildă, cearta stupidă cu Boris și povestea cu portarul care bate fetele... Totuși, contemplarea zilnică a murdăriei, a desfrîului, a bestialității, trivialității, beției... Deoarece susții că nu te lași tîrît spre mocirlă, eu te cred pe cuvînt. Dar pricep cu atît mai puțin acel *modus vivendi* al tău, spre a întrebuința stilul articolelor de fond.

Ziaristul răspunse într-un tîrziu:

— Uite, vezi tu, zise el rar, cu pauze, ca și cînd ar fi urmărit o idee subtilă, nouă, ca și cum ar fi încercat nevoia de a o cîntări, — uite, știi tu ce mă atrage și mă interesează în viața âsta? E adevărul ei. Înțelegi? Adevărul ei despuiat de ultimul val convențional... Nici minciună, nici ipocrizie, nici tartuferie, nici acomodare de opinii, nici compromisuri cu tradițiile și conștiința... nici o iluzie, nici o găteală... Uite, e-n fața noastră prostituata, cloaca în care se revarsă prisosul lubricității publice! Ea spune: „Cel care vrea, să poftească la mine fără teamă de a fi gonit; ăsta e rolul meu pe lume. Dar pentru fiecare clipă de voluptate scurtă sînt plătită cu bani, cu dezgust, boală, rușine". Asta e! În nici o altă parte a vieții adevărul nu țîșnește cu vigoarea asta primitivă, groaznică, monstruoasă. Nicăieri ca aici nu tresaltă în toată goliciunea, fără urme, scuze, justificări!

— Iartă-mă, te rog, dar femeile astea mint precum respiră! Du-te de vorbește cu ele despre întîia lor cădere! S-auzi palavre.

— Și de ce să le descos eu oare? Nu privește pe nimeni. Dacă mint, mint în felul copiilor și, știi bine, că copii sînt mincinoșii cei mai mari și cei mai adorabili! Știi bine că, în același timp, ei sînt făpturile cele mai deschise și mai sincere din lume! Mai remarcă, de asemenea că și unii și ceilalți, și copii și prostituatele, ne mint numai pe noi, oamenii, pe noi adulții. Între ei nu se mint niciodată, nu fac decît să improvizeze la întîmplare. Dacă ne amăgesc, e pentru că așa vrem noi, pentru că scotocim în sufletele lor, cu totul complicate, prin procedee brutale și întrebări grosolane. Crede-mă, în taină, ele ne socot niște mari nătărăi

şi făţarnici obtuzi. Dacă vrei, pot să-ţi număr pe degete toate cazurile cînd prostituatele mint şi ai să vezi că de vină e întotdeauna bărbatul care le descoase.

— S-aud, s-aud!

— Prima, farul lor. Se spoiesc groaznic, de multe ori în detrimentul lor. De ce? Pentru că omul nu vine cu gîndul simplu şi înţelept de-a depune aici prisosul virilităţii sale. Fie că e un biet practicant cu chipul buburos, tulburat de materializarea sexului, în aşa fel încît, cînd vine primăvara, zburdă ca un cocoş, fie că este un pîrlit de slujbaş, soţul unei femei însărcinate şi tată a nouă ploduri, nici unul nu vine cu gîndul ăsta. Vin, mizerabilii, spre a se delecta. Le trebuie frumosul, acestor mari esteţi! Da, da! Dar ce ştiu de estetică fetele astea care se trag din marele şi simplul popor rus? „Ce e dulce, e bun, ce e roşu e frumos". i se cere frumuseţe? Iată că şi-o fac singure! Asta e una! Secundo! Tot cavalerii ăştia frumoşi nu se mulţumesc numai cu frumuseţea; ei mai cer o mîncare, ceva cam în felul amorului. Mîngîierile lor trebuie să deştepte în femei „focul sălbatic al pasiunii", despre care au auzit în romanţe stupide. Or, vrei asta? Bun! Şi femeia minte cu vocea, cu chipul, cu oftările, cu gemetele, cu mişcările trupului. În sinea sa, în adîncul conştiinţei lui, cel care abuzează ştie că nu-i la mijloc decît înşelătorie profesională şi meşteşug, că e măgulit cu o deznădăjduită neruşinare şi cu o neînchipuită falsitate. Dar, curios, el se lasă îmbrobodit! Îi e aşa de plăcută impresia, încît e pătimaş pînă în suflet. Oh, sînt un bărbat chipeş! îşi zice el în gînd. Oh, mă adoră femeile! Oh, în ce hal le-aduci! Iată ceea ce poţi admira zilnic aici. Atunci, repet, cine e de vină că ele mint? Şi acum, Likhonin, ajungem la al treilea punct pe care l-ai abordat, chiar tu. Prostituatele mint îndeosebi cînd sînt întrebate cum de-au ajuns aici. Dar, la naiba! Cu ce drept o descos şi pe femeia aceasta? A început ea? S-a atins de viaţa ta intimă? S-a interesat ea de primul şi „sfîntul" tău amor? de inocenţa surorilor şi ibovnicii tale? A, dar tu ai plătit! Perfect! Proxenetă, proxenet, poliţie, medicină, consiliu comunal, toţi şi toate apără interesele tale! De minune! Plătind, ai garanţia că prostituata pe care-o iei se va purta cum trebuie şi că persoana ta va fi nevătămată chiar în sensul cel mai

direct, chiar de palmele pe care întrebările tale dureroase și inutile le-ar merita. Iar dacă plătești, te mai crezi în drept să ceri și sinceritate? Ca și cum sinceritatea ar fi un lucru ce poate să fie digerat. Povestea trivială și banală care ți se spune, ție om trivial și banal, nu e ceea ce ai putea să mistui. Viața lor e la fel de monotonă, de plicticoasă, ba chiar de absurdă ca însăși realitatea. Au deci nevoie de eterna poveste a ofițerului sau a funcționarului, povestea copilului sau a bărbatului tată, care, acolo, departe, plînge de dorul fiicei lui rătăcite, implorînd-o să se întoarcă acasă. Likhonin, ține seamă că tot ce ți-am spus nu te privea. Pe cuvînt de onoare, simt în tine un suflet demn și sincer. În sătătatea ta!

Ciocniră.

— Să urmăm? — întrebă Platonov șovăielnic. Poate ești plictisit?

— Nu, nu, te rog, vorbește!

— Prostituata minte îndeosebi, cu o candoare neînchipuită, atunci cînd îi toci baliverne politice. E de acord cu oricine! Astăzi îi spun: „Jos burghezia! Să-i distrugem cu bombe și pumnale pe capitaliști, pe proprietari, pe birocrați". Ea mă aprobă cu înflăcărare. Mîine survine însă marele acaparator de cereale Nozdrunov; el urlă că trebuiesc spînzurați toți socialiștii, doborîți toți studenții, nimiciți toți jidanii, care se împărtășesc cu sînge de creștin. Iar ea aprobă cu aceeași înflăcărare. Crede-mă, că dacă izbutești să-i aprinzi imaginația, s-o faci îndrăgostită, va merge unde vrei. Te urmează pe baricade, în progromuri, la hoții, la asasinate. Ei bine, copii nu au aceeași mlădiere? Nu, dragul meu Likhonin, prostituata nu e decît copil! La paisprezece ani ea a fost desfrînată, la șaisprezece e patentată cu o cărțulie galbenă și cu o boală venerică. Toată viața e încercuită într-un zid, care o desparte de univers; da, ea e pironită dinapoia unui perete ciudat, orb, surd și înalt. Ia seama la vocabularul ei; nu posedă mai mult de treizeci-patruzeci de cuvinte, asemenea copiilor și sălbaticilor. Să mănînce, să bea, să doarmă; bărbatul, patul, patroana, rubla, amantul, doctorul, spitalul, rufăria, poliție; atîta tot. În dezvoltarea intelectuală, în experiența vieții, în treburile zilnice, pînă la moarte, aceeași copilărie pe care o observi la bătrînele supraveghetoare de internat, intrate de la vîrsta de zece

ani într-un azil de unde nu s-au mai clintit; încărunțesc fără a pierde nimic din naivitatea sufletului lor, ca și călugărițele care au intrat de asemenea în mînăstire de la o vîrstă prea fragedă. Într-un cuvînt, sînt plante de soi puse sub un copac, sau silite să crească într-un borcan de dulceață. Pun în seama puerilității internatelor, minciuna lor silită. Înțelegi. Dimpotrivă, cît adevăr groaznic de dezbărat de înflori uri, în tocmeala pe prețul unei nopți, în perindarea zecilor de oameni pe seară, în regulamentele imprimate, promulgate, afișate de municipalități, cu privire la întrebuințarea acidului boric și la curățenia corpului! Cît adevăr, dezbrăcat de orice artificiu, în vizitele săptămînale ale medicului și în bolile intime, care sînt socotite un simplu guturai! Ce adevăr puternic în oroarea profundă a femeilor astea pentru bărbat, în dezgustul sincer care le împinge pe prostituate să caute un derivativ în amorul lesbian! Și caută deschis, ca pe ceva firesc!

Văd toată viața asta, de parcă aș avea-o în palmă, cu inepția, cinismul, monstruoasa ei nedreptate; dar nu găsesc nici minciuna, nici stîngherea la de sine și de altul, care leagă toată umanitatea de la creștetul la temelia ei.

Gîndește-te, dragul meu Likhonin, la suma de înșelătorii pîngăritoare, insuportabile, neîncetate, respingătoare, la una care e apanajul căsniciilor legitime în proporție de nouăzeci la sută. Cîtă oarbă cruzime, nemiloasă, savantă, cîtă cruzime fără de animalitate! — stăruiesc asupra acestui termen! — cîtă cruzime proprie numai speței umane, inteligentă, prevăzătoare, calculată, în sfînta iubire maternă! Și cu ce mișcătoare flori nu e împodobită! Toate acele profesii inutile, născociri ale omului civilizat pentru a-i conserva căminul, nevasta, plodul. Toți gardienii aceia, controlori, inspectori, judecători, procurori, temniceri, avocați, directori, funcționari, generali, soldați și alții mii și mii! Totul e în serviciul lăcomiei omului, în al fricii, viciului, sclaviei, desfrîului său legitim, în al lenei și nulității sale! Da, acesta e cuvîntul cel nimerit: nulitate! Și cîte vorbe sforăitoare pentru a o tăinui! Altarul patriei, milă creștină, iubire față de aproapele tău, progres, datorie sfîntă, dragoste sfîntă! Oh, nu mai cred în nimic! Îmi întorc inima toți scîrnavii, meschinii, lașii, capsomanii, golanii ăștia!

Totuși omul e făcut pentru bucuria neîncetată, pentru creația debordantă, pentru a fi un Dumnezeu care iubește totul, arborii și cerul, frații și cîinii. Omul e făcut să iubească pămîntul cu o dragoste fără margini, largă și liberă! Să iubească mai cu seamă pămîntul care e așa de blînd, de drag, de frumos în materialitatea-i binefăcătoare, în splendoarea tuturor zilelor! Și el nu e decît fățărnicie, cerșetorie, cruzime, josnicie! Oh, Likhonin, cît e de dureros!

— Ca anarhist te înțeleg oarecum, zise Likhonin gînditor. Dar el îl auzise pe ziarist fără să-l asculte. Un gînd se zbătea dureros în sufletul său.

— Mai e însă ceva ce nu înțeleg bine. Dacă umanitatea ți se pare atît de îngustă, cum poți suferi aceasta de atîta vreme?

— Nu știu nimic, zise Platonov simplu. Vezi tu, nu sînt decît un vagabond care iubește cu patimă viața. Am fost turnător, tipograf, semănător, negustor ambulant, plantator și negustor de tutun, fochist pe vapoarele Mării de Azov și pescar pe Marea Neagră, am lucrat într-un circ, am jucat-ca artist. Nu-mi mai amintesc ce-am făcut, nu din nevoie, ci din curiozitate. Dorul de viață a pus în mine o curiozitate fără saț. A, dacă aș putea deveni pentru cîteva zile cal, plantă, pește, lehuză să trăiesc o viață internă intensă, să privesc lumea cu ochii fiecărui trecător! Iată de ce am rătăcit prin sate și orașe, de ce cunosc treizeci și șase de meserii, de ce merg cu inconștiență și bucurie acolo unde mă duce barca destinului. Iată motivul care m-a făcut să dau greș într-o casă publică, unde, cu cît observ mai mult, cu atît mai mult crește în mine neliniștea și ura. Dar neînțelesul fără margini, care mă leagă de locul acesta, se apropie de sfîrșit. La sosirea toamnei, din nou, hop! mă angajez într-un atelier de laminat. Un camarad are să-mi înlesnească asta. Un moment, Likhonin. Ascultă-l pe actor... Sîntem la actul al treilea!

Egmont Lavretski începea să coboare tonul. Reprezentase cu multă îndemînare o purcică închisă într-un sac și o bătălie între cîine și pisică. Acum, conform unuia și aceluiași obicei, era la ora cînd se acuză. Cu o umilință voită, căuta să sărute mîna lui Iartcenco. Ploapele i se roșiseră. Crețuri de plîns se formau în jurul buzelor sale rase. Vedeai că vocea, nasul, gîtlejul îi erau pline de lacrimi.

— Joc farse, zise el bătîndu-se cu pumnii în piept. Mă schimonosesc în nădragi bălțați, pentru ca să-i distrez pe cei cu burta plină. Mi-am stins lampa lăuntrică, mi-am mîncat talentul ca un sclav, ca un trîntor.

Se scutură tragic.

— Și altă-da-tă, al-tă-dată! Întrebați de Novocerkask, la Tver, la Ustiujna, la Zevenigorod, a Crijopol! Întrebați cum jucam eu pe Iadov și pe Bleugin! Întrebați cum îl ucam pe Max și ce tip am creat! Acela era rolul meu de predilecție! Nadin Perekopski a debutat cu mine la Sumbekov. Am jucat cu Nichiforov Pavlenco! Cine l-a lansat pe Liegunov Potcenin, dacă nu eu? Cine! Și acum...

Oftă iarăși și vru să-l sărute pe pedagog.

— Da, disprețuiți-mă, onorați oameni! Fac pe caraghiosul și mă îmbăt! Am împrăștiat uleiul cel sfințit! Îmi petrec vremea prin cocine, cu fărpturi care se vînd. Și scumpa mea nevastă, curata și sfînta mea nevastă! Oh, dacă ar ști, dacă ar bănui numai! Că ea lucrează! Are un magazin de mode! Și ce deștel deștе de înger înțepate cu ace! Iar eu, Doamne Sfinte, eu ticălosul te părăsesc! Și pentru cine, o grozăvie!

Actorul făcu o mișcare, ca și cînd ar fi vrut să-și smulgă părul.

— Profesore, dă-mi voie să-ți sărut mîna de savant! Doar dumneata poți să mă înțelegi! Vino să ți-o prezint! Să vezi ce înger e! Ea mă așteaptă tără să închidă ochii! Ea îi pune pe copii să se închine și murmură cu ei: „Doamne, Dumnezeule, mîntuiește și păzește pe tatăl nostru!"

— Morfuri, neisprăvitule! — zise deodată Mania Spelba care se îmbătase și zvîrlea o privire de ură către Egi.ont Lavretski. Ea nu zice nimic, ea doarme liniștit, în patul tău, cu un tip .

— Tacă-ți gura, putoare! — urlă actorul. Și apucînd o sticlă de gît o învîrti deasupra capului. — Țineți-mă că altminteri îi fărîm botul viermănoasei acesteia! Nu, nu-ți dau voie s-o pîngărești pe nevastă-mea cu limba ta spurcată!

— Nu e mai spurcată decît a ta, răspunse Mania cu îndîrjire. — Eu respect Paștele! Dar tu porți coarne, prostule! Tu, care te ții după femei, ai mai vrea să-ți ie credincioasă nevasta? Nu te-ai uitat niciodată la ea! Nu. Dar de sute

de ori te tînguiești acil Mi-e silă tot auzind văicărelile tale pe seama plozilor, tată denaturat! Slăbește-mă! Nu mai da ochii peste cap și nu scrîșni din dinți! Nu mi-e frică de tine! Tu ești putoare!

Iartcenco avu nevoie de multă energie și elocvență spre a potoli pe actor și pe Manca. Ea băuse benedictină și-i trebuia cearta obișnuită, iar el începu să plîngă și să-și sufle nasul ca un bătrîn, zgomotos, cu îndîrjire. Pe urmă să lăsă dus de Henrieta.

Toată lumea era obosită. Studenții se întorceau rînd pe rînd, indiferenți, urmați de amantele lor de o clipă. Și femeile și bărbații păreau niște mușcate care se desperechea seră pe un ochi de geam. Căscau, se întindeau; chipul lor veșted de insomnie, lucind nesănătos, păstra urma unui involuntar dezgust. În clipa despărțirii, cînd își luară unii de la alții bun rămas, ochii lor reflectară dușmănia pe care o resimt complicii unei crime, inutilă și josnică totodată.

— Unde te tduci acum? întrebă Likhonin.

— Nu știu nici eu, răspunse ziaristul. Aveam de gînd să mă culc la Isaia Savici, dar nu mă-ndur de o dimineață așa de frumoasă. Am poftă să mă scald, pe urmă să mă urc într-o barcă și să mă duc la mănăstirea Lipski, unde cunosc pe un călugăr bețiv. De ce mă întrebi?

— Te-aș ruga să rămîi pînă ce-or pleca toți. Vreau să-ți spun ceva.

— Cum vrei!

Iartcenco ieși ultimul. Plecă tînguindu-se că-l doare groaznic capul și că e obosit. Dar abia ieși, că ziaristul îl apucă pe Likhonin de braț, trăgîndu-l înspre ușă.

— Privește! zise el.

Prin geamul portocaliu Likhonin văzu cum pedagogul suna la Treppel. După cîteva clipe ușa se deschise și Iartcenco dispăru înăuntru.

— De unde știai? exclamă Likhonin surprins.

— Nu era greu! I-am văzut mutra și felul cum mîinile lui se plmbau pe jerseul Verei! Ceilalți s-au sinchisit mai puțin, dar el e pudic!

— Să ne-ntoarcem, zise Likhonin. N-o să te reții multă vreme.

XII

Nu mai erau decît două fete în cabinetul particular. Liuba adormise de mult, ghemuită într-un fotoliu și legănată de picuratul vorbelor. Chipu-i fraged, îmbujorat, căpătase o blîndețe aproape copilărească, iar buzele i se destinseseră într-un zîmbet senin. Nu-i păsa de candelabrele unsuroase, de fețele de masă pătate cu vin și cu cafea, de cojile fructelor, de atmosfera respingătoare, îmbîcsită de fum! Jenia, care se întoarse numai în fustă, ședea lîngă ea pe divan, cu brațele în jurul genunchilor, cu ochii mohorîți sub sprîncenele-i încruntate. Platonov fu izbit iarăși de strălucirea amenințătoare și întunecată a chipului ei.

— Să stingem lumînările, zise Likhonin.

Lumina pală a dimineții intră albăstrie și indecisă prin crăpăturile obloanelor. Mucurile stinse împrăștiară dîre de fum înecăcios, amestecate cu fumul de tutun care plutea în dîre albăstrii. O rază asemănătoare unei spade lucitoare aluneca pieziș prin crăpătura în formă de inimă a obloanelor, ștergînd colbul de pe tapetele pereților.

— E mai bine așa! zise Likhonin așezîndu-se. Ceea ce am de spus nu o să țină mult, dar dracu să mă ia, dacă știu cum să încep!

Ochii îi alunecară spre Jenia

— Trebuie să plec? zise ea lenevoasă.

— Nu, rămîi! glăsui Platonov. Ea nu ne va împiedica; dimpotrivă, îi explică el lui Likhonin, zîmbind. Discuția se va învîrti în jurul prostituatelor, nu-i așa?

— Da... oarecum...

— Foarte bine! Părerea ei e întotdeauna de un cinism remarcabil, dar adesea și uimitor de dreaptă. Ai să-i urmezi povața!

Likhonin își trecu de zece ori mîna pe față, își încrucișă degetele, le făcu să pocnească. Se vedea că e emoționat, enervat, încurcat.

— Oh, dar toate acestea îmi sînt indiferente! strigă el deodată. Mi-ai vorbit despre femeile acestea și te-am ascultat. La drept vorbind, nu m-ai învățat nimic nou, dar, ciudat, priveam parcă pentru întîia oară chestiunea cu ochii

limpezi. Te întreb ce e, la urma urmei, prostituția? Ce e? O invenție datorită pentru moment depravării orașelor mari? Un fenomen istoric, etern? Va înceta oare într-o zi? N-o să dispară oare decît o dată cu omenirea? Poți să-mi răspunzi în privința aceasta?

Platonov îl privea fix, cu o ușoară clipire din ochi, cum avea obiceiul. Căuta fondul gîndului care-l chinuia pe Likhonin.

— Cînd se va sfîrși? Nimeni n-ar putea să spună. Poate că atunci cînd o să fie realizată utopia socialistă și anarhistă, cînd pămîntul va fi al tuturor, cînd dragostea nu va mai întîlni piedici și cînd va fi de ajuns prin ea însăși, avînd ca regulă simpla dorință, cînd omenirea nu va forma decît o familie fericită, cînd nu se va mai face deosebire între lucrul tău și al meu, cînd raiul are să fie pe pămînt, cînd omul va recăpăta fericirea de a fi gol și fără de păcat... Atunci... poate că...

— Dar acum? acum? întrebă Likhonin cu o emoție îndoită. Trebuie să încrucișăm brațele? Să facem pe neștiutorii? Să îndurăm răul inevitabil? Să ne spălăm pe mîini? Să-l acoperim cu iertarea păcatelor?

— Răul acesta nu e inevitabil; nu este de învins. Dar întrucît te poate atinge asta? adăugă Platonov cu mirare vecină cu răceala. — Ia te uită! Nu ești anarhist, oare?

— Strașnic anarhist, într-adevăr! Da, sînt dacă vrei; din moment ce mă gîndesc la viață în mod logic, înclin către principiul anarhist. Fac teorie și mă gîndesc: dacă oamenii se ucid și se înșeală reciproc, dacă se tund ca oile, dacă defloresă copii, dacă încalcă în picioare ideile creatoare, dacă favorizează sclavia și prostituția, dacă fură, își bat joc și răspîndesc sgînge în jurul lor, cu atît mai bine! Mai de vreme sau mai tîrziu, violența creează ura. Cu cît e mai rău, cu atît și sfîrșitul e mai aproape. E o lege mare, atît pentru ființele nepăsătoare, cît și pentru milioanele de oameni, pe care viața îi face să se reînnoiască mereu: Puterea de acțiune este egală cu puterea de reacțiune. Cu cît mai rău, cu atît mai bine. Să se adune răul și setea de răzbunare, să crească și să coacă asemenea unui abces monstruos, care să se întinsă cît globul nostru? Atunci o să spargă. Nu interesează dacă oroarea și suferința sînt intolerabile. Puroiul să inunde universul, omenirea să se înăbușe și să piară, dar

o dată ieșită din infecție, să renască la frumusețea unei vieți noi.

Likhonin sorbi lacom o ceașcă cu cafea rece și urmă cu căldură:

— Da, așa e, și eu și alții, ne apucăm să discutăm de-îndată ce ne simțim acasă, mîncînd sandwișuri și bînd ceai. Prețul vieții omenești scade pînă la inexistență în ochii noștri. Dar asta nu mă împiedică întru nimic ca, atunci cînd văd că e chinuit un copil, să devin furios. Asta nu mă împiedică întru nimic ca atunci cînd văd un mujic sau un lucrător muncind să-mi fie rușine de calculele algebrice pe care le-am stabilit. Omul, să-l ia dracu, are în el o doză de nelogică și de prostie, care-i întrece cu mult inteligența. De pildă, de ce am acum impresia că am despuiat un om în somn, că mi-am bătut joc de un copil de trei ani, sau că am pălmuit un om ale cărui brațe erau legate? De ce mi se pare că sînt răspunzător de prostituția asta prin tăcerea mea complice, prin nepăsarea mea, care este o încurajare? Ce trebuie să fac? Spune-mi, Platonov, strigă el, în sfîrșit, cu vocea îndurerată.

Platonov continuă să clipească din ochii săi mici și să tacă. Jenia izbucni însă cu violență:

— Fă cum a făcut o englezoaică, una care a venit aici... O coțofană bătrînă cu perucă roșie, de bună seamă o femeie de sus! Avea o liotă după ea, numai funcționari. Înainte de intrarea ei, sosi un comisar însoțit de Kerbech. Comisarul ne-a spus așa, răstit: „Dacă voi, mortăciunilor, o să scoateți vreo vorbă de rușine, sau dacă faceți vreo mișcare porcoasă, nu vă mai rămîne o cărămidă din tot stabilimentu! Vă gonesc cu vergile la spital și de acolo vă trimit să putreziți în pușcărie"... Și vine englezoaica bătrînă... Începe să îndruge verzi și uscate arătînd cu mîna către cer. De urmă ne-a dat la fiecare cîte o evanghelie de doi gologani. Atîta tot; pe urmă a plecat! Poți să faci la fel, dragul meu, nu-i nici o greutate!

Platonov izbucni într-un hohot de rîs. Dar în fața minei naive și triste a lui Likhonin, care nu părea a bănui zeflemeaua Jenici, se reținu și zise cu seriozitate:

— Nu-i nimic de făcut, Likhonin. Atîta vreme cît va exista proprietatea, va exista mizeria. Atîta vreme cît

va dura căsătoria, va dura și prostituția. Știi cine o va susține și alimenta întotdeauna? Cei car -și fac o profesie din cinste, părinții de familie, bărbații ireproșabili, frații iubitori. Ei au în slujba lor tot felul de argumente respectabile pentru a ascunde desfrîul plătit, desfrîu care ar pătrunde de altfel ca un torent în camerele închise ale soțiilor și copiilor lor. Pentru ei prostituția nu e decît mijlocul de a îndepărta din alcovul lor legitim senzualitatea altora. Și apoi aceasta îngăduie părinților de familie să guste în taină plăcerea. Mai mult nici nu vor! Sînt mai mult decît sătui de una și aceeași mîncare: nevasta, fata în casă, nevasta prietenului...

În realitate, omul e un animal făcut să iubească de mai multe ori, un animal foarte poligam. Instinctele sale de cocoș sînt făcute să se desfășoare în voie, în grădini alese ca ale Anei Marcovna sau ca ale lui Treppel. E foarte sigur că un soț cumpătat, sau un tată fericit, cu șase fete de măritat, va scoate întotdeauna strigăte de păun cînd i se va vorbi de ororile prostituției. Se înțelege lesne că va fi gata oricînd să organizeze loterii și spectacole de binefacere, spre a subvenționa societățile pentru ridicarea moralului, sau aziluri sub patronajul sfintei Magdalena. Dar asta nu-i împiedică să binecuvînteze și să sprijine prostituția.

— Azilurile sfintei Magdalena! repetă Jenia cu un rîs înăbușit și plin de ură.

— Da, știu că toate aceste măsuri nu sînt decît ridicole, întrerupse Likhonin. Dar puțin îmi pasă dacă voi fi prost și ridicol; nu pot să rămîn aici ca spectator milostiv; nu pot să mă așez pe o bancă, să privesc un incendiu și să repet: „Ah! Doamne, Doamne, arde, da, arde de-abinelea!" Doamne, poate că sînt și oameni înăuntru! Nu pot să stau pe loc și să mă bat pe genunchi cu gesturi largi de disperare.

— Ei bine, zise grav Platonov, ai avea dorința să iei o pară de cauciuc pentru a stinge focul?

— Nu, răspunse Likhonin. Dar, cine știe? Poate că aș avea norocul să scap un suflet... În privința aceasta vroiam să-ți vorbesc, Platonov. Trebuie să mă ajuți. Dar, te rog fără dușuri reci!

— Poate că vrei să scoți de aici vreo fată? S-o scapi? întrebă Platonov privindu-l cu atenție.

— Da... nu știu... aș vrea să încerc... răspunse, șovăind Likhonin :

— Are sa se întoarcă aici, zise Platonov cu convingere.

— Are să se întoarcă, repetă Jenia cu același ton.

— Likhonin îi luă mîinile într-ale sale și-i zise cu vocea tremurîndă.

— Jenișka, poate că dumneata... ce zici? Nu ca să-mi fii iubită... ca o soră... Nu-ți fie teamă... șase luni deodihnă... pe urmă vei învăța o meserie ... vom citi împreună...

— Jania-i respinse brutal mîinile.

— Slăbește-mă! strigă ea. Cunosc eu astea! Ca să-ți cîrpesc ciorapii! Să-ți fac de mîncare pe mașina de spirt! Să petrec nopți albe ascultînd cum le vorbești domnișoarelor cu părul scurt! Și cînd vei fi doctor, avocat sau funcționar, să-mi dai un picior. „Șterge-o de aici, femeie de stradă! E destul de cînd îmi întunecai zilele tinereții! Vreau să mă însor cu o fată cinstită, curată, inocentă!"

— Am să-ți fiu ca un frate... N-am nevoie de ce crezi tu... îngînă Likhonin dezamăgit.

— Cunosc eu soiul ăsta... Din prima noapte!... Destul cu poveștile! Îmi asurzesc urechile!

— Nu te pierde cu firea, Likhonin, glăsui serios ziaristul. Vrei să iei o povară prea grea pentru umerii tăi. Am cunoscut idealiști plini de dragoste pentru popor, care s-au însurat din principiu cu simple fete de țăran. Se gîndeau la natură, la baștină, la forțe virgine... Și fetele acestea ajungeau într-un an cumetre greoaie. Stăteau zile întregi în pat, rontăind turtă dulce și răschirîndu-și degetele ca să-și admire inelele cu care le-au încărcat. Sau coborau în bucătărie ca să întreție un roman naturalist cu vizitiu și să bea cu el băuturi dulci. Bagă de seamă să nu ți se întîmple mai rău!

Cîteși trei tăcură. Likhonin, foarte palid, își ștergea fruntea brobonată, cu batista.

— Drace! strigă el deodată, cu o voce plină de încăpățînare. Nu te cred! Nu vreau să cred!

Și o strigă cu glas tare pe fata care dormea:

— Liuba, Liubișca!

Fata se deșteptă, căscă, își duse mîna la gură, și începu să zîmbească asemenea unui copil.

— Nu dormeam, am auzit totul. Aţipisem puţin.

— Liuba, vrei să pleci de aici cu mine? o întrebă Likhonin, luîndu-i mîna; dar să pleci pentru totdeauna, să nu te mai întorci niciodată nici în casa de prostituţie, nici în stradă!

Liuba îi aruncă Jenici o privire întrebătoare şi mirată. Căuta lămurirea acestei glume.

— Ce tot spui! zise ea răutăcioasă. Dumneata eşti încă student. Cu ce vrei să întreţii o fată?

— Nu vreau să te întreţin, Liubca, vreau numai să te ajut. Ascultă-mă, nu eşti tocmai fericită în casa asta!

— Desigur că nu! Nu stau pe roze! Ar trebui să fiu tot atît de înţepată ca Jenişka, sau de pătimaşă ca Paşa! ... Dar mie o să-mi vie greu să mă desprind!

— Atunci, haide! vino cu mine! zise Likhonin, stăruitor. Desigur că te pricepi cum să împungi cu acul? Şti să coşi puţin, să brodezi, să dregi rufe ...

— Nu, nu ştiu! răspunse Liuba, roşind încurcată şi acoperindu-şi faţa cu cotul. Ştiu să fac ce se face la noi la cîmp dar nimic mai mult. Mă pricep puţin şi la bucătărie ... am fost la un popă, la care găteam ...

— E superb! E admirabile! zise Likhonin înveselit. Am să te ajut ... Ai să deschizi un mic birt ... Înţelegi, ceva nu prea scump! Eu am să-ţi fac reclamă, studenţii vor veni să mănînce la tine. Admirabil!

— Îţi baţi joc de mine! răspunse Liuba cam înţepată şi aruncînd o privire piezişă şi întrebătoare Jenici.

— Nu glumeşte, răspunse Jenia, deodată vibrînd. E foarte serios!

— Îţi dau cuvîntul meu de onoare, că sînt serios! Îţi jur! adăuga studentul, făcînd în mod inconştient semnul crucii.

— E adevărat, zise Jenia, ia-o pe Liubka, ea nu e ca mine, o iapă bătrînă şi nărăvaşă, căreia nu-i pasă nici de trai bun şi nici de bici. Liubka e o fată bună, simplă, neîmbuibată încă de viaţa noastră murdară. Vită încălţată, de ce taci ochii mari? Răspunde la ce te întreabă! Vrei sau nu vrei?

— Nu zic nu, dacă vorbeşte serios, dacă e adevărat. Ce mă sfătuieşti tu, Jenişka?

— Ah, afurisit cap de gîscă! izbucni Jenia, gata să se supere. După capul tău ce crezi că e mai bine: să putrezești cu nasul înfundat în paie? Să crăpi lîngă un zid ca un cîine rîios, sau să începi iarăși viața cinstită, gîsco? Și mai faci nazuri, în loc să-i săruți mîna!

Liuba întinse naiv buzele spre mîna lui Likhonin, într-un chip spontan care-i mișcă pe toți și-i făcu să rîdă în același timp.

— Perfect! Minunat! zise Likhonin înveselit cu totul. Ia-ți lucrurile tale strictul necesar. Nu mai e ca altădată. Acum o fată poate pleca dintr-o casă de prostituție.

— Nu, nu se face așa, întrerupse Jenia. Poate să plece, e adevărat, dar se poate să ai neplăceri mari. Iată cum trebuie să faci, dragul meu. Nu te supără dacă ai să cheltuiești zece ruble?

— Desigur că nu! Vorbește!

— Liuba trebuie să spuie chelăresei că o iei pentru o zi. Taxa e zece ruble. Apoi, să zicem mîine, ai să vii să-i iei condica și lucrurile. Nu te teme, va merge lesne, mă însărcinez eu cu asta. După aceea ai să treci pe la comisar și ai să-i schimbi condica pentru un pașaport obișnuit. Spui că o iei pe Liubka fată în casă ... Haide, Liubka, ia banii și grăbește-te! Dar bagă de seamă de chelăreasă, cățeaua e în stare să ghicească în ochii tăi ce pui la cale. Și apoi nu uita să te speli pe ochi, îi mai strigă Jenia. Nu-i nevoie să-ți pui atîta roș pe bot, nu-i așa? Altfel te arată birjarii cu degetul!

După o jumătate de ceas, Liuba și Likhonin se urcau în trăsură. Jenia și ziaristul i-au însoțit pînă la uliță.

— Faci o mare prostie, Likhonin, zise Platonov. Dar te stimez pentru frumusețea elanului tău. Gîndit și făcut pe loc! Ești un băiat grozav de îndrăzneț.

— Toate urările mele zise Jenia rîzînd. Nu uitați să mă invitați la botez!

— Puteți să așteptați, răspunse tot rîzînd Likhonin.

Își flutură șapca și apoi dispăru. În urma lui ziaristul o privi pe Jenia și observă cu uimire lacrimi în ochii ei.

— Să le ajute Dumnezeu! Să le ajute Dumnezeu! șoptea ea.

— Ce ai avut în noaptea asta, Jenia? întrebă el cu blîndeţe. Te apasă ceva? Pot să-ţi vin în ajutor?

Ea îi întoarse spatele şi se aplecă peste rampă.

— La ce adresă pot să-ţi scriu dacă o fi nevoie? întrebă ea cu vocea înăbuşită?

— Foarte simplu. Scrie la redacţia *Ecoului*. Scrisoarea are să-mi fie predată numaidecît.

— Eu ... eu ... eu ... începu Jenia, dar vocea i se înecă în suspine! îşi acoperi faţa cu mîinile.—Îţi voi scrie ... îngînă ea.

Sări dintr-o dată cele cîteva trepte ale peronului şi dispăru în casă, trîntind cu putere uşa în urma ei.

PARTEA A II-A

Au trecut zece ani de atunci, dar locatarii Bîrlogului își mai amintesc și acum de anul acela, care a început cu întîmplările obișnuite prin partea locului și a sfîrșit printr-o serie de scandaluri dezgustătoare și sîngeroase, a căror urmare a fost intervenția hotărîtă a forței publice.

Într-o bună zi, vechiul cuib de infecție și prostituție, tolerat pînă atunci și chiar creat de dînsa, fu în așa fel distrus, încît tot conținutul său, alungat deodată, se împrăștie prin închisori, spitale și pe străzile cetății. Printre supraviețuitorii dezastrului, ruina a lăsat o impresie de groază și uimire. Fără să pară cineva răspunzător, furturile, scandalurile și crimele se răspîndiseră în Jama, asemenea cartofilor care curg dintr-un sac găurit. Toate crimele se repetau, se accentuau și se înmulțeau. Era bulgărul de zăpadă azvîrlit de copii cu piciorul, și care crește de la sine făcîndu-se cît un om de mare; crește pînă cînd o atingere îl face să se fărîme, zburînd în toate părțile. E lesne de înțeles că bătrînele pensionare și chelărese n-auziseră vorbindu-se de fatalitate niciodată, dar în fundul sufletului îi ghiciseră prezența tainică în nenorocirile de neînlăturat ale anului acela de grozăvii.

În realitate, pretutindeni în viață, unde se grupează oamenii legați prin interes, prin sînge, prin origine sau cîștig, se lovesc dintr-o dată fără să știe cum, de legea aceasta secretă a acumulării, de legea fatalelor înlănțuiri de fapte, care iau cu vremea un caracter epidemic, se succed fără tranziție și duc la neînțeleasa și inevitabila catastrofă.

Înțelepciunea populară a făcut de mult observația asupra multor familii, unde in chip enigmatic se abat pe rînd boala și moartea. „O nenorocire nu vine niciodată singură". „Ruina aduce ruină". Aceste proverbe își găsesc verificarea în mînăstiri, bănci, ministere, regimente, școli și alte instituții de stat, unde zeci de ani nimic nu se mișcă, unde viața

pare a curge fără piedici, ca o apă mlăștinoasă, și unde e de ajuns să vie o întîmplare neînsemnată, ca să se producă schimbarea. Schimbările, demisiile, pierderile la joc, bolile, plouă peste membrii comunității, care s-au înțeles parcă să-și piardă mințile, să se spînzure sau să-și zboare creierii. Stagnărilor îndelungi le urmează transformările, elementele noi se introduc în număr atît de mare că, în mai puțin de doi ani, nu mai rămîne nimeni din vechile cadre, dacă instituția n-a ajuns la căderea definitivă. Acest destin nu va fi oare și al societăților puternice, al organizațiilor sociale, al orașelor, guvernelor, națiunilor, țărilor și, cine poate ști? al întregului sistem planetar?

Ceva asemănător cu această fatalitate se abătu deci și asupra mahalalei Iamskaia, aducînd cu ea o ruină pe cît de rapidă, pe atît de scandaloasă. Acum, în locul acela turbulent s-a ridicat un cartier liniștit de zarzavagii, de negustori de piei de pisică, de porcari, de măcelari. Instalarea unei populații respectabile a făcut să se schimbe și numele cartierului: Mahalaua birjarilor, încărcată de un trecut rușinos, s-a prefăcut în mahalaua porumbeilor, mahalaua Golubiev, în cinstea proprietarului unei mari băcănii, domnul Golubiev, fiind și epitropul parohiei.

Primele semne subterane ale catastrofei începură în plină vară, în timpul bîlciului anual, foarte însuflețit în anul acela. La reușita bîlciului contribuiră mai multe împrejurări: mulțimea enormă a vizitatorilor și a afacerilor tratate; belșugul extraordinar al recoltei grîului și sfeclei, clădirea a trei rafinării noi la porțile orașului; construirea unei linii de tramvai și a unei canalizări, deschiderea unei străzi care se întindea pe o distanță de 750 de verste, și, mai cu seamă, adevărate friguri de construcție, care cuprinseseră tot orașul, toate băncile, și care făcură ca mahalaua să crească cu repeziciunea ciupercilor. Se deschise o grandioasă expoziție de agricultură. Se lansară două noi societăți de navigație care, împreună cu cele vechi, transportau, neobosite, mărfuri și călători. Concurența, pe care și-o făceau era de așa natură că prețurile de călătorie scăzură de la șaizeci și cinci la cinci copeici, apoi la două și chiar la o copeică pentru clasa a treia.

În sfîrșit, extenuată de această luptă supraumană, una din societăți se oferi să transporte gratuit pe toți pasagerii

de clasa a treia. În curînd societatea concurentă adăugă călătoriei gratuite o pîine mică, albă. Dar cea mai importantă, cea mai remarcabilă dintre întreprinderile acelui an, a fost aceea de înfrumusețare și mărire a portului, lucrări care atraseră în oraș sute și mii de lucrători, și care se urcară, Dumnezeu mai știe la ce sumă fantastică!

Trebuie să ținem seama că în momentul acela orașul sărbătorea mileniul faimoasei Laure, cea mai renumită și bogată dintre mănăstirile Rusiei. Din toate colțurile imensei țări, din Siberia, de pe malurile Oceanului Înghețat, din ținuturile de Sud, de pe țărmul Mării Negre și Caspice, veneau spre oraș numeroși pelerini să venereze locurile unde odihneau sfinții călugări, în grotele subpămîntene în care au trăit. Mănăstirile adăposteau zilnic patruzeci de mii de indivizi; cei care nu aveau norocul să găsească o colibă, erau nevoiți să-și petreacă noaptea sub cerul liber, așezați unul lîngă altul, ca niște butuci risipiți prin împrejurimile Laurei.

În timpul acelei veri fabuloase, populația se triplă. Orașul gemea de vizitatori, turiști, curioși veniți de pretutindeni: zidari, dulgheri, zugravi, ingineri, tehnicieni, fermieri, misiți, luntrași, hoți, potlogari de tot felul. În nici un hotel, chiar în cel mai murdar, cel mai dubios han, nu se mai găseau camere. Prețurile locuințelor se ridicau asemenea aurului. La bursă se juca nebunește. În timp ce milioane curgeau din mînă în mînă, și unii făceau averi peste noapte, multe firme vechi de pe piață se prăbușeau și mulți dintre bogații de ieri ajungeau cerșetori. Simplii lucrători se scăldau în torentul de aur. Căruțașii, birjarii și salahorii vor păstra multă vreme amintirea sumelor enorme pe care le-au cîștigat și salariile ridicate din vara aceea. Derbedeii nu erau plătiți cu mai puțin de patru ruble pentru descărcarea corăbiilor cu pepeni. Și toată această bandă zgomotoasă de indivizi veniți din toate părțile, intoxicați de banii prea ușor cîștigați, îmbătați de frumusețea orașului vechi, fermecați de nopțile dulci ale sudului, de insinuanta aromă a salcîmilor albi, aceste sute de brute cu chip omenesc, desfrînate, strigau din toate puterile, cu nerușinare.

„Femei! femei!"

Într-o singură lună se deschiseră în oraș cîteva zeci de, noi stabilimente de plăcere, Tivoli, Castelul de flori, Olimpia, Alcazar etc., cu orchestre, cu coruri, o sumedenie de restaurante și berării cu grădini de vară, iar în jurul portului numai cîrciumi. În ficcare zi se deschidea la o nouă răspîntie o cîrciumă. În barăcile astea de scînduri se pretindea că se vinde „kvass" muşteriilor, dar în dosul peretelui erau vreo două trei scorpii bătrîne întoarse la prostituție, „care lucrau".

Pentru serviciul trecătoarelor animale trebuia un personal special. Mii de fete fură sustrase în felul acesta de la cîmp, departe de locul lor natal. Lucru inevitabil, cererea de prostituate era în toi. Și soseau stocuri de femei din Varșovia, Lodz, Moscova, Odesa, chiar și din Petersburg, fie rusoaice destinate prostituției de rînd, fie franțuzoaice și viencze mai rafinate. Sutele de milioane prea ușor cîștigate aveau repercusiuni în extinderea desfrîului. Tulburau tot orașul, unde numărul furturilor și crimelor progresa cu o iuțeală vertiginoasă. Cu toată vigilența poliției, reprezentanții ei, își pierdeau cumpătul în torentul de aur. Copios răsplătiți nu mai erau decît un fel de șarpe boa domesticit, condamnat la tînjeală și inerție. Se asasina fără motiv, numai pentrn a asasina. În plină zi, dacă treceai pe o stradă mai puțiu frecventată, un om se oprea înainte-ți și te întreba:

— Cum te cheamă?

— Fidorov!

— Ah! Fiodorov! Na!

Și-ți înfigea un cuțit în burtă.

Atentatele erau atît de dese, încît acei care le practicau aveau un nume „Spintecătorii".

Printre ei erau unii celebri: cei doi frați Polișcinki: Mitka și Dundas; Volodka grecul, Fiodor Miller, căpitanul Dimitriev, Sivokho, Dobrovolski, Ciapciek și alții!

Dacă ziua și noaptea, prin străzile mari ale orașului căzut în nebunie, mulțimea se îmbulzea și urla ca în timp de incendiu, e cu neputință de descris ce se petrecea în Iama. Cu toate că proprietarii își triplaseră personalul, cu toate că își triplaseră tariful, bietele pensionare înnebunite nu pridideau cu o clientelă de beți și tîlhari care azvîrleau banii pe fereastră. În sala cea mare, devenită un adevărat

bîlci, se întîmpla ca șase, opt sau zece inși să aștepte aceeași fată. Da, era o epocă de nebunie, de epilepsie, de beție.

În momentul acela începu pentru Iama reversul, care le duse la ruină. Și o dată cu ea pieri și casa Anei Marcovna, bătrîna noastră cunoștință, grasă, cu ochii limpezi.

II

O tarla artificială, unde becurile electrice țineau loc de flori, făcea să strălucească de lumină intrarea varieteului, situat, ca de obicei, la porțile orașului. De la această intrare, o alee mărginită de arcade luminoase, îngustîndu-se către capătul opus, ducea spre un loc larg, presărat cu nisip galben, avînd la stînga o scenă deschisă, un teatru și un chioșc pentru trageri la țintă, la dreapta un restaurant, în față chioșcuri cu flori și cu bere, și o estradă în formă de scoică pentru muzicanți. Acest loc era luminat de globuri electrice, agățate de stîlpi înalți. În jurul sticlei mate a globurilor electrice, ocrotite de cîte o plasă, zbîrnîiau o sumedenie de fluturi de noapte, iar umbrele lor confuze se întindeau pe pămînt. Două cîte două, femei obosite veneau și plecau tîrîndu-și pașii! ele purtau rochii bătătoare la ochi, cam subțirele, așteptau să fie poftite la masă și își dădeau aere de nepăsătoare veselie sau de îngîmfare.

În restaurant toate mesele erau ocupate și nu se auzea decît zornăitul farfuriilor și al paharelor însoțind zgomotul. Veneau mirosuri de bucătărie grasă. În mijlocul restaurantului, pe o estradă, țigani în fracuri roșii, cu fețe arămii, cu dinții albi și capetele pomădate, cîntau fără întrerupere. Șeful orchestrei făcea plecăciuni în dreapta și în stînga, se legăna după tact și scîrțîia din vioară aruncînd în jurul lui priviri languroase de om prostituat. Abundența luminilor electrice, toaletele sclipitoare ale femeilor, mirosul parfumurilor la modă, muzica insinuantă, cu acorduri murinde și reluări învrăjbite, totul se pierdea într-o imagine de lux prostesc, imitația unei nunți vesele și desfrînate.

Sus, de jur împrejurul sălii se întindea o galerie deschisă, unde cabinele se înșirau în fața unui soi de balcoane. Într-una din aceste cabine se aflau două doamne cu cavalerii lor: cîntăreața Rovinskaia, cunoscută în toată Rusia, femeie înaltă și frumoasă, cu ochii prelungi verzi, de egipteancă, cu gura roșie, senzuală, coborîtă în colțuri într-o cută de pasăre rapace; baroana Tefting, femeie micuță și elegantă, pe care o găseai întodeauna în societatea acriței; Riazanov, eminentul avocat, și bogatul Volodoa Ciaplinski, un tînăr compozitor diletant, autorul cîtorva mici romanțe și al cîtorva spirite care făceau ocolul orașului.

Pereții cabinei erau tepetați cu roșu și auriu. Pe masă, între torțe aprinse, două sticle cufundate într-o găleată de metal acoperită cu gheață, își arătau gîturile cu scufe albe, iar în cupele plate pline cu vin, lumina arunca reflexe aurii, fluide, tremurînde. La ușă, în picioare, băiatul de serviciu sta grav, iar un chelner gros și majestuos, cu un briliant mare în degetul cel mic al mîinii drepte, pe care îl ținea îndepărtat de celelalte, se oprea în fiecare clipă dinaintea ușii, trăgînd cu urechea la cele ce se petreceau înăuntru.

Palida și indolenta baroană privea prin lorgnetă mulțimea încălzită de jos, unde printre toaletele roșii, albe, albastre și galbene ale femeilor, bărbații aveau aerul unor cărăbuși dolofani. Rovinskaia ținea ochii fixați asupra estradei și oaspeților; chipul ei exprima oboseala plictiseala și poate saturația de toate spectacolele atît de frecvente la oamenii celebri. Degetele lungi ale mîinii sale stîngi, înfipte în marginea de catifea purpurie a lojii, purtau smaralde atît de superbe, că stăteau parcă gata să se desprindă. Deodată izbucni într-un hohot de rîs:

— Priviți, zise ea, la individul acela caraghios, sau, mai bine zis, la caraghioasa lui meserie! Uite, uite, acela care cîntă dintr-un fluier!

Toți îi urmăriră direcția mîinii. Într-adevăr, tabloul nu era lipsit de savoare. În dosul orchestrei de țigani, ședea un bătrîn bărbos, destul de vîrstnic ca să fie bunicul unei familii impunătoare; sufla cu toată puterea în șapte fluiere rustice, lipite unul de altul ... Pentru că i-o fi fost oarecum greu să plimbe instrumentul acela pe buze, își clătina capul de la dreapta la stînga cu o repeziciune extraordinară.

— Iată o ocupație! zise Rovinskaia. Haide, Ciaplinski, încearcă să faci la fel!

Volodia Ciaplinski îndrăgostit în taină și fără de nădejde de actriță, ascultă cu supunere, dar în mai puțin de o jumătate de minut obosi.

— E imposibil; zise el. Îți trebuie antrenament sau, cine știe, poate înclinații deosebite. Simt de pe acum că mi se învîrte capul.

Baroana rupse petalele trandafirului pe care-l purta, le aruncă în cupa sa apoi, abia reținîndu-și căscatul, zise cu o ușoară strîmbătură:

— Doamne, ce lugubru se poate distra cineva aici în K ... nici antren, nici cîntece, nici dansuri! S-ar zice că sîntem o turmă pe care ar împiedica-o cineva să se înveselească.

Riazanov își luă încet paharul, suspină și răspunse, fără să se miște, cu timbrul minunat al glasului său:

— Dar în altă parte, la Paris, la Nisa, e mai vesel? Mă îndoiesc! Să recunoaștem că veselia, tinerețea și nepăsarea au dispărut pentru totdeauna de pe lumea asta! Mi se pare, dealtfel, că trebuie să fii mai indulgent cu oamenii! Cine știe? Poate că toți aceștia care sînt astă-seară aici se recreează sau se distrează bine.

— Explicații de avocat! zise Ciaplinski cu aerul său liniștit.

Rovinskaia se întoarse repede către cei doi bărbați, iar ochii ei prelungi de smarald se micșorară. Era gestul ei de mînie și gestul acesta făcuse să-și piardă capul multe capete încoronate. Dar își reveni imediat și urmă tacticos:

— Nu înțeleg despre ce vorbiți. Ba mai mult, nu înțeleg de ce am venit aici. În primul rînd, nu-i nimic de văzut nicăieri! Am văzut cursele de tauri la Sevilla, la Madrid și Marsilia, și nu mi-au făcut nici o impresie, afară de aceea de dezgust. Am văzut meciuri de box și lupte; nu sînt decît grosolănii murdare. Am luat chiar parte la o vînătoare de tigri, așezată într-un baldachin, pe spatele unui elefant alb și, cu toată viața largă pe care am dus-o și care m-a îmbătrînit ...

— Ce tot spui, Elena Victorovna! zise Ciaplinski cu un ton de mîngîietoare dojană.

— Jos complimentele, Volodia! Știu bine că sînt încă tînără și frumoasă, dar îmi vine să cred de multe ori că am nouăzeci de ani. Sufletul meu nu mai poate! Urmez. Și spun că în toată viața mea nu mi-au rămas decît trei impresii puternice: Prima datează din timpul copilăriei mele: am văzut o pisică tîrîndu-se către o vrabie și am urmărit cu un interes plin de groază mișcările pisicii și privirile păsării. Pînă acum nu știu ce m-a atras mai mult, șiretenia pisicii sau agilitatea păsării. Vrabia o înfuria, zbură dintr-o dată pe o creangă de unde începea să arunce asupra pisicii un roi de insulte, care m-ar fi făcut să roșesc de rușine dacă aș fi înțeles un singur ciripit. În timpul acesta pisica ridica din coadă, își bomba spinarea și își dădea osteneala să aibă un aer indiferent, ca și cînd nu s-ar fi întîmplat nimic. A doua oară aveam de cîntat un duet cu un mare actor.

— Cu cine? întrebă deodată baroana.

— N-are importanță! Dar în timp ce cîntam cu el, mă simțeam în puterea unui geniu. Ce minunată, ce divină armonie răspîndeau vocile noastre. Ah! ar fi zadarnic să încerc să redau o asemenea impresie. Fără îndoială că nu se poate întîmpla ceva asemănător de două ori în viață! După rol trebuia să plîng și am plîns atunci lacrimi sincere, lacrimi adevărate. Cînd căzu cortina, el veni lîngă mine, îmi mîngîie părul și-mi zise cu un zîmbet, de ușurare: „Minunat! E pentru prima oară în viața mea cînd am cîntat așa!" Atunci eu, eu atît de mîndră, i-am sărutat mîna, pe cînd lacrimile își umpleau ochii.

— Și a treia? întrebă baroana cu privirea sclipind de gelozie.

— A treia, răspunse actrița, a treia, e foarte simplă. Am fost la Nisa în sezonul trecut și am văzut pe scenă pe Cecile Kettea jucînd *Carmen* ... A murit — și nu știu zău dacă e o nenorocire sau o fericire pentru dînsa!

Deodată, ochii ei frumoși se umplură de lacrimi și se iluminară cu acele unde de lumină verde care seamănă cu luceafărul de seară în amurgurile calde de vară. Își întoarse fața spre scenă și degetele-i lungi, nervoase, se crispară un moment în catifeaua de pe marginea lojii. Dar cînd își privi din nou prietenii, ochii îi erau fără lacrimi, iar pe buzele ei enigmatice, senzuale, dominatoare, flutura un zîmbet silit.

Atunci Riazanov o întrebă, cu un ton anume degajat, cald și liniștitor:

— Elena Victorovna, ce faci cu imensa dumitale glorie, cu îndrăgostiții, cu aplauzele mulțimii, cu florile, cu luxul, în sfîrșit, cu tot entuziasmul pe care îl inspiri? E cu putință ca toate acestea să nu-ți zguduie nervii?

— Nu, Riazanov, răspunse ea obosită, cunoști tot atît de bine ca și mine prețul acestora. Te asaltează îndrăzneți care caută bilete gratuite pentru toți amicii, însoțite, bineînțeles, de un bilet de douăzèci de ruble pus într-un plic; liceeni și studenții care îți cerșesc o fotografie cu autograf. Un farsor bătrîn cu grad de colonel care se apucă să te acompanieze cu glas tare în timp ce cînți aria cea mare. Eternele șoapte în urma ta cînd treci. „Uite-o, ea e, artista cea mare!" Scrisorile anonime, clevetirile stîlpilor de culise ... și multe alte lucruri pe care nu le poți număra! De altfel, și dumneata trebuie să cunoști ceva asemănător cu psihopații curților de casație!

— E drept, aprobă Riazanov.

— Iată totul! Adăugați în același timp amănuntul acesta îngrozitor; imediat ce te simți prinsă de o inspirație adevărată, începe să te frămînte gîndul că te pregătești să te strîmbi și să te prefaci în fața publicului! ... Dar teama succesului unei rivale? Și teama perpetuă că-ți vei pierde sau strica vocea? Și grija fără de sfîrșit a coardelor vocale? Nu nu e comod să porți o glorie pe umeri.

— Dar gloria artistului? reluă avocatul. Influența geniului? Spune-mi, nu e asta într-adevăr puterea morală cea mai de preț ce există pe lume?

— Da, da, desigur că ai dreptate dragul meu! Numai că gloria și faima sînt frumoase cînd le visezi, de departe! îndată ce le ai, nu mai simți decît spinii lor. Dar ce grijă nespusă cînd simți că se micșorează cît de puțin. De altfel, la ce bun să discuți? Crede-mă, noi, artiștii, ducem o viață de ocnași ... Dimineața exersăm, după-amiază repetiții și abia ai vreme să mănînci, că, trebuie să te pregătești pentru reprezentație! Rar găsești o oră să citești sau să te odihnești, ca acum, de pildă. Și chiar plăcerea aceasta nu-i dintre cele mai mediocre ...

Schiță un nou gest de oboseală, cu degetele așezate pe marginea lojii. Mișcat de ceea ce auzise, Volodia Ciaplinski întrebă deodată:

— Ce trebuie să facem pentru a te scoate puțin din această plictiseală, Elena Victorovna?

Ea îl privi cu ochii ei enigmatici și răspunse timid aproape:

— Altădată oamenii erau mai veseli, trăiau fără să cunoască vreo prejudecată. Iată cînd mi se pare că m-aș fi simțit în largul meu. Iată cînd aș fi gustat viața din plin! O, Roma antică!

Doar Riazanov o înțelese: fără s-o privească, pronunță cu vocea sa catifelată clasică:

— Ave Caesar, morituri te salutant!

— Ceea ce îmi place la dumneata, Riazanov, e ascuțimea spiritului. Îmi prinzi întotdeauna gîndul din zbor, deși asta nu e una dintre cele mai mari însușiri ale inteligenței ... Și de fapt, iată două ființe care se întîlnesc; ieri au fost prieteni, mîncau și vorbeau laolaltă, astăzi unul din ei trebuie să piară. Mă înțelegi, să părăsească viața pentru totdeauna. Și nici unul nici altul nu resimte vreo ură sau vreo teamă. Iată adevăratul spectacol grandios pe care aș vrea să-l privesc în față!

— Cît de crudă poți să fii! zise baroana îngîndurată.

— Nu-i nimic de făcut. Strămoșii mei erau haimanele la drumul mare. În sfîrșit, domnilor, plecăm?

Ieșiră în grădină. Ciaplinski își chemă automobilul.

Actrița care se rezema de brațul său, întrebă deodată:

— Spune-mi, Volodia, unde vă duceți de obicei, după ce vă despărțiți de acelea care se numesc femei de treabă?

Volodia șovăi, știind că nu va putea minți:

— M...m...m... Mă tem să nu-ți jignesc auzul ... M... m...m... Ne ducem la țiganî ... În cîrciumile de noapte ...

— Și unde vă mai duceți?

— Mă pui într-o situație imposibilă. De cînd sînt îndrăgostit nebunește de dumneata ...

— Dovadă de romantism!

— Ei bine! mormăi Volodia, simțind că roșeața nu-i acopere numai obrajii, ci tot trupul. Ni se întîmplă să mergem

la femei. Acum sînt vin lecat de asta, dar sînt cazuri cînd ... fără îndoială ...

Rovinskaia îl scutură pe Ciaplinski de braț.

— Vă duceți într-o casă de prostituție?

Volodia nu răspunse. Ea adăugă:

— Perfect! Acum ai să ne duci și pe noi acolo! Să ne arăți lucruri pe care nu le cunoaștem! Dar amintește-ți că mă bizui pe protecția dumitale!

Cei doi consimțiră, cam fără plăcere, s-o însoțească pe Elena Victorovna, pe care n-ar fi putut, de altfel, s-o contrazică. Făceau întotdeauna ceea ce vroia dînsa. Și apoi auziseră că în Petersburg doamnele și chiar domnișoarele frecventează, dintr-un fel de snobism, localuri mult mai rele decît acela pe care-l propunea Rovinskaia.

III

În drum spre Iama, Rovinskaia îi spuse lui Ciaplinski:

— Să mă duci întîi în localul cel mai elegant pe urmă într-unul mijlociu și apoi în cel mai prost.

— Scumpa mea Elena Victorovna, exclamă el cu căldură, sînt gata să fac orice pentru dumneata. Ți-o spun fără să mă laud: toată viața mea îți stă la dispoziție; mi-aș părăsi cariera și situația la primul semn pe care l-ai face ... Cu toate astea, n-aș vrea să te introduc într-una din aceste case. Obiceiurile rusești sînt uneori crude pînă la barbarie. Mă tem pentru dumneata de unele cuvinte sau gesturi indecente ale vreunui client venit la întîmplare ...

— Ah! Doamne! îl întrerupse Rovinskaia nerăbdătoare. Pe cînd cîntam la Londra, aveam o mulțime de admiratori și nu mă temeam să merg cu oameni aleși și să vizitez cele mai ordinare taverne din White Chapel. Trebuie să-ți spun că aveam pe atunci doi englezi din aristocrație, doi lorzi, amîndoi sportsmani, de o forță fizică și morală extraordinară, care n-ar fi îngăduit nimănui, bineînțeles, să ofenseze

o femeie. Se poate, Volodia, ca dumneata să fii fricos din fire?

Ciaplinski, atins în amorul său propriu, protestă:

— Oh, nu, nu-i vorba de asta, Elena Victorovna! Voiam să te pun numai la adăpost, din dragostea ce-ţi port, dar ştii bine că, din moment ce-mi poruncești, sînt gata să te urmez oriunde, nu numai într-o expediţie dubioasă ca aceasta, dar și la moarte!

Între timp ajunseseră în dreptul lui Treppel, cel mai luxos dintre stabilimentele Bîrlogului. Riazanov spuse cu zîmbetul său ironic:

— Iată, începe plimbarea bestiilor!

Fură introduși într-un cabinet cu tapiţerii grele, tivite cu feston auriu stil Empire, reprezentînd coroane de laur. Și imediat, cu ochiul ei de artistă, Rovinskaia recunoscu aceleași tapiţerii ca salonul de unde veneau.

Patru germane baltice își făcură intrarea. Erau patru fete voinice, blonde, cu sînii plini, bine pudrate, foarte majestoase, foarte respectabile. Conversaţia se înfiripa cu greu. Fetele, înfipte ca niște statui de marmoră, stăteau cuminţi pe scaune și-și puneau în joc toată știința ca să-și dea aere de femei din lumea bună. Nici șampania comandată de Riazanov nu le dezgheţă. Rovinskaia rupse tăcerea, adresîndu-se celei mai blonde și mai durdulii dintre ele. O întrebă în nemțește, pe un ton afabil:

— Spune-mi, de unde sînteţi, din Germania, nu-i așa?

— Nu, gnädige Frau [1], din Riga.

— Ce v-a silit să intraţi aici? Vreau să sper că nu foamea!

— Desigur că nu, gnädige Frau, dar veţi pricepe numaidecît. Logodnicul meu Hans servește într-un restaurant automatic și sîntem prea săraci ca să ne putem căsători acum. Eu pun la bancă tot ce cîștig și el de asemenea. Cînd vom strînge cele zece mii de ruble de care avem nevoie, ca să deschidem o berărie, și dacă o să ne ajute Dumnezeu, ne vom permite luxul să avem și copii: un băiat și o fată.

— Totuși, mein Fräulein, eşti tînără și frumoasă, cunoști două limbi.

---

[1] Milostivă doamnă (germ.)

— Trei, doamnă, o întrerupse mîndа nemţoaică. Am absolvit şcoala superioară din Riga şi am făcut trei ani liceul...

...— Ia te uită! Atunci ... atunci ... repetă Rovinskaia, cu o asemenea educaţie ai putea găsi oriunde o ocupaţie şi ai putea cîştiga cel puţin treizeci de ruble, casă şi masă! De exemplu, un loc de femeie de încredere într-o casă, de cheltăreasă, de supraveghetoare într-o prăvălie, sau de casieră ... şi dacă viitorul dumitale bărbat, Fritz al dumitale ...

— Hans, doamnă ...

— Şi dacă lui Hans al dumitale îi place munca şi cumpătarea, nu va fi greu ca în trei ani să fiţi de sine stătători. Ce zici?

— Ah, doamnă, vă înşelaţi. În cel mai bun loc, n-aş putea pune deoparte mai mult de cincisprezece, douăzeci de ruble pe lună, pe cînd aici, cu economie, merg pînă la o sută de ruble, pe care îi trec imediat pe carnetul de la casa de economii. Şi mai e un lucru la care nu v-aţi gîndit, gnădige Frau: e situaţia înjositoare a slugii. Întotdeauna la bunul plac al stăpînilor! Întotdeauna expusă la îndrăznelile stăpînului! Oh! ... Şi cucoanele, care sînt geloase, îşi caută pricină, te bruftuluiesc! ...

— Nu ... nu înţeleg ... zise Rovinskaia cu un aer îngîndurat şi cu ochii pironiţi în podea.

Fără să caute a o privi în faţă, ea urmă:

— Am auzit vorbindu-se multe despre viaţa dumneavoastră aici, în aceste — cum să spun ? în aceste case. Se povestesc lucruri îngrozitoare. Se zice că sînteţi obligate să vă daţi celor mai respingători, celor mai bătrîni, celor mai diformi ... se zice că sînteţi jumulite şi exploatate crud ...

— Oh! Nu-i adevărat, doamnă ... Fiecare dintre noi are caietul ei de socoteli, unde-şi scrie regulat cîştigurile şi cheltuielile. Luna trecută am făcut mai mult de cinci sute de ruble. După orînduială, Doamna şi-a reţinut a treia parte pentru întreţinere, hrană, lumină, încălzit şi spălat. Mi-a rămas deci mai mult de o sută cinzeci de ruble, nu-i aşa? Cincizeci de ruble îmi trebuie pentru îmbrăcăminte şi micile mele cheltuieli! — îmi mai rămîn exact o sută de ruble ... Cum ar putea îndrăzni cineva să numească asta

exploatare, doamnă? Şi dacă un client nu-mi place, — e adevărat că sînt unii care întrec măsura —, pot să spun să sînt bolnavă şi să trimit în locul meu pe vreuna mai nouă ...

— Dar ... te rog, nu ştiu cum te cheamă

— Elsa.

— Se zice, Elsa, că se poartă foarte rău cu voi ... că vă bat cîteodată ... şi vă îndeamnă la lucruri dezgustătoare ...

— Dar nu e adevărat, nu! răspunse Elsa cu demnitate. Sîntem aici absolut ca în familie. Sîntem toate compatrioate sau rude şi-ar fi de dorit ca multe fete să trăiască la ele acasă atît de bine cum trăim noi aici ... Adevărat că pe strada noastră se petrec tot felul de scandaluri şi lucruri urîte ... Dar numai acolo ... la stabilimentele ieftine ... Rusoaicele beau prea mult şi le trebuie întodeauna un prieten de inimă ... Şi apoi nu se gîndesc deloc la viitorul lor ...

— Dumneata eşti dintre cele mai chibzuite, Elsa! glăsui Rovinskaia apăsînd pe fiecare cuvînt. Toate acestea sînt într-adevăr foarte bune. Dar dacă vei căpăta vreo boală? Rişti să mori! Cum poţi prevedea toate acestea?

— Încă o dată, vă înşelaţi doamnă. Nu mă atinge nimeni înainte de a se face un examen medical ... Şi pot garanta pentru nouăzeci la sută din cazuri.

— Ah — asta e cam mult! zise Rovinskaia bătînd cu pumnul în masă. Totuşi, Albert al dumitale ...

— Hans! îndreptă din nou fata.

— Hans al dumitale nu cred că e tocmai încîntat, ştiindu-te aici, şi ştiind că-l înşeli în fiecare zi ...

Elsa o privi cu o mirare sinceră.

— Dar gnădige Frau, nu l-am înşelat niciodată! Sînt unele fete pierdute, mai cu seamă printre rusoaice, care au amanţi pentru, care cheltuiesc toţi banii ce-i cîştigă. Dar eu nu voi cădea niciodată atît de jos!

— Nu mi-aş fi închipuit nicicînd o asemenea decădere! — glăsui Rovinskaia cu dispreţ, ridicîndu-se. Cereţi socoteala, domnii mei şi să plecăm!

Cînd fură în stradă, Volodia îi luă braţul şi-i zise pe un ton rugător:

— Pentru numele lui Dumnezeu, nu ţi-e de ajuns?

— Ce decădere! Ce josnicie! Ce mîrşăvie!

— Te prevenisem ... Trebuie să renunțăm la această plimbare...

— Nu! N-are importanță, vreau să merg pînă la capăt! Dă-mi putința să văd ceva mai simplu, ceva din adevăratul mediu!

Volodia, care nu încetase să se frămînte pentru dînsa, propuse stabilimentul Anei Marcovna.

Aici îi așteptau impresii puternice. Întîi, Simion le bară drumul. Riazanov îi strecură în mînă cîteva ruble pentru a-l mai îmblînzi. Luară o cabină separată, întocmai ca aceea de la Treppel, deși mai uzată. Ema Eduardovna își trimise pensionarele. Dar era ca și cînd ar fi aruncat cineva bucăți de sodă într-un acid. Greșeală fundamentală. Jenia, rău dispusă, cu ochii scînteietori de răutate și obrăznicie, își făcu cea dintîi intrarea. Blînda Tamara, cu zîmbetul ei depravat și reținut de Mona Lisa, sosi la urmă.

Aproape toate fetele stabilimentului se prezentară una cîte una. Rovinskaia nu uită să le întrebe „cum au căzut atît de jos". Trebuie să ținem seama că fetele o primiseră cu cea mai mare amabilitate mondenă. Elena Victorovna le rugă să cînte cîntecele lor favorite și ele intonară cu voie bună cunoscuta jelanie de spital:

Lunea cînd sosește
Bagajul ți-l faci,
Dar doctorul te-oprește
Să te miști din loc;
Găsi-l-ar mii de draci

Apoi mai cîntară un cîntec.

Deodată, spre mirarea tuturor, Katia cea grasă, atît de gravă de obicei, izbucni într-un hohot de rîs. Ea era din Odesa.

— Dați-mi voie să vă cînt un cîntec pe care-l spun pungașii în speluncile de la Moldovanka și Peressipi!

Cu gesturi stîngace, vrînd să imite o cîntăreață de mîna a doua, auzită cîndva, ea începu cu o voce răgușită de bas.

Toate ar fi fost bune, dacă Manka Spealba n-ar fi intrat ca o furtună. N-avea pe ea decît cămașa și pantalonașii. O noapte de orgie, în tovărășia unui negustor, au adus-o în halul de zurbagioaică. Nu mai era nici „Manka micuța":

nici „Manka spealba", ci „Manka scandalagioaica". Dînd buzna în cabină, se tăvăli pe paturi și, lungită pe spate, izbucni într-un rîs atît de contagios, încît toți îi urmară pilda.

— Bravo! Iată că ne vin fete noi!

Era, în sfîrșit, neprevăzutul! Dar lipsa de tact a baroanei întrecu pe aceea a fetei alcoolizate. Ea glăsui:

— Sînt președinta unei societăți de îndreptare a moravurilor. Și serviciul meu cere să am întrevederi cu voi.

De data aceasta izbucni Jenia.

— Ieși afară! Cît mai repede, hîrcă bătrînă! Cotoroanță! Otreapă! Azilurile voastre de sfinte sînt mai rele decît puș-căriile! Funcționarii voștri ne tratează ca pe cățele! Tații, bărbații și, frații voștri merg cu noi și îi umplem de toate bolile! Într-adins! La rîndul vostru, să fiți otrăvite și voi ... Supraveghetoarele voastre trăiesc cu birjari, cu derbedei și pierde-vară. iar pe noi ne închid în chilii dacă ne văd rîzînd și glumind. Ați vrut să veniți aici ca la teatru; ați auzit puțin o dată, în față, adevărul!

Tamara interveni în șoaptă:

— Destul, Jenia! Acum e rîndul meu! E cu putință, doamnă baroană, să ne crezi mai rele decît așa-zisele doamne cumsecade? Bărbații care vin aici dau două ruble pentru vizită, și cinci pentru o noapte; nimeni nu se ascunde. Dar spuneți-mi, doamnă baroană, cunoașteți o singură femeie măritată și mamă de familie, care nu s-ar da în taină, fie unui bărbat frumos, din dragoste, fie unui bătrîn, pe bani? Știu foarte bine că cincizeci la sută dintre dumneavoastră trăiți pe socoteala amanților, iar celelalte cincizeci sînt bă-trîne, care întrețin cu banii lor băieți tineri ... Dar astea sînt taine pe care le ascundeți în scrinuri cu două funduri; asta-i toată deosebirea! Noi sîntem fete căzute și mărturi-sim! voi sînteți femei pierdute și vă ascundeți! Gîndiți-vă care dintre noi merită mai mult?

— Bravo, Tamaroșka, bravo! strigă Manka de jos.

Cu părul ei blond, buclat și zburlit, avea aerul unei ștren-gărițe de treisprezece ani.

— Mai departe, mai departe! zise Jenișka, ai cărei ochi scînteiau.

— Așteaptă puțin, Jenișka, încă n-am terminat! ... Printre noi e rar ca una la o mie să caute să scape de copii.

Printre voi cîte sînt? Poate exagerez? Şi acelea dintre voi care fac asta nu sînt împinse nici de deznădejde, nici de mizerie, ci numai fiindcă se tem să nu-şi strice talia! frumuseţea e singurul vostru capital! Sau căutaţi lubricitatea bestială, şi sarcina sau copilul la sîn v-ar încurca.

Rovinskaia, foarte confuză, şopti în franţuzeşte:

— Bagi de seamă, baroană, că pentru poziţia ei, domnişoara asta e foarte instruită?

— Închipuieşte-ţi că şi eu am fost izbită de chipul acesta ciudat! Parcă l-aş mai fi văzut ... În vis? În delir? Sau în copilăria mea?

— Nu vă mai daţi osteneală să scormoniţi trecutul, doamnă baroană! întrerupse Tamara pe un ton dispreţuitor. Pot să vă vin imediat în ajutor. Reamintiţi-vă numai de Harkov, de camera hotelului, Koniakin, de antreprenorul Soloveicik şi de tenorul din Grazzia. Pe atunci nu eraţi încă doamnă baroană. Dar destul cu franţuzeasca! Nu erai decît o biată coristă ca şi mine!

— Dar, pentru numele lui Dumnezeu, cum de te afli aici, domnişoară Margareta?

— Iată o întrebare ce ni se pune zilnic. E foarte simplu: m-am trezit aici într-o seară; nimic mai mult!

Şi adăugă cu un cinism de nedescris:

— Nădăjduiesc că ne veţi plăti bine timpul pe care ne-aţi făcut să-l pierdem!

— Nu-i nevoie, duceţi-vă dracului! strigă deodată Manka.

Şi, ridicîndu-se brusc, scoase din ciorapi două monede de aur, pe care le aruncă pe masă.

— Luaţi-le pentru trăsură! Şi ştergeţi-o cît mai repede, că, de nu, sparg totul.

Rovinskaia se ridică şi, cu ochii plini de lacrimi calde, zise:

— Vom pleca; am meritat lecţia, domnişoarei Margareta. Vremea dumneavoastră nu va fi pierdută zadarnic. Volodia, te rog, ocupă-te dumneata de asta! Dar pentru că aţi cîntat pentru noi, daţi-mi voie să vă cînt şi eu ceva!

Se apropie de pian, atinse cîteva tonuri şi intonă frumoasa romanţă a lui Dargomîjski.

Romanţa de iubire şi patimă, executată de o mare actriţă, reaminti deodată sărmanelor femei prima lor dragoste, prima cădere, despărţirea în lumina aurorei de pri-

măvară, cînd iarba e muiată de rouă! ultima strîngere, cînd trăsari de groază, și dureroasa părere de rău, cînd în fundul sufletului îți șoptește o voce: „Niciodată, niciodată!", pe cînd buzele se umezesc și îngheață, iar în păr simți umezeala pîclei de dimineață.

Tamara deveni tăcută, Manka scandalagioaica se domoli și, deodată, Jenka, cea mai sălbatică dintre toate, alergă la actriță și i se aruncă la picioare, plîngînd.

Rovinskaia, mișcată și ea, îi luă capul în mîini și-i zise:

— Lasă-mă să te sărut, soră scumpă!

Ienka îi șopti cîteva cuvinte la ureche.

— Dar e o prostie, — răspunse Rovinskaia. — Cîteva luni de tratament și nu va mai apare!

— Nu, nu, nu! Vreau să-i văd pe toți bolnavi! Vreau ca toți să putrezească și să moară.

— O, micuța mea, protesta Rovinskaia, în locul dumitale en n-aș face-o!

Ienia, fata atît de mîndră, acoperi mîinile actriței cu sărutări și zise:

— De ce am suferit atîta rușine? De ce mi s-a făcut atîta rău? De ce? De ce? De ce?

Aceasta e puterea geniului, singura putere în stare să impresioneze, dacă nu inteligențele rebele, cel puțin sufletele aprinse. Orgolioasa Jenka avea chipul ascuns în rochia Rovinskaiei, Manka Spealba, așezată cuminte pe un scaun, își acoperea ochii cu batista. Aplecată pe genunchi, cu capul pe braț, Tamara privea îngîndurată covorul, iar Simion, care stătea la ușă, făcea ochii mari de uimire.

Rovinskaia șopti încet în urechea Jenkăi.

— Nu trebuie să deznădăjduiești. Uneori îi merge omului atît de rău, încît îi vine să se spînzure, și-apoi, a doua zi, viața se schimbă cu desăvîrșire. Micuță și dragă surioară, acum sînt o actriță celebră. Dar dacă ai ști prin ce ocean de rușine și umilință am trecut! Îngrijește-te, draga mea; îngrijește-te! și ai întotdeauna încredere în steaua ta!

Se aplecă spre Jenka și o sărută pe frunte. Volodia Ceaplinski, care urmărea scena cu spiritul încordat, nu va uita niciodată lucirile arzătoare care treceau prin ochii verzi, de egipteancă, ai actriței, în clipa aceea.

Vizitatorii plecară întristaţi. Dar în momentul plecării, Riazanov se întoarse către Tamara, îi sărută mîna cu un gest cald şi respectuos şi-i zise:

— Nu ne luaţi în nume de rău vizita. Te asigur că nu se va mai repeta. Dar dacă ţi-aş putea fi de folos într-o zi, aminteşte-ţi de mine. Iată cartea mea de vizită. Să nu o pui pe scrin, dar să-ţi aduci aminte că, începînd de astă-seară îţi sînt prieten.

Şi, după ce-i sărută încă o dată mîna, coborî scara ...

IV

Joia următoare plouă toată ziua. Frunzele castanilor, salcîmilor şi teilor, înverziră din nou. În casa Anei Marcovna totul căzu în tăcere, tristeţe, melancolie şi plictiseală.

Ploaia aceasta de august îşi exercită influenţa-i deprimantă asupra fetelor.

Erau adunate ca deobicei în camera Jenkăi. Ceva ciudat se petrecea astăzi în adîncul sufletului ei. Tristă, concentrată, irascibilă, nu mai glumea, nu mai citea eternul roman foileton, ochii îi sclipeau de ură, ca la fiare. Manka Spealba, Manka scandalagioaica, pe care o adora, încerca zadarnic să-i atragă luarea-aminte. Jenka părea că n-o bagă în seamă şi discuţia lîncezea.

Tamara, care şedea pe pat alături de Jenka, îi trecu mîna pe după mijloc îşi apropie gura de urechea ei şi-i zise:

— Ce ai tu, Jenişka? De mult văd că se petrece ceva ciudat cu tine. A băgat de seamă şi Manka! Uite cum lîncezeşte fără dezmierdările tale! Spune-mi, ce e? Poate că aş putea să te ajut puţin.

Jenka închise ochii şi dădu din cap. Tamara se trase înapoi, dar continuă s-o dezmierde pe umeri.

— Treaba ta, Jenişka! N-am dreptul să-ţi aflu tainele! Te-am întrebat, pentru că eşti singura care...

Jenka sări deodată din pat cu un gest hotărît, se agăţă de braţul Tamarei şi-i zise:

— Bine, bine! Să ieșim de aici! Îți voi povesti! Un moment, dragele mele, da?

În coridorul luminat, Jenka puse mîna pe umărul prietenei sale și, cu chipul palid și congestionat, zise:

— Uite ce e: am căpătat sifilis!

— Oh, sărăcuța de tine! De mult?

— De mult! Îți aduci aminte cînd au venit studenții? Știi, aceia care au făcut scandal cu Platonov! Exact în ziua aceea mi-am dat seama.

— Știi, mă cam îndoiam de tine din ziua cînd te-am văzut în genunchi în fața actriței, vorbindu-i la ureche, spuse încetișor Tamara. — Dar, cu toate astea, dragă Jenișka, poți să te vindeci.

Jenișka bătu furios cu piciorul în podea și rupse în două batista pe care o tot frămînta în mîini.

— Nu! Niciodată! Nu voi molipsi pe nimeni dintre voi. Ai văzut că în ultimele zile n-am mai mîncat cu voi la masă și mi-am spălat singură lucrurile de care m-am servit. De aceea o alung mereu pe Manka, deși mi-e dragă. Știi bine că o iubesc sincer și mult. Cît despre ticăloșii cu două labe, am să-i umplu pe toți. Da, în fiecare seară umplu cel puțin zece, cincisprezece. Să răsufle boala peste tot, să o dea nevestelor și întreținutelor pe care le au!...

Tamara dezmierdă încetișor părul Jeniei.

— Se poate să mergi pînă acolo, Jenișka?

— Da! Și fără pic de milă. Voi însă puteți fi liniștite. Știu să-mi aleg ce-mi trebuie! Bărbații cei mai proști, mai frumoși, mai bogați și mai însemnați! Și ce păcăleală le trag! Ai muri de rîs dacă ai fi de față. Îi mușc, îi zgîrii, strig, oftez, tremur ca stăpînită de necuratul! Și ei, proștii, îmi cad în plasă.

— Ai dreptul să faci tot ce vrei, Jenișka! — zise Tamara înduioșată, cu ochii în pămînt. — Poate că ai dreptate! Cine știe? Dar spune-mi, cum de l-ai putut înșela pe medic?

Jenka se întoarse brusc, își apăsă fruntea de cerceveaua ferestrei și, vărsînd lacrimi amare de ură, spuse printre suspine:

— L-am înșelat, pentru că... Pentru că am căpătat boala într-un loc unde nici unui medic nu-i dă prin gînd să te caute. De altfel al nostru e bătrîn și nătîng...

Jenka făcu o sforțare și-și opri plînsul.

— Să ne întoarcem, Tamaroșka, zise ea. Ne-am înțeles: tăcere!

— Se înțelege!

Reintrară în camera Jenișkăi, liniștite, discrete.

Simion apăru. Cu toată obrăznicia sa, nu-i vorbea Jenișkăi niciodată fără o nuanță de respect. Îi zise:

— Jenișka, a venit omul Wandel aici. Las-o pentru zece minute.

Wanda, o blondă micuță, cu ochi albaștri și gura roșie, cu chipul caracteristic lituaniencelor, se uita și ea rugătoare la Jenka. Dacă Jenia ar fi spus „nu", ar fi rămas; dar Jenka tăcu; închise ochii.

Wanda ieși supusă din odaie. Omul ei era un general, care venea regulat de două ori pe lună.

Avea și Zoe, o altă fată, obișnuitul ei săptămînal, un client serios, căruia i se zicea „directorul". Nu-l putea suferi. Jenka aruncă peste cap cartea jerpelită, și din ochii-i castanii țîșniră deodată scîntei aurii.

— Mă întreb de ce faceți pe grozavele? zise ea. Eu am cunoscut și mai răi. Am avut de client un scîrbos, care nu putea să mă iubească altfel... decît așa... în sfîrșit, să spunem lucrurilor pe nume: îmi înțepa pieptul cu ace... La Vilna am avut de asemeni un animal, care mă acoperea cu cearceafuri albe, mă pudra, mă întindea pe pat, apoi aprindea la capătul meu trei lumânări. Și numai cînd i se părea că sînt moartă, se apuca de lucru.

Manka spealba strigă deodată:

— Ceea ce spui e foarte adevărat, Jenka. Am avut și eu un porc d'ăștia. Mă silea să fac pe inocenta, să țip și să plîng. Și cu toate că ești cea mai șireată dintre noi, nu vei ghici niciodată ce era, Jenișka!

— Inspector al închisorilor!

— N-ai ghicit! Căpitan de pompieri!

Katia, cea cu vocea de bas, pufni în rîs.

— Am avut și cu unul. Era profesor de matematici, sau cam așa ceva, nu-mi aduc bine aminte. Tot timpul făcea pe femeia... eu eram bărbatul și trebuia să-l iau cu sila... Ce vită! Închipuiți-vă, dragele mele, un popîndău care geme într-una: „Sînt a ta! Sînt a ta! Ia-mă! Ia-mă!"

— Ţiceniţi! — spunea cu vocea de contrlată Vera cea cu ochii albaştri — şi şarlatani!

— De ce? — sări Tamara, fără să-şi piardă totuşi liniştea obişnuită. — Nu sînt deloc nebuni, sînt numai bărbaţi şi toţi bărbaţii sînt porci. Se plictisesc la ei acasă, şi aici îşi pot satisface pentru banii lor orice nebunie le trece prin minte. Cred că e destul de limpede!

Jenia, care stătuse pînă atunci tăcută, se aşeză cu o mişcare bruscă pe pat.

— Voi sînteţi de vină! strigă ea. De ce le îngăduiţi totul? Altă dată eram şi eu o gîscă şi le permiteam orice, dar astăzi eu sînt aceea care-i fac să umble în patru labe şi să-mi sărute tălpile. Ştiţi cu toatele cît de puţin îmi pasă de bani; în schimb storc din ei cît pot. Porcii ăştia îmi dau fotografiile nevestelor, fetelor şi logodnicelor lor. Le-aţi văzut, de altfel, în latrină... Gîndiţi-vă, dar, copii... Femeia iubeşte o dată, o singură dată, pe cînd bărbatul e mai rău decît un cîine de vînătoare... Dacă n-ar face altceva decît să înşele, n-ar fi grozav de rău; dar n-au pic de recunoştinţă, nici pentru iubita lor cea veche, nici pentru cea nouă... Am auzit că printre tineri sînt acum foarte mulţi curaţi. Vreau s-o cred, dar n-am văzut încă nici unul. Toţi acei pe care i-am întîlnit sînt curtenitori, scîrboşi şi porci. Am citit de curînd un roman despre viaţa nenorocită pe care o ducem. Era aproape la fel cu ceea ce vă spuneam...

Wanda reapăru şi se aşeză cu grijă la picioarele patului Jeniei, pe locul unde cădeau umbrele abajurului.

Dintr-un simţămînt de delicateţă, adînc şi poate nefiresc, propriu condamnaţilor la moarte, ocnaşilor şi prostituatelor, nimeni n-o întrebă ce-a făcut în jumătatea de oră cît lipsise. Deodată ea aruncă pe masă o hîrtie de douăzeci şi cinci de ruble şi zise:

— Cereţi de băut, vreau să petrec.

Şi, cu faţa culcată pe braţele-i întinse, începu să plîngă încetişor. Nimeni nu îndrăzni să-i pună cea mai mică întrebare. Numai Jenka, palidă de tot, îşi muşcă tare buza de jos, încît îi rămase urma albă a dinţilor.

— Da, zise ea, acum o înţeleg pe Tamara. Tamara, îţi cer iertare. Am rîs de multe ori de dragostea ta pentru ticălosul de Senka. Acum spun că cel mai cinstit dintre oameni

e făcătorul de rele. El nu-şi ascunde dragostea pentru o biată fiinţă ca noi, şi, dacă e nevoie, săvîrşeşte pentru ea o hoţie sau crimă. Cît despre ceilalţi, nu ne aduc decît înjurături şi ne întind capcane. Porcul care a fost acum dincolo are trei familii, o nevastă şi patru copii, o guvernantă şi doi copii în străinătate, pe fiica cea mai mare a primei sale neveste cu un copil... Toată lumea îl cunoaşte afară de copii săi mici. Şi priviţi-l, omul ăsta se bucură de stima tuturor. Copii, mi se pare că n-am avut niciodată putinţa să ne vorbim cu inima deschisă. Ei bine, am să vă povestesc ce mi s-a întîmplat cînd aveam zece ani şi jumătate! Mama m-a vîndut la Jitomir, doctorului Parabukin. Îi sărutam mîinile, îl rugam să mă ocrotească, îi strigam: „Vai, domnule, sînt atît de mică!" El îmi răspunse: „Nu e nimic, ai să te faci mare!" Şi am trecut, se înţelege, prin suferinţă, dezgust şi groază... Dar închipuiţi-vă că el a povestit pretutindeni aventura sub formă de anecdotă, profanînd strigătul de deznădejde al sufletului meu de copil!

— Dacă am început-o, să mergem pînă la capăt, zise Zoia, cu un zîmbet trist. Eu, cu un institutor. Îl chema Ivan Petrovici Sus. M-a chemat la el pe cînd nevastă-sa era dusă la piaţă să cumpere un purcel de lapte. Era pe la Crăciun. Mi-a dat bomboane, apoi m-a întrebat dacă vreau să fiu dată afară din şcoală, sau să fac ce-mi cere el. Ştiţi cu toatele frica pe care o ai de profesor. Aici nu ne e frică, fiindcă facem ce vrem cu ei, dar pe timpul acela... părea mai presus decît ţarul şi decît Dumnezeu!

— Eu, cu un student! medita pe stăpînii cei mici, acolo unde eram băgată.

— Şi eu... strigă Niura, dar întorcîndu-se către uşă rămase cu gura căscată. Jenia îi urmări direcţia privirii şi rămase înmărmurită. Liubka, slăbită, cu cercuri vinete împrejurul ochilor, căuta ca o somnambulă clanţa uşii pentru a se sprijini.

— Liubko, mititico, ce este? strigă Jenka. Ce s-a întîmplat?

— Nimic! M-a gonit!

Niciuna nu scoase un cuvînt. Respiraţia Jenkăi deveni pripită, îşi duse mîna la ochi şi muşchii maxilarelor începură să-i tremure.

Cu o expresie adîncă de durere și disperare, Liubka strigă:

— Jenișka, toată speranța mi-e la tine. Aici tu ești respectată! Drăguța mea, vorbește cu Ana Marcovna, sau cu Simion, să mă primească numaidecît.

Jenka se ridică de pe pat, își plimbă ochii, din care lacrimile stăteau gata să țîșnească, și o întrebă cu vocea întretăiată:

— Ai mîncat ceva astăzi?

— Nu, n-am mîncat nici ieri, nici azi, nimic!

— Ascultă Jenișka, — întrebă încet Wanda, — să-i dau puțin vin? În timpul acesta Verka o să se ducă la bucătărie să caute puțină carne, da?

— Dacă vrei? Desigur. Ia uitați-vă, dragele mele, hainele-i sînt leoarcă de apă. Hai, dezbracă-te, repede! Manka, sau tu, Tamara, dați-i pantaloni uscați, ciorapi de lînă, papuci... Și acum, — se adresă ea Liubkăi, — proasto, ia spune-ne, cum s-a întîmplat.

V

Era pe la sfîrșitul primăverii, cînd Likhonin o luă cu sine într-o dimineață, pe neașteptate, din stabilimentul Anei Marcovna. În aer începea să se simtă mirosul verii care se apropia .Studentul contempla uimit copacii mari cu frunzele atît de curate, atît de liniștite, care păreau așezate acolo de Dumnezeu, peste noapte, fără de știrea omului. N-aveau oare și ele aerul că se apleacă uimite, să privească apa albăstrie care visa prin băltoace, canaluri, în rîulețul care zburda la piciorul unei podiști și se înălța pentru a privi cerul deșteptîndu-se odată cu zorii zilei, proaspăt spălat, îmbitor și gata să primească soarele încălzitor.

Inima studentului se lărgea, tresărea. Frumusețea acestei dimineți binecuvîntate, bucuria de a trăi, aerul îmbălsămat, noaptea aceea albă petrecută într-o cameră îngustă, plină de fum. Dar era și mai înălțat prin frumusețea actului său.

Da, făcuse o faptă omenească în toată puterea cuvîntului. Nu regreta deloc ceea ce făcuse. E foarte bine să vorbești (cine era cel ce vorbea? Nici Likhonin n-ar fi putut s-o spuie) să vorbești de ororile prostituției, luînd ceaiul cu fete cinstite și culte. Dar care student ar face un pas decisiv pentru a salva o femeie pierdută? Nici unul! Iată la ce sînt buni cei mai mulți dintre ei: să se ducă la o Sonia Marmeladov, să-i spuie baliverne și grozăvii de tot felul, pînă ce-o fac să plîngă. Apoi, cînd o văd cu ochii în lacrimi, să plîngă la rîndul lor și ei, s-o mîngîie dezmierdîndu-i părul, înconjurînd-o cu brațele, sărutînd-o întîi pe obraji, pe urmă pe gură și așa mai departe... Pe cînd el, Likhonin, știa să-și traducă vorbele în fapte.

O luă pe Liubka de talie, o privi cu o căldură care semăna îndeaproape cu dragostea, dar cu gîndul că o privește ca un tată, sau ca un frate.

Liubka se chinuia grozav să ție ochiii deschiși și picotea. Păstra totuși pe buze, cu toată oboseala, surîsul naiv și copilăresc pe care Likhonin i-l zărise în cabinetul particular al Anei Marcovna. Dintr-unul din colțurile gurii i se prelingea o dîră subțire de salivă.

— Liubka, draga mea Liubka! Biată fetiță care ai suferit atît, uite ce frumos e! Doamne! Sînt cinci ani de cînd n-am mai revăzut soarele! Cînd hărțile, cînd băutura, cînd Universitatea unde trebuie să alergi. Privește, micuța mea, ce frumoasă e aurora! Soarele trebuie să se arate! E aurora ta, micuță Liuba! Ea îți deschide o nouă viață; te vei sprijini fără frică de brațul meu! Te voi reda muncii cinstite, pe un drum îndrăzneț, unde înfrunți greutățile vieții fără să întorci capul!

Liubka se uită chiorîș la el. A, se gîndea ea cu drag, e băut puțin, dar nu face nimic, e băiat cumsecade! Păcat că e cam prea urît! Și, cu zîmbetul ei pe jumătate adormit, pronunță pe un ton de copilă capricioasă:

— O! îți bați joc de mine! Toți bărbații sînt la fel! Trebuie să vă împliniți întîi poftele, să gustați plăcerea și apoi, în ce privește sentimentul, să ne mai punem pofta în cui.

Likhonin se lovi în piept cu mîna pe care o avea liberă.

— Eu! O, niciodată! — strigă el cu căldură. — Nu mă cunoști! Sînt prea cinstit ca să înșel o biată fată fără apărare,

ca tine. Nu! Îmi voi da toată osteneala, îmi voi pune tot sufletul să-ţi dezvolt mintea, să-ţi lărgesc orizontul, să fac sufletul tău să uite toate neplăcerile şi loviturile căpătate în viaţă. Voi fi tatăl şi fratele tău, îţi voi supraveghea fiecare pas, şi cînd vei iubi sincer, curat şi sănătos pe cineva, voi binecuvînta ziua cînd te-am smuls din acest infern al lui Dante.

În timpul acestei tirade înflăcărate, un rîs semnificativ zgudui spatele bătrînului vizitiu. Bătrînii ăştia aud tot felul de lucruri de pe capra lor. Ei simt tot ce se petrece în trăsura lor, pe cînd cei dinăuntru vorbesc şi se mişcă fără grijă. Cine ştie dacă nu auzise altă dată alte discursuri mai aiurite şi mai grandilocvente?

Liubkăi i se părea că Likhonin se teme de pe acum de rivalul său imaginar. Declama cam prea tare şi foarte animat. Trezită de-a binelea, îndreptă spre el ochii larg deschişi, plini de nesiguranţă şi respect, şi-şi apăsă uşor degetele pe mîna dreaptă, pusă în jurul mijlocului, a studentului.

— Nu te teme micuţule, niciodată nu te voi înşela cu altul. Iţi dau cuvîntul meu! Jur pe Dumnezeu! Niciodată! Nu ştiu eu că îmi vrei numai binele? Crezi că nu înţeleg nimic? Dumneata atît de drăguţ, atît de bun şi de tînăr! A! dacă ai fi un bătrîn uricios!

— Ah! Nu m-ai înţeles! exclamă Likhonin şi începu un discurs în stil mare despre emanciparea femeii, sănătatea plugarului, drepturile fiinţei umane, libertate, lupta în contra răului care domneşte în lumea asta.

Liubka nu înţelese o vorbă. Sfîrşi chiar prin a se crede atît de vinovată, încît plecă întristată capul şi se mustra în tăcere. Încă puţin şi va izbucni în plîns, aci în mijlocul străzii. Din fericire tocmai ajunseră la casa unde locuia Likhonin.

— Iată-ne la noi, zise studentul. Opreşte birjar!

Şi, după ce plăti, nu se putu opri să nu întindă braţul cu un gest teatral şi patetic, declamînd din Nekrasov:

— Nu-ţi fie teamă, intră voioasă, ca la tine-acasă!

Şi din nou flutură un surîs enigmatic pe chipul bătrînului birjar.

VI

Camera lui Likhonin se afla la etajul al cincilea și jumătate. Și jumătate, — pentru că în multe locuri, deasupra celor cinci, șase, șapte caturi, se află jalnice cuiburi de ploșnițe chiar sub acoperișul de zinc. Li se spune mansarde. Despărțite prin pereți subțiri, ele nu-s decît mizerabile adăposturi în care te prăjești vara și îngheți iarna. Liubka se cățără pînă sus cu mare greutate. I se părea că dacă ar mai fi nevoită să facă doi pași, s-ar prăbuși pe-o treaptă și ar adormi pentru vecie. Dar Likhonin spunea:

— Scumpa mea, văd bine că nu mai poți. Nu e nimic! Reazemă-te de mine! Mergem mai sus, mai sus! Nu-i acesta simbolul năzuințelor omenești? Dragă prietenă, surioară iubită, reazemă-te de brațul meu!

Atunci îi veni și mai greu sărmanei Liubka. Îi fusese destul de greu să urce și singură. Era nevoită acum să-l mai tragă și pe Likhonin, care era greoi din cale-afară și a cărui pălăvrăgeală începea s-o plictisească.

Ajunseră, în sfîrșit, în odaia lui Likhonin; de obicei, el nu o încuia niciodată și nici n-avea vreo cheie. Likhonin, împinse în ușă; intrară. Storul era lăsat și făcea umbră. Te lovea mirosul de șobolani, de ciorbă cu varză, de gaz, de tutun prost și de rufe murdare. Cineva sforăia, nevăzut.

Likhonin ridică storul și lumina se împrăștie peste jalnicul mobilier al studenților. Un pat mototolit, cu o pătură zdrențuită într-un colț, o masă gîrbovă cu un sfeșnic fără de lumînare, cîteva cărți răvășite pe masă și pe jos. În fața patului, rezemat de perete, un divan hodorog pe care sforăia cu gura căscată un tînăr cu păr negru, buclat, și cu mustață neagră. Gulerul cămășii sale era desfăcut, și prin deschizătură se zărea coșul pieptului acoperit cu păr stufos și creț ca al mieilor.

— Nijeradze! Nijeradze! Scoală-te! — strigă Likhonin scuturîndu-l de umeri. — Hei, prințule!

— M-m-m-m...

— Scoală-te, îți spun, catîr din Caucaz, măgar tîmpit!

— M-m-m-m...

— Fiți-ar neamul al dracului pînă la a paisprezecea spiță! N-ai mai vedea niciodată Georgia mult dorită! Scoală-te, potlogarule! Scoală, dromaderă arabă! Scoală-te, blestematule!

Liubka interveni în momentul cînd Likhonin se aștepta mai puțin. Ea îl luă de braț și îi spuse cu timiditate:

— Micuțule, de ce să-l necăjești? Poate c-o fi simțind nevoia să doarmă, că o fi obosit! Lasă-l în pace! De altminteri, e mai bine să plec. Vrei să-mi dai o jumătate de rublă pentru trăsură? O să vii mîine. Nu-i așa, scumpule?

Likhonin rămase buimăcit, într-atîta i se părea de neobișnuită intervenția fetei aceleia tăcută și ruptă de nescmn. Nu-și dădea seama dacă ea a vorbit instinctiv, împinsă de o inconștientă milă pentru cel care avea nevoie de odihnă, sau, poate, din respectul profesiunii sale față de somnul altuia. Dar buimăceala lui nu ținu mult. Începea să se simtă jignit de somnorosul care ținea încă într-o mînă, ce-i atîrna în jos, capătul stins al unei țigări. Îl luă de braț, îl smuci cît putu de tare și spuse cu glas aspru:

— Porcule! Nijeradze, luate-ar dracu, la urma urmei! Ascultă, Nijeradze, îți spun acum cu binele. Înțelege că nu sînt singur, că-i aici o femeie!

Rezultatul a fost fulgerător. Tînărul sări ca și cum un resort puternic s-ar fi destins sub el. Se așeză pe marginea divanului, își trecu repede palmele peste ochi, frunte, timple, o zări pe Liubka, se tulbură și mormăi potrivindu-și cămașa.

— A, tu ești, Likhonin? Te-am așteptat, te-am așteptat pînă m-a furat somnul. Spune-i tovarășei necunoscute să se întoarcă un moment!

Își puse repede tunica de student și trecîndu-și mîinile, cu degete răschirate, prin păru-i ciufulit și-l potrivi puțin. Mînată de acea cochetărie instinctivă, proprie tuturor femeilor, oricare ar fi vîrsta și poziția lor, Liubka se duse la ciobul de oglindă agățat în perete și-și aranjă coafura. Nijeradze o privi pe furiș și, cu o clipire din ochi, îl interogă pe Likhonin.

— Nu e nimic, nu lua în seamă! — răspunse acesta cu jumătate voce. De altminteri, noi putem să ieșim. Am să-ți istorisesc afară. Iartă-ne, Liuboșka, un minut! Mă întorc numaidecît să pregătesc ce-ți trebuie. După aceea mă voi evapora!

— Nu te obosi! exclamă Liubka. O să-mi fie pe divan foarte bine. Dumneata ai să te poţi culca în pat...

— Nu, nu-s deprins! Am aici, pe coridor, îngeraşule, un coleg; mă voi duce să dorm la el! Numaidecît! Mă întorc!

Cei doi studenţi trecură în coridor.

— Ce înseamnă asta, întrebă Nijeradze holbîndu-şi ochii de oriental. De unde ai vînat-o pe copila asta drăguţă, pe camaradul ăsta cu fuste?

Likhonin clătină din cap de mai multe ori, cu o strîmbătură semnificativă. Acum, cînd aerul proaspăt al dimineţii şi vederea obiectelor familiare îl treziseră aproape complet, începea să-şi simtă sufletul năpădit de stinghereală şi de confuzie în faţa faptei sale. O ciudă înăbuşită urca într-însul atît în contra sa cît şi în contra aceleia pe care o adusese. Avea presentimentul poverii care o să-i încurce viaţa, al neplăcerii de a găsi mijloace, al zîmbetelor cu dublu înţeles, sau chiar al iscodirilor cinice din partea camarazilor, în sfîrşit, al gravului obstacol din momentul ultimelor examene. Dar, de îndată ce începu să-i vorbească lui Nijeradze, se-apucă, ruşinat de micimea sa sufletească şi de şubrezenia argumentelor, să facă pe grozavul.

— Uite, ce-i, prinţule, spuse el, răsucind încurcat un nasture de la tunica lui Nijeradze, te înşeli. Ea nu-i o camaradă, e... pur şi simplu... Adineauri mă aflam cu colegii... Nu, nu eram! Am intrat pentru o clipă la Ana Marcovna în bordel.

— Cu cine? întrebă Nijeradze încălzindu-se.

— Ce-ţi pasă, prinţule? Eram cu Tolpighin, Ramses, Iartcenko, pedagogul, Boris Sobaşnikov şi cu alţii... Nu-mi mai aduc aminte. Am umblat hoinari toată seara, pe urmă ne-am băgat prin cîrciumi, iar după aceea am dat o raită pe la bordel, Tu ştii că eu sînt foarte stăpîn pe mine. Nu m-am clintit din scaun şi n-am făcut tot timpul altceva decît să-mi moi buzele în coniac, împreună cu un gazetar pe care îl cunosc. Nu-i nevoie să-ţi spun că toţi ceilalţi s-au lăsat duşi de curent. Şi, nu ştiu cum, în dimineaţa asta mă înduioşai. Mi-era aşa o milă de nenorocitele astea de fete! M-am gîndit la surorile noastre, care sînt obiectul atenţiei, protecţiei, afecţiunii noastre, şi la mamele pe care le înconjurăm cu o dragoste plină de respect. De îndată ce vreunul

le-ar spune un cuvînt greu 'e-ar lovi, le-ar jigni, noi am fi gata să-l sfîşiem, — nu?

— M-m-mda... mormăi georgianul, spionîndu-l pe Likhonin cu ochi iscoditori.

— Atunci mi-am zis: orice ticălos, orice adolescent, orice bătrîn stricat, poate să dispună de una dintre femeile acestea fie pentru o clipă, fie pentru o noapte! Poate face cu ea ce-o vrea fără să-i pese de gîndurile ei; poate să coboare şi să pîngărească de o mie de ori ceea ce făptura umană are mai preţios într-însa: iubirea. Gîndeşte-te! El poate s-o acopere cu injurii, s-o calce în picioare şi, de îndată ce a plătit-o, să plece, cu mîinile vîrîte în buzunare, fluierînd liniştit. Iar ceea ce e şi mai grav, e că toate acestea devin obişnuinţă. Şi lui şi ei le e totuna! Sentimentul se ofileşte, se abrutizează, sufletul se întunecă. Hm, ce zici? În fiecare dintre femeile acestea noi pierdem o soră admirabilă şi o mamă sfîntă. Hm, nu-i aşa?

— Atunci? mormăi din nou Nijeradze cu privirea-ntr-o parte.

— Atunci mi-am zis: la ce bun cuvintele şi exclamaţiile? La naiba cu discursurile ipocrite în congrese, la naiba cu abolirea şi reglementarea! (Fără de voie, se slujea de cuvintele ziaristului, cuvinte care îi reveneau brusc în minte). La naiba cu toate împărţirile de cărţi evlavioase prin stabilimente şi cu azilurile Sfintei-Magdalene! Am să procedez ca un adevărat om de treabă, smulgînd din prăpastie o fată, punînd-o pe-un teren sănătos, încurajînd-o cu gestul ei şi cu vorba.

— Hm! mormăi Nijeradze cu un zîmbet.

— Prinţule! Prinţule! Totdeauna ai un gînd păcătos în cap! Ar trebui să înţelegi că nu despre femeie vorbesc, ci despre făptura omenească, nu despre carne, ci despre suflet.

— Bine, bine, prietene.

— Urmez, spunîndu-ţi: aşa m-am gîndit, şi aşa am făcut! Am luat-o de la Ana Marcovna astăzi de dimineaţă şi-am adus-o deocamdată aici. Întîmplă-se ce va vrea Domnul. Am s-o învăţ la început să citească, să scrie; pe urmă o să-i deschid un birtuleţ, o dugheană cu de-ale băcăniei. Nădăjduiesc că tovarăşii n-au să-mi refuze sprijinul lor. Prinţule, frăţioare, fiecare inimă omenească are nevoie de căldură, de alinare. Uite, vezi tu, peste un an sau doi am să înapoiez

societății un membru onorabil, de treabă, capabil să muncească, înzestrat cu un suflet activ, deschis celor mai mari posibilități... Își vindea numai trupul... sufletul îi e curat și candid...

— Tralala... făcu prințul.

— Ce vrei să zici, măgar din Tiflis?

— Ai să-i cumperi și o mașină de cusut?

— De ce chiar o mașină? Nu înțeleg!

— Așa e, otdeauna, în romane, prietene! De îndată ce un tînăr scoate din mocirlă o fată, îi și cumpără o mașină!

— Pune capăt prostiilor! îi strigă Likhonin ofensat. Măscăriciule, pleacă!

O licărire trecu prin ochii negri ai caucazianului; se îndîrji:

— Nu, nu-i nici o prostie! Urmare va fi într-un fel sau în altul, dar amîndouă cu același rezultat! Ori tu ai să trăiești cu ea și atunci în mai puțin de cinci luni ai să o dai afară, iar ea se va întoarce, fie la bordel, fie pe trotuar. Acesta e un caz! Ori de nu, n-ai să trăiești cu ea, ci ai să-i cauți o îndeletnicire manuală și o să te silești a-i trezi sufletul încă întunecat. Plictiseala o va face atunci să fugă de tine și să se întoarcă fie pe trotuar, fie la bordel. Acesta e alt caz! O, și mai e a treia posibilitate: ai să te ocupi de ea ca un frate, ca un cavaler Lancelot, iar în vremea aceasta fata își va găsi în taină un amant. Dragul meu prieten, crede-mă, o femeie, atîta vreme cît are sex, e în primul rînd femeie. Ea nu poate să trăiască fără de dragoste. Te va părăsi pentru altul, iar acela altul va petrece cu ea două-trei luni, după care o va zvîrli în stradă și apoi în bordel.

Likhonin scoase un oftat din adînc. Undeva, într-însul, nu în minte, ci în cutele tainice ale conștiinței, trecu fulgerător certitudinea că Nijeradze avea dreptate. Își reveni însă, clătină capul, întinse brațele și rosti cu solemnitate:

— Îți făgăduiesc că în mai puțin de șase luni ai să-ți retragi cuvintele și atunci, caltaboș din Erivan, pătlăgică din Armavir, ai să-mi cumperi, în semn de pocăință, douăsprezece sticle cu vin de Kakhetia.

— Foarte bine, mă învoiesc! Prințul pocni palma sa, cu avînt, în aceea a lui Likhonin. Din toată inima! Iar dacă am să cîștig eu, vei plăti tu!

— Ne-am înțeles! Deocamdată la revedere, prințule! Unde te duci să dormi?

— Chiar aici, în fundul coridorului, la Soloviov. Dar tu, se înțelege, tu, ca un adevărat cavaler din evul mediu, ai să pui o spadă cu două tăișuri între tine și frumoasa Rosamundă. Nu?

— Ce prostii! Vreau să mă culc și eu tot la Soloviov. Acu o să cobor, o să mă plimb puțin și apoi mă voi duce la Zaicevici sau la Strump. La revedere, prințule!

— Ia stai, ia stai! strigă Nijeradze, după ce făcu cîțiva pași. Am uitat să-ți spun esențialul. Partsan a căzut în cursă.

— Nu se poate! exclamă Likhonin cu mirare, căscînd prelung adînc și voluptos.

— Da, dar n-o să fie cine știe ce. Nu e vorba decît de broșuri tăinuite. Partsan o să stea la răcoare un an, doi, nu mai mult.

— Eh, e voinic, n-o să dea ortul popii!

— Da, e voinic! întări prințul. La revedere, cavaler Lancelot.

— La revedere, armăsar din Kabardia!

VII

Likhonin a rămas singur. În semiobscuritatea coridorului o lampă de tablă fila iar o puternică duhoare de petrol se amesteca stăruitor, cu mirosul de tutun prost. Lumina dimineții pătrundea șovăielnic prin două pătrățele de geam așezate deasupra.

Likhonin se găsea în stare de slăbiciune și exaltare, obișnuită celor care s-au împotrivit prea multă vreme somnului. Era parcă ieșit din limitele vieții, limite care i se păreau totodată îndepărtate și ireale. Fără de voie se cufundă într-o nirvană cristalină, legănătoare, splendidă în care gîndurile și simțurile căpătară deodată o ascuțime.

Rezemat de perete, lîngă odaia sa, i se părea că simte, că aude în juru-i și sub el zeci de inși toropiți în somnul care precedează momentul deșteptării, cu gura căscată, cu răsuflarea ritmică, avînd toți chipuri palide, lucitoare.

În capu-i se frămînta un gînd care sălăşluia din copilărie: „Ce groaznici sînt cei ce dorm, mult mai groaznici ca morţii!"

Apoi îi reveni amintirea Liubei. Eul său secret, semiconştient, îi şopti să intre în cameră, să vadă dacă fata se aranjase şi să facă pregătiri pentru ceaiul de dimineaţă. Dar îşi dădu sieşi acrul că nici nu s-a gîndit la aşa ceva şi coborî în stradă.

Mergea contemplînd cu o curiozitate nouă, meticuloasă, tot ce vedea în cale. Fiecare trăsătură i se întipărea în minte cu atîta relief încît parcă o pipăia. O femeie trecu purtînd pe umeri o cobiliţă cu două mari găleţi de lapte. Cu zbîrciturile-i care se întindeau pe tîmple şi cu două cute săpate de unghiul nărilor spre colţurile gurii, nu părea cîtuşi de puţin tînără. Dar obrajii ei roşii păreau tari ca o piersică, iar ochii străpungători aveau surîsul viu al Ukrainei. Şi era în mersul legănat al femeii, în ondularea ritmică a găleţilor, atîrnate de cobiliţă, o frumuseţe aspră şi senzuală.

„Ticăloasa! ce viaţă îndrăcită o fi ducînd!" îşi zise Likhonin. Şi, deodată, fără să vrea, o dorinţă neînfrîntă îl mînă spre femeia necunoscută, care nu era nici frumoasă, nici tînără, care era, desigur, murdară şi vulgară, care semăna cu un fruct viermănos căzut înainte de coacere, dar care îţi făcea poftă, avînd culoarea atrăgătoare şi aroma plăcută.

Un dric gol, cu un catafalc înalt, îl opri. Doi cai erau la han, alţi doi se aflau legaţi în partea de la urmă. Cioclii, care se îmbătaseră de dimineaţă, cu mutre bestiale, cu coifurile puse de-a curmezişul, mergeau în debandadă, aşezaţi peste pompoanele cailor, peste felinarele funerare, mormăind cu glasuri răguşite un cîntec dezmăţat. „Par foarte grăbiţi cumetrii ăştia, îşi zise Likhonin. Fără îndoială că se duc să ridice vreun cadavru, dacă nu s-or fi întorcînd cumva de la cimitir".

Se pomeni pe bulevard, se opri, se aşeză pe-o bancă. Două şiruri de castani seculari se întindeau în faţă-i şi se pierdeau departe formînd o cupolă de-un verde rectilin. Deodată Likhonin îşi aduse aminte că s-a mai aşezat, la începutul primăverii, exact pe banca asta. Atunci arborii erau acoperiţi cu muguri ce păreau de departe un puf verde, catifelat. Acum, printre frunzele late de castan, vedea ciorchini de flori ce ridicau la cer conuri trandafirii, ca şi cum cineva ar fi luat castanii drept candelabre şi ar fi plantat

întrinşii luminările roze ca-n pomul de Crăciun. Likhonin se simţi deodată străpuns de impresia pe care, mai curînd sau mai tîrziu, orice făptură umană o încearcă, aceea că zumzetul voios în lumină primăvăratic precum şi luminările de flori roze au să se repete în fiecare an, că vor fi încă multe reînnoiri şi multe îmbobociri de flori, dar că nimic şi nimeni nu e în stare să-şi aducă aminte ceea ce-a trecut. Cu ochii pironiţi pe fondul înverzit al aleii, băgă de seamă, brusc, că lacrimi sentimentale, urmările unei nopţi de chef şi insomnie, curgeau din ochii săi.

Se ridică şi-şi continuă drumul, privind tot ce întîlnea în cale cu o atenţie nepotolită, ascuţită şi calmă în acelaşi timp, — ca şi cum vedea pentru întîia oară lumea bunului Dumnezeu! Pe lîngă el, pe drum, trecu un artel[1] de zidari, ale căror siluete se desprinseră în faţa privirii sale lăuntrice. Şi meşterul cu barbă roşie ce-i flutura în lături, cu ochi albaştri, gravi; şi vlăjganul cu chipul de ţăran naiv, cu gura căscată; şi bătrînul întîrziat care tropăia pentru a-şi ajunge tovarăşii; şi hainele lor stropite de var, şi şorţurile şi mistriile, — toţi şi toate se perindară pe dinaintea ochilor săi ca un film de cinematograf.

Ajunse în piaţa Novo-Chişinev şi vroi să treacă. Un miros poftitor de fripturi îi ajunse la nas şi-i aduse aminte că nu a mîncat nimic din ajun. Cuprins de o foame subită, se îndreaptă spre acel ungher al pieţii, unde, în zilele de lipsă, — avea şi el de-acestea, — venea să-şi cumpere pentru cîţiva gologani, procuraţi anevoie, salam şi pîine. Bucata de salam costa zece copeici, iar pîinea două.

Era în ziua aceea îmbulzeală în piaţă. De departe, căutînd maghernița favorită, Likhonin auzi sunetele unei orchestre. Trecînd prin mulţimea care se grămădea în jurul unei bărăci, asistă la unul din acele amuzante spectacole pe care nu le poţi vedea decît în fericita Rusie de la sud. Vreo cincisprezece precupeţe, care altă dată te-ar fi asurzit cu vocabularul lor de rînd, se hiritiseau acum spunîndu-şi cuvinte drăgăstoase. Petrecuseră, desigur, toată noaptea şi se dădeau acum în spectacol, în piaţă. Aveau şi muzicanţi: întovărăşiţi de-o darabană, doi inşi scîrţîiau din viori o arie monotonă, dar ascuţită şi îndrăzneaţă. Cumetrele

[1] Grup corporativ de meşteşugari.

se sărutau, își turnau stacane de rachiu și ciocneau: cîteva, bătînd din palme în tactul muzicii, scoțînd ofuri și strigăte, jucau pe loc, se lăsau pe vine și se ridicau în cadență. În mijlocul cercului se răsucea din picior o femeie grasă, de vreo patruzeci și cinci de ani. cu buzele cărnoase care îți făceau poftă. Ochii beți, pierduți pe jumătate în grăsime, străluceau sub sprîncenele negre, arcuite. Toată frumusețea și toată arta jocului ei constau din mișcările capului pe care, — aici îl cobora zvîrlind ochiade impertinente, aci îl da pe spate închizînd pleoapele și îndepărtînd brațele. De asemeni și în legănarea pieptului ei enorm, care se mișca în ritmul dansului sub bluza de bumbac roșu. Cînta bătînd ritmul cu talpa, sau cu vîrful botinelor:

Zi din contrabas, bum-bum, haide cîntă din vioară, mama s-a culcat acum, și ibovnicul e-afară.

Era Gripa[1] al cărei mușteriu și chiar și debitor îi era, în zile de grea cumpănă, Likhonin. Ea îl recunoscu repede, se repezi la el, îl cuprinse cu brațele, îl strînse la piept și cu buzele-i umede, înfocate, îl sărută zgomotos pe gură. Apoi bătu din palme, își încolăci degetele într-un chip cunoscut numai de țărăncile din Podolia și gunguri:

— Boierașule, inimioară de aur, scumpul meu, iartă-mi necuviințele de muiere beată! Ce vrei, am chefuit! (Se plecă să-i sărute mîna). Știu apoi foarte bine că nu ești îngîmfat ca anumiți boieri. Lasă-mă să-ți pup mînuța, odorul meu! Haide, haide, te rog!

— Prostii, mătușă Gripa! o întrerupse Likhonin aprinzîndu-se repede. Ai face mai bine să mă săruți. Buzele tale sînt îndrăcite!

— Oh, inimioara mea adorată! raza mea de soare! floare de merișor! raiul meu! strigă Agripa înduioșată. Dă-mi buzișoarele tale cu gust de soc!

Și, strîngîndu-l la piept, mai depuse o dată pe gura lui buzele ei groase, arzătoare și umede. Pe urmă îl tîrî pînă în mijlocul cercului, începu să se legene iar și să cînte cu vocea-i melodioasă:

Fiecare cu a lui iar cu cu Paraska mea, care e cum nimeni nu-i.

---

[1] Diminutiv de la Agripina.

Deodată, fără tranziţie, însoţită de muzicanţi trecu la vioiul hopak:

Oh, bate, bate din picior! Sorţul tău e murdărit. — Pryşko, să nu fii mîhnit; Dacă este prea stropit. Îţi dau voie să îl ştergi. Tra-la-la, tra-la-la! Khima nu va auzi. Cînd cazacul va veni. —Minţi; căci Khima este trează. Dar se face că n-aude. Tra-la-la, tra-la-la...

Cuprins de bună dispoziţie, Likhonin începu, aproape inconştient, să-i ţină hangul cu mîinile-i stîngace. Un murmur vesel întîmpină intrarea sa în scenă. Fu aşezat şi îndopat cu rachiu şi salam. La rîndul său trimise pe un golan să cumpere bere şi, cu paharul în mînă, închină trei stupide urări, — una pentru libertatea Ukrainei, a doua pentru salamul tot aşa de gustos ca şi gospodinele de faţă, iar a treia pentru comerţul şi industria Rusiei de la sud.

Aşezat lîngă Gripa, încercă s-o cuprindă de mijloc. Dar cu toată lungimea braţelor sale, nu putu să înlănţuie bustul ei dolofan. Totuşi, pe sub masă, o mînă mare, moale şi arzătoare ca jăraticul, o strîngea pe a lui, gata să i-o sfărîme.

În momentul acela se iscă din nou o veche neînţelegere printre precupeţele care pînă atunci se tot îmbrăţişaseră. Două femei se năpustiră una înspre cealaltă, ca doi cocoşi gata să sfîşie, şi, cu mîinile în şolduri, îşi aruncară ocări de mahala.

— Împuţit-o! Căţea! striga una dintre ele. Nu meriţi să mă pupi nici aici! Şi întorcîndu-şi spatele spre rivală, se bătu cu palma ceva mai jos de şale. Şterge-o de-aici mai repede!

Cealaltă vociferă:

— Stai tu, putoare, că-ţi arăt eu!

Likhonin profită de prilej. Se prefăcu că şi-a amintit de ceva, sări de pe bancă şi zise:

— Aşteaptă-mă niţel, mătuşă Gripa! Mă întorc numaidecît!

Şi se furişă prin mulţimea celor care căscau gura.

— Boierăşule, boierăşule! strigă Gripa. Vino degrabă, mai am să-ţi spun ceva!

Ajuns în marginea pieţii, se opri cîtva timp să-şi aducă aminte ce anume avea de făcut întîi şi-ntîi. Era cam pe la nouă. Portarii spălau strada cu tulumbe pentru stropit. Vînzătoarele de flori staţionau pe trotuare şi-n faţa scua-

rurilor cu trandafiri, narcise și mixandre. Luminosul, veselul, bogatul oraș meridional căpăta viață. Pe șosea trecu, în hurducături, o droagă de hingheri, cu cîini de toate rasele și mărimile. Pe capră se aflau doi hingheri.

„De bună seamă că ea s-o fi sculat! își zise deodată Likhonin. Iar dacă nu, am să mă furișez în taină și o să mă întind pe divan".

Lampa cu petrol continua să împrăștie lumina-i fumegîndă și împuțită, iar zorile, filtrate dinafară, abia luminau coridorul îngust și scund ca o ladă. Ușa odăii nu era închisă cu cheia. Likhonin o deschise încet și intră.

Likhonin, se opri în mijlocul camerei și ascultă, cu lăcomie, răsuflarea calmă a Liubei. Buzele lui erau atît de uscate și de aprinse, încît își trecea mereu limba pe ele. Genunchii îi tremurau.

„Trebuie s-o întreb dacă are nevoie de ceva", își zise el deodată.

Ca un om turmentat, cu respirația înăbușită, cu gura deschisă, cu picioarele bălăbănindu-i, se apropie șovăielnic de pat.

Liubka dormea pe spate. Un braț îi era întins de-a lungul trupului, altul încovoiat pe piept. Likhonin se apropie din ce în ce mai mult. Cît pe-aci să-i atingă chipul. Răsuflarea ei era profundă, regulată. Din respirația trupului acela sănătos, tînăr, se desprindea ceva candid și aproape aromatic. Își trecu încet degetele pe deasupra brațului gol și mîngîie pieptul fraged. „Ce fac? strigă întrînsul rațiunea îngrozită; dar o altă voce replică îndată: „Nu fac nimic, vreau să-mi dau seama dacă ea doarme și dacă nu-i trebuie cumva ceaiul".

Dar Liubka se trezi brusc; deschise pleoapele, clipi, închise iarăși ochii, zîmbi, un zîmbet inconștient aproape, se întinse și-și încolăci brațele pe după gîtul lui Likhonin.

— Scumpul meu, comoara mea, zise fata cu blîndețe, cu vocea toropită încă de somn. Te-am așteptat, mă supărasem chiar. Apoi am adormit și nu te-am visat decît pe tine. Vino, puișorule, vino bomboana mea.

Îl atrăgea la piept. Likhonin nu se apăra. Tremura, de parcă ar fi fost prins în friguri și, scrîșnind din dinți, repeta cu-n șopt sacadat:

— Nu, Liuba, nu se cade... Zău, Liuba, nu... Ah, nu mă excita... Nu mă mai stăpînesc... Lasă-mă, Liuba, pentru Dumnezeu, lasă-mă.

— Prostule, îi zise ea cu glasul drăgăstos. Haide, vino, iubirea mea!

Şi pentru a învinge cu totul o rezistenţă de-acum molatică, îşi lipi gura de a lui Likhonin, dîndu-i un sărut arzător, sincer, profund, — poate că întîiul şi ultimul din viaţa ei.

„Oh, nemernic ce sînt! Ce fac?" declama în Likhonin un glas cinstit, prudent şi ipocrit.

— Ei, nu-i mai bine aşa? întrebă drăgăstos Liubka sărutîndu-l încă o dată pe Likhonin Ce zici, studenţelul meu drag?...

VIII

Cu sufletul bolnav, plin de vrăjmăşie şi dezgust faţă de sine însuşi, de Liubka şi de lumea întreagă, Likhonin se aruncă îmbrăcat pe divanul schilod. Era într-atîta de ruşinat, încît continua să scrîşnească din dinţi. Somnul îl cuprinse, iar gîndurile se învîrteau într-una în jurul „prostiei" pe care o făcuse: răpirea Liubkăi, act în care vodevilul se amesteca în chip nătîng cu drama.

„Nu-i nimic! îşi spunea el cu tărie. Mă voi ţine în totul de ceea ce am promis. De altminteri, ceea ce s-a petrecut adineauri n-are să se mai repete niciodată! Doamne, cum să nu cazi cînd îţi pierzi dintr-o dată firea? Un filozof demonstrează cu o profundă şi remarcabilă sinceritate că valoarea sufletului omenesc se cunoaşte după adîncimea prăbuşirii şi după înălţimea urcării sale. Totuşi eu cred că dracu ar fi făcut mai bine să păstreze pentru el toate prostiile zilei acesteia, raţionamentele cu dublu înţeles ale lui Platonov şi imbecila mea faptă de cavaler! Îmi vine să spun că totul s-a petrecut nu în realitate, ci în romanul lui Cernîşevski: Ce-i de făcut? La naiba? Nu ştiu cu ce ochi am s-o privesc mîine!"

Capu-i era în flăcări, pleoapele îi ardeau, buzele îi erau uscate. Fuma ţigară după ţigară, cu nervozitate, şi se ridica într-una să ia de pe masă o cană cu apă, din care trăgea înghiţituri zdravene. În sfîrşit, printr-o încordare a voinţei, izbuti să alunge gîndul fix, — ce anume făcuse, — şi căzu deodată într-un somn greu.

Se deşteptă tîrziu, pe la orele două sau trei după-amiază. La început îi fu greu să-şi recapete obişnuinţa simţurilor. Memoria îi era parcă absentă. Cînd însă o văzu pe Liubka stînd tăcută pe pat, cu capul coborît şi cu mîinile pe genunchi, el gemu înciudat, tulburat. Îşi amintea de toate şi încerca greutatea pe care o simţi dimineaţa cînd recapitulezi prostiile comise în ajun.

— Te-ai trezit, odoraşule? întrebă Liubka blînd.

Ea coborî de pe pat, veni lîngă divan, se-aşeză la picioarele lui Likhonin şi le mîngîie încet pe deasupra păturii.

— Aşteptam de mult; mi-era teamă să nu te scol! Dormeai aşa de bine!

Se plecă şi îl sărută pe obraji. Likhonin o îndepărtă încruntînd sprîncenele.

— Stai cuminte, Liuboşka, stai! Nu se cade! Înţeleg tu? Deloc! Ceea ce s-a întîmplat, a fost un simplu accident! Să zicem chiar că din vina mea! că a fost o glumă de-o clipă! Dar îţi jur, Liuba, că nu vroiam, nu vroiam în ruptul capului să fac din tine amanta mea. Vroiam să văd în tine o soră, o tovarăşă, un prieten... Nu, nu, nu e nimic; o să fie bine..., E vorba numai să nu ne lăsăm iarăşi tîrîţi... Deocamdată, drăguţa mea, du-te la fereastră un moment; vreau să mă aranjez niţel.

Liubka făcu o strîmbătură uşoară şi se îndreptă spre geam, întorcînd spre Likhonin spatele. Toate vorbele acelea despre prietenie, frăţie, tovărăşie, nu aveau ecou în mintea simplă a fetei de la ţară. Imaginaţia ei era frămîntată de altceva. Studentul acesta, care era, în primul rînd, un tînăr învăţat, în stare să devină medic, avocat, judecător, a răpit-o... Atita tot!... De îndată ce şi-a potolit capriciul nu mai avea trebuinţă de ea şi începu eternele: „Înţelegi tu?" Oh, oamenii sînt cu toţii la fel!

Likhonin se spălă repede şi se duse să ridice storul.

Lumina aurie a soarelui, cerul senin, larma oraşului, foşnetul castanilor şi teilor, semnalele tramvaielor, mirosul

înecăcios al străzii încinse și colbuite, — toate astea pătrunseră deodată în mansarda cea mică, Likhonin se apropie de Liubka și o atinse cu dragoste pe umăr.

— Să nu ne facem sînge rău, mititico!... Ceea ce s-a făcut nu se mai poate șterge ne rămîne învățătura pentru viitor? Liuboșka, n-ai cerut încă ceaiul?

— Nu, te-am așteptat. Și apoi nu știam cui să mă adresez. Nostim ai fost! După ce ai ieșit cu tovarășul tău, te-am auzit venind pînă la ușă... Ai stat acolo fără să vii să-mi zici noapte-bună! Frumos, nu-i așa?

„Prima neînțelegere casnică!" se gîndi Likhonin în glumă.

Răcoreala apei pe chipul său, frumusețea cerului auriu, chipul naiv, jumătate respectuos, jumătate îmbufnat al Liubei, impresia că e de-acum un om cu răspundere, toate acestea îl sileau să se stăpînească. Deschise ușa și strigă în umbra culoarului împuțit:

— A-lex-an-dra! Samo-va-rul! Două pîi-ni-șoa-re, unt și sa-lam! Și o cană cu lapte!

În coridor se auzi tîrșîitul unor papuci, și o voce mahmură mormăi de departe:

— Ce urli? Ce te-a găsit? Hoho, ce armăsar? Parc-ai fi un derbedeu de uliță! Hei, tacă-ți gura! Ce poftești?

În odaie intră o bătrînică. Avea ochi roșii, mici, de parcă ar fi fost nasturi, chipul de pergament, nasul lung, ascuțit și viclean. Era Alexandra, bătrîna servitoare a cuibului acela de studenți, prietena și creditoarea tuturor, o femeie de vreo șaizeci și cinci de ani, cumpănită, morocănoasă.

Likhonin reînnoi comanda și-i dădu o hîrtie de-o rublă. Dar bătrîna, în loc să iasă, bombănea și se uita cu dușmănie la fata ce stătea întoarsă cu spatele.

— Ce te-a apucat, Alexandra? Ai înțepenit? Ești curioasă? îi strigă Likhonin. Uite, să-ți spun: e Liuba, verișoara mea. Șovăi o clipă, își reveni, urmă: Liubov Vassilievna, dar eu îi zic Liuboșka. N-am mai văzut-o de cînd era atîta! spuse el cu o mișcare semnificativă. Iar cînd făcea prostii o luam de urechi sau îi dădeam cîte una la spate. Prindeam pe-atunci cărăbuși ca să-i fac plăcere... Dar, haide, șterge-o mumie egipteană, rămășiță a veacurilor defuncte...

Bătrîna pregeta. Cînd ajunse la ușă o învălui pe Liubka într-o privire veninoasă și morfoli în gingii:

— Hm, verișoara lui! Știu eu ce le poate osul verișoarelor astea! Stau pe la colțuri! Oh, ce crai și studenții ăștia!

— Hai, babornițo, haide, cară-te! îi strigă Likhonin. De nu, să știi că fac așa cum făcuse odată prietenul tău studentul Triassov: te încui în privată douăzeci și patru de ore.

Bătrîna dispăru, în sfîrșit. Fu auzită cum mormăie și cum își tîrăște papucii în coridor. În bunătatea ei stăruielnică și posacă trecea cu vederea multe studenților pe care îi slujea de patruzeci de ani. Îi ierta că se întorc beți, că joacă între ei cărți, că fac zgomot, că au datorii, dar un lucru nu putea să le ierte sufletul ei de fată bătrînă: desfrîul.

IX

— Bravo!... așa îmi place... spuse Likhonin, zorindu-se în jurul mesei șubrede și schimbînd dintr-un loc într-altul tacîmul pentru ceai. Eu sînt un crocodil bătrîn care de multă vreme nu și-a băut ceaiul cum trebuie, creștinește, într-o atmosferă de familie. Haide, Liuba, așează-te, micuțo, pe divan, ca o stăpînă a casei. Desigur că dimineață nu bei rachiu, dar cu îngăduința ta eu o să gust un pic. Asta îți mai dă puteri. Toarnă-mi ceaiul ceva mai tare și pune-mi și o felioară de lămîie. O, ce bun e un pahar de ceai, fierbinte, servit de o mînă frumoasă de femeie!

— Liubka ascultă la început, stăpînindu-și un zîmbet, flecăreala aceea ceva prea zgomotoasă pentru a fi sinceră în totul. Pe urmă își dădu pornirilor frîu liber. Nu se pricepea, însă, cum să facă să-l slujească pe Likhonin. În satul ei de baștină ceaiul era încă o raritate, ceva pentru casele bune. Nu-l beau decît în două rînduri: cînd veneau musafiri mai aleși și cînd erau sărbători mari; atunci servirea ceaiului devenea un fel de rit, pe care numai capii familiei aveau dreptul să-l săvîrșească. Mai tîrziu, cînd Liubka a fost băgată slujnică într-un tîrgușor, de prin partea locului, la un popă întîi și apoi la un agent de asigurare, care făcu dintr-însa o prostituată, ceaiul — apă călduță, gălbuie ca

pămîntul — îi era dat cu o bucată de zahăr pișcată de stăpîna casei, femeia popii, o creatură slăbănoagă și rea, sau femeia agentului, o bătrînă grăsană, împuțită, răutăcioasă și avară. De aceea, acum simplul fapt al umplerii ceainicului i se părea Liubei tot așa de greu cum ne era nouă, în copilărie, să vedem care-i dreapta și care stînga. Cu abundența gesturilor și cuvintelor sale, Likhonin o făcea și mai stîngace și mai confuză.

— Scumpa mea, e o artă să faci un ceai, o mare artă! Trebuie s-o înveți la Moscova. La început să încălzești puțintel ceainicul gol. Pe urmă să pui ceaiul și să torni peste el apă în clocote. Verși după aceea apa. În felul ăsta ceaiul își pierde amăreala; devine mai curat și mai aromat. Pe urmă trebuie să torni iarăși apă fierbinte pînă la sfertul ceainicului; pui ceainicul pe tavă, îl acoperi cu o cîrpă și aștepți trei minute și jumătate; după aceea, umpli ceainicul, îl înăbuși din nou, îl lași cîteva clipe și atunci, draga mea, obții o băutură divină, aromitoare, înviorătoare, întăritoare!

Chipul blînd al Liubkăi, plăpînd ca un ou de cuc, se pleoștì, se îngălbeni.

— Pentru numele lui Dumnezeu, nu te supăra, Vasil Vasilici... Așa te numești, nu-i așa? Sînt îndemînatică și-ți făgăduiesc c-o să învăț repede, Vasil Vasilici...

Îl privea cu un aer mîngîietor. În dimineața aceea se dăduse de bună voie, deși fără plăcere, pentru întîia oară în viața ei amară, unui om. E drept că mai mult din recunoștință și milă decît din dragoste, dar, în sfîrșit, pentru întîia oară nici banii, nici nevoia, nici amenințarea că va fi alungată, nici teama de scandal n-o siliseră.

Likhonin se simți, însă, pătruns deodată de o stingherire nervoasă, de-o rușine în care se amesteca oarecare dușmănie împotriva femeii aceleia, necunoscută ieri, iar astăzi fatalmente stăpînă.

„Începe deliciile traiului conjugal", se gîndi el; și, ridicîndu-se, veni la Liubka, o luă de mînă, o atrase, o mîngîie.

— Scumpa mea surioară micuță, zise el cu glas mișcat și fals. Ceea ce s-a petrecut astăzi de dimineață nu trebuie să se mai întîmple niciodată. Vinovatul sînt eu și, dacă vrei, am să cad în genunchi și am să-ți cer iertare. Înțelege-mă, Liuba, înțelege-mă, totul era independent de voința mea,

totul s-a petrecut așa de repede încît mi-am pierdut capul! Nu mă așteptam, înțelegi tu?... N-am mai avut o femeie de multă vreme!... Bestia a reapărut în mine, bestia dezmățată... mi-am pierdut capul... Ei, Doamne, și la urma-urmei vina mea e oare așa de mare? Sfinții, pustnicii, asceții, martirii, anahoreții pustiului, toți cu sufletul mult mai pregătit ca al meu, au luptat cu diavolul din greu, totuși îți jur pe ce vrei că n-are să se mai întîmple... Înțelegi?

— Liubka își smulse, cu un gest hotărît, brațul din încleștarea lui Likhonin. Avea buzele întrucîtva crispate, iar pleoapele-i clipeau.

— Da, zise ea ca un copil care se încăpățînează în a fi supărat, văd că nu-ți sînt pe plac; e mai bine să-mi spui asta pe șleau; dă-mi ceva pentru trăsură și ce-oi mai vrea tu pe deasupra... Banii pentru o noapte au fost plătiți... N-am decît să mă întorc înapoi... la...

Likhonin își luă capul în mîini și străbătu odaia cu pași mari declamînd:

— Dar nu-i vorba de asta, nu! Înțelege-mă, Liuba, o dată pentru totdeauna! A reîncepe ceea ce am făcut astăzi de dimineață e bestialitate și nemernicie; e nedemn de un suflet care se respectă! Iubirea! Iubirea! Contopirea aceea a judecății, a gîndirii, a sufletului, a intereselor, nu numai a trupurilor, iată ce vreau! Iubirea e un simțămînt imens, gigantic, puternic ca lumea, iar nu simpla răscolire a unui pat! Simțămîntul acesta nu există între noi, Liuboșka. Dacă se va înfiripa, o să fie o fericire negrăită și pentru tine și pentru mine. Pînă atunci eu rămîn prietenul tău, camaradul tău pe drumul vieții. Destul! Deși nu sînt scutit de slăbiciunile omenești, mă cred îndeajuns de onest pentru a mă feri de ele.

Liubka se strînse în ea mai mult. „El crede că vreau să mă ia de nevastă, și eu nici nu mă gîndesc, își zise fata cu întristare. Se poate trăi și așa foarte bine. Sînt atîtea altele întreținute! Se spune, de altfel, că-i mai bine așa decît cu cunună. Și ce e rău în asta? Trăiești liniștită, cinstit, fără bătăi de cap... Am să-i scot ghetele, o să spăl pe jos, o să gătesc... Într-o zi, cînd i-o veni poftă să se însoare cu una bogată, n-o să mă arunce, de bună seamă, goală în stradă. Deși cam într-o parte, deși palavragiu, se vede că e un băiat

bun. O să aibă grijă de viitorul meu. Şi dacă o să-i plac şi-o să se deprindă cu mine? Eu sînt o fată simplă, fără pretenţii, n-am să-l înşel. Se zice că au fost cazuri de astea... Trebuie să te faci numai că nu te gîndeşti la aşa ceva. Iar că o să vie spre patul meu încă de astă-seară, e tot aşa de sigur, precum e sigur că există un Dumnezeu!"

Likhonin era de asemenea căzut pe gînduri; simţea de pe acum povara unei fapte care îl covîrşea. Iată de ce, cînd auzi o bătaie în uşă, se bucură nespus şi strigă: „Intră!" Doi studenţi Soloviov şi Nijeradze, apărură. Soloviov, un vlăjgan buhăit de pe acum, cu chipul roşcovan şi cu o bărbuţă creaţă, era unul dintre acei buni, vesel şi simpli tineri cum sînt mulţi la Universitate. Îşi întrebuinţa timpul liber, şi acest timp liber era de douăzeci şi patru de ore pe zi, bînd, hoinărind pe bulevard, jucînd biliard şi cărţi, frecventînd teatrele, citind romane sau gazete şi asistînd la meciuri. Între timp mînca, dormea, făcea dragoste pe apucate, o dragoste cît se poate de realistă, cu femei întîlnite prin bucătării, prin anticamere, pe stradă. Ca toţi tinerii din sfera sa, trecea drept revoluţionar. În realitate, detesta discuţiile politice, sfîşierile şi înţepăturile reciproce, nu suporta citirea broşurilor şi ziarelor revoluţionare fiind aproape ignorant în această materie. De aceea nu fusese iniţiat în tainele partidului, cu toate că, din cînd în cînd, i s-a încredinţat, fără explicaţii, unele misiuni mai mult sau mai puţin primejdioase. De altminteri, se putea pune oarecare bază pe el. Îndeplinea ceea ce avea de îndeplinit, repede şi exact; mînat de o credinţă temeinică în importanţa mondială a Revoluţiei, mergea drept la ţintă c-un zîmbet şi cu-n imens dispreţ pentru posibilitatea unei arestări. Îşi punea la adăpost camarazii, primea în depozit literatura „ilegală" şi literele de tipografie, trimitea destinatarilor paşapoarte şi bani. Era înzestrat cu o mare putere fizică, cu bună dispoziţie, cu simplicitate de inimă.

În afară de calităţile naive, mişcătoare, atrăgătoare, ridicole şi dezordonate ale vechiului student rus, pe cale de a trece, şi Dumnezeu ştie dacă este un bine! — în domeniul amintirilor istorice, el mai era înzestrat cu un dar curios: acela de-a face rost de bani sau de credit pe la cantine sau pe la birturi. Toate casele de împrumut, toţi cămătarii, mărturisiţi sau nu, erau în strînsă legătură cu el.

În anumite cazuri, cînd nu putea să recurgă la ei, Solovi[illegible] tot găsea mijlocul să tragă foloase din abundenţa resurselor sale. Pornea în fruntea prietenilor strîmtoraţi ca şi el, mînat de o inspiraţie subită, făcea de departe, pe stradă, un semn tainic unui tătar ce trecea cu o boccea pe umăr. Amîndoi dispăreau în umbra vreunei porţi. El se întorcea apoi, fără tunică, sau, iarna, fără manta, în costum de vară, sau îşi schimba şapca nouă-nouţă cu vreo minusculă tichie de jockeu pe care numai o minune i-o ţinea pe vîrful capului.

Îl iubeau toţi, erau toţi familiari cu el, camarazii, servitorii, femeile, copiii. Popularitatea sa era, mai cu seamă, mai mare printre tătari, compatrioţii săi, care îl socoteau cam ţicnit. Oricît de ciudat ar părea, Soloviov nu şovăia în momentele critice să încredinţeze tătarilor săi, la un loc sigur, cărţile şi broşurile. Le spunea cît se poate de simplu: „Ceea ce-ţi dau e o carte de seamă; în ea se spune că Alah e Dumnezeu, iar Mahomet profetul său, că e multă răutate şi suferinţă pe lumea asta şi că oamenii sînt datori să dea dovadă de milă şi dreptate".

Mai avea două particularităţi: citea perfect de bine cu glasul ridicat şi juca şah cu o siguranţă aşa de mare, încît bătea pe jucătorii cei mai reputaţi. Atacul său era totdeauna fulgerător, apărarea chibzuită, prudentă, iar dacă îi ceda adversarului vreo piesă, era o cursă destinată să înlesnească lovitura de moarte.

— Pace-n această casă şi-n sufletul credincioşilor... intonă Soloviov cu un glas de diacon. — Dar se opri deodată şi, căutînd să păstreze acelaşi ton glumeţ, mormăi încurcat: Prea Cuvioşi Părinţi... dar... da, nici vorbă... asta e... hei, la dracu... e Sonia...nu, iertăciune... e Nadia... Ba nu, Liuba de la Ana Marcovna!

Liuba se înroşi; îşi ascunse chipul în palme. Likhonin observă mişcarea bietei fete, simţi zbuciumul ei, şi-i veni îndată în ajutor. Curmă brusc vorba lui Soloviov.

— Soloviov e de o precizie de anuar!... Da, e Liuba de la bordel! Altădată prostituată! Mai mult: prostituată pînă aseară. Iar azi e sora mea, e *prietenul* meu! Aşa trebuie să o considere aceia care mă stimează cît de puţin. În caz contrariu...

Soloviov, confuz, se grăbi să-l îmbrăţişeze pe Likhonin cu sinceritatea-i şi expansiunea-i de totdeauna.

— Hai, dragul meu, ajunge! Am vorbit prea iute și-am spus prostii, dar fii pe pace, n-o să se mai întîmple... Bună ziua, surioară cu chipul pal! zise el întinzînd Liubei, peste masă, mîna sa larg deschisă. Și strînse cu vigoare degetele ei micuțe. Ai făcut foarte bine că ai venit aici, în cuibul nostru. O să ne prindă bine, o să aduci în micul nostru cerc obiceiuri mai blînde, mai regulate... Alexandra! Bere!... strigă el cu glasul tunător.

— În definitiv, devenisem prea grosolani, prea sălbatici și prea murdari! Ne bălăceam în blestemății, în lene, în beție și-n alte vicii! Toate acestea pentru că eram lipsiți de înrîurirea binefăcătoare, pacificatoare, a femeii! Să-ți strîng încă o dată mîna! Mînuța dumitale!... Să vie bere!...

— Acu, acu! strigă dinapoia ușii, cu un ton morocănos, Alexandra. Acu! Ce urli? De cît?

Soloviov ieși în coridor pentru a se lămuri cu ea. Likhonin îl urmări din ochi, cu un zîmbet recunoscător, în timp ce georgianul, pentru a-i arăta încuviințarea sa, îl bătea prietenos pe spate. Apreciau amîndoi delicatețea aspră și tardivă a lui Soloviov.

— Acum, zise acesta reintrînd în odaie și așezîndu-se cu băgare de seamă pe un scaun beteag, — să trecem la ordinea zilei. Cu ce vă pot fi de folos? Dacă îmi dați răgaz o jumătate de ceas, fug la cafenea și, cît ai clipi, îl dau gata pe cel mai strașnic jucător de șah... Pe onoarca mea, bazați-vă pe mine!

— Ce nostim sînteți! zise Liubka totodată încurcată și zîmbitoare.

Ea nu pricepea limbajul înflorit al studentului, dar inima-i simplă se simțea atrasă către el.

— Nu-i nevoie! reluă Likhonin. Sînt încă dezgustător de bogat. Socot că trebuie să mergem undeva, la un restaurant. Am nevoie de voi; ne vom sfătui în privința celor ce trebuie să fac. Voi sînteți, de altminteri, prietenii mei cei mai apropiați... Am nevoie, în primul rînd, să pun la cale lucrurile pentru ea... pentru pașaportul Liubei. Știți despre ce e vorba și vă rog să nu faceți glume fără de rost... Vreau... (vocea sa avu un tremur sentimental și fals)... Vreau să luați și voi parte la frămîntările mele. Vă învoiți?

— Cum nu, cum nu! strigă prințul făcîndu-i Liubei o ochiadă semnificativă și răsucindu-și mustața.

Likhonin îl privi pieziș. Soloviov declară cu simplicitate:

— Știu! Ai pus la cale ceva mare și frumos, Likhonin. Prințul mi-a povestit azi-noapte totul. La ce e bună tinerețea, dacă nu ești în stare să comiți o sfîntă nebunie? Dă-mi sticla, Alexandra. Am s-o destup eu singur. Degeaba te trudești, ba s-ar putea să-ți plesnească vreo vînă! Pentru viața dumitale cea nouă, Liuboșka. Pardon, Liubov... Liubov...

— Nikonovna. Spuneți-mi ca de obicei... Liuba.

— Da, Liuba! Hei, prințule, *allaverdi!*

— *Iakșiol!* — răspunse Nijeradze ciocnind paharul.

— Și sînt dator să-ți spun că mă bucur foarte mult pentru tine, bunul meu prieten Likhonin, reluă Soloviov punînd paharul jos și ștergîndu-și mustața. Mă bucur! Și mă plec dinaintea ta! Numai tu puteai să făptuiești un act de eroism adevărat rusesc, să-l înfăptuiești simplu, fără zgomot, fără vorbărie...

— Te rog... Ce eroism vezi tu în asta? mormăi Likhonin încurcat.

— Are dreptate, întări Nijeradze. Tu, Soloviov, mă mustrezi totdeauna că flecăresc prea mult și iată că tu ne ții un pomelnic!

— N-are a face, zise Soloviov. Poate că urarea mea e prea înzorzonată, dar, vă spun, n-are a face. Ca șef al Comunei noastre, în care toți sînt egali în drepturi, o proclam pe Liuba membră respectată a acestei Comune.

Se ridică, întinse larg brațul și rosti cu un ton patetic:

— Vino între noi fără teamă, vino cu inima voioasă, blîndă stăpînă a casei!

Likhonin își aminti deodată că rostise aceeași frază, în același fel, în zorii zilei, și închise rușinat ochii.

— Destul cu glumele, copii! Să ieșim Liuba, îmbracă-te!

X

Nu erau decît douăsute de pași pînă la restaurantul „Vrăbioara".

În drum, Liuba îl luă tainic de braț pe Likhonin și-l trase lîngă ea, în așa fel, încît rămaseră în urma celorlalți doi.

— Așadar, e cu adevărat serios, Vasil Vasilici, dragul meu? întrebă ea ridicînd spre el ochii sumbri, mîngîietori. Nu rîzi de mine?

— Să rîd, Liuboșka? Nu, niciodată! Aș fi cel mai nemernic dintre oameni dacă mi-aș îngădui o astfel de glumă. Îți repet că sînt pentru tine mai mult decît un prieten, că sînt fratele tău, camaradul tău devotat! Nu-i nevoie să stăruiesc! În ce privește ceea ce s-a întîmplat astăzi dimineață, poți să fii liniștită: nu se va mai întîmpla. Astăzi chiar voi găsi pentru tine altă odaie!

Liubka scoase un oftat din adînc. Nu se simțea jignită de virtuoasele hotărîri ale lui Likhonin, pe care, de altminteri, nu punea vreun temei. Creierul ei îngust nu putea să conceapă, nici măcar teoretic, alte relații între un bărbat și o femeie decît acelea în care simțurile își au partea lor. Puțin cîte puțin se simțea năpădită de o înăbușită, sinceră, sălbatică ciudă de femelă respinsă.

La „Vrăbioara" Likhonin era stimat pentru bunele-i purtări și pentru regularitatea plăților sale. De aceea i se dădu îndată un mic cabinet separat, cinste cu care puțini studenți se puteau lăuda. În încăperea aceea gazul ardea de dimineață și pînă seara; lumina zilei nu pătrundea decît printr-un ochi de geam tăiat sus, în tavan, pe unde vedeai numai ghetele, pantofii, umbrelele și bastoanele celor care treceau pe trotuar.

Grupul nostru număra un student mai mult, Simanovski, pe care l-au găsit la vestiar. „E prea mult! S-ar zice că a venit dinadins, de parcă ar vroi să se grozăvească față de ceilalți!", își zise Liubka și, folosindu-se de cel dintîi moment prielnic, îi spuse lui Likhonin care se plecase spre ea:

— Puișorule, de ce atîta lume? Mi-e așa de rușine! Și apoi nu sînt deprinsă...

— Nu e nimic, nu e nimic, Liuboșka dragă! se grăbi să-i șoptească Likhonin... nu-i nimic, surioară, toți aceștia sînt băieți buni, foarte buni camarazi. Ei au să te ajute, au să ne ajute pe amîndoi! Nu lua în seamă dacă glumesc sau dacă fac pe nebunii. Aceasta nu-i împiedică să aibă inimi de aur!

— Dar nu mă simt bine, mi-e rușine! Știu cu toții de unde m-ai luat!

— Ce-ţi pasă dacă ştiu? reluă Likhonin cu căldură. De ce să-ţi fie ruşine de trecutul tău şi să vrei să-l ascunzi? Peste un an ai să-i priveşti pe oameni drept în ochi şi-ai să le spui: „Numai acela care n-a căzut, n-a avut nevoie să se ridice!" Hai să intrăm, Liuboşka!

Pe cînd li se aduceau gustări simple şi în timp ce comandau cina, toţi, afară de Simanovski, se simţeau la fel de stingheriţi. Cauza acestei nenorocite impresii se datora, în mare parte, prezenţei lui Simanovski, un tînăr cu ochelari, cu păr lung, blond şi lins, care îi cădea în plete, cu chipul tras, cu buze subţiri, ce exprimau dispreţul.

Totuşi, în toiul mesei, limbile se dezlegară. Singură Liuba nu răspundea decît prin da sau nu şi abia se-atingea de bucate. Likhonin, Soloviov şi Nijeradze vorbiră mult. Cel dintîi, cu tonul omului de afaceri, căutînd să mascheze prin vorbe hotărîte sincera, profunda, neplăcuta jenă lăuntrică; Soloviov, cu o expansiune de copil; cu gesturi largi, cu lovituri de pumn în masă; Nijeradze, cu o uşoară îndoială şi cu omisiuni care lăsau să se creadă că păstra esenţialul pentru el. Totuşi, toţi trei se interesau de soarta bizară a fetei adusă acolo şi fiecare îşi dezvolta părerea adresîndu-se mereu lui Simanovski, în vreme ce acesta se uita la unii şi la alţii, pe sub ochelari, fără a glăsui nimic, ridicînd capul sus.

— Bun! Bun! zise el în sfîrşit bătînd tactul cu degetele pe masă. E frumos ce-a făcut Likhonin, e îndrăzneţ! Că prinţul şi Soloviov îşi dau silinţa să-l sprijine, e de asemenea foarte bine! Întrucît mă priveşte, sînt gata, pe cît îmi va fi cu putinţă, să lucrez de comun acord cu voi. Dar nu ar fi mai bine să îndrumăm noua noastră cunoştinţă pe un drum, pentru a zice astfel, mai firesc, în raport cu însuşirile sale ? Draga mea, zise el adresîndu-se Liubkăi, ce ştii sau ce ai vrea să faci? Ce fel de muncă? Croitorie, tricotaj, broderie?

— Nu ştiu nimic! murmură Liuba cu capul jos, roşie la faţă şi frămîntîndu-şi mîinile sub masă... Nu pricep nimic din ce se spune-aici...

— E drept! se amestecă Likhonin. A vorbi despre ea în prezenţa ei e a o pune într-o situaţie grea. Vedeţi că e stingherită într-atîta încît nu poate îngăima un cuvînt. Şi doar nu asta vreml Liuba, haide, am să te însoţesc pînă

acasă! Voi veni și eu peste zece minute. Vom lua hotărîri în lipsa ta... Ce zici? Vrei?

— Cum ai să vrei, Vasil Vasilici! Murmură Liuba. Decît că aș prefera să nu mă duc singură acasă.

— Și pentru ce?

— N-am să mă simt bine singură cuc. Mai bine o să te aștept în capătul bulevardului, pe o bancă.

— A, bravo! rosti Likhonin încurcat. Te temi de Alexandra. Lasă că am să-i dau eu porția cuvenită sobolului acela! Haide, la drum, Liuboșka!

Timidă și stîngace, ea întinse mîna studenților și ieși însoțită de Likhonin.

Peste cîteva minute acesta se întoarse. Bănui că se vorbise despre el, în lipsă, și-și iscodi, din ochi, îngrijorat, camarazii. Apoi, cu mîinile sprijinite de masă, începu:

— Domnilor, vă socot pe toți buni prieteni — aruncă o privire furișe spre Simanovski — și vă cred oameni de inimă. Vă cer din adîncul inimii să-mi dați ajutor. Am procedat oarecum în grabă, dar sub îndemnul sincer și curat al sufletului meu.

— Aceasta-i principalul! zise Soloviov.

— Îmi bat joc de părerea pe care ar putea s-o aibă despre mine cei care nu mă cunosc în privința hotărîrii mele de a salva, — iertați-mi cuvîntul stupid ce mi-a scăpat, — în privința hotărîrii mele nezdruncinate de a sprijini și de-a salva o fată. Nu-i nevoie să spun că sînt în stare să-i plătesc la început o cameră, nu prea scumpă, și să am grijă de întreținerea ei. Dar ceea ce trebuie apoi mă încurcă. Nu e vorba, se înțelege, de o simplă chestiune bănească. Aș putea să-i procur mereu bani, dar să-i dau de mîncare și băutură și, în felul acesta, să o încurajez la lene, înseamnă a o condamna la trîndăvia, la nepăsarea, la apatia care duc se știe prea bine unde. E nevoie, deci, să căutăm a-i găsi o îndeletnicire. În privința aceasta trebuie să ne frămîntăm mintea. Faceți, domnilor, o sforțare și spuneți cam ce credeți...

— Partea importantă ar fi să știm pentru ce e capabilă, glăsui Simanovski. Cu ce s-a ocupat înainte de a intra în bordel?

Likhonin făcu un gest deznădăjduit.

— Aproape cu nimic. Cu puțină croitorie și cu treburile de rînd ale unei fete de țară. N-avea nici cincisprezece ani

cînd a fost băgată la un slujbaș. Acolo curăța odăile, mătura și, se înțelege, prepara ciorba cu varză. Mai mult, nu!

Simanovski plescăi din limbă.

— Cam puțin! zise el.

— Pe deasupra, nu știe să citească.

— Eh, nu e așa de important! exclamă Soloviov cu căldură. Dacă am fi avut de-a face cu-o fată instruită sau semiinstruită, toată cazna noastră ar fi fost inutilă. Pe cîtă vreme sîntem în fața unui adevărat fruct al pămîntului, virgin ...

— Hm! mormăi Nijeradze, schițînd un zîmbet cu dublu înțeles.

Lui Soloviov nu îi ardea de glumă. Supărat cu drept cuvînt acum, îl luă pe georgian în răspăr:

— Ascultă, prințule, nu e nevoie nici de talent, nici de inteligență, ca să întorci în ridicol ori să denaturezi un gînd sfînt sau o faptă bună. Dacă iei în bătaie de joc ceea ce vrem să facem, atunci te rog s-o ștergi.

— Da, dar tu însuți, în odaie, adineauri... încercă să îngăime prințul.

— Da, și cu, și cu am făcut pe imbecilul, însă îmi pare rău, grăi Soloviov îmblînzit. Iar acum constat cu bucurie că Likhonin e un flăcău de treabă și sînt gata să-l ajut pe cît mi-o sta în putință... Repet că chestiunea de a ști să citească e secundară. Va învăța aceasta cu ușurință. Așa-i întotdeauna cu ființele a căror minte e fragedă; ele învață să citească, să scrie, să socotească, fără școală, fără metodă! Cît privește lucrul manual, care dă cuiva putința de-a trăi, sînt sute de inși care se desprind cu el foarte ușor, într-o săptămînă sau două!

— De exemplu? întrebă prințul.

— De exemplu... de exemplu... uite... florile artificiale. Da, sau și mai mult, intră într-un magazin de flori. Frumos, interesant, curat.

— Trebuie să ai gust, glăsui Simanovski la întîmplare.

— Nu e vorba nici de gust și nici de cine știe ce calități. Altădată, talentul nu se ivea decît la oamenii cultivați și cu educație înaltă; un pictor nu se năștea decît dintr-o familie de pictori, un cîntăreț dintr-o familie de cîntăreți.

— Uite ce-aș fi vrut să fac pentru ea, spuse Likhonin... Să deschid o cantină mică... ceva simplu, cu mîncăruri ieftine, curate, atrăgătoare. Sînt foarte mulți studenți cărora

le e tot una dacă mănîncă într-un loc sau într-altul. La restaurantele studențești nu e mai niciodată loc. Așa că s-ar putea să atragem toate cunoștințele.

— De acord, zise prințul, dar calculul nu prețuiește nimic. Au să meargă să mănînce pe credit. Și tu știi ce platnici sînt studenții! Într-o astfel de afacere trebuie spirit practic. Iar dacă e condusă de o femeie, se impune ca ea să fie zdravănă și să aibă un om la spate. Nu e locul lui Likhonin, desigur, să stea la pîndă.

— Likhonin îi aruncă o privire furioasă, dar se mărgini să-și încleștеze fălcile. Nu replică nimic.

Atunci Simanovski, cu un ton ce excludea orice contrazicere glăsui:

— Domnilor, intenția dumneavoastră e, desigur, cît se poate de bună. E totuși o umbră pe tablou și asupra ei aș vrea să vă atrag atenția. Pentru a deschide o cantină, pentru a întreprinde un lucru manual, e nevoie de bani. Banii lipsesc, bineînțeles, și sînt de acord în asta cu Likhonin. Dar, totodată, un atare început, cu fiecare pas controlat, măsurat, nu se va poticni în neînlăturabilul tembelism? Copiii nu se deprind să meargă decît după ce au căzut de cincizeci de ori la pămînt. Nu! Dacă aveți într-adevăr de gînd să veniți în ajutorul acestei biete fete, dați-i în primul rînd posibilitatea de a fi o lucrătoare, iar nu o trîntoră! Ea se va zbate, va suferi, va îndura poate foamea, dar dacă trece peste această încercare e capabilă de orice.

— Atunci, după dumneata, ea trebuie să spele vasele? întrebă Soloviov, fără convingere.

— De ce nu? replică Simanovski. Spălătoare de vase, de rufe, bucătăreasă. Orice muncă îl înnobilează pe om.

Likhonin clătină din cap.

— Simanovski, prin gura dumitale grăiește înțelepciunea. Spălătoare de vase, bucătăreasă, slujnică ... dar, în primul rînd, are ea oare calitățile necesare? Al doilea, ea a gustat farmecul înjurăturilor stăpînului față de toată lumea și pișcăturile aceluiași stăpîn pe coridoare, cu ușile închise. Nu știți că nouăzeci la sută dintre prostituate se recrutează din rîndurile servitoarelor? Aceasta ar însemna că la prima nedreptate, la primul insucces, biata Liuba se va întoarce cu plăcere și ușurare acolo de unde am scos-o,

dacă nu și mai jos. De altminteri, se cuvine oare să scoatem o făptură umană dintr-o robie și să o aruncăm în alta?

— Adevărat! grăi Soloviov.

Și imediat, fără a se depărta de la masă, cei patru studenți pregătiră programul extrem de vast și extrem de ciudat al educării și instruirii Liubei.

Soloviov își asumă predarea gramaticii și a scrisului. Pentru a alunga plictiseala lecțiilor și a-i răsplăti succesele, el plănuia să citească fetei, cu glas tare, bucăți alese din literatura rusă și străină. Likhonin își rezervă aritmetica, geografia și istoria.

Prințul spuse, la rîndu-i, simplu, — de astă dată fără de nici un gînd de glumă:

— Copii, eu nu mă pricep la nimic, iar ceea ce știu nu prețuiește mai nimic. Dar am să-i citesc admirabilul poem al marelui nostru poet georgian, Rustavelli, și i-l voi traduce vers cu vers. N-am nimic din stofa unui pedagog, vă înștiințez. Am căutat să fac pe mediatorul, dar am fost trimis la plimbare după a doua lecție; totuși nimeni mai bine decît mine nu poate să învețe cum se cîntă din chitară, mandolină, banjo!

Nijeradze vorbea cu atîta seriozitate, încît Likhonin și Soloviov se porniră pe rîs din toată inima, dar nu se așteptau cîtuși de puțin ca Simanovski să-i sară în apărare.

— Prințul are dreptate. Putința de-a cînta dintr-un instrument ridică gustul natural care, uneori, în viață, e de mare folos ... Întrucît mă privește, domnilor, propun să-i citesc tinerei ființe istoria civilizației. În afară de astea, îi voi preda fizica și chimia.

Simanovski vorbea cu obișnuitu-i ton autoritar, astfel că tinerii nu cutezară să-i rîdă în față. Tustrei îl priviră, totuși, cu ochi holbați.

— Foarte bine! urmă Simanovski netulburat. Îi voi arăta o serie de experiențe fizice și chimice care se pot face lesne în casă. Experiențele acestea sînt foarte nimerite pentru a dezvolta creierul și a dezrădăcina prejudecățile. Voi căuta să-i explic ceva din întocmirea lumii și din proprietățile materiei. E destul numai să le tălmăcești într-un mod limpede. De altminteri, orice gîndire mare e simplă ...

Likhonin o regăsi pe Liuba la locul hotărît, pe o bancă.

Ea îl urmă acasă cu inima cam strînsă. Likhonin ghicise adevărul. Dezobișnuită de toate micile neplăceri ale vieții cotidiene, ea se temea să nu dea iarăși peste ursuza de Alexandra. În afară de asta, o tulbura nespus gîndul că Likhonin nu căuta să-i ascundă locul de unde venise ea. În stabilimentul Anei Marcovna pierduse, însă, de multă vreme, orice voință, orice personalitate; obișnuită să răspundă la orice chemare fără a crîcni niciodată, îl urmă pe Likhonin cu supunere.

Bătrîna vulpoaică avusese vreme să dea o fugă pînă la intendentul casei și să-l denunțe pe Likhonin c-a venit cu o fată pe care ea nu o cunoștea, despre care el pretindea că-i e vară, și că fata a rămas toată noaptea în odaia studentului fără să arate actele. Likhonin avu nevoie să se explice îndelung, cu lux de amănunte, cu intendentul, un om de o nerușinare nespusă, care-i socotea pe locatarii casei drept locuitori ai unui oraș cucerit, deși cu o nuanță de teamă față de studenți; căci aceștia îi țineau de multe ori, cu îndîrjire, pieptul. Likhonin îl îmbună, închiriind pentru Liubka, la cîțiva metri de odaia sa, o cămăruță cu un ochi de geam.

— Cît privește pașaportul, domnule Likhonin, să mi-l dați mîine neapărat, insistă intendentul. Pentru că sînteți un om cumsecade și muncitor, pentru că ne cunoaștem de mult și pentru că plătiți regulat ratele, fac o concesie pentru dumneavoastră și aștept douăzeci și patru de ore. Știți cît de grele sînt timpurile. Dacă mă va denunța cineva pot să fiu pedepsit cu amendă și chiar cu alungarea de aci. Acum e greu de tot.

Seara, Likhonin și Liubka merseră să se plimbe în grădina publică, ascultară muzică și se întoarseră devreme. Studentul o conduse pe Liubka pînă la ușa odăii ei și se despărțiră îndată sărutînd-o duios, cu frăție, pe frunte. După zece minute, cînd el se dezbrăcase și se culcase, răsfoind un tratat de drept public, Liubka ricîi la ușă și se furișă ca o pisicuță în cameră.

— Dragul meu, inimioara mea, iartă-mă dacă te deranjez. N-ai cumva un ac și puțină ață? Nu te supăra, plec îndată!

— Liuba! Te rog să pleci, nu îndată ci chiar în clipa asta ... Îți poruncesc, înțelegi tu?

— Puișorule! ciripi Liubka plîngătoare și amuzantă în același timp. De ce mă cerți așa?

C-un gest fulgerător ea stinse lumînarea și, pe întuneric, rîzînd și plîngînd totodată, se ghemui în el ...

— Nu, e cu neputință, Liuba! Asta nu poate să mai urmeze! spunea Likhonin peste zece minute, în picioare, la ușă, înfășurat în pătură ca un hidalg în mantie. Mîine o să-ți caut o cameră în altă parte. Numai să nu se mai întîmple ce s-a întîmplat! Du-te cu Dumnezeu! Noapte bună! Dar dă-mi cuvîntul tău de cinste că legăturile noastre, în viitor, au să fie curate, prietenești!

— Ți-l dau, micule, ți-l dau, ciripi ea zîmbind.

Și, cu o mișcare bruscă, își lipi buzele mai întîi de buzele lui Likhonin, apoi de mîna lui.

Mișcarea a fost într-atît de spontană, încît nici Liubka nu se-așteptă la ea. Niciodată, pînă atunci, nu sărutase mîna unui bărbat, afară de a popii. Poate că a vrut să arate prin asta recunoștința și respectul ei pentru Likhonin, în fața căruia se prosterna ca în fața unei făpturi superioare.

XI

După cum s-a putut vedea în multe rînduri, există printre intelectualii ruși un număr de originali, adevărați copii ai pămîntului și ai culturii ruse, care pot să privească moartea în față, cu eroism, oameni care pentru o idee, sînt în stare să îndure fără a clipi, cele mai mari neplăceri și cele mai crîncene suferințe, dar pe care îi domină mutra unui portar, care simt cum li se zburlește părul la strigătele unei spălătorese și care se duc la comisar cu fruntea plecată, cu sfială, cu teamă. Likhonin era unul dintre aceștia. A doua zi, (în ajun, zi de sărbătoare, nu putuse întreprinde nimic), Likhonin se trezi din zori și-și aduse aminte că trebuia să se ocupe de pașaportul Liudei. Îl durea capul, mîinile și picioarele îi erau moi. O ploaie fină cernea de dimineață. „Acum și asta! își zise el îmbrăcîndu-se fără grabă. Nu erau destul de neplăcute cele ce-aveam să fac! se adăugă și ploaia!"

Bordelul se afla la vreo verstă de-acolo. Fusese de multe ori acolo, dar nu în plină zi: de aceea, pe drum i se păru că toţi trecătorii, vizitii, poliţiştii şi alţii îl priveau nu numai cu curiozitate, ci şi cu duşmănie, de parcă ar fi ghicit încotro merge. Aşa cum se întîmplă totdeauna cînd plouă, chipurile pe care le întîlnea i se păreau deopotrivă urîte, spălăcite. De zece ori la rînd îşi rememoră ce va spune la Ana Marcovna, apoi la secţie, şi de fiecare dată în alt fel.

— Ce nefolositor este să ticluieşti astfel cuvintele! E mai bine cînd te laşi condus de inspiraţie!

Dar îndată, în capu-i, dialogul se înfiripa iarăşi:

„N-aveţi dreptul să ţineţi o fată împotriva voinţei ei!"

„Foarte bine; atunci să vină singură şi să anunţe!"

„Procedez eu în numele ei!"

„Perfect! Daţi-mi dovada!"

Şi, din nou, se trudea să pună capăt gîndurilor.

Intră în bordel. Sună cu un gest ruşinat.

O servitoare cu picioarele goale, cu fusta sumeasă, cu o cîrpă udă în mînă, cu chipul alb de praf, veni să-i deschidă

— Aş vrea s-o văd pe Jenka, spuse el cu sfială.

— Domnişoara Jenka e ocupată.

— Atunci pe Tamara.

Servitoarea îl privi cu ochi bănuitori.

— Domnişoara Tamara ... Nu ştiu ... Mi se pare că e ocupată şi ea ... Dar ce vreţi? O vizită?

— Hei, nu-i totuna? să zicem că-i o vizită.

— Nu ştiu ... Să văd .... Aşteaptă!

Plecă, lăsîndu-l pe Likhonin în sala semi-întunecată. În fumuriul tulbure al dimineţii mobilele şi tablourile se desprindeau asemenea unor pete. Simţeai mirosul de tutun, mucegaiul, rîncezeala şi ceva de nelocuit, specific încăperilor în care nu rămîi totdeauna; teatrelor goale, sălilor de dans, amfiteatrelor de universităţi. Din îndepărtările oraşului venea din cînd în cînd huruitul trăsurilor. Pendula din perete bătea tic-tacul său monoton. În prada unei agitaţii pe care nu putea înfrîna, Likhonin începu să umble în lung şi-n lat prin sală, frecîndu-şi palmele tremurînde. Umerii îi erau şi mai încovoiaţi şi se simţea pe punctul de-a dîrdîi.

„La ce bun comedia asta ipocrită? îşi zicea cu enervare el. N-am ce spune, am s-ajung de poveste la universitate.

Dracul m-a pus? Ieri, cînd ea mi-a spus că e gata să plece, mai era încă timp; n-aveam decît să-i dau cu ce să-şi plătească trăsura şi ceva pe deasupra ... s-ar fi dus şi totul ar fi mers ca pe rotile ... nu mai sufeream starea aceasta sufletească, insuportabilă, îngrozitoare. Acum e prea tîrziu; mîine o să fie de asemenea prea tîrziu, poimîine şi mai mult. De îndată ce-ai făcut o prostie, trebuie să-i pui frîu; altminteri, din ea se fac două, pe urmă douăzeci ... Dar poate că nu e prea tîrziu încă! Haidade, ea e toantă, analfabetă, isterică probabil, aşa cum sînt cele mai multe dintre femei. Nu e bună, la drept vorbind, decît pentru masă şi pentru pat".

Likhonin îşi prinse, înfierbîntat, fruntea şi obrajii în palme.

„Cel puţin dacă m-aş fi putut sustrage de la tentaţia simplă, grosolană, a cărnii. De două ori m-am lăsat tîrît ... Şi cu cît va trece mai multă vreme, cu atît fapta se va reînnoi!"

Dar, alături de aceste gînduri, altele, potrivnice, îşi croiau cale.

„Sînt oare un bărbat sau nu? Un bărbat e dator să-şi respecte cuvîntul, la urma urmei. E totuşi ceva nobil, mare, frumos, care m-a îndemnat! Simt şi acum avîntul care mă stăpînea cînd am luat hotărîrea. Am fost îmboldit de simţămîntul cel mai curat şi mai înalt. Numai de n-ar fi fost simpla urmare a unei nopţi albe, cînd fumezi prea mult, cînd alcoolul alungă judecata, cînd vorbăria dă loc extravaganţei ..."

Ciufulită, îmbrăcată cu o bluză şi cu o fustă albă, Jenia intră în odaie, întinzînd, cu un căscat, mîna lui Likhonin.

— Bună ziua, dragă studentule. Cum i se pare Liuboşkăi dumitale în noul ei cămin? O să mă poftiţi, nu-i aşa? Sau poate că vroiţi să petreceţi luna de miere în taină, fără martori?

— Lasă gluma, Jeneşka; am venit pentru paşaport.

— A ... pentru paşaport? repetă Jenka îngîndurată. Paşaportul nu e aici; trebuie să ceri de la econoamă cărţulia Liubei. Ştii, noi astea n-avem decît o cărţulie; trebuie s-o schimbi la circumscripţie cu un livret de identitate. Decît, în afacerea asta, puişorule, eu n-o să-ţi pot fi de prea mare folos; dacă mă amestec cumva, risc s-o păţesc ...

Iată ce să faci: trimite servitoarea s-o cheme pe econoamă și, ca să fii mai sigur, spune că un vizitator de viță dorește să-i vorbească în persoană ... Întrucît mă privește, iartă-mă, dar trebuie să rămîn deoparte. Nu te supăra; știi proverbul, că e mai aproape cămașa decît haina ... Dar de ce să rămîi aici și să te lovești de lucruri în întuneric? Vino în salonaș. Am să spun să-ți aducă ceva: bere, cafea, ce vrei. Sau poate, — ochii ei avură o licărire de răutate, — poate că vrei să-ți țină de urît vreo duduie? Tamara e ocupată; e însă Niura, Verka ...

— Destul Jenia: am venit pentru o chestiune serioasă, și dumneata ...

— Ei lasă, lasă, uite că am tăcut! Văd că ții la ea cu adevărat! Foarte frumos din partea dumitale! Hai, vino!

Îi făcu loc în salonaș. Obloanele fură date în lături. Lumina blîndă, tristă, se împrăștie pe zidurile tapetate cu roș și galben, pe candelabre și pe obicte.

Jenka ieși. Peste zece minute Emma Eduardovna intra în salonaș. Likhonin se ridică, strînse mîna încărcată cu inele pe care ea i-o întinse și se gîndi deodată:

„Să mă ia dracul! Dar dacă bestia aceasta ar avea suflet și dacă ai putea să citești în el, cîte crime premeditate nu a-i descoperi!"

E nevoie să spunem că Likhonin se înarmase, în afară de bani, și cu un revolver. Pentru că se aștepta la insulte sau lovituri, își luase măsurile de rigoare. Dar spre mirarea sa, tot ce prevăzuse și tot ce-i inspira teamă, nu părea a fi decît rezultatul unei închipuiri poltrone. Lucrurile se prezentau sub o altă lumină, mai simplă, mai banală și îndeosebi mai neplăcută.

— *Ja, mein Herr*, — glăsui econoama cu tonul totodată mîndru și calm, așezîndu-se într-un fotoliu și aprinzîndu-și țigara — tumneafoastră ați plătit o noapte și ați ținut fata o zi și o noapte mai mult. Also, tumneafoastră datorați încă douăzeci și cinci de ruble. Cînd noi lăsăm o fată în oraș prețul e zece ruble, iar pentru o zi douăzeci de ruble. Așa e tarif. Tumneafoastră nu fumați, tinere?

Îi întinse portțigaretul, din care Likhonin luă una fără să vrea.

— Am venit să vă vorbesc cu totul de altceva, zise el.

— O, nu e nevoie! Am priceput foarte bine. Da, tînărul vrea s-o ia pe fată, pe Liubka, s-o întreţină, sau, cum se zice în rusește, să o salfeze. Da, da, așa e. Eu sînt de douăzeci de ani în cascle puplice, totdeauna în cele bune, și știu pînă unde merge prostia tinerilor. Dar te înștiinţez că n-o să fie bine.

— Mă privește! răspunse Likhonin.

— Foarte bine, e treaba tumitale, tinere student.

Un zîmbet trecu ca o undă pe obrajii veștejiți ai Emei Eduardovna și pe bărbiile-i răsfrînte.

— Din tot sufletul meu îţi urez dragoste și spuneţi tîrîturci de Liubka să nu cumva să mai dea cu nasul pe aici cînd dumneata ai s-o arunci în stradă ca pe un cîine.

— Fii sigură că n-o să se întoarcă! Nu-ţi cer decît să-mi dai cărţulia îndată!

— Cărţulia? Mă rog! Numaidecît! Dar mai înainte fii bun și plătește datoriile ei. Știam de mai înainte cum o să sfîrșească conversaţia noastră!

Scoase de la piept un carnet cu scoarţele negre și-l întinse lui Likhonin. Pe carnet era scris: „Socoteala Irinei Veșcenkov din casa ţinută de Ana Marcovna Saibes, Iamskaia No. . .” Likhonin îl deschise la pagina întîi și citi mașinal două-trei paragrafe tipărite, privitoare la regulile casei. Se spunea între altele că prostituata poate să plece din casa de toleranţă oricînd vrea, chiar dacă are datorii, dar că e obligată să le plătească după legile în vigoare.

Likhonin, arătînd cu degetul articolul acesta, întinse carnetul spre econoamă și zise cu un aer triumfător:

— Ei vezi? „Are dreptul să plece oricînd”. Aceasta înseamnă că poate să părăsească în orice clipă văgăuna împuţită, cuibul blestemat al desfrîului, ocna în care...

— O, nu-i vorba de asta! N-are decît să plece! numai să reguleze cu datoriile.

— Poate să le recunoască.

— Eh! Mai întîi că ea nu știe carte, și pe urmă ce preţ se poate pune pe vorba ei? Nimic, nimic. Dacă găsește o garanţie în care să putem să ne-ncredem, eu n-am nimic în contră.

— În carnet nu e vorba de garanţie.

— Parcă se poate prevedea totul? Nu se pune în carnet nici dacă poţi să iei o fată fără știrea patroanei.

— N-are a face, ești datoare să-mi dai cărţulia.

— N-o să fac niciodată o atare prostie. Vino cu o persoană de încredere și cu un polițai, care să arate că persoana e demnă de încredere. Pe urmă persoana să garanteze în fața polițaiului că dumneata n-ai luat fata ca s-o speculezi singur sau s-o bagi în alt stabiliment. Atunci, la poruncile tumneatale!

— La naiba! exclamă Likhonin. Dar dacă mă fac garant eu însumi? Dacă îți dau în scris că îmi iau răspunderea?

— Tinere, eu nu știi ce se spune în universitățile dumneavoastră, dar nu mă socoti într-atît de nătîncă. Cine poate să spună că-n afară de nătragii ăștia, dumneata mai ai alții? Cine poate să spună că mîine o să ai cu ce cumpăra o bucată de salam prăjit? Și dumneata vorbești de garanție?

Likhonin se mînie deodată. Scoase o bancnotă din buzunar și o trîntí pe masă.

— Dacă e vorba de-așa ceva, plătesc!

— O, atunci se schimbă chestiunea! mormăi, mieroasă dar tot neîncrezătoare, Emma Eduardovna. Fii bun, te rog, și vezi la cît se urcă datoria prea scumpei tumneatale

— Taci, stîrvule! îi strigă Likhonin.

— Uite că tac, nătînculel replică econoama.

Pe filele din stînga erau trecute cheltuielile, pe dreapta încasările. Likhonin citi:

„Primit în timbre: 15 februarie, 10 ruble; 16, 4 ruble; 17, 12 ruble; 18, bolnavă; 19, bolnavă; 20, 6 ruble; 21, 24 ruble".

„Doamne, se gîndi Likhonin cu groază și dezgust, doisprezece inși într-o singură noapte!"

La capul lunii totalul se urcă la treisute treizeci de ruble.

„Doamne, Doamne, ce grozăvie! O sută șaizeci și cinci de vizite!" își zise Likhonin, care calculase în neștire, frunzărind paginile. Trecu apoi la coloana din dreapta:

„Facerea unei rochii roșii de mătase, cu garnitură de dantele, 84 ruble, croitoreasa Ieldokimov. Matineu cu garnitură idem, 35 ruble, croitoreasa Ieldokimov. Ciorapi de mătase, 6 perechi, 36 ruble... O cursă... bomboane... parfumuri... total 205 ruble, 330 ruble minus 220 întreținerea, rămîn 110 ruble".

Balanța de la capătul lunii era concepută în felul următor:

„După achitarea croitoresei și a articolelor menționate alături, Irina Voșcenkov mai datorează suma de nouăzecl

şi cinci (95) ruble. Sumă care, împreună cu datoria din anul trecut, de patrusute optzeci ruble, dă un total de cincisute treisprezece (513) ruble".

Likhonin se prăbuşi din nori. Se tocmi cu femeia, îndelung, cu asprime, cu îndîrjire. Ea se învoi, în sfîrşit, să primească două sute cincizeci de ruble bani gheaţă şi o asigurare în scris de alte două sute.

În sfîrşit, afacerea cu Emma Eduardovna se încheie.

Luă o trăsură şi se duse la circumscripţie. Pe drum îşi aminti că n-avusese vreme să controleze, cum ar fi trebuit, „cărţulia galbenă", despre care a auzit vorbindu-se atîta. Era un crîmpei de hîrtie de mărimea unui plic obişnuit. În partea unde se afla sigiliul de rigoare erau trecute numele, prenumele, profesia Liubkăi, în cealaltă se aflau tipărite cîteva extrase privitoare la regulile casei de toleranţă şi la curăţenia preventivă. „Orice vizitator are dreptul să ceară prostituatei să-i arate cărţulia în care se arată unde şi cînd a fost ultima oară vizitată".

Fu primit la circumscripţie de Kerbech, care fiind de serviciu în noaptea precedentă şi neînchizînd un ochi, era cu toane. După ce îl contemplă pe Likhonin ca pe un obiect fără însemnătate, îl întrebă:

— Ce poftești, domnule student?

Likhonin îi arătă în amănunte rostul vizitei sale.

— Ceea ce aş vrea, încheie el, e s-o opresc la mine. O să hotărîţi dumneavoastră cum: ca servitoare sau, dacă vreţi, ca rudă.

— Să zicem, mai de grabă, ca nevastă sau ca amantă, spuse cu indiferenţă Kerbech, răsucind între degete un portţigaret de argint cu o monogramă vastă. Nu pot face absolut nimic pentru dumneata, cel puţin astăzi. Dacă vrei să te însori cu fata, prezintă-mi o autorizaţie semnată de decanul Universităţii. Dar ce rost are s-o întreţii? Să iei aşa o fată dintr-o casă de desfrîu ca să trăieşti tot în desfrîu cu ea?

— Pot s-o iau în serviciu, stărui Likhonin.

— E totuna. Fii bun şi adu-mi un certificat din partea persoanei la care locuieşti... căci îmi închipui că n-ai proprietăţi... Da, un certificat prin care să se arate că dumneata eşti în măsură să ţii o servitoare, şi-n afară de asta actele care să dovedească cine eşti; de exemplu, certificatul comisarului din cartierul unde stai, de la Universitate şi aşa mai departe.

Cred că ești înscris, nu-i așa? Numai dacă ... nu vei fi „ilegal" [1]

— Nu, sînt înscris! răspunse Likhonin simțind cum i se urcă la nas mustarul.

— Foarte bine! Dar persoana pentru care ai venit?

— Ea n-are încă, bineînțeles... Am însă cărțulia ei pe care aș vrea s-o schimb cu un pașaport valabil înainte de a o înscrie.

Kerbech dădu din umeri și se apucă să răsucească portțigaretul iarăși.

— Nu pot face nimic, domnule student, pînă cînd n-ai să aduci hîrtiile cerute. Întrucît o privește pe fată, deoarece ea n-are domiciliu, va fi imediat arestată și închisă, în cazul cînd nu va prefera să se întoarcă de bună voie acolo de unde ai scos-o. Am onoarea să te salut!

Likhonin puse mîna la pălărie și se îndreptă spre ușă. Deodată îi trecu prin minte un gînd ingenios, însă respingător. Se întoarse.

— Scuzați-mă, domnule comisar! Am uitat principalul. Una dintre cunoștințele noastre comune m-a însărcinat să vă înapoiez o mică sumă pe care v-o datora.

— Hm, o cunoașteți? întrebă Kerbech clipind din ochi. Și cine anume?

— Bar... Barbarissov.

— A, Barbarissov? Da, da, mi-aduc aminte.

— Veți primi, nu-i așa, aceste zece ruble?

Kerbech dădu din cap, dar n-atinse bancnota.

— Ce porc... Barbarissov ăsta al dumitale! Îmi datorează nu zece ruble, ci douăzeci și cinci! Nerușinatul! Douăzeci și cinci de ruble și copeici... Dar copeicile i le las. Era, mă înțelegi, o datorie de la biliard... Trebuie să-ți spun că ticălosul joacă foarte necinstit... Așa, tinere, mai dă-mi cincisprezece ruble!

— Ce poftă și pe dumneata, domnule comisar! glăsui Likhonin scoțînd banii ceruți.

— Iartă-mă, lămuri Kerbech, înseninat. Nevastă... copii ... leafa... știi cît de mică e... Poftim, tinere, pașaportul... Iscălește de primire, te rog!

---

[1] Student care e amestecat în vreun complot politic și care se slujește de acte false.

Ciudat, siguranța de a poseda, în sfîrșit pașaportul Liubkăi, destinse brusc nervii lui Likhonin.

„Acum, își zise el, călcînd pe uliță cu pași mari, ce-a fost mai greu s-a făcut, Likhonin! Ceea ce tu ai pus la cale e frumos, e superb! Ar fi rușinos să lucrezi în vederea unei recompense imediate. Nu sînt nici cîine de circ, nici dromaderă bine dresată, nici elevă de pension. Vina mea, ieri, a fost că am discutat atîta cu moftangii ceia. Flecăreală stupidă, fără tact și, în orice caz, prematură".

Spre surprinderea sa, Liubka se miră foarte puțin și nu se bucură cîtuși de puțin cînd el îi arătă cu un aer de triumf pașaportul... Un singur lucru îi făcea plăcere: că-l revede pe Likhonin.

XII

Trebuie să-i recunoaștem un merit lui Likhonin: c-a făcut tot ce i-a stat în putință pentru ca Liubka să trăiască în tihnă, ferită de nevoi. El știa că se impune să părăsească imediat mansarda, atît din cauza îngustimii ei cît și din pricina bătrînii Alexandra, din zi în zi mai înăcrită, mai bosumflată, mai certăreață. Se hotărî, deci, să ia cu chirie la marginea orașului, în Borceagovka, o locuință ieftină, compusă din două camere și o bucătărie. Casa îl costa nouă ruble pe lună, fără lemne. La drept vorbind, din fundul acesta de mahala, Likhonin avea mult de întins pentru a se duce la lecțiile sale; se bizuia, însă, pe rîvna și pe sănătatea cu care era înzestrat. Deseori își spunea:

„Pentru ce am picioare? N-am să le cruț!

Avea dreptate, căci trecea drept maestru în arta mărșăluitului.

Într-o zi și-a pus, așa, în glumă, în buzunarul hainei, un pedometru, care arătă seara douăzeci versete; dacă ținei seamă de lungimea fără seamăn a picioarelor sale, rezultau desigur douăzeci și cinci. Trebuia să alerge atîta, căci chestiunea pașaportului Liubkăi și cumpărarea articolelor pentru

menaj îl lăsaseră lefter. Toate cîștigurile sale la joc au fost cheltuite. Vroi să încerce iar cărțile, dar își dădu seama că steaua sa de jucător pălise și că ghinionul îl urmărea

Bineînțeles, felul legăturilor cu Liubka nu era o taină pentru nici unul dintre prieteni; totuși continua să facă în fața lor pe prietenul și pe fratele. Nu putea sau nu vroia să se hotărască a da pe față totul. Poate că își dădea seama și el de prostia ce săvîrșea, dar nu avea curajul să schimbe tonul adoptat la început. În intimitate cu Liubka — fata rămăsese tot Liubka, Likhonin uitînd că în pașaport figurac cu numele Irina — , rămînea totdeauna pasiv. Inițiativa mîngîierilor și a cuvintelor drăgăstoase porneau întotdeauna de la ea. Ea, care cu așa de puțin timp înainte se dăduse indiferentă, sau, dimpotrivă, cu toate aparențele celei mai dogoritoare patimi, la zeci de inși pe zi, la sute de inși pe lună, se dădea lui Likhonin cu întreaga-i feminitate, iubitoare, geloasă, cu tot sufletul, trupul, cu întreaga-i simțire și gîndire. Găsea că prințul e amuzant, se simțea atrasă de generosul Soloviov pe care îl simțea apropiat de ea, încerca o teamă superstițioasă de Simanovski care era gata întotdeauna să-și impună voința, dar Likhonin era stăpînul și zeul ei și, în același timp, amantul.

Se știe de multă vreme, că omul prea înclinat spre senzualitate, omul care s-a dedat prea mult plăcerilor sexuale, cel care, pentru a zice astfel, a rontăit, mestecat, morfolit pasiunea, nu mai poate gusta nicicînd o iubire mare, unică, exclusivă, castă și aprinsă, în același timp. Dar, în acest domeniu pentru femeie nu sînt nici legi, nici margini. Liubka era o dovadă temeinică. Ea se lăsa tîrîtă. Sucomba,fără avînt, fără expansiune, sub atacurile acelui impetuos amor care, din pîrîiaș inofensiv, se transformase repede într-un rîu învolburat.

După două săptămîni Liubka nu-i mai ațîța cîtuși de puțin închipuirea. Se lăsa aproape luat cu sila, cedînd mîngîierilor, rugăciunilor și descori unui simțămînt de milă.

Totuși fata, de cînd trăia în tihnă, de cînd simțea că are sub picioare teren solid, se înfrumusețea repede ca o floare: ieri pe punctul de a se vesteji, astăzi reînsuflețită. Pistruii dispăreau de pe chipul ei fin: ochii mohorîți își pierdeau expresia năucă de juncană, deveneau mai limpezi și mai

strălucitori. Liniile trupului se întăreau, buzele se impurpurau. Dar Likhonin, care o avea încontinuu sub ochi, nu observa nimic și nu lua în seamă complimentele pe care prietenii săi le făceau Liubkăi. „Glume de imbecili! își zicea el încruntîndu-se. Par-că ar fi copii, nimic mai mult!"

Aptitudinile Liubhăi ca menajeră și stăpînă a casei începură să se dezvolte. Izbutea să aducă acum la masă o ciorbă bună. Izbuti de asemenea să învețe de la Likhonin cum se face un ceai gustos, dar se opri aci. Fiecare individ e înzestrat cu o anume capacitate, pe care nu izbutește niciodată s-o depășească. Totuși îi plăcea la culme să spele scîndurile și se consacra acestei îndeletniciri cu atîta frenezie, încît locuința se umezi iar pereții căpătară pete de igrasie

Atras într-o zi de-o reclamă, Likhonin îi cumpără pe credit o mașină de tricotat. Arta de a mînui acest promițător instrument care, precum spunea anunțul, va aduce un cîștig net de trei ruble pe zi, păru așa de puțin complicată, încît Likhonin, Soloviov și Nijeradze o posedară în cîteva ore. Numai Liubka nu-i putea da de rost. Ori de cîte ori se înșela sau se încurca, era nevoită să cheme în ajutor pe unul dintre ei.

Cu confecționarea florilor a fost mai norocoasă. Învăță foarte repede meșteșugul și, contrariu prezicerilor lui Simanovski munca ei relevă atîta gust și atîta eleganță, încît peste o lună putu să o plaseze cu ușurință în magazinele de mode. Ciudat, n-avu nevoie decît de două lecții pentru a deprinde esențialul; restul i-a fost ușor, căci s-a călăuzit după modelele unui manual. Totuși nu reuși să cîștige mai mult de-o rublă pe săptămînă. Se bucură nespus de acești bani și cumpără dintr-înșii, în primul rînd, un porttigaret lui Likhonin

Peste cîțiva ani Likhonin va recunoaște, cu un tainic regret, că răstimpul acesta așa de liniștit, de confortabil și de plăcut, a fost cel mai de preț din viața petrecută la Universitate și chiar și mai tîrziu ca avocat. Liubka aceasta, ignorantă, stîngace nătîngă, poate, dădea casei o atare intimitate, era înzestrată cu un atare dar, imposibil de definit, de a face pe cei din jurul său senini, calmi, și dispuși, încît locuința lui Likhonin deveni repede un cuib de bunătate și farmec. Camarazii lui Likhonin, siliți ca foarte mulți studenți de pe atunci să lupte dîrz cu greutățile, cu nevoia, cu

foamea, se simțeau aci ca în căminul lor. Likhonin își va aminti cu tristețe profundă și cu recunoștință rîvna drăgăstoasă, tăcerea atentă a Liubkăi, care stătea lîngă samovar, în timp ce-n jurul ei se vorbea, se discuta, se întruchipau planuri de viitor.

Lecțiile nu înaintau. Toți acești pseudo-desfășurători de inteligență pretindeau că educarea unei făpturi se reazemă pe facultățile firești ale individului. Aceasta nu-i împiedica să umple capul Liubkăi cu lucruri pe care fiecare, din punctul său de vedere, le socotea utile și să opereze după formele consacrate, pe care ei înșiși le-ar fi ocolit fără de nici o pagubă.

Nijeradze repurta, incontestabil, ca pedagog, cel mai mare succes. Chitara și mandolina sa, gătite cu panglici, atîrnau în sufragerie. Liubkăi îi plăcea mai mult blîndețea sunetelor chitarei decît scîrțîitul metalic al mandolinei. Cînd Nijeradze venea în vizită, (de două, de trei, de patru ori pe săptămînă), ea desprindea repede chitara din perete o ștergea cu batista și i-o întindea. După ce-o acorda, el tușea, își încrucișa picioarele, se rezema pe spătarul scaunului și începea:

În liniștea nopții tîrzii, deodată un sărut se auzi, iar la auzul acestui zgomot încîntător, se-aprinde inima iubiților...

Cunoștea numeroase romanțe, cîntece, cuplete vechi. Unul care îi plăcea îndeosebi Liubkăi era faimosul cuplet armean în care e vorba de Karapet:

La Karapet e un bufet, Pe bufet e un bonet, Pe bonet e un portret, — Portretul lui Karapet

Cupletele acestea sînt denumite în Caucaz „cîntece ale vînzătorilor". Prințul cunoștea foarte multe cu refrenul invariabil:

Bravo, bravo, Katenie, Caterina Petronia...

Nijeradze spunea într-un anume fel cupletele, iar chipul său păstra o expresie de seriozitate, ce contrasta enorm cu înșirarea isprăvilor lui Karapet. Liubka rîdea nespus, rîdea cu lacrimi, rîdea pînă cînd își pierdea aproape respirația. Într-o zi se antrenă pînă la a-l întovărăși pe prinț, iar glasurile lor se armonizară într-un chip minunat. De atunci, treptat-treptat, pe măsură ce se obișnuia mai mult, cînta împreună cu el. Veni un timp cînd Liubka nu-l mai ruga pe prinț să cînte, ci prințul era acela care o poftea să spună cutare sau cutare cîntec popular. Atunci, cu coatele pe masă,

cu capu' în palme, asemenea țărăncilor, ea cînta, însoțită de acompaniamentul din chitară, domol, atent, al lui Nijeradze:

Oh, în nopțile astea m-am zvîrcolit... Cu mult-iubitul meu m-am certat rău, a fost o nebunie și-mi pare rău. I-am spus că e bețiv și el m-a părăsit și-acum mă tînguiesc și plîng și-s părăsită...

— Părăsită! repeta prințul apăsînd împreună cu ea ultima silabă și clătinînd cu tristețe capu-i buclat înclinat pe o parte.

Dimpotrivă, cu operele marelui poet armean Rustaveli, Nijeradze dădu un faliment complet. Evident, frumusețea poemului consista îndeosebi, pentru el, în cadențarea limbii natale, dar de cum începea să declame, sunetele-i strepezite și guturale o făceau pe Liubka să rîdă cu o poftă nebună; după ce se ținuse o vreme, s-a pornit pe un rîs care zgudui toată casa. Atunci Nijeradze închise furios volumașul poetului pe care-l adora, spunîndu-i Liubkăi: asin, cămilă.

Uneori Nijeradze era cuprins de porniri ștrengărești. Se prefăcea că vrea s-o îmbrățișeze pe Liubka, își dădeao ochii peste cap și mormăia languros și teatral:

— Adorata mea! Roză minunată din grădina lui Alah! Lapte și miere curg pe buzele tale! Răsuflarea ta e mai plăcută decît aroma mielului fript! Lasă-mă să gust uitarea divină din cupa buzelor tale, o, tu, cel mai bun caltaboș din Tiflis.

Ea rîdea, se supăra, îi dădea peste mînă și îl amenința că se va plînge lui Likhonin.

— Ei și? spunea prințul cu-n gest semnificativ. Likhonin e prietenul, fratele, tovarășul meu, dar știe el ce-i aceea amorul? Voi ăștia, ființe reci de la Nord, puteți să-l înțelegeți? Trebuie să fii georgian pentru așa ceva. Uite, Liubka, să-ți arăt ce-i amorul.

Și începea să-și încleștezе pumnii, să se încolăcească, să-și dea ochii peste cap, să scîrțîie din dinți, să se înroșească într-atîta încît Liubka, deși știa prea bine că el glumește se simțea cuprinsă de o teamă copilărească și fugea în camera cealaltă.

Totuși, e nevoie să spunem că tînărul acesta așa de zvînturatec în materie de iubiri trecătoare, era stăpînit de o

morală sobră, suptă o dată cu laptele matern, morală care spune că femeia prietenului e sfîntă pentru tine.

Cel care se simţea atras mai mult spre Liubka era Soloviov. Flăcăul acesta dezordonat, puternic, se plecă repede, fără să vrea, fără să-şi dea seama, în faţa acelei feminităţi tainice, insesizabile, încîntătoare. Şcolăriţa punea stăpînire pe profesor. Sufletul ignorant, dar fraged, profund, original, al Liubkăi, tindea să nu urmeze metodele; meritu său consista din adaptarea la ceea ce îi era personal; ca foarte mulţi copii ea învăţa să scrie înainte de a şti să citească. În felul acesta Soloviov, în loc să o constrîngă o urmărea pe drumurile alese de instinctul ei. Trebuie să menţionăm că nu au trecut nici cincisprezece zile pentru ca sufletul său năvalnic şi robust să se lege de făptura umilă culeasă de întîmplare. Soloviov simţea pentru Liubka o dragoste rezervată, ridicolă, binevoitoare, întrucîtva ciudată, dragostea unui elefant care se teme să nu strivească un puişor.

Lectura cu glas tare mergea pentru amîndoi de minune, căci şi în alegerea operelor Soloviov se lăsa călăuzit de Liubka. Aşa, de pildă, Liubka nu-l înţelese pe *Dou Quijote*, se simţi obosită şi apoi îl respinse, în timp ce ascultă cu plăcere povestea lui *Robinson* şi izbucni în plîns la scena întrevederii cu familia sa. Dickens o încîntă; prinse foarte uşor umoru-i limpede, cu toate că moravurile britanice rămaseră pentru ea străine

De multe ori se întoarseră la Cehov; Liubka era pătrunsă cu uşurinţă de zîmbetul, de tristeţea, de imaginile operelor lui. Povestirile acestuia o înduioşau, o mişcau într-atîta, încît era o plăcere s-o vezi. Într-o zi Soloviov îi citi *Atacul nervilor*, istorioară în care se vede cum un student intră pentru prima dată într-un bordel şi cum a doua zi se zbate în chinurile unei suferinţe amare, pricinuită de conştiinţa că şi-a atras o parte din vina tuturor. Soloviov nu se aştepta cîtuşi de puţin la impresia puternică pe care avea s-o stîrnească lectura. Liubka plînse, gesticulă, exclamă încontinuu:

— Doamne, Doamne, dar cum de a putut să afle toate astea? Şi e aşa de bine! Întocmai ca la noi!

Într-o zi Soloviov îi—aduse o cărţulie intitulată *Manon Lescaut*. Soloviov citea pentru întîia oară admirabilul roman

al abatelui Prévost. Dar Liubka prinse mult mai bine adîncimea și finețea lucrării.

„Proiectele noastre de căsătorie fură uitate la Saint-Denis", citea Soloviov cu capul aplecat sub lumina aurie a abajurului. „Călcarăm drepturile bisericii și ne pomenirăm căsătoriți fără să ne fi dat seama".

— Ce înseamnă asta? S-au luat așa, fără popă? întrebă Liubka cu stăruință, lăsînd să-i cadă în poală floarea artificială pe care o lucra

— Bineînțeles... Dragoste liberă, nimic mai mult! Ca dumneata cu Likhonin!

— O, cu mine e altceva! El m-a luat, — știi de unde! Pe cînd ea era domnișoară de neam! Urît din partea lui! Crede-mă, Soloviov, are s-o părăsească! O, mititica! Haide, urmează!

Dar după cîteva pagini, simpatia și mila Liubkăi pentru Manon treceau de partea cavalerului înșelat.

„Vizita și plecarea ascunsă a domnului de B. mă buimăciră. Mi-adusei aminte de unele mici cumpărături făcute de Manon pentru înfrumusețarea căminului. Toate acestea pentru a tăinui dărnicia unui nou amant! O, nu! repetam eu, e cu neputință ca Manon să mă înșele! Știe destul de bine că eu nu trăiesc decît pentru ea și s-o ador!"

— A, prostul! exclamă Liubka Nu-i oare limpede ca lumina zilei că ea are un amant care o întreține? Scîrnava, scîrnava de ea!

Cu cît romanul înainta, cu atît Liubka era mai încordată. Nu avea cîtuși de puțin ciudă pe Manon dacă, împreună cu amantul sau vărul ei, își jumulea protectorii, și nici pe Des Grieux dacă trișa la cărți, dar fiecare nouă înșelătorie : ei o apropia și mai mult de cavalerul pe care-l deplîngea. Într-o zi întrebă:

— Soloviov, micuțule dar el, autorul ăsta, cine era?

— Un cuvios francez.

— Nu era rus?

— Nu, de vreme ce-ți spun că el era francez! Nu vezi că orașul are un nume francez și că eroii sînt toți francezi?

— Și ziçi că era preot? Atunci cum de a putut ști toate astea?

— După cum vezi. știa. El fusese la început un om de lume nobil; abia după aceea a intrat în tagma preoțească.

Văzuse multe lucruri în viață. De altfel, aici în prefață, viața lui e arătată cu de-amănuntul.

Și începu să citească biografia abatelui Prévost. Liubka ascultă cu atenție, dînd din cap într-un anumit chip și-l întrerupse în mai multe rînduri pentru a cere să i se lămurească unele amănunte. Cînd el termină, ea rosti:

— Vasăzică, așa era? Ce bine scrie! Dar de ce a fost ea oare așa de rea? Îl iubea, îl iubea mereu și, cu toate astea, nu făcea decît să-l păcălească!

— Ei, Liubka, dar e foarte firesc! Îl iubea mult, dar avea mintea ușuratică: în loc de zdrențe ea vroia diamante și trăsură de casă.

Liubka se mînie și-și lovi pumnii, unul de altul:

— Dac-aș fi avut-o pe scîrnava ceea în mînă, aș fi zdrobit-o! Ce, asta se cheamă a iubi? Dacă ții la un om, totul la el e bun. E închis, dă-te la închisoare cu el. Fură, — dă-i ajutor să fure. Cerșește, — cerșește și tu cu el. Ce, e cine știe ce să mănînci coji de pîine neagră cînd iubești cu adevărat? E o scîrnavă, nimic mai multă. Dacă aș fi fost în locul lui Des Grieux aș fi gonit-o, ca să aibă de ce se tîngui, i-aș fi tras o sfîntă de bătaie încît să rămîie cu vînătăi o lună!

La sfîrșitul romanului ea fu incapabilă multă vreme să asculte ceva: vărsă lacrimi amare. Soloviov fu nevoit să întrerupă lectura; ultimul capitol a fost reluat de patru ori, căci pînă și lectorul se înduioșase.

Nenorocirile și întemnițarea lui Des Grieux, plecarea în America a eroinei, sacrificiul amantului care o urmează cu dragă inimă, au produs o atare impresie asupra Liubkăi, încît ea uită să mai facă obișnuitele reflexii. Ascultînd descrierea felului în care a murit Manon, calmă, frumoasă, în mijlocul întinderii deșerte, ea rămase încremenită, cu mîinile pe piept, cu ochii ațintiți înspre flacăra lămpii, pe cînd lacrimi repezi cădeau pe masă ca mari picături de ploaie. Iar cînd cavalerul, după ce stătuse două zile încheiate alături de cadavrul iubitei, acoperindu-i cu sărutări chipul și mîinile, începu să-i sape cu mînerul spadei un mormînt, Liubka se porni să bocească atît de tare, încît Soloviov, îngrozit, se repezi să-i aducă apă. Ea se potoli, în sfîrșit, dar rămase multă vreme cu buzele încleștate. Murmură apoi:

— Oh! ce viață nenorocită a fost a lor! Oh, ce soartă amară! Acum nu știu pe cine să plîng mai mult: pe el sau pe ea? E cu putință oare, dragă Soloviov, ca întotdeauna cînd un bărbat și o femeie se iubesc, Domnul să-i pedepsească? Scumpul meu prieten, spune-mi: de ce? de ce?

XIII

Fiecare în felul său, aprinsul georgian și blajinul Soloviov, picurau un dram de lumină și căldură în inteligența primitivă și în sufletul obscur al bietei fete. La rîndu-i, iubirea nemărginită pentru Likhonin, Liubka îi ierta acestuia pedantismul, precum i-ar fi iertat înjurăturile, loviturile, crîmele cele mai îngrozitoare. Dimpotrivă, lecțiile lui Simanovski o amețeau. Trebuie arătat că, din păcate, el se arăta mai punctual și mai exact decît pedagogul cel mai pedant.

Expresiile-i dogmatice, siguranța vorbelor sale, didactica explicațiilor pe care le dădea, o anihilau, o paralizau pe biata Liubka. El exercita asupra ei aceeași influență pe care-o cîștiga în reuniunile universitare asupra noilor veniți, la început timizi. Era orator la manifestații, membru de frunte la întemeierea cantinelor, se îndeletnicea cu transcrierea, litografierea și tipărirea, cursurilor, juca un mare rol în alegerea decanului, avea, în sfîrșit, o importantă parte de răspundere la Casa de Ajutor mutual. Era dintre aceia care, părăsind amfiteatrele universităților, devin șefi de partide, potentați, absoluți, conducînd conștiințe pline de abnegație și de sinceritate; era dintre aceia care își fac stagiul politic undeva, în exil. Atrăgînd luarea-aminte a întregii Rusii asupra regimului de iad la care sînt supuși și care, mai tîrziu, se slujesc cu îndemînare de trecutul lor pentru a debuta în cariera de avocat influent, de deputat sau soț ce primește ca zestre, împreună cu întinderi mari de pămînt, și un rol de personaj important în Zemstvă.

Pe nesimțite pentru ei înșiși ca și pentru cei care îi urmăresc, își modifică părerile extremiste pînă în momentul

cînd pîntecul li s-a balonat într-atîta, încît nu se mai tem decît de gută sau de inflamarea ficatului. Atunci dojenesc universul întreg că nu i-a înțeles pe cei care, într-o vreme, au fost întruchiparea idealismului. Iar în cercul familiei sînt cei mai crînceni despoți; uneori fac și camătă.

Educația ce urma să fie dată sufletului și minții Liubkei avea pentru Simanovski strălufgerarea absolută a tot ce punea el la cale. Socotea s-o inițieze la început pe Liubka în experiențe de fizică și chimie:

„Facultățile acestei femei, își zicea el, trebuiesc lovite în chip vioi. Am să-i atrag, întîi, luarea-aminte cu experiențe fără însemnătate; voi trece, pe urmă, la ceea ce formează centrul cunoașterii universale și-o voi călăuzi într-un domeniu unde superstiția și prejudecata fac loc întinderii imense a cercetării firii.

Nu se putea spune că Simanovski nu repurta succese pe lîngă femei. Siguranța și tăria glasului său influențau întotdeauna făpturile simple, fragede, credule. De altminteri pentru el nu existau legături de lungă durată, fie că se simțea înzestrat cu o anume vocație care elimina relațiunile de familie, fie că se socotea un supraom căruia îi e îngăduit totul. (O, Nietzsche, groaznică interpretare a dat tineretul nostru doctrinei tale!. Împotrivirea pasivă dar chibzuită și categorică a Liubkăi îl scotea din sărite. Ceea ce-l îndîrjea mai mult era c-o vede pe femeia asta pe care altădată putea s-o aibă oricine ar fi vrut, pe femeia asta, care într-o singură zi, pentru taxa uniformă de două ruble, aparținea atîtor inși pe rînd, făcînd pe îndrăgostita candidă și fidelă.

„Hm, prostii! gîndea el. E cu neputință! Ea face mofturi, iar eu procedez bine".

Și, de fiecare dată devenea mai autoritar, mai înțepat, mai aspru. Potrivit felului său de-a fi, sconta, sigur de sine, ascendentul său asupra ei, ascendent care avea darul să distrugă voințele și să bage teama în suflete.

Într-o zi, în sfîrșit, Liubka se plînse lui Likhonin:

— Vasil Vasilievici, el e prea colțuros, nu înțeleg ce-mi spune și nu vreau să mai fac lecții cu el!

Likhonin o liniști întrucîtva și, plictisit, ceru explicații lui Simanovski. Acesta răspunse cu felul său de-a fi:

— Dragă, cum ai să vrei! Dacă tu sau Liubka nu sînteți mulțumiți de metoda mea, eu sînt gata s-o părăsesc.

Chestiunea pentru mine e de a sădi în educaţia ei un element real de disciplină. Dacă nu pricepe ceva o voi lămuri cu plăcere. Procedeul acesta va dispare cu timpul. El e trecător şi inevitabil.

În ziua următoare, sub abajurul lămpii, aplecat mai mult decît ar fi trebuit spre Liubka, adulmecîndu-i pieptul şi subsuorile, Simanovski îi spuse:

— Desenează un triunghi: da, aşa, de aici şi pînă aici. Scrie sus: „Amor". Pune litera A; jos pune la stînga un B şi la dreapta un F. Şi-o să iasă: Amorul femeii şi al bărbatului.

Cu acrul unui preot care oficiază, rosti tot soiul de calambururi erotice şi sfîrşi, într-un chip foarte neaşteptat:

— Precum vezi, Liuba, dorinţa de-a iubi e la fel cu aceea de-a mînca, de-a bea şi-a respira.

Îşi împlîntă degetele în pulpa ei, mult mai sus de genunchi, iar ea se desprinse cu greutate, confuză, nevroind să-l jignească.

— Spune-mi dacă ar părea necuviincios surorilor, mamei, bărbatului unei femei, dacă ea, în loc să mănînce acasă, ar merge la un restaurant sau la o cantină să-şi potolească foamea? La fel şi cu dragostea; nici mai mult, nici mai puţină! O plăcere fiziologică poate fi mai puternică, mai ascuţită decît altele, dar ea e tot plăcere. Aşa de pildă, în momentul acesta: eu te vreau ca femeie. Iar dumneata ...

— Sfîrşeşte, domnule! îl întrerupse Liuba cu glasul trist. Faci tot ce-ţi stă în putinţă pentru a ajunge la aceeaşi ţintă. Am mai auzit astea de atîtea ori! Îţi spun: nu, nu şi iarăşi nu! Crezi oare că eu nu văd ce cauţi? Decît că nu mă voi învoi niciodată să-l înşel pe Vasili Vasilievici, pentru că el este binefăcătorul meu, pentru că îl iubesc din tot sufletul ... în timp ce dumneata mă dezgusti cu toate braşoavele ce-mi înşiri!

O dată, din cauza principiilor sale teoretice, el dădu loc unui scandal, care o mîhni mult pe Liubka. De multă vreme se istorisea la Universitate că Likhonin a scos o prostituată din casa cutare şi cutare şi că acum se îndeletnicea cu instruirea ei; zvonul ajunsese, firesc, la urechea studenţilor. Urmarea fu că într-o zi Simanovski aduse la Liubka patru fete, — două studente în medicină, una înscrisă la

cursul de istorie, iar ultima, o așa zisă poetă, care publica prin gazete articole de critică. El le prezentă în chipul cel mai simplu și mai stupid:

— Haide, — zise el întinzînd brațul întîi spre fete, apoi spre Liubka, — haide, camaradelor, prezentați-vă! Dumneata, Liubka, privește-le ca pe niște sincere prietene care te vor ajuta pe drumul vieți iar voi, camaradelor, Liza, Nadia, Sașa, Rașel, purtați-vă ca surori mai mari față de făptura aceasta smulsă din bezna în care se zbate femeia din cauza actualei stări sociale.

Dacă nu a rostit exact cuvintele acestea, sensul discursului său a fost însă identic. Liubka dădu, îmbujorată, mîna cu domnișoarele acelea îmbrăcate cu bluze subțiri și încinse cu cordoane de piele; apoi le oferi ceai cu prăjituri și se grăbi să le dea și țigări; cu toată stăruința vizitatoarelor, refuză să stea jos și nu făcu tot timpul decît să repete țărănește: „Da", „Nu", „Vă rog". Iar cînd unei domnișoare îi căzu batista, ea se repezi s-o ridice.

Una dintre studente, o fată dolofană, cu voce groasă, o examina tot timpul pe Liubka, pe după ochelari, cu o privire disprețuitoare și mută. „Dar nu i-am păcătuit cu nimic", își zicea Liubka prinsă de silă. Alta fu lipsită într-atîta de tact, încît se apucă s-o cerceteze asupra cauzelor care au făcut-o să cadă pe panta prostituției ...

— Spune-mi cine a fost nemernicul care ... întîi ... în sfîrșit ... mă înțelegi? ...

Prin mintea Liubkăi trecu fulgerător imaginea fostelor ei tovarășe, Jenka și Tamara, așa de mîndre, de arțăgoase și de spirituale, — oh, mult mai pricepute decît ființele acestea! ... Și-aproape fără voie răspunse cu glasul înțepat:

— Au fost așa de mulți încît i-am și uitat! Kolka, Mitka, Volodka, Seriojka, Georgik, Troșka, Petka ... Și-au mai fost Kușka Gușka, și alți o droaie! Țineați să știți!

— Hm ... da ... nu ... adică mă interesează pentru că te deplîng din tot sufletul ...

— Dumneavoastră aveți amant?

— Mă rog, n știu ce vrei să zici? Domnișoarelor, hai să plecăm!

— Cum? Nu înțelegeți! Nu v-ați culcat niciodată cu un bărbat?

— Camarade Simanovski, nu mă așteptam să ne aduci la o astfel de persoană! Îți mulțumesc! E nespus de frumos din partea dumitale!

Nefericitul Simanovski fu nevoit să caute cuvinte împăciuitoare, asemenea acelora pe care copii de familie le rostesc cu glasul grav în comediile scoase din uz. Pe urmă se retrase cu cîrdul său de fete.

Dar el era sortit să joace în viața liberă a Liubkăi ultimul rol, groaznic, penibil.

De multă vreme, precum se știe, ea se plîngea lui Likhonin că nu mai poate suferi prezența lui Simanovski. Dar Likhonin, hipnotizat de palavragiul acesta plin de importanță și goliciune, nu lua în seamă spusele femeii. Sînt anumite înrîuriri de care te descotorosești foarte greu. Pe de altă parte, convicțuirea cu Liubka îl apăsa. Își repeta mereu: „Îmi strică existența; decad, mă abrutizez, mă pierd în rolul ăsta de protector care se va încheia printr-o căsătorie".

Iată de ce, în loc să asculte tînguirile Liubkăi, se mînia, răcnea și bătea din picior, în timp ce răbdătoarea și blînda creatură încremenea deodată și pleca la bucătărie să plîngă în voie.

Din ce în ce mai des, după aceste certuri, el se folosea de momentele pașnice pentru a-i spune Liubkăi:

— Draga mea Liubka, îți dai seama și tu, noi nu ne înțelegem! Uite, am aici o sută de ruble. Ia-le, du-te în satul tău. Părinții au să te ia iarăși la ei. Stai liniștită acolo. Peste șase luni am să vin să te caut; ai să fii întremată Da, desigur, toată murdăria, tot noroiul cu care te-a împroșcat orașul va dispare. Și ai să începi o viață nouă, prin tine însăți, fără să ai nevoie de ajutorul nimănui, singură, mîndră!

Dar cum s-o scoată la capăt cu o femeie care iubea pentru întîia și — credea ea — pentru ultima oară? Cum să o facă a înțelege necesitatea unei despărțiri? Cum să pretindă din partea ei o cît de neînsemnată logică în această materie? Deși întotdeauna mut de admirație în fața cuvintelor sobre ale lui Simanovski, Likhonin presimțea adevărul legăturilor camaradului său cu Liubka. Dar dorința de a se elibera, de a se ușura de o povară printr-un simplu joc al hazardului, îl făcu să se agațe de un gînd dintre cele mai josnice: „Ea îi e, în chip vădit, pe plac prietenului meu;

or, el sau eu sau altul îi sîntem ei, la urma urmei egali ... Am să mă explic deschis cu Simanovski, și am să i-o cedez pe Liubka prin bună înțelegere. Dar idioata n-o să vrea. O să înceapă să bîzîie. Ah, dacă i-aș putea prinde într-o poză compromițătoare! Să scoată un strigăt, să facă o scenă, să schițeze un gest, să-i dea el o sumă cît de mică ...

Începu să nu mai vină acasă regulat. Ori de cîte ori venea, înfrunta ceasuri de-a rîndul scene cu lacrimi, care mergeau pînă la leșinul bietei Liubka.

„S-o ia dracu! își zicea Likhonin. Se poate să nu fie nimica între ei; dar nu-mi pasă, am să pun lucrurile în așa mod la cale încît să-i prind pe amîndoi într-un moment penibil".

Și rostea cu glas declamator:

„Vasăzică așa? După ce te-am încălzit la sîn, îmi plătești cu neagră ingratitudine? Iar tu, o tu cel mai bun prieten, îmi zdrobești fericirea? A, nu nu, rămîneți împreună, mă duc să dau drumul lacrimilor mele! Văd că sînt de prisos între voi! Nu vreau să vă împiedic iubirea! etc. etc.".

Se realiză chiar visul acesta, planul acesta, subit și scelerat totodată, bazat pe o lovitură a soartei. Era seara de lecție a lui Soloviov. Spre marea lui plăcere Liubka ajunsese să citească dintr-o dată: „Misa are un cal alb și frumos pe cîmp". Ca răsplată, Soloviov îi citi cu glas tare povestea neguțătorului Kalașnikov [1]. Liubka, extaziată, pătrunsă de frumusețea eroică și monumentală a povestei bătea din palme și sălta în fotoliu. Dar n-avu răgazul să guste din plin impresia aceasta. Soloviov trebuia să plece la o întîlnire în interes de afaceri. În momentul cînd el își lua rămas bun de la ea, în pragul locuinței apăru Simanovski. Chipul Liubei se mohorî. Nu mai putea să-l vadă pe profesorul acesta pretențios, pe masculul acesta grosolan.

De data asta el începu un discurs care se învîrtea în jurul temei: nici lege, nici drept, nici datorie, nici cinste, nici necinste nu contează pentru individ; el e stăpîn pe sine; el n-atîrnă de nimeni. Dumnezeu sau vierme singurativ, n-are a face!

---

[1] Poemul celebru al lui Lermontov.

Avea de gînd să treacă apoi la teoria sentimentului dragostei dar, din nenorocire era într-atît de aprins încît forţă lucrurile. Cu un gest violent o strînse la piept pe Liubka. „Mîngîierile mele au s-o zăpăcească şi-o voi avea", calcula el. Izbutii să-şi împlînte buzele pe gura ei, dar ea scoase un strigăt şi-l scuipă în faţă. Din delicateţea de suprafaţă nu mai rămînea nici o urmă; dădu drumul vocabularului specific stabilimentelor:

— Spală putina, porcule, nătărăule, craiule, păcătosule! Spală putina, că de nu-te lovesc peste bot!

Simanovski, care îşi pierduse ochelarii în învălmăşeală, o privea cu ochi galeşi, îngăimînd:

— Draga mea ... ce rău vezi tu în asta? ... O clipă de plăcere ... tu şi eu ... să gustăm fericirea ... n-o să ştie nimeni nimic ... Haide ...

În momentul acela intră şi Likhonin.

El îşi da foarte bine seama de mîrşăvia pe care o va comite.

— Bravo! Bravo! spuse cu voce de actor ajuns la actul cel din urmă al dramei. Mă aşteptam la toate, numai la asta nu! Pe tine te iert. Liubka, tu eşti o făptură, de pe timpul cavernelor! Dar dumneata Simanovski... tocmai dumneata, în care aveam încredere... hm, dumneata pe care, pînă azi, te-am crezut om de treabă... Îmi dau seama, totuşi, că patima pune uneori în umbră judecata! Iată cincizeci de ruble! Le las Liubei, cu credinţa, înţelegi, că mi le vei restitui mai tîrziu — nu încape îndoială. Îngrijeşte de soarta ei! Eşti bun, inteligent, cinstit, iar eu... („Scîrnăvie!", striga în adîncul raţiunii sale o voce foarte clară)... iar eu mă duc... mi-e cu neputinţă să îndur mai mult amărăciunea asta... Fiţi fericiţi!

Scoase înfierbîntat, din buzunar, carnetul, zvîrli pe masă hîrtiile de bancă şi fugi cu mîinile încleştate în păr.

A fost, la urma urmei, o ieşire cum trebuia. Şi jucase întocmai scena închipuirii sale.

XIV

Iată ce povesti Liubka, printre sughiţuri, în cuvinte întretăiate, rezemată de umărul Jenkăi. Se înţelege că, în interpretarea ei, tragicomedia nu era conformă realităţii.

Era încredințată că Likhonin n-o luase decît din capriciu, pentru a o seduce, a-și bate joc de ea și de prostia ei ca, pe urmă, s-o părăsească. Într-o zi el s-a înțeles cu un prieten ca să se descurce de ea. Prietenul a venit și a îmbrățișat-o. Intră tocmai la țanc și Vaska; văzuse totul și, după o scenă urîtă, a izgonit-o în stradă.

În relatarea aceasta, pe care ea o credea exactă, numai două treimi erau adevărate.

În satul ei natal n-a vrut să se întoarcă. Districtul Vasilkov nu e decît la cincisprezece verste de capitală, iar ecoul intrării sale într-o casă de toleranță răzbise acolo de multă vreme.

Iar ceea ce trebuia să se întîmple, se întîmplă. În fața perspectivei unor nesfîrșite zile de foame, stăpînită de teama necunoscutului. Liubka primi ofertele dulcege ale unui moș-negel cu păr încărunțit, important, corect, îmbrăcat cum se cade. Primi, fără să îndrăznească să protesteze, o rublă ca preț al pîngăririi. Felul de viață de mai înainte stinsese orice inițiativă într-însa; nu mai avea nici o dorință să activeze, nici energia de a se apăra de aceea, de mai multe ori după aceea, el o posedă fără să-i plătească un ban.

Un tînăr cu chip îmbujorat și cu mișcări zglobii, cu o șapcă turtită și cu o cămașă de mătase, o aduse de asemenea într-o cameră de hotel, porunci rachiu și gustări, se lăudă multă vreme că e fiul nelegitim al unui conte și primul biliargiu din oraș, se jură că toate fetele mor după el și că și Liubka ar fi un sfredel pe care l-ar suci după voie. Pe urmă, pretextînd o nevoie urgentă, plecă din cameră și nu se mai întoarse. Portarul, un individ grav, cu ochii unsuroși, cu aerul grăbit, o înșfăcă, îi puse mîna pe gură și, fără să spună un cuvînt, își făcu treaba. La urmă se convinse, bineînțeles, că fata nu avea nici o vină, că domnul dispăruse, și se mărgini a lua avutul Liubei, o rublă și cîteva copeici, zdreanța ei de pălărie și haina.

Un octogenar, destul de bine îmbrăcat, după ce o canoni două ore, îi plăti camera și-i întinse cincizeci de copeici. Ea vru să se plîngă, dar el se strîmbă, îi vîrî sub nas pumnul roșu, păros, și rosti categoric:

— Hei, eu mai am putere... vrei să-ți arăt... Acum chem poliția și spun că m-ai furat pe cînd dormeam. Vrei? Poate că n-ai fost dusă de mult la secție...

Și plecă...
Liubkăi i s-au întîmplat multe de acestea.

— Jenelka, tu care ești așa de bună, de deșteaptă, de îndrăzneață, pune o vorbă pe lîngă Emma Eduardovna să mă primească. Te ascultă întotdeauna, se rugă ea acoperind cu sărutări și lacrimi umărul Jenkăi.

— Ea n-ascultă pe nimeni, răspunse Jenka posomorîtă. Nu trebuia să te lași amețită de păcătosul ăla!

— Jeneska, dar tu însăți m-ai sfătuit!

— Sfătuit? Eu nu te-am sfătuit nici cum! Ce minciuni spui și tu... De altfel, ajunge... Haide....

Emma Eduardovna știa de mai mult că Liubka s-a întors; o zărise chiar atunci cînd străbătea curtea, privind speriată în juru-i. În fond, nu avea nimic împotrivă. Dacă altădată a lăsat-o să plece, asta se datora cîștigului, din care primise o jumătate. Credea că o să aibă putința să aleagă din marele număr de fete ce aveau să vină; de data asta, însă, a fost înșelată în calcule; sezonul se încheiase fără veste. În consecință, fu ferm hotărîtă să o reprimească pe Liubka; refuză totuși să ia în seamă îngăimările bietei fete și se porni să urle pentru a-și salva prestigiul și pentru a o teroriza.

— Ce, ai vrea să te mai primesc? Dumnezeu știe cu cine mi te-ai întins pe uliți și la garduri și acum vrei să vii iar aici, într-o casă de treabă, scîrnăvie ce ești?... Tîrîtură împuțită! Tîrîtură rusească! Șterge-o din fața mea!

Liubka îi luă mîinile și încercă să le sărute, dar econoama le trase cu un gest brutal. Apoi, învinețită brusc, cu chipul contractat mușcîndu-și buza de jos, îi trase Liubkăi o palmă așa de strașnică, încît nefericita căzu în genunchi. Liubka se ridică repede și, înecată de lacrimi, îngînă:

— Măicuță, nu mă bate!... Măicuță, nu mă bate!...

Și din nou fu trîntită pe podele, acum de-a lungul, într-un spasm de suspine.

Emma Eduardovna prelungea cu sînge rece scena aceasta crudă. Dar Jenka, care privea în tăcere, cu privirea ei obișnuită de ură și dispreț, nu se mai putu stăpîni. Scoțînd un răcnet sălbatic se aruncă asupra econoamei, o luă de păr, îi smulse cocul și urlă, prinsă de-o adevărată criză de nervi:

— Ticăloaso! Criminalo! Pezevenghio! Hoațo!

Cele trei femei se porniră să se vaite laolaltă și în curînd urletele răsunară pe toate coridoarele și în toate odăile. Era un atac general de isterie, așa cum se întîmplă de multe ori în pușcării și în casele de alienați.

Ordinea se restabili după două ceasuri abia, datorită lui Simion și altor doi confrați ai lui chemați în ajutor, care loviră vîrtos cu pumnii în cele treisprezece fete și mai ales în Jenka, a cărei furie atingea culmea. Învinețită de bătaie, Liubka se agăța într-una de econoamă spre a fi reprimită. Știa, totuși, că mai curînd sau mai tîrziu ea va fi aceea care va plăti scump scandalul stîrnit de Jenka. Aceasta rămase pînă pe înnoptate așezată turcește în patul ei, refuză să mănînce și alungă pe cele care încercau să se apropie. Avea un ochi umflat și apăsa întruna pe el o monedă de aramă. Prin ruptura bluzei se zărea gîtul brăzdat de o vînătaie. În vălmășagul luptei, Simion o strînsese de beregată. Stătea așa, cu ochii scînteietori, în umbră, ca o fiară, mușcînd batista și mormăind cu ură:

— Lasă, lasă, blestemaților... Vă arăt eu... O să vedeți, adunătură de mîncători de oameni!...

Dar cînd fură aprinse lămpile și cînd Zoia, chelăreasa cea mică, bătu la uși strigînd ca întotdeauna: „La toaletă, fetelor! Fetelor, în salon!" Jenka sări de la locul său, se îmbrăcă, se pudră și își acoperi cu alb și roz vînătăile și zgîrieturile. Apoi se prezintă în sală, într-un hal jalnic, zdrobită, dar cu ochii de o frumusețe supranaturală, învăpăiați de ură.

Cei care au văzut sinucigași cu cîteva ore înaintea groaznicului lor sfîrșit, au observat în trăsăturile lor, în momentul acela fatal o frumusețe surprinzătoare, misterioasă. Și toți care au văzut-o pe Jenka în noaptea aceea și-n ziua următoare, nu și-au putut abate o privire uimită.

Ciudat — și e în aceasta una dintre acele întorsături neînțelese ale destinului — cel care a turnat ultima picătură sortită să facă a se vărsa cupa, cel care prilejui, pentru a zice astfel, moartea Jeniei, a fost bunul și blajinul elev Kolia Gladyșev.

XV

Kolia Gladyșev era un adolescent bun, zîmbitor și sfios, cu capul mare și cu obraji ca fraga. Mustața abia începea să-i mijească. Avea ochi albaștri, naivi și mari, și se bărbierea atît de excesiv încît pielița-i blondă se rumenea ca a unui purcelug de lapte. Cu el se amuzase iarna trecută Jenka jucînd rolul de mamă, făcuse din el păpușa ei și-i băga în buzunar bomboane sau fructe, ca să aibă ce ronțăi după cc-o să plece din bordel rușinos, sfios.

De la ultima lui vizită, viața în tabără îl transformase brusc. Se produsese în el acea schimbare imperceptibilă, răscolitoare, care face dintr-un băiețel un flăcău. Și-a terminat stagiul la corpul cadeților și se considera de pe-acum junker; uniforma de cadet, pe care era încă silit s-o poarte, îi devenise nesuferită.

Înainte de a înfrunta rigorile școlii de ofițeri, se bucura de seducătoarele vacanțe. În casă i se îngăduia acum să fumeze oficial; tatăl îi făcuse cadou un portțigaret cu monogramă. ba îi acordase și cincisprezece ruble pe lună de cheltuială.

La Ana Marcovna a cunoscut el cea dintîi femeie, iar femeia aceasta era Jenka.

XVI

Era încă devreme, cam pe la nouă seara, o seară ploioasă de august. Sala iluminată a Anei Marcovna era aproape goală. Lîngă ușă stătea, cuminte un telegrafist tînăr, încurcat foarte mult de picioarele pe care le ghemui, stîngaci, sub scaun. El se străduia să schimbe cu Katia acele politeți mărunte, care sînt rostite în cercurile bune cînd e vorba să se angajeze un cadril. Bătrînul Vanka se învîrtea prin sală, cu picioarele rășchirate, așezîndu-se cînd alături de o fată, cînd alături de alta, și spunîndu-le baliverne.

Kolia Gladyşev nu era singur; îl adusese şi pe Petrov, camaradu-i de clasă, care, cedînd stăruinţelor lui, călca pentru întîia oară într-o casă de toleranţă. Dar în clipa aceea hotărîtoare băiatul încerca aceiaşi impresie ameţitoare pe care o încercase anul trecut şi Kolia; picioarele i se bălăbăneau, gura-i era uscată, iar flacăra lămpilor dansa în jurul său asemenea unor cercuri mişcătoare.

Simion le luă pelerinele şi le atîrnă cu băgare de seamă la o parte, în aşa fel ca nici galoanele, nici nasturii să nu fie vizibili.

De îndată ce ei intrară în anticameră, Verka, îmbrăcată ca de obicei în costum de jockeu, dădu cu ochii de Gladyşev. Se învîrti pe călcîie, sări, bătu din palme şi strigă:

— Jenka, vino iute, ţi-a sosit amorezul.... cadetul.

Jenka nu se afla în sală. Un şef de tren, grăsun, o angajase mai înainte.

Respectabil, trufaş, individul acesta trafica pe ascuns cu lumînările companiei de trenuri. Aici era socotit ca un foarte bun muşteriu, căci nu stătea mai mult de patruzeci de minute, călca pe furiş pragul casei şi se uita într-una la ceasornic. În intervalul acesta scurt avea timp să consume patru sticle cu bere; iar cînd pleca, dădea întotdeauna fetei o jumătate de rublă ca să aibă pentru bomboane şi douăzeci de copeici bacşiş portarului.

Trebuie spus că gravul personaj, care nu-i suferea pe studenţi din cauza glumelor şi a vorbelor bălţate cu care îşi împestriţau cuvîntările, nu putea de asemenea să vadă ivindu-se în casă adolescenţi în uniformă ca, de pildă, Kolia şi camaradul său.

— Poftim, poftim! spuse el cu ton morocănos tinerilor cadeţi.

Cadeţii intrară, clipind din ochi sub lumina strălucitoare. Camaradul lui Gladyşev, care băuse ca să-şi facă curaj, era palid; se clătina. Se-aşezară amîndoi sub tabloul ce reprezenta „Petrecerea boerului", şi în curînd veniră lîngă ei două fete. Erau Verka şi Tamara.

— Dă-mi o ţigară, ocheşelule! îi spuse Verka lui Petrov.

Şi, cu o mişcare, în aparenţă involuntară, îşi aşeză pe pulpele bărbatului şoldul ei cald, strîns într-un pantalon alb de tricou.

— Ce mult îmi placi! exclamă ea.

— Dar unde este Jenka? o întrebă Gladyşev pe Tamara. E ocupată?

Tamara îşi plantă în ochii lui privirea, o privire aşa de fixă, de expresivă, încît băiatul se întoarse stingherit.

— A, nu, cu ce să fie ocupată? O doare numai capul. Cînd trecea pe galerie a lovit-o econoama cu uşa. Poţi să-ţi închipui că asta i-a făcut rău. Toată ziua biata de ea stă culcată, cu oblojeli. Ei ce? Nu poţi s-aştepţi niţel? Peste cinci minute o să fie aici. Şi ce mult o să se bucure cînd te-o vedea!

Verka îl ţinea de vorbă pe Petrov.

— Ce cocoşel drăguţ! Mor după oacheşi ca dumneata! sînt aşa de geloşi, şi de înflăcăraţi! Cum te cheamă, micuţule?

— George răspunse Petrov, cu o voce de bas.

— Georgik! Georoşka! George! Îmi place numele!

Şi se plecă la urechea lui şi-i şopti drăgăstoasă:

— Georoşka, adoratul meu, haide cu mine!

Petrov se înfioră şi răspunse cu vocea lui groasă, foarte încurcat:

—Nu ştiu... Cum o zice camaradul meu.

Verka scoase un hohot de rîs.

— Ce nostim Cum se poate să fie aşa de serios! Dar la ţară, Georoşka, băieţii de seama dumitale sînt însuraţi .Nu cumva crezi că trebuie să ceri voie dădacei?... Tamara, îngeraşule, ce spui de asta? Eu îl poftesc şi el îmi răspunde c-o să facă aşa cum i-o spune tovarăşul! Vasăzică dumneata, domnule, eşti guvernanta dumnealui?

— Nu-mi bate capul, ce dracu mormăi Petrov.

Mai încărunţit, mai slab decît oricînd, Vanka se apropie legănîndu-se. Îşi dădu capul într-o parte, făcu o strîmbătură prietenească şi îndrugă:

— Domnilor cadeţi, tineri bine crescuţi, floarea intelectualităţii ruseşti, viitori mareşali, cum s-ar zice, nu vreţi să-i daţi bătrînului o ţigăruşă? Căci sînt sărac ca Iov. Omnia mea mecum porto! Dar mă prăpădesc după tutun!

Prinse din zbor ţigara şi, luînd o poză pretenţioasă, cu mîna-n şold, cîntă:

A fost o vreme cînd chefuiam,
Şampania curgea necontenit;
Dulapul meu acum s-a golit

Intr-un restaurant cînd eu intram
Cu chiote eram întîmpinat
Acum însă, sînt abandonat.

— Domnilor, strigă deodată cu glas patetic Vanka, bătîndu-se cu pumnul în piept, văd în dumneavoastră viitori Skobelevi sau viitori Gurko. Pe vremuri am avut și eu de-a face cu tunica; atunci cînd învățam meseria de pădurar, țineam de ministerul de război. Iată de ce bat la poarta inimilor dumneavoastră de aur și cer: Dați unui aghiotant al apelor și pădurilor ceva cu ce să-și cumpere un strop de spiritus vini. Nici călugării nu-l ocolesc

— Vanka bei, Vanka, strigă Katia dolofana din capătul celălalt al sălii, nu lua banii pe degeaba. Arată domnilor ofițeri tunetul.

— Numaidecît zise el bucuros. Prea onorabili binefăcători, luați vă rog, seama! Tablouri vii! Tunetul într-o zi frumoasă de iunie. Opera unui dramaturg neînțeles care se ascunde sub pseudonimul de Vanka. Primul tablou: „Era într-o zi frumoasă de iunie. Razele unui soare dogoritor colorau cu aur și cu purpură livezile înverzite și împrejurimile...".

Chipul donquijotesc al lui Vanka se strîmbă într-un zîmbet, iar ochii i se făcură mici, mici de tot.

— ... Și iată că la orizont apare primul nor. E se mări, se rostogoli, acoperi puțin cîte puțin întreg albastrul cerului..."

Zîmbetul făcu loc seriozității și gravității.

— ...„În sfîrșit, norii acoperiră soarele... O beznă fioroasă se răspîndi"...

Vanka își împrumută o expresie cruntă;

— ...Primele picături căzură..."

Vanka bătu darabana cu vîrful degetelor pe spătarul unui scaun.

— ... „În depărtare, primul fulger sclipi..."

Făcu din ochiul drept și lăsă jos colțul stîng al gurii.

— ...„Atunci ploaia căzu în torente, și fulgere năprasnice crăpară norii..."

Cu o repeziciune, și-o artă minunată, schiță din ochi, cu nasul și cu gura, zigzagurile trăznetului.

— ...„O îngrozitoare bubuitură de tunet răsună... Prr... Un stejar secular se frînse la pămînt ca o trestie...”

Cu o agilitate și-o dibăcie, surprinzătoare la vîrsta sa, fără a-și încovoia genunchii și nici spatele, plecîndu-și numai capul, Vanka se prăbuși. Sări, însă, numaidecît și sprinten, în picioare.

— ...„Acum furtuna se potolește. Fulgerele sînt tot mai rare... Norii se risipesc, străpunși de întîiele raze de soare...”

Vanka zîmbi triumfător.

— ...„Și în sfîrșit, din nou, astrul zilei luminează pămîntul cel plouat...”

Dar pe chipul bătrîn al lui Vanka zîmbetul deveni prostește de fericit.

Cadeții îi întinseră două piese de douăzeci copeici. El le puse în palmă, își trecu pe deasupra mîna cealaltă și zise: „Eins, zwei, drei”. Își mișcă degetele: cele două monede nu mai erau.

— Tamaroșka e cu pricina! Cum, nu ți-e rușine să te bucuri de doi bănuți pe care un bătrîn pseudo-ofițer în retragere i-a căpătat? De ce ai ascuns banii aici?

Și, pocnindu-și degetele, scoase monedele din urechea Tamarei.

— Mă întorc îndată, să nu vă fie teamă, zise el tinerilor.. Iar dacă n-o să vă mai găsesc, să știți că nu mă supăr... Am onoarea...

— Vanka! îi strigă de departe Manka. Ia-mi de cincisprezece copeici bomboane... și de cincisprezece copeici pomadă. Prinde-o:

Vanka prinse din zbor moneda aruncată, făcu o plecăciune comică, își înfundă șapca pe cap și dispăru.

Henrietta, cea cu cărnurile veștejite, veni și ea să ceară o țigară; și, tot căscînd, spuse cadeților:

— Nu vreți să dansați, tinerilor? Uite, fetele picotesc!

Muzicanții începură. Fetele se porniră să se învîrtească perechi-perechi, cu aer ceremonios, cu șira spinării țeapănă și cu ochii plecați, pudic, în pardoseală.

Gladyșev nu se putu opri să n-o invite și pe Tamara; admirase și iarna trecută dansul ei mai ușor și mai savant decît acela al altor fete. În timp ce el valsa, șeful conductor se strecura cu dibăcie printre perechi. Kolia nu observă nimic.

Cu toate sforţările ei, Verka nu izbuti să-l clintească pe Petrov din loc.

Amețeala lui se risipise, iar acum ceea ce a vrut să facă i se părea cu atît mai îngrozitor, mai cu neputinţă, mai monstruos. Ar fi putut să plece, să pretexteze că nu-i era niciuna pe plac sau că îl doare capul, dar se știa că Gladyșev n-are să-i dea pace; în afară de asta, îi venea foarte greu să se ridice și n-o să aibă niciodată puterea de a explica acestea lui Kolia.

Dansul se termină. Tamara și Gladyșev se așezară alături.

— Hei, dar Jenka tot nu mai vine! glăsui băiatul cu nerăbdare.

Tamara o iscodi cu o privire pe Verka. Verka își plecă iute genele. Aceasta însemna: „Da, a plecat".

— Mă duc s-o chem, zise Tamara.

— Dar de ce-ţi place atîta Jenka? întrebă Henrietta. De ce nu mergi cu mine, în locul ei?

— Altă dată! răspunse Kolia începînd să fumeze cu nervozitate.

Jenka nici nu începuse să se îmbrace. Se pudra la oglindă.

— Ce e, Tamaroșka? întrebă ea.

— Cadetul tău e aici. Te așteaptă.

— Băieţelul de acum un an?... Oh, să-l ia dracu!

— Că bine zici! Și-a luat niște aere, a crescut, s-a făcut frumos, o bomboană! Atunci, dacă nu vrei tu, îl iau eu!

Tamara văzu prin oglindă cum Jenka încruntă din sprîncene.

— Nu, stai, Tamara! O să văd. Trimite-mi-l aici! Spune-i că nu mă simt bine, că mă doare capul.

— I-am și spus că te-a lovit Zocia cu ușa în frunte și că ai stat culcată, cu oblojeli. Dar ia spune, Jenka, el e bine?

— Bine sau rău, nu te privește?

Tamara o întrebă cu sfială:

— Nu ţi-e milă de el?

— Dar ţie ţi-e milă de mine? ripostă Jenka trecîndu-și degetul peste varga roșie care îi brăzdă gîtul. De tine însăţi nu ţi-e milă? Și nici de nenorocita de Liubka? Nici de Paşka? Mămăligă ce ești!

Tamara schiță un zîmbet șiret și mîndru.

— Nu, cînd e vorba de ceva serios nu sînt o mămăligă! O să vezi în curînd, crede-mă! Dar să nu ne ciondănim; viața noastră e și așa destul de tristă. Vasăzică, să ți-l aduc!

După ce ea ieși din cameră, Jenka micșoră lumina lămpii albastre, atîrnată în tavan, își puse o bluză și se lungi. Peste cîteva clipe Gladyșev intră, urmat de Tamara, tîrîndu-l după el pe Petrov, care nu mai știa unde să se ascundă. După ei se ivi botul ascuțit de vulpe al econoamei Zocia.

— Bravo! zise aceasta foarte zorită. E o plăcere să vezi doi domnișori frumoși și două domnișoare încîntătoare! Ca un buchet! Cu ce vă putem servi, domnilor? Vin, bere?

Gladyșev avea buzunarul bine garnisit, dat fiind faptul că, pentru întîia oară în scurta sa existență, poseda douăzeci și cinci de ruble. Avea poftă să cheltuiască în dreapta și în stînga. Nu gusta berea decît pentru a face pe grozavul; nu-i plăcea gustul ei amărui și se mira cum de-o beau alți oameni. De aceea, cu tonul dezgustat al unui vechi chefliu, spuse:

— Desigur că aveți niscai porcării în loc de băutură...

— Vai, tinerelule! Dar pînă și domnii cei mai pretențioși sînt mulțumiți... Avem vinuri Teneriff și Madera și vinuri franțuzești Lafite. Avem și Porto. Domnișoarelor le place limonada Lafite.

— Și cît costă?

— Ca în toate stabilimentele care se respectă. Sticla de Lafite e cinci ruble. Plus patru sticle cu limonadă a cîte cincizeci copeici — două ruble — în total numai șapte ruble.

— Isprăvește, Zocia! o întrerupse Jenka. Nu ți-e rușine să te bucuri la copiii aceștia? Destul cinci ruble! Vezi bine că ei nu sînt cine știe ce!

Gladișev se îmbujoră și cu un aer de cavaler, zvîrli o hîrtie de zece ruble pe masă.

— Ce atîta discuție? Hai, adu-ne aici!

— Și-ar mai fi bine să regulăm totul. Pentru cît, tinerilor? o vizită sau o noapte? Știți tariful: o vizită două ruble, o noapte cinci.

— Haide, haide, spuse cu aprindere Jenka, o vizită!

Se-aduse vin. Tamara ceru prăjituri. Jenka ceru îngăduința s-o aducă și pe Manka Spealba. Jenka nu bea; stătea întinsă în pat și, deși se făcuse cald în odaie, strîngea la piept un șal de Orenburg. Se uita țintă la chipul frumos, devenit așa de bărbătesc al lui Gladyșev.

— Ce ai, drăguță? întrebă el așezîndu-se lîngă ea și mîngîindu-i mîna.

— Mai nimic. Mă doare puțin capul. Am fost lovită.

— De neînchipuit!

— Oh, dar numai dacă te văd și mă și simt mai bine, E mult de cînd n-ai venit!

— Nu-i chip să găsești o clipă de răgaz... înțelegi, viața în tabără... Să calci pînă la douăzeci și cinci de verste pe zi... Exerciții într-una: serviciu de campanie, de pază. Cu echipament complet în spate! Erau zile cînd nici nu-mi mai simțeam picioarele! Unde mai pui manevrele! Nu e cîtuși de puțin plăcut, te asigur!

— O, mititelul meu! oftă deodată, cu milă. Manka Spealba. De ce să te chinuiască așa? Dacă aș avea un frate sau un copil în locul dumitale mi s-ar frînge inima! În sănătatea dumitale, tinere cadet!

Ciocnără. Jenka se uita într-una, cu băgare de seamă, la Gladyșev.

— Dar tu, Jenesko? întrebă el întinzîndu-i paharul.

— N-am poftă, zise ea moale. Dar, fetelor, destul ați băut, destul ați trăncănit... fiecare cu sine și Dumnezeu cu toți! Poate că tu ai să rămîi toată noaptea, spuse ea lui Gladyșev după ce au plecat celelalte. Dragul meu, să nu-ți fie rușine: dacă n-ai bani de ajuns îți voi da eu !Te-ai făcut așa de mare și de frumos, încît nici măcar unei fete pierdutei nu-i pare rău de gologanii ei, glăsui ea rîzînd.

Gladyșev o privi cu atenție. Chiar și pentru urechea lui nedeprinsă, tonul Jenkăi, trist, mîngîietor și îndrăzneț totodată, avea ceva ciudat.

— Nu, draga mea! Nimic nu mi-ar face mai multă plăcere, însă nu pot. Am făgăduit c-o să fiu acasă la ora zece.

— Nu-i nimic, puișorule, au să te-aștepte, dar ești bărbat acum! Nu mai ai nevoie să fii supus. Dar cum vei vrea Vrei să sting lumina sau îți place așa? Cum te-așezi? La perete? La margine?

— Mi-e totuna, răspunse Gladyșev cu glasul tremurat.

Înlănțuind cu brațele trupul slab și dogoritor al Jenkăi întinse spre ea buzele. Jenka îl îndepărtă cu blîndețe.

— Stai, stai puțin, mititelule, avem timp, culcă-te un minut așa... ușor... încet... fără să te miști...

Cuvintele ei tot pe-atît de pătimașe ca și poruncitoare avură asupra tînărului un efect de hipnoză. El se lungi, cu mîinile sub cap și cu ochii închiși. Ea se ridică puțin, se sprijini în cot și cu capul în palme, privi trupul flăcăului, așa de alb, de tare, de muschiulos. Îi contemplă pieptul lat, bine împlinit și șalele robuste.

Gladyșev își încruntă sprîncenele o clipă. Deschise ochii și văzu ațintiți în ai săi ochii mohorîți și aprinși ai unei femei care i se păru complet necunoscută.

— De ce te uiți așa? o întrebă el în șoaptă. La ce te gîndești?

— Puișorule drag, tu te numești Kolia? Adevărat?

— Știi bine.

— Nu te supăra; lasă-mă să-mi îngădui o plăcere; închide iarăși ochii... Nu, nu așa, de tot, de tot! Aș vrea să fac lumină mare și să te privesc îndeaproape... Așa... O, dacă ai ști cît ești de frumos acum, în minutul acesta, în clipa asta... Haide, închide, închide ochii!

Făcu lumina mare și se așeză în poziția sa de totdeauna, turcește, lîngă el. Tăceau amîndoi. Dintr-o parte răzbătea prin cîteva odăi cîntecul repezit al pianului și hohote de rîs; din cealaltă, aproape, se auzea confuz zgomotul unei conversații și-al unor cîntece. Huruitul unei trăsuri urca din uliță.

„O să-l molipsesc pe el ca pe atîția alții, își zicea Jenka ... De ce-mi este milă de el? Pentru că e frumos? Nu. De multă vreme nu mai cunosc simțămîntul acesta. Pentru că e abia un copil? E drept, acum un an îi băgam fructe în buzunar cînd pleca la miezul nopții. De ce atunci nu i-am spus ceea ce aș putea și aș cuteza să-i spun acum? Pentru că nu mi-ar fi dat crezare? Pentru că s-ar fi supărat? Pentru că s-ar fi dus cu alta? Haidade, mai devreme sau mai tîrziu, fiecare se poate aștepta la ce îi este scris! ... M-a cumpărat, m-a plătit ... Asta se iartă? Ori lucrează fără alegere ca toți ceilalți?

— Kolia, spuse ea, deschide ochii!

El deschise ochii, se întoarse spre ea, o luă de gît, o trase și vru să o sărute prin deschizătura cămășii, pe sîni. Din nou, blînd și poruncitor, ea îl îndepărtă.

— Nu, stai, stai! Mai ascultă-mă, nu mint! Spune-mi de ce vii tu, băieţelule, la femei, aici?

Kolia rîse domol.

— Ce proastă eşti! Ca toţi ceilalţi! Pentru că sînt bărbat! Se întîmplă ca orice om să aibă nevoie de ...

— Nevoie? Numai nevoie? Ca de oala care-i sub patul meu?

— Ah, nu, ce te-a găsit? o întrerupse Kolia cu un zîmbet drăgăstos. Îmi eşti pe plac ... îmi placi din capul locului ... Dacă vrei, sînt chiar amorezat o idee de tine ... În tot cazul, n-am luat niciodată alta aici!

— Bun! Dar la început a fost o nevoie?

— Nu, deloc! Era o dorinţă încîlcită de-a cunoaşte femeia ... camarazii mei povesteau atîtea şi atîtea ... mulţi veniseră aici ... şi atunci ...

— Şi nu ţi-a fost ruşine?

Kolia se tulbură. Întrebările acelea îl încurcau. Îşi dădea seama că Jenia nu vorbeşte în vînt, pentru a-şi trece vremea, pentru a-l face să-i repete ceea ce ea ştia prea bine, ci din alt motiv, mult mai grav.

— Să zicem ... nu-mi era ruşine, dar pe-aproape ... Băusem ca să capăt curaj!

Jenia se rezemă pe-o parte şi începu să-l contemple iar.

— Ia spune-mi, dragul meu, reluă ea cu un glas aşa de încet, încît cadetul abia o auzea, ia mai spune-mi ceva: ca să plăteşti, să dai două blestemate de ruble — mă înţelegi? — să plăteşti ca să ai dragoste, să fii mîngîiat, sărutat, să ţi se dea un trup, — asta nu te-a stingherit niciodată?

— Vai, Doamne, ce întrebări curioase îmi mai pui azi! Haidade, toată lumea face la fel! Trebuie să plăteşti! De altfel asta, de bună seamă, te lasă rece!

— Dar tu ai iubit, Kolia? Pricepi ce vreau să spun? Nu ca aici ... aşa, din tot sufletul ... Ai făcut curte vreunei femei? Te-ai plimbat cu ea, sub lună? Ia spune-mi!

— Desigur, răspunse Kolia. Care sînt tinerii ce nu fac prostii? Se înţelege că eu ...

— Cu-o verişoară? cu o domnişoară de familie bună? cu o şcolăriţă?

— Desigur ... am trecut cu toţii pe aici.

— Şi nu te-ai legat de ea? Ai lăsat-o? Dar dacă ţi-ar fi spus s-o iei pentru două ruble, ce-i răspundeai?

— Nu înțeleg, Jenka! exclamă Gladyșev supărat brusc. Ce tot îndrugi? Dacă mai urmezi, mă îmbrac și plec!

— Stai, stai Kolia, încă o întrebare, cea din urmă întrebare, cea din urmă ...

— La dracu ... bombăni Kolia.

— Uite, nu te-ai gîndit tu niciodată, așa ... că neamul tău ar putea să cadă în mizerie ... Că tu vei fi nevoit să muncești pentru a-ți cîștiga pîinea, să zicem ca tîmplar sau fierar și că sora ta s-ar abate de la drumul cel drept, ca noi ... da, sora ta ... că ar fi deflorată de cine știe ce ticălos și c-ar trece din mînă-n mînă? Spune-mi ...

— Așa, e cu neputință! o întrerupse cu însuflețire Kolia. E prea mult, plec!

— Du-te, te rog ... Colo, sub oglindă, în cutia cu ciocolată sînt zece ruble; ia-le! Nu-mi trebuiesc! Ai să cumperi cu ele o cutie de pudră pentru mama ta sau o păpușă pentru surioara ta! Și-ai să le spui că sînt ca amintire din partea unei fete pierdute. Du-te, micuțule!

Cu chipul contractat, Kolia se ridică repede și sări furios din pat. Era acum în picioare în toată splendoarea, în toată dărnicia tinereții sale.

— Kolia! Kolișka!

El se întoarse. Răsuflă cu năduf. Niciodată de cînd trăia, nicăieri, nici măcar în tablouri, nu văzuse în ochii nimănui expresia de tandrețe, de durere, de mustrare tăcută, din ochii înlăcrimați ai Jenkăi. Se așeză pe marginea patului și o cuprinse brusc cu brațele goale.

— Să nu ne mîhnim, Jeneșka, zise el blînd.

Ea își ghemui capul la pieptul lui. Stătură astfel, nemișcați, un minut. Jenia îl întrebă în șoaptă:

— Kolia, nu ți-a fost niciodată frică de molipsire?

Pe băiat îl trecu un fior. Teama, o teamă de gheață, ucigătoare, îl străpunse pînă în adînc. Răspunse anevoie:

— De bună seamă c-ar fi teribil ... teribil ... Să mă păzească Domnul ... Dar nu te-am avut niciodată decît pe tine ... și că tu ... tu ... m-ai fi înștiințat, nu-i așa?

— Da, da, desigur! răspunse ea.

Cu glasul mai repede, mai semnificativ, apăsînd pe fiecare cuvînt repetă:

— Da, da, desigur! Dar tu ai auzit vreodată de sifilis?

— Da, care mănîncă nasul ...

— Nu, Kolia, nu numai nasul! Totul: oasele, vinele, creierul ... Doctorii spun că se vindecă. Moșturi! Nu te vindeci niciodată de el! Putrezești, așa, zece, douăzeci, treizeci de ani — și nu te vindeci! Iată ce te așteaptă: atacul de dambla; îți înțepenește o parte din chip, un braț, un picior, jumătate din corp ... Gîndul c-o să fii în curînd jumătate om, jumătate cadavru ... sau, mai întotdeauna, o să înnebunești ... Și ce e mai rău, e că oricine, înțelegi tu, oricine se poate molipsi prin mîncare și prin băutură, prin sărutări și chiar prin respirație ... Toate femeile sifilitice aduc pe lume monștri, neisprăviți, gușați, tîmpiți, tuberculoși. Așa e boala asta, Kolia!

Jenia se ridică brusc, îl luă pe băiat de umăr, îl întoarse spre ea, buimăcindu-l aproape cu privirea ei tristă, nespus de scînteietoare și de miloasă ...

— Și acum, Kolia, te înștiințez că de mai mult de o lună am căpătat porcăria asta. Iată de ce nu ți-am dat voie să mă săruți.

— Glumești! Îți rîzi de mine, Jenia, murmură el cu ciudă.

— Glumesc? ... Vino încoa!

Aprinse un chibrit, repede, și rosti:

— Uită-te!

Deschise gura și îndreptă flăcăruia în așa fel încît să-i lumineze gîtlejul. Kolia înțelese și se înfioră.

— Ai văzut? E sifilisul, Kolia! Pricepi? Sifilisul cel mai molipsitor! Acum îmbracă-te și mulțumește-i lui Dumnezeu!

Fără un cuvînt, fără să o privească, repede, își luă hainele; mîinile îi tremurară însă în așa chip, încît nu izbutea să-și îmbrace nici pantalonii, nici haina; și dîrdîia așa de tare, încît dinții îi clănțăniră. Jenka îi spuse coborînd capul:

— Ascultă, Kolia, ai avut noroc să dai peste o femeie de treabă! Alta nu te-ar fi cruțat. Ia seama, noi astea pe care voi le defloriți, pe care le izgoniți din casele voastre, iar apoi le plătiți cu două ruble vizita — își înălță deodată fruntea — pricepi tu? noi vă urîm prea mult ca să ne mai fie milă de voi!

Gladyșev se așeză, pe jumătate îmbrăcat, pe marginea patului și acoperindu-și fața cu mîinile se porni să geamă ca un copil.

— Doamne, doamne, suspină el, și e adevărat! Ce grozăvie! Chiar la noi s-a întîmplat așa. Aveam o servitoare frumoasă. o chema Niura... îi spuneam senorita Anita... Fratele meu a ... fratele meu mai mare... ofițerul... și cînd el a plecat... ea era însărcinată... mama a izgonit-o ... a aruncat-o ca pe o zdreanță... unde o fi acum?

Jenka, Jenka acea păgînă, gata oricînd să insulte și să facă scandal, sări iute din pat și, în fața cadetului, pe jumătate goală, făcu semnul crucii, pios.

— Să te aibă Domnul în pază, micuțule! zise ea drăgăstoasă.

Alergă la ușă, o deschise și strigă:

— Econoamo!

Zocia veni repede.

— Ia vezi, te rog, cine e liberă. Tamara, Manka Spcalba? Să o trimiți aici!

Kolia murmură ceva, dar Jenka nu-l luă în seamă.

— Chelăriță, te rog fii bună, repede!

— Numaidecît, numaidecît!

— Ce faci? o întrebă Gladyșev cu tristețe. Doar n-o să povestești...

— Aștcaptă, nu te privește... Nu-ți fie teamă, n-o să fac nimic care să-ți fie în pagubă!

După cîteva clipe, micuță, cu costumul ei de școlăriță Manka intră.

— Ce-i Jenka? V-ați ciondănit?

— Nu, nicidecum! Dar mă doare capul prea rău și amorezul meu nu-i mulțumit de mine! Vrei să fii bună și să-mi ții locul, Manka?

— Destul, Jenia, destul! exclamă Gladyșev cu un ton de sinceră îndurerare. Am înțeles... nu mai am nevoie acum! ...Taci...

— Nu pricep nimic! rosti Manka uimită.

— Hai, du-te spuse Jenka fetei. Vin și eu. O glumă!

După ce se îmbrățișară amîndoi, stătură multă vreme în pragul ușii, în coridor, privindu-se în tăcere. Fără să-și dea seama, Kolia simțea că trăiește una din acele clipe imense care își exercită înrîurirea asupra întregii vieți.

Strînse apoi puternic mîna Jenkei și rosti:

— Spune-mi, mă ierți, Jenka, mă ierți?

— Da, micule! Da, prietene!... Da!

Își trecu mîna, cu un gest matern, peste capul tuns al cadetului, și-l împinse încet în coridor.

— Unde te duci acum? îl întrebă ea prin crăpătura ușii pe care se pregătea s-o închidă.

— Imi iau camaradul și plec.

— Foarte bine! Sănătate, micuțule!

— Iartă-mă... iartă-mă! repetă el întinzînd spre ea mîinile.

— Te-am iertat puișorule... Iartă-mă și tu... Căci n-o să ne mai vedem!

Ușa se închise. Rămas singur în coridor, Gladyșev șovăi neștiind în ce cameră îl dusese Tamara pe Petrov.

O întrebă pe Zocia care trecea grăbită.

— N-am timp de dumneata! bombăni ea. Ușa a treia, pe stînga!

Kolia bătu de trei ori la ușa arătată. Auzi mișcări și șoapte în odaie.

— Kerkovius, deschide! sînt eu Soliterov! Cînd pleacă în expediții de acest soi, elevii se înțeleg întotdeauna, de mai înainte, asupra numelor pe care și le vor da.

— Nu intra! strigă Tamara. Nu intra; avem treabă!

— Mofturi! Minciuni! Poți să deschizi, intră!

Kolia deschise.

Petrov stătea pe-un scaun, îmbrăcat, cu ochii coborîți, îmbujorat, posac.

— Mi-ai adus o comoară! glăsui Tamara cu batjocură și cu ciudă. Credeam că am a face cu un bărbat și, cînd colo, e o fată, și ce tată!... Ia spune-mi, rogu-te, îi pare așa de rău de ce pierde?... Să și-o păstreze! Să-și păstreze și rublele! strigă ea împingînd spre Petrov cele două monede. Dă-le în dar dădacei! Sau pune-le deoparte ca să-ți cumperi mănuși, dobitocule!

— De ce mă insulți? mormăi Petrov fără a-și ridica privirea. Nu ți-am făcut nimic rău. Mi-am trecut timpul aici, iar banii, ți se cuvin! Ce, n-am dreptul să fac ce vreau? Cu sila, nu! Iar tu, Gladyșev... pardon, Soliterov, foarte rău ai făcut! Credeam că m-aduci la o domnișoară onestă și cînd colo ea vrea să mă sărute într-una și să facă Dumnezeu știe ce!

Cu toată ciuda ei, Tamara, nu-și putu ține rîsul.

— Vai, ce guguman, ce guguman! Hai, nu te supăra, îţi primesc banii... Dar să ştii că atunci cînd îţi vei aduce aminte de seara asta, o să-ţi pară rău şi-o să plîngi! Haide, haide, îngerașule, să ne împăcăm! Dă-mi mîna, așa cum ţi-o dau şi eu!

— Să plecăm, Kerkovius! glăsui Gladyşev. Cu bine, Tamara!

Potrivit obiceiului prostituatelor, Tamara bagă banii în ciorap înainte de a-i însoţi pe băieţi.

Trecînd prin coridor, Gladyşev fu surprins de o hărmălaie ciudată ce venea dinspre sală: tropăituri, cuvinte repezi şi încîlcite.

Acolo unde, cu puţin înainte, el şi tovarăşul său au stat, se înghesuiau obişnuiţii casei, precum şi cîţiva oameni străini. Strînşi unii într-alţii, se plecau să privească ceva, jos. Kolia, înaintă şi se ridică, pe vîrfuri, pentru a privi pe deasupra. Pe scînduri, chircit, zăcea Vanka. Chipul ei era vînăt. O mînă i se odihnea pe piept, alta îi atîrna în lături.

— Ce e? întrebă Gladyşev îngrozit.

Niura şopti repede:

— Abia venise. I-a dat Mankăi bomboanele şi-a început să ne spună ghicitori: „Cine e domnişoara, care după ce s-a plimbat prin odaie, se aşează cuminte într-un colţ?". Noi n-am găsit dezlegarea şi el ne-a zis: „Peria de scînduri". Deodată a pufăit, a tuşit, a căzut aici şi-a început să se zvîrcolească... S-a trimis la poliţie! Doamne, doamne, şi mie care mi-e aşa de frică de morţi!

— Stai! zise Gladyşev, apucînd-o. Trebuie să i se pipăie fruntea, poate că mai trăieşte!

Se pregătea să înainteze, cînd degetele lui Simion îi prinse de braţ ca într-un cleşte.

— Nu e pentru dumneata! îi spuse el. Haide, căraţi-vă! N-aveţi ce căuta. Vine poliţia şi-o să vă ia ca martori şi atunci o să vă dea afară din şcoală. Haide, haide, n-aţi auzit?

Îi mînă pe băieţi pînă-n anticameră, le trînti pelerinele în braţe şi repetă cu mai multă grosolănie:

— Acum în galop cu picioarele la spinare!... Altădată n-o să vă mai las să intraţi! Uite cine face pe marele şi dă bacşiş javrei aceleia bătrîne... ca să crape mai iute!

— Slăbeşte-o! strigă Gladyşev îndîrjit.

— Pentru ce! urlă Simion scos din fire.

Ochii săi, lipsiți de gene și de sprîncene, deveniră așa de fioroși, încît elevii se traseră înapoi.

— Stai că-ți dau cu una, mucosule, să nu poți s-o duci! Căraţi-vă, că dau!

Băieţii se năpustiră în jos pe scară.

În momentul acela doi inși cu mutre de portari de bordeluri urcau treptele.

— Hei, strigă unul, vesel, de jos, lui Simion, s-a isprăvit cu Vanka:

— Așa se pare, glăsui Simion. Deocamdată, fraţilor, trebuie să-l ridicăm înainte de venirea copoilor. Să caute pe urmă cît le-o place! N-au decît să creadă că a băut prea mult și că l-a luat dracu!

— Dar tu... nu cumva i-ai dat vreuna în cap, din întîmplare?

— La naiba!... Era așa de liniștit, amărîtul! De bună seamă că i-a venit și lui ceasul!

— Al dracului loc și-a ales și el ca să moară! exclamă unul.

— Adevărat! întări celălalt. A trăit făcînd pe măscăriciul și moare în bordel! Haide, tovarăși!

Băieții se furișară. Acum trupul chircit al lui Vanka și chipul învinețit al lui îi înfiora așa cum te-nfioară morții pe care-i vezi în copilărie și care te urmăresc ori de cîte ori îți amintești de ei în bezna nopții.

XVII

Cădea o ploaie fină ca pulberea. Platonov muncea de dimineață pe mal la descărcatul pepenilor. Fabrica nu-i convenise; după o săptămînă a găsit mijlocul să se certe cu maistrul, un om iute și grosolan. Trăise o lună cu pîine goală, în vizuina sa din Temnikovskaia, de unde aducea din cînd în cînd la gazetă cîte un articol cu fapte diverse, sau cu scene nostime, prinse la palatul justiției. De multă vreme, însă, munca intelectuală îi era de nesuferit. Avusese întot-

deauna o puternică înclinare fizică în mijlocul naturii, spre viața lipsită de confort, spre vagabondajul celui ce trăiește nepăsător de ziua de mîine. De aceea, cînd pe malul povîrnit al Dniprului apărură primele bărci cu pepeni, el intră bucuros în „artel", unde dăduse dovezi anul trecut, și unde i se aprecia voioșia, camaraderia și priceperea la numărat.

Lucrul mergea ca pe roate. Se făcea pe echipe de cîte cinci oameni așezați la rînd. Primul lua pepenii și îi întindea celui de-al doilea, care stătea pe punte; acesta îi arunca pe chei celui de-al treilea, care îi trecea celui de-al patrulea, iar acesta îi arunca celui de-al cincilea, care îi așeza pe un cărucior, în rînduri măestrite, ici de un verde închis, colo albi, dincolo vărgați. O muncă plăcută, curată, veselă.

Artelul, compus din patruzeci de oameni, nu lucra cu ziua ci cu descărcatul. Vătaful, Zavorotni, un individ de fel din Poltava, știuse cum să-l joace pe antreprenor, om încă tînăr, fără experiență, care se căi îndată și vru să schimbe învoiala: fu povățuit, însă, că-i mai bine să nu se ia cu răul. În consecință, oamenii cîștigau pînă la patru ruble pe zi.

Cu toate astea, Zavorotni nu era mulțumit. Din ambiție profesională, își zorea oamenii în așa fel încît să-i revie fiecăruia cinci ruble pe zi. Și, cu o repeziciune din ce în ce mai mare, pepenii jilavi, albi și negri, treceau de pe mal pe chei, învîrtindu-se, plutind, căzînd cu pocnet în palmele dibace.

Dar un fluierat răsună pe-un vas. Îi răspunse altul, pe urmă altul, apoi cîteva răspunseră pe chei. Atunci Zavorotni, cu voce puternică, răgușită, asemenea unei sirene de vapor, urlă:

— Ga-a-a-ta-a!

Platonov își îndreptă șira spinării și-și întinse mădularele amorțite.

— Să mîncăm! răcni Zavorotni.

Un băiat zdrențăros veni spre el în fugă.

— Pe care îl chemă Platonov? întrebă el isteț.

— Pe mine; ce e?

— Colo, la colț, după biserică, te așteaptă o domnișoară; am un bilet.

Ceilalți începură să mormăie.

— Ce tot mîriiți, nătărăilor? le zise Platonov. Dă-ncoa biletul!

Biletul, cu un scris ca de copil, neregulat, cu ortografia vai de lume, era din partea Jenkei.

„Sergiu Ivanovici, iartă-mă că te stingheresc. Vreau să-ți vorbesc într-o chestie importantă. Nu ți-aș cere nimic, dacă nu ar fi ceva serios. N-o să te țin mai mult de zece minute. Jenka de la Ana Marcova".

Platonov se ridică.

— Mă duc pentru cîteva clipe, îi zise el lui Zavorotni. Pînă cînd o-ncepe, iar lucrul, mă-ntorc.

— Ți-ai și ales timpul! răspunse vătaful cu ton în silă. Noaptea ce treabă ai? Du-te, du-te, cine te ține? Dar dacă nu vii la vreme, îți opresc ziua. O să iau un golan și cîți pepeni o sparge, atîția ai să plătești. Nu credeam că ești așa de crai, Platonov!

Jenka îl aștepta într-o grădiniță cu cîțiva tei firavi, ghemuită între o biserică și chei. Era îmbrăcată cu o rochie elegantă, cenușie, și purta pe cap o pălărie de pai, acoperită cu un voal negru. „Oricît de simplu s-ar îmbrăca — își zise Platonov privind-o de departe — orice bărbat ș-ar întoarce capul de trei-patru ori după ea. Imediat ghicește ceva deosebit.

— Bună-ziua, Jenka! Sînt foarte bucuros că te văd! spuse el cu bunăvoință strîngîndu-i mîna. Te rog să crezi că nu mă așteptam cîtuși de puțin!

Jenka avea o mină așa de modestă, de tristă și de preocupată, încît Platonov observă îndată.

— Iartă-mă, Jeneșka, zise el; e ceasul mesei. Am putea să mergem undeva și o să-mi povestești acolo ce te aduce. Uite, chiar aici, pe aproape, e un mic han care-i totdeauna pustiu la ora asta! Vom putea să ne așezăm într-un ungher care slujește de cabinet și vom sta liniștiți. Haide! Poate că ai să iei și tu ceva.

— Nu, mulțumesc! Și n-am să te țin mult... Doar cîteva minute... Am nevoie de la cineva de un sfat și n-am pe nimeni...

— Foarte bine... Haide! Tot ce-mi va sta în putință, voi face cu dragă inimă. Țin mult la tine, Jenka!

Ea îl privi cu tristețe și cu recunoștință.

— Știu, Sergiu Ivanovici, și de aceea am și venit!

— Poate ai nevoie de bani. Nu-ţi fie ruşine. În momentul acesta n-am cine ştie ce, dar aş putea oricînd să-ţi împrumut ceva.

— Nu, mulţumesc. Nu e vorba de asta. Cînd ne vom aşeza, am să-ţi spun.

În hanul mohorît, nu era, într-adevăr, nimeni. Muşterii, coţcari de rînd, nu veneau decît noaptea, tîrziu. Platonov luă o cabină semiîntunecată.

— Dă-mi o bucată de rasol, castraveţi, un pahar de rachiu şi pîine, comandă el băiatului.

Acesta, un flăcău cîrn şi bărbos, aşa de unsuros şi murdar încît ai fi crezut c-a ieşit dintr-un hîrdău cu lături, îşi trecu mîna pe buze şi întrebă cu glas răguşit:

— De cîte copeici pîine?

— Cît o să trebuiască.

Şi Platonov începu să rîdă.

— Adu cît poţi mai iute. Vom socoti pe urmă. Adu şi cvas! Haide Jenia, spune. Citesc pe faţa ta o nenorocire sau, cel puţin, ceva rău. Povesteşte-mi!

— Nu ştiu cum să încep! zise ea şovăielnic... Uite, Sergiu Ivanovici, eu sînt bolnavă... Înţelegi? ... De o boală grea... ştii care...

Platonov făcu un semn afirmativ.

— De cînd?

— De mult... Am băgat de seamă în ziua de Rusalii.

Platonov îşi trecu mîna pe frunte.

— Stai că-mi aduc aminte. Nu era în ziua cînd am fost cu studenţii?

— Ba da, Sergiu Ivanovici!

— Oh, Jenka, Jenka! spuse Platonov cu mustrare şi milă. Ştii că după aceea au fost molipsiţi doi studenţi?... Vasăzică, de la tine au luat?

Prin ochii Jeniei trecu o sclipire de ură.

— De unde să ştiu?... De bună seamă... Au fost aşa de mulţi!... Mi-aduc aminte, totuşi, de cel care îţi căuta pricină... Unul blond şi cu ochelari...

— Da, da, Sobaşnikov, mi s-a spus! E chiar el... Dar nu-mi pasă de îngîmfatul acela; pe celălalt îl depling! Îl cunoşteam de mult, deşi niciodată nu-mi pot aminti numele lui... Era din provincie... din Polianska. Zvenigorod sau cam aşa ceva... I se spunea Ramses... Cînd medicii...

a fost la mulți, i-au declarat ce fel de boală are, s-a întors acasă și și-a pus capăt vieții. Ciudatul bilet pe care l-a lăsat conținea cam acestea:

„Vedeam tot restul vieții în triumful inteligenței, al frumuseții, al binelui! Din cauza bolii acesteia, în loc de-a fi un om, devin un cuib de viermină, un candidat la paralizie. Demnitatea mea omenească refuză să primească această decădere. Recunosc că merit ceea ce mi s-a întîmplat și că merit, în consecință, moartea, căci am sucombat într-o clipă de pornire bestială, am luat o femeie pe care n-o iubeam, plătind-o, și îmi asum pedeapsa pe care mi-o impun".

— Aceasta m-a întristat mult... adăugă cu un oftat Platonov.

Jenka replică:

— Ba pe mine, deloc!

— Păcătuiești!... Băiete, poți să pleci. Cînd o să am treabă cu tine, o să te chem! spuse Platonov chelnerului... Da, greșești foarte mult, Jeneșka! Ramses era un om extraordinar de bine format: întîlnești ca el unul la o sută de mii ... Nu respect sinuciderea. În cele mai multe cazuri, te spînzuri sau îți tragi un foc de revolver din prostie, cum fac copiii care nechează sau își sparg capul pentru a căpăta bomboane... Totuși, în fața morții acestuia, mă înclin cu durere și venerație. Era inteligent, dezghețat, plăcut, îndatritor și, precum vezi și tu, deja prea aspru față de sine însuși.

— Nu mă privește! repetă Jenka cu îndărătnicie — Deștepți sau nătărăi, bătrîni sau tineri, îi urăsc deopotrivă... pentru că... Da, poți să mă privești... Ce sînt eu? O scuipătoare, o groapă de lături... Gîndește-te, Platonov, că mii, da, mii de inși m-au luat și că pe toți care au trecut sau vor mai trece îi urăsc la fel! Ah, dacă aș putea i-aș osîndi, i-aș arde... i-aș...

— Ești rea și mîndră, Jenka, spuse blînd Platonov.

— N-am fost mîndră și rea... Abia acum sînt! N-aveam nici zece ani cînd mama m-a vîndut și de-atunci trec într-una din mînă-n mînă... E măcar unul care să vadă în mine o făptură umană? Nu!... O otreapă, mai puțin decît un zdrențăros și un făcător de rele... decît un ucigaș... Pînă și călăul... călăul vine în stabilimentul nostru... și are drept să mă ia de sus și să-i fie scîrbă de mine... Eu sînt mai puțin decît nimic... eu sînt a tuturor!... Pricepi grozăvia cuvîn-

tului acesta, Sergiu Ivanovici? A tuturor... asta înseamnă că nu ești nici a ta, nici a tatălui tău și nici a mamei tale... Nu sînt nici din Riazan, nici din Rusia, de nicăieri, eu sînt a tuturor!... Nimănui nu-i dă în gînd să spună cînd mă privește: „Dar ea are o inimă și-un creier, gîndește, simte, nu e nici de lemn, nici de paie"! Mă gîndesc singură. Da, eu sînt, poate, singura, dintre noi toate, care simte grozăvia bordelului acela negru, împuțit și murdar... Fetele pe care le cunosc și acelea cu care trăiesc... înțelegi, Platonov?... nu-și dau seama de nimic... în sfîrșit, nu sînt decît cărnuri! Și asta e mai rău decît ura mea!

— Jenka, ai dreptate! murmură Platonov. Nimeni nu-i în stare să...

— Nimeni, nimeni? strigă Jenka pătimașă. Ți-aduci aminte de studentul care-a luat-o pe Liubka...

— Mi se pare. Ei și?

— Ei, și ieri seară ea s-a întors în zdrențe, leoarcă de apă și plîngînd. Nemernicul o părăsise... A jucat comedie... „Ai să fii sora mea, te voi salva, o să fac din tine o făptură conștientă!" A făcut pe dracu...

— E cu putință?

— Da, te asigur! N-am cunoscut decît un om, ale cărui mîngîieri și a cărui îngăduință au fost sincere: tu. Dar tu ești altfel de om... ceva aparte... Nu faci decît să umbli, să cercetezi... Iartă-mă, Sergiu Ivanovici, ești un soi de țicnit și de aceea venii ...

— Vorbește, Jenka!

— Atunci cînd am știut că sînt bolnavă, era să înnebunesc, într-atît mă năucea furia. Mi-am zis: iată sfîrșitul, adică momentul cînd nu mai ai nici ce să regreți, nici ce să plîngi și nici ce să aștepți... Dar pentru tot ce am îndurat nu există răsplată?... Se poate să nu fie dreptate pe lume?... Se poate să nu fie chip de a mă răzbuna? Se poate să primesc toate cu recunoștință — și pe deasupra, boala?... Sînt roabă?... Sînt un lucru... un animal?... Atunci, Platonov, m-am hotărît să-i molipsesc pe toți, tineri, bătrîni, săraci, bogați, frumoși, pociți, pe toți, pe toți!

Platonov, care sfîrșise de mult cu masa, o privea buimăcit, aproape îngrozit. El, care văzuse atîtea brute, era năpădit de-o frică animalică în fața acestei uri mocnite ce se trezea deodată.

Oftă și spuse:

— Un mare scriitor francez a descris următoarele: Prusacii ocupat Franța și provocau poporul; împușcau bărbații, violau femeile, jefuiau casele, aprindeau satele... Atunci o femeie frumoasă, dar molipsită, se jură să molipsească din răzbunare pe toți germanii ce-i vor cădea în brațe. Ea molipsi sute și poate mii de inși... Iar cînd zăcea în agonie, pe un pat de spital, era mîndră... Ei erau, însă, dușmanii țării sale, ucigașii fraților săi, pe cînd tu, tu, Jeneșka...

— Sergiu Ivanovici, spune-mi, cu bună credință: dacă ai găsi în stradă un copil care a fost chinuit, să zicem un copil căruia i s-a smuls un ochi i s-a tăiat o ureche, dacă ai ști că autorul acelei grozăvii trece pe dinaintea dumitale și că Dumnezeu singur — dacă există un Dumnezeu — vă vede în momentul acela, ce-ai face?

— Nu știu, răspunse înăbușit Platonov încleștîndu-și pumnii sub masă. Poate că l-aș ucide!...

— Nu „poate" — sigur! Te cunosc îndeajuns. Știu ce-ai simți. Gîndește-te și tu. Și noi, la fel fiecare dintre noi a fost chinuită pe cînd era copil. Copil! — oftă Jenka acoperindu-și repede fața cu mîinile. Îți amintești de ziua aceea de Rusalii cînd ne-ai vorbit? Să nu crezi, Sergiu Ivanovici, că ura mea se îndreaptă numai spre accia care m-au batjocorit... Nu, ea se îndreaptă spre toți care vin la noi, spre toți cavalerii aceia, de la cel mai mic pînă la cel mai mare! Așadar, m-am hotărît să mă răzbun, să mă răzbun pe mine și să-mi răzbun surorile... E bine, este rău?

— Jeneșka, drept să-ți spun, nu știu! Nu îndrăznesc... Nu înțeleg...

— Dar nu-i asta partea importantă. I-am molipsit fără să simt nici milă și nici căință; nu m-am socotit vinovată nici în fața lui Dumnezeu, nici în fața patriei. N-am simțit decît bucuria lupului flămînd, care se poate bălăci în sînge... Dar ieri mi s-a întîmplat ceva de care nu-mi dau seama. Un elev, un mucos, o găinușă bleagă care venea la mine de astă-iarnă... și de care, deodată, mi-a fost milă... Nu pentru că e foarte frumos și foarte tînăr, nici pentru că a fost totdeauna cuminte și chiar drăgăstos... Nu, nu de aceea... Au fost alții pe care nu i-am iertat... pe care i-am însemnat mușcîndu-i dinadins cu o plăcere sălbatică... Dar pe ăsta l-am lăsat... nu știu de ce... nu pot să-mi dau seama...

Sergiu Ivanovici, dumneata, care eşti atît de priceput, şi care ai văzut atîtea, ajută-mă să-mi vin în fire.

— Nu ştiu Jeneska, răspunse Platonov cu blîndeţe. Nu mi-e teamă să-ţi vorbesc sau să-ţi dau o povaţă, dar nu ştiu nimic, nimic. E dincolo de mintea mea, de conştiinţa mea!

Jenia îşi înfăşură degetele şi le pocni nervos.

— Nici eu nu mai ştiu, nu mai ştiu... Poate că ceea ce am vrut nu era bine. Atunci nu-mi mai rămîne decît o cale. Gîndul ăsta mi s-a înfipt în minte de azi-dimineaţă... şi nu mă lasă... ăsta mi s-a înfipt în minte de azi-dimineaţă... şi nu mă lasă...

— Nu făcea asta, Jenka!

— Un singur lucru: să mă spînzur...

— Nu, nu, Jenia! Orice, dar asta nu! În alte împrejurări te-asigur că ţi-aş spune să isprăveşti cu viaţa. Dar n-ai cîtuşi de puţin nevoie... Dacă vrei, am să-ţi arăt o altă cale, nu mai puţin crudă, putînd să-ţi potoleşti de o sută de ori mai mult ura...

— Care? întrebă Jenia.

— Ascultă... Eşti tînără şi, într-adevăr, foarte frumoasă, mai mult decît atît, tu poţi să devii nespus de captivantă, ceea ce face mai mult decît frumuseţea. Pînă acum nu ţi-ai dat seama de puterea ta asupra oamenilor, n-ai ştiut că poţi face din amanţii tăi sclavi, cîini lungiţi la picioare... Eşti mîndră, îndrăzneaţă, neînduplecată, inteligentă... Ştiu că ai citit mult — şi ai un limbaj cu totul deosebit de-al tovarăşelor tale. Poţi, deci, să te îngrijeşti şi, printr-o reîntoarcere fericită la viaţă, să-ţi recîştigi libertatea, să ieşi din „bîrlogul" acela. Nu trebuie decît să mişti un deget pentru a vedea sute de bărbaţi, încovoindu-se dinaintea ta, gata pentru a-ţi fi pe plac, să comită josnicii, să fure, să-şi stoarcă bunurile. Mînă-i cu biciul! Ruinează-i, împinge-i la nebunie atît cît vei vrea şi cît vei putea. Gîndeşte-te, draga mea Jenka, cine răstoarnă acum viaţa societăţii dacă nu femeia? Făpturi ieri încă slujnice, spălătorese, coriste neînsemnate, ronţăie milioanele aşa cum ţărăncile ronţăie floarea-soarelui. Deşi abia ştiu să semneze, ele devin, prin bărbat, un fel de regine... Nu-s tocmai rari principii care se însoară cu tîrîturi sau cu întreţinute. Iată, Jeneşka, pînă unde se poate întinde răzbunarea ta. Te voi admira de

departe... Dacă nu va izbuti întocmai planul pe care ţi-l arăt, ai cel puţin tot ce trebuie pentru a-i călca pe bărbaţi în picioare.

— Nu! spuse Jenka cu un zîmbet uşor. M-am gîndit şi eu, însă îmi lipseşte principalul: puterea, voinţa, dorinţa!... Mă simt roasă, mă simt moale ca o cîrpă... Viaţa a măcinat în mine totul; doar ura a rămas neatinsă... da, sînt ofilită în aşa măsură, încît răutatea mea nu are nici un preţ... O să dau iarăşi peste un băieţaş, o să-l cruţ şi iarăşi îmi va fi ciudă că sînt miloasă! Nu! Să sfîrşesc mai bine...

Tăcu. Platonov, neştiind ce să-i spună, tăcu şi el. Se simţiră amîndoi stingheriţi. Apoi, fără să-l privească, ea îi întinse mîna îngheţată şi moale.

— Adio, Sergiu Ivanovici! Iartă-mă că ţi-am luat din timp... Imi dau seama că dacă ai fi putut să mă ajuţi, m-ai fi ajutat... Dar e limpede ca ziua că nu se poate... Adio!

— Să nu faci prostii, Jenka, te rog!

— E destul! răspunse ea înălţînd cu nepăsare din umeri.

Se opri, se întoarse spre el:

— Vanşka a murit ieri în sală. A ţopăit, şi a căzut deodată... Cu toate astea, se poate spune că a murit uşor... Am mai uitat ceva, Sergiu Ivanovici: există Dumnezeu?

Platonov se posomorî.

— Ce să-ţi spun, Jenia? Nu ştiu nimic! Socot că e unul, însă nu aşa cum ni-l închipuim. De bună seamă că e mai mare, mai înţelept, mai sincer...

— Şi viaţa de apoi? Acolo, după moarte? Căci se zice că e un cer şi un iad. E-adevărat? Sau nu e nimic?

Platonov nu răspunse; îşi abătu privirile.

— Nu ştiu! zise el cu o sforţare. Nu vreau să te mint.

Jenka oftă, şi un zîmbet silit, un zîmbet milos, îi înflori pe buze.

— Mulţumesc, prietene... foarte mulţumesc... Îţi doresc să fii fericit... îţi doresc din tot sufletul... Adio!

Se-ntoarse şi, cu mers şovăielnic, se depărtă...

Platonov, sosi la timp la lucru. Căscînd, scărpinîndu-se, oamenii se apucau de treabă. Privirea iscoditoare a lui Zavoroni îl zări cum vine cu paşi mari. Îi strigă de departe:

— Hei, ai venit la vreme, ghebosule... Şi eu care vream să te iau de coadă şi să-ţi fac răvaşul... Haide, la lucru!

Ce mai armăsar te-ai făcut. Seriojka! urmă el. Ce faci noaptea de nu poți prididi nici ziua?

XVIII

Sîmbătă e zi pentru vizita medicală. În toate stabilimentele femeile se pregătesc cu tot atît grijă și înfrigurare ca, de exemplu, doamnele din lumea bună care merg la specialistul lor. Își făceau cu luare-aminte toaleta intimă, se primeneau cu rufărie curată și, pe cît cu putință, elegantă. Obloanele erau trase spre stradă, iar lîngă una dintre ferestrele ce dădea în curte se așeza o masă. Toate erau deopotrivă de emoționate. „Dac-oi fi luat, fără să știu, ceva? Mă trimite la spital, unde e bătaie de joc, plictiseală, hrană proastă, tratament greu".

Jenka era liniștită și îngîndurată de azi-dimineață. Îi dădu Maniei brățara de aur, lanțul de gît cu o cruciuliță de argint și un medalilon cu fotografia sa. O rugă pe Tamara să ia ca amintire cele două inele, unul făcut din trei cercuri de argint cu o inimioară și două mîini înlănțuite, altul dintr-un fir de aur cu un rubin.

— Cît privește rufăria mea, Tamaroșka, să o dai Anușkăi, servitoarea. După ce o spăla-o bine, o s-o poată purta în amintirea mea.

Se aflau la Tamara în odaie. Jenka ceruse coniac și sorbea încet, alene pahar după pahar, ronțăind zahăr și sugînd lămîie. Purtarea ei a surprins-o întîi pe Tamara, căci ea știa că Jenka nu prea bea decît cînd o sileau musteriii.

— Ce ai astăzi? o întrebă Tamara. Parcă te-ai gătit să mori sau să intri la mînăstire.

— Da, mă duc, răspunse ea cu silă; mi-e așa de urît Tamaroșka.

— Crezi că pentru altele e mai vesel?

— Nu vreau să spun asta! Nu vreau să spun numai de plictiseală... totul mi-e deopotrivă acum... Mă uit la tine, mă uit la masă, la sticlă, la mîini, la picioare și-mi zic că totul e monoton și fără rost. Parcă ar fi un tablou vechi. Il

vezi pe soldatul care trece pe drum? Parcă-i o păpușă în mers... Nu-mi pasă că-l udă ploaia, că moare, că mor, că și tu ai să mori, Tamara, nu văd în asta nimic deosebit... Totul mi se pare simplu și greoi!

Tăcu, goli paharul, își supse zahărul și, cu ochii îndreptați spre obloane, întrebă deodată:

— Ia spune-mi, Tamara, rogu-te... Niciodată nu te-am întrebat cum se face că ești în casa asta. Nu ești ca noi, tu știi toate, găsești oricînd cuvîntul nimerit... Mi-aduc aminte de ziua aceea cînd ai vorbit franțuzește așa de bine!... Pe cînd, printre noi, nimeni nu știe nimic... Cine ești?

— Draga mea Jeneșka, la drept vorbind asta n-are nici o însemnătate! Viața e viață... Am fost elevă într-un institut am fost guvernantă, am ținut un tir într-o grădiniță de vară, am căzut în mîinile unui șarlatan, am făcut pe amazoana la circ... Pe urmă am stat doi ani la o mînăstire... Am văzut multe... Nu-mi aduc aminte de toate. Am fost hoață...

— A trecut prin toate...

— Dar nu mai sînt tînără! Ce vîrstă îmi dai tu?

— Douăzeci și doi, douăzeci și patru de ani!

— Nu, draga mea! douăzeci și doi! treizeci și doi împliniți săptămîna trecută! Sînt decana stabilimentului! E foarte adevărat că nu m-a mișcat niciodată nimic și că n-am pus nimic la inimă. Știi că nu beau niciodată... Îmi păstrez, înainte de toate, corpul... Și, ceea ce e esențial, mă abțin... nu mă las niciodată în voia simțurilor...

— Dar Senka?

— E altceva cu el... Inima femeii e proastă și oarbă, nu poate trăi fără dragoste... De altfel nu-l iubesc, mă înșel singură... Cît despre rest, îmi va prinde bine cîndva.

Jenka se învioră deodată și începu s-o privească cu luare aminte.

— Dar cum ai căzut în cloaca asta, tu atît de frumoasă, atît de fină și inteligentă?

— Ar fi multe de povestit, dar sînt atît de leneșă! Am căzut din dragoste... Am urmat calea unui tînăr și am devenit revoluționară. Noi, femeile, procedăm mai întotdeauna la fel... Facem ce face și iubitul nostru și vedem ceea ce vede el. Era iubitor, inteligent, vorbea admirabil și era frumos. De altfel era o canalie, un trădător, care făcea pe revo-

luționarul ca să-și vîndă tovarășii... Era un provocator, nimic mai mult. Din momentul cînd a fost demascat și asasinat, mi-a căzut vălul de pe ochi... Cu toate astea trebuia să mă ascund, trebuia să dispar... Mi-am schimbat actele. Și atunci am fost sfătuită să-mi fac altă identitate, pe cărțulia galbenă. Și am luat-o pe calea asta. Dar n-o să rămîn multă vreme. Cînd mi-o veni bine, o șterg.

Unde? întrebă Jenka, curioasă.

— Lumea e mare! Și mie îmi place viața! E ca și cînd aș fi cîntat psalmi la mînăstire, iar după ce mi s-a urît am plecat la șantan. Frumoasă săritură, nu-i așa? Aici voi face la fel, voi trece la teatru, la circ, la vreun corp de balet... Dar ceea ce mă atrage mai mult, nici nu-ți trece prin minte Jenicico: e furtul!... E o meserie primejdioasă, plină de peripeții... Te înșeli privind la acrul meu de domnișoară bine crescută... Sînt făcută cu totul pentru altceva.

Ochii ei străluciră de veselie, și adăugă:

— Știi că am pe dracul în piele?

Cu atît mai bine! zise Jenka redevenind tristă și gînditoare. Dacă ai vrea ai putea să faci ceva, pe cînd eu mă simt cu totul neputincioasă... N-am decît douăzeci de ani, și cu toate astea îmi simt sufletul îmbătrînit și trupul mirosind a țărînă... Asta din pricină că am trăit zile de putreziciune, și nimic mai mult.

— Destul, Jenka, spui prostii! Ești inteligentă, originală, posezi acea putere deosebită care place atît de mult bărbaților și-i face să umble cu limba scoasă după tine. Pleacă și tu din casa asta. Nu cu mine, se înțelege, eu trebuie să-mi urmez singură calea, dar pleacă în orice caz!

Jenka clătină din cap și-și ascunse fața în mîini.

— Nu ,răspunse ea, după o clipă de tăcere. Ar fi în zadar! Soarta mea e hotărîtă! Nu mai sînt o ființă vie, sînt o zdreanță! Avu un gest brusc, apoi își zise: ,,Ei! Jenka, ai face mai bine să mai bei o gură și să sugi din lămîie!" — Brr! ce dezgustător!... Unde dracu găsește Aniuta asta o asemenea porcărie. Și la fiecare cumpărătură, cățeaua, șterpelește cîte o jumătate de rublă. Am întrebat-o într-o zi de ce e atît de hrăpăreață, și mi-a răspuns că strînge ca să se poată mărita „Dacă nu-i aduc bărbatului decît virginitatea, nu va fi mulțumit Trebuie să pun deoparte cît mai multe sute de ruble!".

Ce fericită e!...Aici în cutie, sub oglindă, sînt ceva bani, dă-i-i, te rog...

— Haide, haide, păsărico doar nu ești hotărîtă să mori? întrebă Tamara cu dojană în glas.

— Nu, dar îmi iau toate măsurile, Ia banii, ia-i! Nu se știe, poate c-o să fiu dusă la spital... Acolo la ce mă pot aștepta? Am pus ceva deoparte. Dragă Tamara, dacă aș avea într-adevăr dorința să fac ceva, m-ai împiedica?

Tamara o privi fix, adînc și liniștit. Ochii Jeniei erau triști, fără luciu, cu pete deschise, asemenea pietrelor de opal.

— Nu ! zise în cele din urmă Tamara cu glasul hotărît. dacă ar fi din pricina dragostei nu te-aș lăsa, dacă ar fi pentru o chestie bănească de asemenea; dar sînt cazuri cînd e zadarnic să te amesteci! Desigur că nu te voi ajuta, dar nici nu-ți voi sta în cale...

Se auzi în coridor glasul Zociei care striga:

— Domnișoarelor! Doctorul! Repede, Domnișoarelor!...

— Du-te Tamara, du-te dragă! zise Jenka cu glas mîngîietor. Mă duc pînă la mine să mă pregătesc, cu toate că nu mai are nici o însemnătate. Dacă mă cheamă și nu răspund vino de mă caută!

Înainte de a ieși din odaia Tamarei, Jenka își trecu brațul de după umerii ei și-o dezmierdă pe păr.

Doctorul Klimenko, medicul orașului, întinse pe o măsuță din sală o soluție de sublimat, vaselină și diferite instrumente care-i erau necesare. Avea dinaintea ochilor cărțuliile care țineau fetelor de acte. Alături de masă erau Ana Marcovna și cele două econoame: Emma Eduardovna și Zocia.

Doctorul, un om bătrîn și rutinat, indiferent la toate, își puse ochelarii, cercetă lista și strigă:

— Alexandra Budzinskaia!

Era mica Nina, cea cu nasul obraznic. Roșie la față și rușinoasă, ea se urcă stîngace pe masă. Doctorul o examină, încreținд din sprîncene.

— Mai departe... Nu e bolnavă... Următoarea!

Și pe dosul cărțuliei scrise: „28 august, în perfectă sănătate" apoi semnă.

— Irina Vatcenkova !

Era rîndul Liubkăi, în cele cîteva luni de libertate pierduse obișnuința vizitelor și, cînd doctorul îi ridică pînă sub bărbie cămașa, ea roși, așa cum știu să roșească numai femeile cinstite.

După ea veni rîndul Zoei, apoi a Mankăi, al Tamarei, al Niurei, cea din urmă avea o scurgere și doctorul ordonă să fie transportată la spital.

Doctorul lucra cu o repeziciune uimitoare. De la vîrsta de douăzeci și doi de ani examina în fiecare sîmbătă sute de fete. Această lungă practică l-a făcut să capete dexteritate și tehnică. Umbla fără precauțiune, cu acele gesturi sigure pe care le vezi la actorii de circ, la greci și la ambaleurii de meserie. Lucra cu liniște și sîngele rece al veterinarului sau al negustorului de vite, care examinează zilnic sute de patrupede.

Se gîndise vreodată el că are dinainte ființe vii? Sau la faptul că el e ultimul și cel mai însemnat inel din lanțul formidabil care poartă numele de prostituție înregistrată?

Nu! Dacă a simțit vreodată ceva? Asta nu i s-a întîmplat decît la începutul carierei. Acum nu mai există pentru el altceva decît pîntece goale, șezuturi dezvelite și guri deschise. În stradă n-ar fi recunoscut nici un exemplar fără figură, din turma de fiecare sîmbătă.

— Suzana Raitsin! strigă el în sfîrșit.

Nimeni nu răspunse.

Toatele fetele se priviră șoptind:

— Jenka... unde-i Jenka?

Jenka lipsea.

Atunci Tamara făcu un pas înainte și zise:

— Nu e încă gata. Scuzați un moment, domnule doctor, mă duc s-o chem.

Plecă repede și nu se mai întoarse. După cîteva minute o urmară Emma Eduardovna, Zocia și chiar Ana Marcovna.

— Hm! Ce dezordine! zicea prin coridor impunătoarea Emma Eduardovna, cu aerul ei nemulțumit... Și întotdeauna Jenka asta! Mi-am pierdut răbdarea la urma urmei!

Dar Jenka nu era nicăieri, nici în odaia ei, nici într-a Tamarei, nici într-altă odaie. Cercetară toate colțurile fără s-o descopere.

— S-o căutăm în closet — glăsui Zocia.

Closetul era încuiat pe dinăuntru. Emma Eduardovna bătu în ușă cu pumnii.

— Jenka, ieși, n-auzi? Ce înseamnă prostia asta.

Apoi adăugă cu voce amenințătoare:

— N-auzi, scroafo? Ieși numaidecît, așteptă doctorul!

Nici un răspuns.

Toate fură cuprinse de același gînd și se priviră îngrozite. Emma Eduardovna zgîlțîi din toate puterile ușa, dar ușa rămase neclintită.

— Duceți-vă și căutați-l pe Simion! porunci Ana Marcovna.

Simion veni, cu aerul său mahmur de totdeauna. Văzu de pe fața fetelor că se petrece ceva tulbure și că au nevoie de puterea și cruzimea lui profesională. Cînd i se spuse despre ce e vorba, puse labele-i lungi de maimuță pe clanța ușii, își înfipse picioarele în perete și se încordă. Clanța îi rămase în mînă și pierzîndu-și echilibrul, era cît pe aci să se întindă cît era de lung.

— La dracu! urlă el. Dați-mi un cuțit.

Prin crăpătura ușii, încercă să dea veriga la o parte. Toate fetele își țineau respirația și-i urmăreau mișcările. Nu se auzea decît zgomotul metalului atingînd metalul.

În sfîrșit ușa se deschise. Jenka era spînzurată cu șiretul corsetului de cuiul lămpii. Corpul ei nemișcat se legăna la dreapta și la stînga. Fața-i era vînătă, iar limba îi ieșea printre dinții descoperiți. Lampa era scoasă și zăcea la pămînt. Una dintre femei scoase un urlet isteric. Toate începură să se vaite și să se îmbrîncească pe coridor ca o turmă speriată.

La țipetele lor veni și doctorul. Nu alergă; veni. După ce văzu ce s-a petrecut, se întoarse fără ca vreun mușchi al feței să-i tresară, se urcă pe scaun și, spunîndu-i lui Simion să țină cadavrul, tăie sfoara! A mai văzut el și altele în timpul carierei. Era de mult împietrit în fața durerii și a morții!

Doctorul porunci ca trupul Jenkăi să fie transportat în camera ei și, cu ajutorul lui Simion, făcu cîteva încercări de respirație artificială. Apoi cu un gest de oboseală, își îndreptă ochelarii și zise:

— Chemați poliția să facă proces-verbal!

Kerbech sosi, șopti cîtva timp cu stăpîna casei, apoi ieși, pipăind o hîrtie de-o sută în buzunarul hainei.

Procesul-verbal se făcu în mai puțin de cinci minute. Jenka fu acoperită cu două rogojini și-o duseră la morgă.

Prima care găsi biletul lăsat de Jenka pe măsuța de noapte a fost Emma Eduardovna. Jenka rupsese o filă din

cărțulia ei și a scris, cu scrisul ei mare, copilăresc, dar cu o mînă sigură:

„Mă dau de bunăvoie morții. Sfîrșesc pentru că sînt bolnavă, că toți bărbații sînt niște ticăloși și că viața e dezgustătoare. Tamara știe cum doresc să fie împărțite lucrurile mele. I-am dat toate lămuririle."

Emma Eduardovna se întoarse către Tamara și, cu ochii plini de ură, strigă:

— Așadar știai totul, scîrbo! Știai, viperă? Și n-ai spus nimic?

Ridicase chiar mîna pentru a-i da una din acele palme crude și bine aplicate, cum știa ea să dea. Se opri brusc, cu ochii holbați, cu gura deschisă, înlemnită la vederea unei Tamare noi, care-i azvîrlea o privire de dispreț și care îi puse în față, încet, sigur, un obiect micuț cu reflexe metalice...

XIX

În seara aceleiași zile, în casa Anei Marcovna se desfășura un fapt foarte important. Stabilimentul, mobilele, imobilele și personalul treceau în mîinile Emmei Eduardovna. Era un lucru de care se vorbea de mult, dar anunțată oficial fetelor această schimbare, ele fură cuprinse de o uimire, vecină cu groaza. Fiecare din ele cunoștea autoritatea nemțoaicei, cruzimea, pedantismul, trufia, în sfîrșit dragostea ei tiranică ba pentru o favorită, ba pentru alta. Afară de aceasta nu era o taină pentru nimeni că din cele șaizeci de mii de ruble pe care Emma Eduardovna trebuia să-i verse fostei stăpîne ca preț al preluării firmei și clientelei, o treime venea din partea lui Kerbech, care avea de multă vreme cu econoama relații în care dragostea și interesul formau un amestec ciudat. De pe urma întovărășirii celor două făpturi, deopotrivă de nerușinate, de lacome și crude, fetele se putea aștepta la mai rău.

Ana Marcovna își dădea casa pe un preț așa de mic numai pentru că Kerbech cunoștea multe mici mîrșăvii ale

ei, și pentru că ea îl știa în stare să-i pună oricînd cuțitu-n git. Pretexte plauzibile nu-i lipseau; într-o astfel de casă e firesc să se întîmple zilnic sute de nereguli care iau uneori o întorsătură așa de gravă, încît poți să fii închis numai-decît sau chiar să ajungi dinaintea unei instanțe de justiție criminală.

Ana Marcovna se prefăcea că-i pare rău, ofta, vocifera, plîngea că e săracă, slabă și părăsită, deși în fundul sufletului se bucura. Își dădea seama de multă vreme că bătrînețele și infirmitățile sînt pe-aproape; era dornică de o viață tihnită și virtuoasă. Visurile ei de pe timpul cînd nu era decît simplă prostituată se întorceau rînd pe rînd. Era acum la vîrsta respectului, a traiului burghez, a apartamentului larg, pe o stradă liniștită, centrală. Bertha ei cea mică și adorată avea să se mărite cu un om de familie bună, inginer, proprietar, consilier comunal, pe care-l cucerise însemnătatea zestrei și strălucirea bijuteriilor fetei.

Deși Ana Marcovna avea mintea relativ mărginită, ea poseda în schimb o agerime care o ferise toată viața de neplăceri și de hotărîri greșite. De aceea acum, după moartea subită a lui Vanka și după sinuciderea Jenkăi, simțea că vin zile mai puțin norocoase.

Instinctul n-o înșela. Fosta casă Ana Marcovna-Saibeș — — actualmente Emma Eduardovna-Tizner — suferi după dispariția Jenkăi, nenorocire după nenorocire; moartea, grozăvia, scandalul se succedară fără întrerupere; sîngele curse ca în tragediile lui Shakespeare. La fel se petrecu, de altminteri, și cu celelalte case din cartier.

Prima care avea să diapară, totuși, era însăși Ana Marcovna. Aceasta-i soarta oamenilor smulși de la vechile lor deprinderi; așa mor generalii în retragere, înzestrați, cu toate astea cu o sănătate robustă și cu o voință de fier; așa se duc marii oameni de afaceri lipsiți de farmecul amețitor al jocului și-al riscului; așa îmbătrînesc și se usucă marii actori care au rupt-o cu scena.

Ana Marcovna se stinse chiar la o săptămînă după lichidarea completă a casei sale. Muri ca o făptură a Domnului. Într-o seară, după ce a sfîrșit cu partida de preferans, i se făcu rău, ceru iertare, se lungi în pat, scoase un suspin din adînc și trecu din lumea aceasta dincolo, cu un zîmbet

liniștit pe buze. Isaia Sawici, devotatul ei tovarăș, ținut totdeauna deoparte, pus totdeauna pe al doilea plan, îi supraviețui numai o lună.

Bertha a rămas moștenitoare unică. Vîndu cu preț bun casa și pămînturile de la marginea orașului, lăsate de părinți. Ea a contractat o căsătorie frumoasă și e încredințată pînă în ziua de azi că tată-său făcea un întins negoț cu grîu în Odessa, Novorossisk și în Asia mică...

În seara zilei cînd corpul Jenkei a fost cărat la morgă, fetele se adunară din ordinul Emmei Eduardovna în sala mare. Niciuna nu ar fi cutezat să murmure că sînt silite, într-o zi ca aceasta, cînd încă nu-și veniseră în fire, să-și îmbrace straiele sărbătorești și să coboare ca de obicei în sala luminată, pentru a dansa, a cînta, a atița cu trupurile lor goale pofta bărbaților.

Emma Eduardovna se ivi, mai impunătoare decît oricînd. Era îmbrăcată într-o rochie neagră de mătase, pieptu-i enorm pe care se răsfrîngeau gușile în cascadă, sălta de parcă ar fi pornit la luptă; purta jumătăți de mănuși negre, de mătase, iar un lanț greu de aur, după ce făcuse de trei ori ocolul gîtului, cobora pînă la pîntec printr-un medalion enorm.

— Fetelor, începu ea cu un ton anumit... trebuie... În picioare! porunci ea cu asprime. Cînd vorbesc cu voi, trebuie să vă ridicați!

Fetele se priviră nesigure; un astfel de ordin era o noutate în casă. Totuși, îmbufnate, se ridicară una cîte una, cu gura căscată și cu ochii buimaci.

— Sie sollen... sînteți datoare de-acum încolo să-mi purtați respect ca unei stăpîne — rosti Emma Eduardovna apăsînd pe fiecare cuvînt. Începînd de astăzi, stabilimentul trece, prin contract, din stăpînirea bunei și onorabilei Ana Marcovna în stăpînirea mea, Emma Eduardovna-Tizner. Am speranța că n-o să avem nici un prilej de ceartă și că o să vă purtați ca niște fete cuminți, îndatoritoare, bine crescute. Voi fi pentru voi ca o mamă adevărată, dar să băgați de seamă că nu sufăr nici lenea, nici beția, nici un moft și nici o neregulă. Buna doamnă Saibess, trebuie s-o spunem, a fost prea moale. Oh, eu am să fiu mult mai aspră! Disciplina

über alles... înainte de toate... E păcat că poporul rus e prost, murdar și leneș și n-are nici o idee de ordine, dar nu vă fie teamă! am să vă învăț eu toate astea pentru binele vostru! Spun că „pentru binele vostru" deoarece principalul meu gînd e să dărîm concurența lui Treppel. Vreau ca mușterii mei să fie oameni serioși, nu șarlatani și zdrențuroși, studenți și haimanale. Vreau ca fetele mele să fie cele mai manierate, mai frumoase, mai sănătoase, mai vesele din tot orașul. N-o să-mi pară rău de banii pe care o să-i cheltuiesc pentru asta. O s-aveți un mobilier drăguț; în toate camerele vor fi fotolii de pluș și covoare de lux. Vizitatorii voștri n-au să mai ceară bere, ci numai vinuri scumpe: bordo, burgonie, șampanie. Nu uitați că clientul bogat, serios, în vîrstă, nu se mulțumește niciodată cu amorul vostru grosolan și obișnuit. El are nevoie nu treaba aceea, ci de înfloriturî. O artă pe care voi veți fi silite s-o învățați. La Treppel se ia trei ruble pentru o vizită și zece pentru o noapte. O să fac în așa fel ca voi să luați cinci ruble pentru vizită și douăzeci și cinci pentru o noapte. O să vi se dăruiască aur și briliante. O să fac să nu fiți socotite ca de rangul al doilea, un so weiter... și să nu mai aveți de-a face cu soldățoi. Nu! Fiecare dintre voi să trebuiască să pună deoparte, în fiecare lună, iar eu o să depun la o bancă pe numele ei, ca să producă și o dobîndă. Banii depuși în felul ăsta se vor rotunji, iar cînd una dintre voi s-o simți istovită și o vrea să se mărite cu un om cumsecade, va avea la dispoziția ei un capital mic dar sigur. Așa se face în stabilimentele care se respectă din Riga sau din străinătate. Nimeni n-o să poată spune că Emma Eduardovna e un vampir, o zgripțuroaică, o lipitoare. Dar, repet, leneveala, nesupunerea, mofturile, amantul, sînt lucruri pe care le voi pedepsi fără milă, iar pe acelea care vor fi vinovate am să le arunc în stradă ca pe niște lighioane împuțite, ca pe niște otrepe. Acum am spus ce aveam de spus. Nina, vino încoace. Iar voi, fiecare la rînd!

Nina înaintă cu pași șovăitori spre Emma Eduardovna, dar se trase înapoi speriată. Emma Eduardovna întindea mîna dreaptă spre gura fetei.

— Jos! rosti ea cu un ton fără replică, clipind din ochi și dîndu-și capul pe spate cu aer majestos de prințesă.

Nina era într-atît de buimacă, încît făcu semnul crucii cu mîna dreaptă. Dar își veni în fire, sărută mîna întinsă și trecu deoparte. Zoia, Henrieta, Wanda și celelalte înaintară una cîte una. Doar Tamara rămase lîngă perete, rezemată chiar de oglinda aceea în care Jenka, preumblîndu-se prin sală în lung și-n lat se admira de atîtea ori.

Emma Eduardovna o fixă cu o privire tăioasă. Tamara îi înfruntă privirea fără a se clinti, fără a clipi, dar cu o privire ștearsă. Atunci noua proxenetă lăsă jos mîna, afectă un zîmbet și spuse cu glas răgușit:

— Ție, Tamara, vreau să-ți vorbesc între patru ochi! Vino!

— Îndată, Emma Eduardovna! răspunse Tamara liniștită.

Emma Eduardovna intră în cabina micuță, unde Anei Marcovna îl plăcea atît de mult să-și soarbă cafeaua cu coniac, se-așează pe divan și arătă fetei un scaun în fața sa. La început cele două femei se urmăriră cu ochi iscoditori. În sfîrșit, Emma Eduardovna zise:

— Te-ai purtat cum trebuie, Tamara! Ai făcut bine că n-ai venit ca un mielușel nătîng să-mi săruți mîna. De altminteri, nici nu te-aș fi lăsat... Voiam ca, în fața celorlalte, în momentul cînd te-ai fi apropiat, să-ți strîng mîna și să-ți ofer locul de primă econoamă în casa mea. Ai înțeles? Să fii mîna mea dreaptă, și în condițiuni cît se poate de bune pentru tine.

— Vă mulțumesc!

— Nu, așteaptă! nu mă întrerupe! Vreau să merg pînă la capăt și pe urmă îmi vei spune părerea ta. Dar ia lămurește-mă, rogu-te, întîi și-ntîi, ce voiai să faci azi dimineață cu revolverul pe care l-ai îndreptat spre mine? Voiai să mă omori?

— Nicidecum, Emma Eduardovna, răspunse cu respect Tamara. Dimpotrivă, mi s-a părut că dumneata voiai să mă lovești!

— Oh, prostii, Tamaroșka! N-ai băgat de seamă că, de cînd ne cunoaștem, niciodată nu mi-am îngăduit să te ating și că nu ți-am spus nici măcar o vorbă nelalocul ei? Haide, haide, Tamara, niciodată nu te-am pus la un loc cu scîrnăviile astea de rusoaice! Văd foarte bine că ești o dom-

nișoară adevărată, mult mai învățată și decît mine! Ești fină, elegantă, inteligentă, cunoști mai multe limbi. Am băgat de asemenea, de seamă că te pricepi și la muzică! În sfîrșit, ca să-ți spun totul, uite, îmi vine să-ți mărturisesc că eu sînt puțin... cum să zic?... îmi vine să-ți declar că am fost întotdeauna îndrăgostită oarecum de tine. Și totuși ai vrut să mă omori! Pe mine, care puteam să-ți fiu prietenă intimă! Ce ai de spus?

Oh, prea puțin, Emma Eduardovna! răspunse Tamara cu vocea-i blîndă și măsurată. Nimic mai simplu! Am găsit revolverul sub perna Jenkei și l-am luat pentru a ți-l da. Nu voiam să te deranjez pe cînd citeai biletul, dar cînd te-ai întors aveam de gînd să ți-l înmînez și să-ți spun: Emma Eduardovna, uite ce am găsit!... Înțelegi, eram așa de mișcată la gîndul că Jenka avea un revolver și că totuși își alesese un sfîrșit așa de fioros: ștreangul. Asta e totul.

Sprîncenele groasei ale Emmei Eduardovna se ridicară, pleoapele i se umbrira și un zîmbet sincer îl înflori obrajii. Întinse mîna cu însuflețire spre Tamara.

— Vasăzică, așa a fost?... O mein Kind! Și eu, care credeam! Numai Dumnezeu știe ce mi-am închipuit! Dă-mi mînile, Tamara, mîlnile tale moi și albe! Și îngăduie-mi să te strîng auf mein Herz, la inima mea, și să te sărut.

Sărutarea fu într-atît de lungă, încît Tamara avu de furcă pînă se smulse, fără să-și arate dezgustul.

— Acum să vorbim despre afaceri, zise Emma Eduardovna. Iată condițiile mele: ai să fii econoamă și-o să-ți dau cincisprezece la sută! În afară de asta, un mic salariu pe care îl vom fixa la treizeci, patruzeci, să zicem cincizeci de ruble pe lună. Frumoase condiții, nu-i așa? Sînt încredințată din inimă că nimeni nu mă poate ajuta mai bine decît tine să ridic faima casei pînă acolo încît s-o fac nu numai cea mai drăguță din oraș, dar din tot sudul Rusiei. Ai gust, înțelegi toate... Apoi ai și darul de a-i ține și de a-i mulțumi pe clienții cei mai mofturoși, cei mai pretențioși... Dacă din inimă întîmplare își place vreun domn influent și bogat, tu ești așa de frumoasă, micuță Tamara (Emma Eduardovna o învăluia, vorbind, într-o privire umedă și aprinsă), nu te voi opri cîtuși de puțin să te distrezi cu el, numai să nu neglijezi în felul acesta îndatoririle tale și poziția ta, und so

weiter, und so weiter... Aber sagen Sie bitte... vorbești germana?

— Die deutsche Sprache beherrsche ich im geringeren Grade als die französische; indess kann ich in einer Salon-Plauderei mitmachen.

— O, wunderbar! Sie haben eine entzückende Ridaer Aussprache, die beste aller deutschen Aussprachen. Und also, fahren wir in unserer Sprache fort. Sie klingt viel süsser meinen Ohr, die Muttersprache. Schön?

— Schon!

— Am Ende werden Sie nachgeben, dem Auschein nach, ungern, unwillkurlich, von der Laune des Augenblicks hingerissen — und, was die Hauptsache ist, lautlos, heimlich vor mir. Sie verstehen? Dafur zahlen Narren ein schweres Geld. Uebrigens bauche ich Sie wohl nicht zu lehren.

— Ja, gnadige Frau, Sie sprechen gar kluge Dinge. Doch das ist schon keine Plauderei mehr, sondern eine ernste Unterhaliung[1]. De aceea dați-mi voie să nu mai vorbesc nemțește, ci rusește, căci îmi este mai ușor.

— Îți spusei cam ce cred eu despre amorezi, dar nu găsesc cu cale să te opresc de-a avea unul! Atîta doar: să fii fată deșteaptă! Fă în așa fel ca el să nu se arate pe aici sau, de nu, cît mai rar cu putință! O să-ți dau o zi liberă, așa cum

---

[1] — Cunosc mai puțin germana decît franceza, dar pot să țin față la o flecăreală de salon.

— Oh, perfect, perfect! Ai un nostim accent de Rigă, cel mai plăcut care se poate auzi. Atunci să urmăm, dacă vrei, în limba noastră! Limba mea maternă îmi e mult mai plăcută. Vrei?

— Cum să nu!

— În sfîrșit, în cazurile acelea, ai să te porți așa, cam în silă, ca și cum te-ai lăsa tîrîtă sau ai avea o toană și, lucrul principal, fără de știrea mea. Înțelegi? Sînt nătărăi care plătesc atunci mai mult. Dealtminteri, în privința asta nu eu o să-ți dau lecții!

— Da, doamnă, ceea ce îmi spui e foarte interesant. Dar aceasta nu mai e flecăreală, ci o convorbire foarte serioasă.

o să vrei. Ar fi însă cu mult mai bine dacă ai renunța; îți spun asta chiar în interesul dumitale!... Un amant nu e decît un jug sau o frînă... îți vorbesc din experiență... Ai răbdare; peste doi trei ani cînd afacerea va lua avînt și cînd tu ai să-ți faci un capital frumos, te voi lua ca asociată. Peste zece ani o să fii încă tînără și frumoasă și-ai să poți să iei oricîți oameni vei vrea. Haide, prostiile romantice au să-ți iasă din cap și n-ai să mai fii tu cea aleasă, ci ai să alergi tu, după chibzuială și poftă, ca un cunoscător de pietre prețioase. Ești de aceeași părere?

Tamara coborî ochii și un zîmbet ușor îi flutură pe buze.

— Vorbești ca din carte, Emma Eduardovna! Eu m-aș descotorosi de-al meu, dar nu așa deodată. Am nevoie de vreo două săptămîni. O să fac în așa fel ca el să nu mai dea pe-aici... Primesc propunerea.

— Foarte bine! zise Emma Eduardovna sculîndu-se. Acum să întărim învoiala printr-o sărutare dulce și caldă!

O luă din nou în brațe pe Tamara, care, cu ochii lăsați în jos și cu chipul ei blînd, naiv, părea o copilă nevinovată. Din nou Tamara se desprinse cu greu din îmbrățișările prea apăsate. Spuse:

— Uite, Emma Eduardovna, vezi că sînt de acord cu dumneata în toate privințele. Am însă și eu o rugăminte. Nu mă refuza, te rog. De altfel, nu o să-ți fie greu! Aș vrea să-mi dai voie și să le lași și pe fetele celelalte s-o conducem la cimitir pe Jenka.

Emma Eduardovna încruntă din sprîncene.

— Oh, dacă ții așa de mult, scumpa mea Tamara, o să-ți fac voia. Dar la ce bun? Asta nu mai învie pe morți! Ia un sentimentalism nelalocul lui. Am de adăugat, însă, ceva: mi se pare că după religia voastră, sinucigașii n-au dreptul să fie înmormîntați ca toată lumea. Nu știu bine dacă nu-i aruncă într-o groapă murdară, în fundul vreunui cimitir.

— Nu, dă-mi voie să fac ce vreau! Să zicem că-i un capriciu dar fă-mi pe voie, draga mea, buna mea, fermecătoarea mea Emma Eduardovna! Îţi făgăduiesc că o să fie ultima rugăminte. Pe urmă nu voi mai fi decît un soldat priceput la ordinele unui general mare!

— Gut! consimţi Emma Eduardovna cu un oftat. Nu pot să-ţi refuz nimic, drăguţa mea! Dă-mi mîna să ţi-o strîng. O să căutăm să muncim pentru binele tuturor, nu-i aşa?

Deschise uşa ce dădea spre sală şi anticameră şi strigă: „Simion!". Cînd acesta veni, ea îi spuse pe un ton important şi solemn:

— Adu-ne o jumătate de sticlă de şampanie de-a bună, Roederer. Iute! strigă ea văzînd că portarul o priveşte cu ochii holbaţi.

— Tamara, vom ciocni pentru noua noastră afacere, pentru viitorul nostru strălucit şi luminos!

Se spune că morţii aduc noroc. Dacă e vreun temei la baza acestei superstiţii, apoi sîmbăta aceea se anunţă dintre cele mai strălucite; îmbulzeala fu neobişnuită chiar pentru o zi de sîmbătă! Dar fetele, trecînd pe lîngă uşa închisă a Jenici, îşi zoreau paşii, aruncau o privire speriată, ba chiar îşi făceau pe furiş cruce. La miezul nopţii, totuşi, teama se domoli. Odăile erau ocupate cu toatele, iar în sală un nou violonist, un tînăr ras cu maniere degajate, care găsise şi-adusese cu el un pianist, mînuia arcuşul fără încetare.

Vestea că Tamara a fost numită econoamă fu primită cu răceală şi cu o rezervă tăcută. Dar la primul moment prielnic Tamara şopti la urechea Maniei Spealba:

— Ascultă, Manka, spune-le să nu se sinchisească dacă sînt econoamă. Să facă tot ce-or vrea, numai să nu mă pună în încurcătură. Sînt ca şi pînă acum, pentru ele, o prietenă gata să le fiu de folos... Veţi vedea mai tîrziu!...

XX

A doua zi, duminică, Tamara avu multe bătăi de cap. Ea își băgase în minte să-i facă Jenkei funeralii în regulă și s-o urmeze pînă la cimitir ca pe-o rudă apropiată, cu întreg ceremonialul creștin.

Era una dintre acele ciudate firi, care ascund o energie extraordinară sub o înfățișare de liniște apatică, de tăcere egoistă, posacă; făpturi care par să viseze cu ochii jumătate închiși, care se feresc de orice activitate fără rost, dar care, cînd se ivește momentul, se însuflețesc și se-aruncă în lupta finală fără teamă de piedici.

Plecă la amiază cu trăsura spre orașul cel vechi; cînd ajunse pe o stradă îngustă din apropierea pieței, opri dinaintea unei dughene cu ceai și spuse vizitiului s-o aștepte. Întrebă în dugheană pe un tînăr dacă Senka venise. Judecînd după felul în care băiatul se întoarse spre Tamara, vedeai că o cunoaște de multă vreme; el răspunse că nu, că Simion Ignatici n-a venit încă și că de bună seamă nu va veni curînd, deoarece a făcut chef la „Transvaal" și a jucat biliard pînă la șase dimineața, că desigur era în odaia lui de la Hotelul Răspîntiei și că, dacă domnișoara dorește, el se duce să-i dea de veste.

Tamara ceru ceva pentru scris, așternu repede cîteva rînduri și le dădu băiatului împreună cu un bacșiș. Apoi plecă.

Se duse acum la actrița Rovinskaia, care ședea la Hotel Europa, cel mai aristocratic hotel din oraș.

Avu de furcă pînă să obțină o întrevedere. Portarul declară că Elena Victorovna nu e acasă, iar camerista o înștiință pe Tamara că Doamna are migrenă și că nu primește pe nimeni. Tamara fu din nou nevoită să recurgă la calea scrisului.

„Am venit la dumneavoastră în numele acelei care odată, după ce v-a auzit cîntînd romanța lui Dragomîjki, într-o casă pe care n-o numesc, s-a aruncat plîngînd la picioarele dumneavoastră. Ați mîngîiat-o atunci. Vă aduceți aminte? Nu vă fie teamă, ea nu mai are nevoie de ajutorul nimănui, căci e moartă de ieri. Dar ați putea să-i fiți de folos într-o chestiune cît se poate de grea, fără să vă deranjați cîtuși de puțin. Eu sînt persoana care a cutezat să spună cîteva adevăruri crude baroanei T., și căreia, după aceea i-a părut totdeauna rău de asta".

— Dă-i asta Doamnei, spuse Tamara cameristei.

Aceasta se întoarse numaidecît:

— Doamna vă roagă să intrați. Se scuză că nu-i e bine și că vă primește în neglijeu.

Marea actriță era culcată pe un divan acoperit cu un covor, înconjurată de numeroase perne de pluș și de mătase. Purta în picioare pantofi de fir și avea pe degete, ca de obicei, o mulțime de inele cu smaralde strălucitoare.

Era într-una din zilele ei posomorîte. În ajun, dimineața, avusese un conflict cu directorul, iar sraz əpublicul nu-i făcuse primirea călduroasă la care se aștepta; astăzi de dimineață, în ziare, un critic imbecil, care se pricepe în artă ca o vacă la astronomie, a închinat un articol prea mare dușmancei sale, Titanova. Acum, necăjită de durerea-i de cap, Elena Victorovna simțea tîmplele cum îi bat și inima cum i se agită tumultos.

— Bună ziua, drăguța mea, spuse ea cu vocea sacadată a unei eroine pe cale să sucombe din dragoste sau de tuberculoză. Așează-te aici. Îmi pare bine că te văd... Decît, nu-mi lua în nume de rău... sînt aproape moartă din pricina migrenei și a păcătoasei mele de inimi. Iartă-mă că abia îți vorbesc. Am cîntat, de bună seamă, prea mult și mi-e vocea pierdută.

Nici vorbă că Rovinskaia își amintea de escapada nebunească de mai demult și de chipul original al Tamaroșkăi. Dar cu toanele ei de-acum și în lumina prozaică a zilei acesteia de toamnă, întîmplarea i se părea o năzbîtie fără rost, premeditată și rușinoasă. Nu era, totuși, mai puțin sinceră ca în seara aceea, cînd înrîurirea talentului său i-o aruncase pe trufașa Jenka la picioare; acum, însă, amintirea o stingherea, o obosea. Ca mai toate artistele de valoare, ea era într-una ca pe scenă și se privea vorbind, lucrînd, mișcîndu-se, cu ochi de spectator.

Ridică de pe perna pe care se rezema o mînă subțire și slabă și o duse la frunte; misterioasele smaralde zvîrliră lucriri calde și vii.

— Am citit în biletul dumitale că sărmana... iartă-mă, i-am uitat numele...

— Jenka?

— Da, mulțumesc! Mi-aduc aminte. A murit? Și din ce?

— S-a spînzurat... ieri dimineață... cînd cu vizita doctorului...

Ochii lenevoși ai actriței se deschiseră brusc, se însuflețiră, se umplură de luciri verzi asemănătoare smaraldelor, împrăștiară curiozitate, frică, dezgust.

— Oh, Doamne! O fată așa de originală, frumoasă, înflăcărată!... Vai, nenorocita, nenorocita!... Și pentru ce?

— Știți... Era bolnavă... V-a spus!

— Da, da mi-aduc amintel... Dar să se spînzure? Ce grozăvie!... O sfătuisem să se-ngrijească. Astăzi medicina dă rezultate nebănuite! Cunosc eu însămi cîteva persoane care s-au... da, care s-au vindecat complet. Toată lumea din jurul lor știe și sînt pretutindeni primite... Oh, sărmana deae !...

— De aceea am venit, Elena Victorovna. Altminteri n-aș fi cutezat să vă deranjez. Dar sînt ca într-un adrcu, nu

știu unde să m-adresez... Ați fost în seara aceea așa de bună, de drăgăstoasă... N-am nevoie decît de-un sfat și, poate, de protecția dumneavoastră...

— Cît o să vrei, micuțo! Fac tot ce voi putea. Ah, capul cum mă doare! Să-mi audă urechile ceva așa de groaznic! Spune-mi cu ce pot să te-ajut!

— La drept vorbind nu știu nici eu, răspunse Tamara. A fost dusă la morgă, înțelegeți? Dar pînă ce s-o face procesul verbal și pînă or fi îndeplinite formele mai trece cîtva timp, așa că poate nu i s-a făcut autopsie... Aș vrea, dacă e cu putință, să n-o atingă. Azi e duminică; de bună seamă că lucrurile au fost amînate pe mîine și am putea să...

— Nu știu ce să-ți spun, draga mea!... Ce legături am eu cu lumea profesorilor și a medicilor?... Stai! să caut în cartea mea de adrese, poate vom găsi ce ne trebuie!

— Aș mai vrea s-o înmormîntez, reluă Tamara... Pe contul meu! Eram legată de ea cu tot sufletul meu.

— Te voi ajuta cu plăcere în privința aceasta!

— Nu, nu... vă mulțumesc de o mie de ori... Am s-o scot la capăt... Nu mi-ar fi rușine să apelez la dumneavoastră, dar... asta e ceva ce trebuie să dau eu singură, de la mine, înțelegeți, ca amintire... Partea mai grea e înmormîntarea religioasă. Ea nu credea în nimic, sau aproape în nimic. Rar de tot își făcea semnul crucii... Nu știu dacă o să mi se dea voie s-o îngrop creștinește, cu popi și dascăli... De aceea am venit să cer de la dumneavoastră un sfat... Poate că aveți vreunul.

Treptat-treptat, actrița uita de lîncezeala, de migrena ei de croină tuberculoasă destinată să-și dea sfîrșitul la al patrulea act. Se închipuia acum într-un rol nou, original, extravagant, mișcător din punct de vedere teatral, acela al Milei ce se pleacă asupra unei femei învinse.

— În momentul acesta nu sînt în stare să-mi dau cu gîndul cam ce să fac, zise ea după un moment de tăcere

Dar cînd vrei neapărat ceva, îl obții — și eu vreau din toată inima ca dorința dumitale să fie împlinită... Da, în seara aceea, afară de baroană, eram cu...

— Nu-i cunosc... Dar cel din urmă care a ieșit din cabină mi-a sărutat mîna și mi-a spus că dacă vreodată voi avea nevoie de un serviciu, va fi gata oricînd... Mi-a lăsat cartea de vizită și mi-a spus s-o pun bine, dar niciodată nu mi-a venit în minte să mă uit la ea, iar ieri am căutat-o fără s-o mai găsesc...

— Dă-mi voie... Mi-amintesc, spuse repede Rovinskaia, era da, da, Riazanov! Avocatul Erast Andreievici Riazanov! Vom pune îndată totul la cale! Fericită idee!

Se-ntoarse către o măsuță, pe care se afla un telefon și sună.

— Domnișoară, 13/85 te rog... Mulțumesc!... Allo! Earst Andreevici, te rog, eu sînt, actrița Ravinskaia... Da, mulțumesc... Allo! allo!... Dumneata ești Erast Andreievici?... Bine, bine, dar nu-i vorba de mînuțele mele. Ești liber? Haide, lasă prostiile... E ceva serios... N-ai putea să treci pe la mine pentru un sfert de oră?... Nu... nu... ba da... Dar ca om cuminte și bun... Nu te calomnia!... Bravo!... Sînt în neglijeu dar am o scuză, durere de cap grozavă. Nu, o doamnă... o domnișoară... Ai să vezi... grăbește-te... Mulțumesc! La revedere!

— O să vină, spuse Rovinskaia închizînd aparatul. E un om de o amabilitate și de o inteligență rară .. Știe să ducă la bun sfîrșit lucruri pe care nimeni n-ar putea să le facă... Pînă atunci, iartă-mă, cum te cheamă?

Tamara șovăi; după aceea surîse.

— La ce bun să vă plictisesc cu asta, Elena Victorovna? Numele meu de împrumut n-ajunge. Spuneți-mi Tamara, cum îmi spun toți, căci m-am obișnuit.

— Tamara! De altminteri e drăguț. Haide, domnișoară Tamara, vrei să dejunezi cu mine? Riazanov o să fie desigur dintr-ai noștri!

— Nu, mulțumesc, iertați-mă.

— Îmi pare foarte rău... Altădată, atunci... Dar o țigară?

Îi întinse un portțigaret de aur cu un H enorm din smaralde.

Riażanov sosi curînd.

Tamara, care abia-l privise în seara cînd el a venit la Marcovna, fu izbită de înfățișarea lui. Avea statura unui atlet, păr lung, argintiu, de artist, ochi limpezi, scînteietori de inteligență, vioiciune și îndrăzneală.

Riazanov sărută mîna Rovinskăi, o salută pe Tamara cu simplicitate și glăsui:

— Ne cunoaștem din seara aceea zvăpăiată cînd ne-ai uimit pe toți cu franțuzeasca dumitale. Ceea ce ai spus era, fie vorba între noi, mai mult paradoxal; dar cu ce ton ai spus!... Mi-aduc și acum aminte de glasul dumitale mușcător și cuceritor... Așadar... Elena Victorovna, urmă el întorcîndu-se spre actriță, cu ce-ți pot fi pe plac? Dispune de mine.

Rovinskaia își duse din nou mîinile la tîmple.

— Sînt așa de slăbită, dragul meu Riażanov, cu capul meu, care... Fii bun și dă-mi piramidonul de colo, de pe măsuță... Domnișoara Tamara îți va povesti... Eu n-aș putea... e prea îngrozitor!

Tamara istorisi în cîteva cuvinte lui Riazanov moartea Jenkei, aminti de cartea lui de vizită și mai ales de făgăduiala lui că o va ajuta la nevoie.

— Desigur, desigur! exclamă Riazanov după ce ea sfîrși, pornind să se plimbe prin cameră și dîndu-și, cu un gest obișnuit, părul pe spate. Te porți cu adevărat nobil! E bine! Foarte bine!... O autorizație de înmormîntare religioasă... Hm!...Așteaptă; stai să-mi aduc aminte... Hm!...

Dacă nu mă înșel... Nomocanon[1], articolul o sută șaizeci... o sută șaizeci da o sută șaizeci și opt... Un moment, mi se pare că îl știu încă pe dinafară: „Celui care s-a omorît nu i se va cînta, nu i se va face slujbă pentru odihna sufletului, afară de cazul cînd a făcut așa fără să-și dea seama, cuprins de nebunie". Hm! Staţi! Acesta e primul nostru punct, domnișoară!... Spuneai că acela care a desprins-o din streang e doctorul comunal... Îi cunoști numele? Klimenko!... Mi se pare că l-am mai întîlnit! Bun! Dar cine-i comisar?

— Kerbech!

— Îl cunosc și pe el! Un vlăjgan cu o barbă roșie răsfirată, nu-i așa?

— Da!

— Perfect! Un individ care a scăpat pînă acum de pușcărie ca prin urechile acului... De cel puțin zece ori mi-a căzut în mînă și de fiecare dată s-a fofilat... Se strecoară ca un țipar, banditul!... O să fie acum nevoie să-i dăm ceva... Apoi să ne ocupăm de morgă... Cînd vrei s-o înmormîntezi?

— Nu știu... Cît s-o putea mai repede!

— Hm! astăzi e cam greu! N-o să avem vreme! Uite, carnetul meu: scrie la litera T.: Tamara și adresa dumitale. Pînă în cel mult două ceasuri îți voi da un răspuns. Îți convine? Repet, însă, că probabil, o să fie nevoie să amîni înmormîntarea pe mîine... Și apoi, scuză-mă dacă pun deoparte ceremonia, ai nevoie de bani?

— Vă foarte mulțumesc, răspunse Tamara. Am tot ce-mi trebuie! Mulțumesc, mulțumesc din suflet, Elena Victorovna. Trebuie acum să mă întorc.

— Ne-am înțeles, pînă în două ceasuri! spuse iarăși Riazanov petrecînd-o afară.

---

[1] Culegere de drept canonic, cuprinzînd, de asemenea, și legile civile în privința bisericii.

Tamara nu se-ntoarse de-a dreptul la bordel. Porni întîi spre o cafenea mică de pe strada Catolică. Senka o aștepta. Era un flăcău vesel, cu înfățișare de țigan, cu păr de un negru ce bătea în albastru și cu ochi negri gălbui; un pungaș mîndru de iscusința și de popularitatea sa în mijlocul celor de-o teapă cu el; un flăcău isteț, inspirat, unul cu stofă de conducător.

— Bună-ziua, Tamara, de cînd nu te-am văzut! Mi-era dor de tine... Iei o cafea?

— Nu, mulțumesc. Am venit pentru treburi... Mîine o îngropăm pe Jenka... S-a spînzurat...

— Da, am citit în jurnal, spuse el cu nepăsare. Nostimă afacere!

— Fă-mi rost numaidecît de cincizeci de ruble.

— Tamaroșka, adorata mea, n-am o copeică!

— Fă-mi rost, îți spun! porunci Tamara fără să înalțe glasul, dar cu tonul imperios.

— Ei, Doamne, fii pe pace, nu m-am atins de banii tăi, dar astăzi e duminică... și casa de depuneri e închisă...

— Nare a face... Dă amanet carnetul... Fă cum vei ști!

— De ce îți trebuie atîția bani, drăguță?

— Ce te privește? Ca s-o îngrop pe Jenka!

— A, da! suspină Senka... Atunci e mai bine să ți-i aduc diseară!... Ce zici, micuțo? Stau ca pe ghimpi!... Vreau să te țin trează o noapte întreagă și să te pup, să te pup!... Ce zici, să vin?

— Nu, nu... Fă cum îți spun, dragul meu Senka. Dă-mi banii... Dar nu veni, căci acum sînt econoamă.

— A, bravo! strigă, încîntat, Senka.

— Așa că deocamdată, nu mai veni. Dar mai tîrziu, scumpule, cît ai să vrei!

— Oh, ce dor îmi este, ce dor îmi este! Zorește însă!

— Da, mă grăbesc! Încă o săptămînă, micule. Ai hapurile?

— Ce hapuri? Moft! răspunse înciudat Senka. Am pilule, nu hapuri!

— Şi eşti sigur că se topesc?

— Nici vorbă, am văzut!

— Şi n-o să moară? Auzi, dragul meu, n-o să moară? Eşti sigur, nu-i aşa?

— N-o să aibă nimic! Nimic, decît o să adoarmă buşteanl Oh, Tamara, Tamara! strigă el pătimaş. Grăbeşte-te, grăbeşte-te pentru numele lui Dumnezeu! Să sfîrşim o dată şi să plecăm...Unde ai să vrei tu, scumpa mea! ce ai să vrei tu! La Odessa, dacă-ţi place, în străinătate, dacă-ţi place! Repede, repede...

— În curînd!

— Numai să-mi faci un semn şi sînt gata... cu pilulele, cu instrumentele, cu paşapoartele... Tamara, mica mea, îngerul meu, comoara mea!

Neţinînd seama că poate fi văzut, voi s-o apuce pe Tamara şi s-o strîngă la piept.

— Haide, haide, murmură Tamara sărind sprintenă de pe scaun... Pe urmă, pe urmă, scumpul meu? Voi fi a ta cu totul; nici refuzuri, nici împotriviri! Dimpotrivă, eu am să-ţi sar de gît... Cu bine, bombonelule.

Îşi trecu repede mîna prin buclele negre şi ieşi.

XXI

A doua zi, dimineaţa, luni, la zece, mai toate pensionarele casei porniră în trăsuri către centrul oraşului unde se afla morga. Erau toate, afară de Henrieta, care văzuse multe în viaţa ei, de Nina, indiferentă şi puturoasă, de Paşa, care

era slabă de fire, care de două zile nu se mai da jos din pat și care, la întrebările ce i se puneau, răspundea printr-un zîmbet nătîng sau printr-un mormăit de vită. Nu cerea nici măcar de mîncare, iar cînd i se aducea la pat ceva, înfuleca nespus de lacomă. Devenea așa de împuțită, încît era nevoie să i se amintească pînă și de nevoile firești. Emma Eduardovna nu o mai trimitea la mușterii obișnuiți ai ei care o reclamau incontinuu.

Morga se afla într-o clădire lunguiață, cenușie, posomorîtă, cu un etaj. Fetele trecură pragul porții cu sfială, una cîte una, se furișară pe dinaintea gheretei gardianului, străbătură pe urmă curtea și intrară în capelă care se afla în partea cealaltă.

Ușa era încuiată; merseră după gardian. Tamara descoperi, nu fără greutate, pe un bătrîn pleșuv, cu chipul păros, cu ochi mici, lăcrimoși, cu nasul turtit și cu negi roșiatici pe nas.

El descuie, dădu în lături un drug de fier și deschise o ușă ruginită, scîrțîietoare. Aerul rece, duhoarea pietrelor mucezite și a stîrvurilor tăia fetelor răsuflarea. Ele se traseră înapoi strîngîndu-se una într-alta ca o turmă sfioasă. Tamara porni singură, fără să șovăie în urma gardianului.

Înăuntru era întuneric. O lumină slabă se furișa printr-un ochi de geam cu zăbrele, asemănător unei ferestre de închisoare. Cîteva icoane, cu trăsături confuze, atîrnau de pereți. Cîteva coșciuge se aflau pe tărgi și chiar pe jos. Unul era gol și avea pleoapa dată deoparte.

— Cum e mortul dumneavoastră? întrebă moșneagul cu glasul răgușit, trăgînd o priză. Îl cunoașteți sau nu?

— Îl cunosc.

— Atunci o să ți-i arăt la rînd. Poate că o fi ăsta?

Dădu în lături capacul, încă nețintuit, la un coșciug. Înăuntru era lungită o bătrînă scîrnavă, cu chipul zbîrcit și vîl-

năt. Ochiul stîng îi era închis, dar dreptul, holbat, privea sticlos.

— Nu e ăsta? Ia uită-te... Dar ăsta? — spuse gardianul ridicînd capac după capac. Era acolo întreg mănunchiul străzii: erau beţivi, striviţi şi schilodiţi. Unii începeau să se descompună şi aveau pe mîini şi pe chipuri pete de mucegăită vînătă-verzuie.

— Gardianule, întrebă Tamara, ce trosneşte sub picioare, aşa?

— Ce trosneşte? repetă gardianul trecîndu-şi mîna prin păr. Păduchi, de bună seamă, spuse el cu indiferenţă. E îngrozitor că ei colcăie pe morţi... Dar ce cauţi? Un bărbat, o femeie?

— O femeie, răspunse Tamara.

— Şi nu e aici?

— Nu.

— Atunci poate că o fi în „odaia morţilor". Cînd au adus-o?

Tamara scoase portofelul.

— Sîmbătă, tătucule, sîmbătă după-amiază. Na, ca să-ţi iei tutun.

— Bravo! sîmbătă, ziua, zici? Ce-avea pe ea?

— Mai nimic, o cămaşă de noapte, o fustă...

— A, da, trebuie să fie numărul 217... Cum o chema?

— Suzana Raitsin.

— Să văz. Mi se pare că este ea. Hei madmazelelor, zise el fetelor care se ghemuiau în scobitura luminată a uşii. Care din voi e mai curajoasă? Dacă au adus-o alaltăieri pe cunoştinţa dumneavoastră, apoi zace acum aşa cum a făcut-o Dumnezeu, adică fără nimic pe ea... Haide, cine are mai mult curaj? Ar trebui cel puţin două... care s-o îmbrace!

— Vino tu, Manka, spuse Tamara Maniei, care, învineţită de spaimă, se uita cu priviri holbate la morţi. Nu-ţi fie teamă, voi fi şi eu. Cine alta trebuie să meargă?

— De bună seamă!... De bună seamă! îngăimă fata, aproape fără să-și descleștezc buzele. Hai, nu mi-e frică!

„Odaia morților", un beci întunecat cu totul, în care coborai pe șase trepte, era lîngă capelă.

Gardianul se duse și se întoarse cu un sfeșnic și cu un registru jerpelit. Cînd făcu lumină, fetele văzură douăsprezece cadavre galbene, întinse la rînd pe lespezi, cu chipuri schimonosite de spasmul morții, cu cranii căscate, cu sînge închegat, cu dinți care se strîmbau.

— Numaidecît... numaidecît... glăsui gardianul urmărind cu degetul rubricile din condică. Alaltăieri, zici... atunci sîmbătă... Sîmbătă... Ce nume ai spus c-avea?

— Raitsin Suzana.

— Raitsin Suzana, repetă gardianul, Raitsin Suzana... da... No. 217. Trecu de la un cadavru la altul. Se opri, în sfîrșit, în dreptul unui cadavru, pe picioarele căruia era însemnată cu cerneală cifra 217.

— Iat-o. Lăsați-mă s-o iau, s-o duc în gang și pe urmă o să-mi văd de treburi.

Gîfîind, dar cu o ușurință uimitoare la vîrsta sa, apucă de picioare leșul, îl aruncă pe spate, cu capul în jos, ca pe un animal căsăpit sau ca pe un sac în care ar fi fost cartofi.

În gang era ceva mai multă lumină, și, cînd gardianul așeză jos povara sa lugubră, Tamara își acoperi iute fața în mîini, în timp ce Manka întorcea capul și izbucnea în plîns.

— N-aveți decît să spuneți ce anume vreți, le vesti gardianul. Dacă vreți s-o gătiți pe moartă cum se cuvine, puteți avea aici tot ce vă trebuie, brocart, tulpan, icoană, cearceaf... Avem de toate... și straie și pantofi...

Curînd după aceea fură aduse două coroane; una de gherghine, comandată de Tamara, cu o fîșie albă pe care erau scrise cu litere negre cuvintele: „Jeniei, de la prietenele ei"; alta trimisă de Riazanov, din flori roșii, cu o fîșie roșie, lată,

pe care era scris cu litere de aur: „Suferința purificată". Riazanov alăturase și un bilet prin care-și arăta părerea de rău că nu poate veni el însuși, fiind reținut de treburi importante.

Sosiră apoi tîrcovnicii angajați de Tamara. Era cincisprezece la număr și făceau parte din corul cel mai cunoscut din oraș.

Căpetenia lor, un om îmbrăcat din creștet pînă-n tălpi în haine cenușii, cu mustăți lungi, țepoase, de ofițer, o recunoscu pe Verka, făcu ochi mari, mirați, îi zîmbi pe furiș, și-i trimise o ocheadă semnificativă. El venea de două-trei ori pe lună, uneori mai des, la bordel, împreună cu alți țîrcovnici. Avea obiceiul să dea o raită prin toate stabilimentele și să se oprească întotdeauna la Marcovna, și anume la Verka.

Era un om de viață, care dansa de zor, dar care încurca în așa fel figurile, încît toți asistenții se prăpădeau de rîs.

După țîrcovnici sosi, tras de doi cai negri cu pompoane albe, dricul, urmat de cinci purtători de făclii care aduceau cu ei în coșciug acoperit de un brocard alb. Încet, cu mișcări pricepute, de profesioniști, o așczară pe moartă înăuntru, îi acoperi chipul cu un văl, întinseră peste ea un lințoliu și-i așezară o lumînare aprinsă la căpătîi și două la picioare.

Veni și clerul; un popă mititel, cu păr încărunțit, cu ochelari de aur; un diacon înalt, cu părul pleșuv, cu chipul pămîntiu și un dascăl plăpînd care schimba în mers semne cabalistice, voioase, cu țîrcovnicii.

Tamara veni întru întîmpinarea preotului.

— Părinte, întrebă ea, nu-i așa c-o să faceți slujba întreagă?

— Așa e obiceiul, răspunse el. Din ce i s-a tras moartea?

— S-a sinucis, părinte.

— Hm... s-a sinucis? Nu știi, fetițo, că regulile bisericii opresc serviciul funebru pentru cei ce-și pun capăt vieții? Sînt, nu e vorbă, și cazuri deosebite... cazuri cînd...

— Părinte, poftim un certificat de la doctor și de la poliție. Nu era în toate ale ei... Într-un moment de nebunie s-a...

Tamara întinse preotului, împreună cu trei bilete de cîte zece ruble, două hîrtii pe care Riazanov i le trimise în ajun.

— Vă rog părinte, să faceți cum e mai bine, ca la creștini. Era o ființă deosebită și a suferit nespus. Fiți bun și petreceți-o pînă la cimitir și mai spuneți acolo o rugăciune pentru odihna ei.

— Pînă la poarta cimitirului, da, dar mai departe nu... Cimitirul își are preoții săi... Atîta doar, fetițo, pentru că o să trebuiască să mă-ntorc iar aici, ca să fac slujba și pentru răposații ceilalți, mai dă încă zece ruble pentru osteneală, te rog!

După ce luă banii, preotul binecuvîntă cădelnița pe care i-o întindea dascălul și se apucă s-o bălăbănească în jurul moartei. Pe urmă, oprindu-se la căpătîiul ei, cîntă încet, cu tristețea cuvenită în momentul acela:

— Binecuvîntat ție Domnul Dumnezeul nostru și acum și pururea și în vecii vecilor!

Dascălul îndrugă la rîndu-i: „Domnul Dumnezeul nostru și Tatăl nostru".

Încet, ca și cum ar fi destăinuit o taină, corul intonă recitativul cadențat: „Printre sufletele drepților răposați, primește-o, Mîntuitorule, sufletul roabei tale, dă-i odihnă de veci și viață fericită.

Dascălul împărți lumînări aprinse. Luminițele calde, vii și blînde, pîlpîiră una după alta în atmosfera tulbure și grea. Melodia jalnică urmă ca un suspin de îngeri înfrînți:

„Primește, Doamne, pe roaba ta în Rai, unde chipurile Sfinților și Drepților strălucesc ca aștrii; iartă-i păcatele și dă-i odihna veșnică"

Cuvintele acestea atît de cunoscute, dar pe care nu le mai auzise de ani de zile, o făcură pe Tamara să zîmbească

amar. Își aduse aminte de cuvintele Jenkăi, pline de patimă, de nebunie, de deznădejde nespusă, de neîncredere. În nesfîrșita lui bunătate, îi iertase Dumnezeu oare viața stricată, murdară, tulbure, încărcată de ură? Tu știi toate, se gîndea Tamara, ai s-o izgonești oare pe biata răzvrătită, pe desfrînata fără de voie, pe ființa care blestema sfîntul Tău nume? Tu, Bunătatea, Adevărul și Alinarea...

Un oftat greu se auzi deodată: „Oh, Jenișka!" Manka Spealba îngenunchease, și-și ținea batista ghemuită pe gură. Celelalte se plecară de asemenea în genunchi și sala se umplu de oftări, de suspine, de bocete.

„Doar Tu ești fără moarte, iar noi toți, din pămînt ieșiți, în pămînt ne vom duce, cum Tu însuți ai spus: „Adu-ți aminte că ești pulbere și că te vei întoarce în pulbere".

Fetele o însoțiră pe prietena lor pînă la cimitir. Drumul trecea prin cartierul Bordelului, dar era ocolit de obicei, cortegiile apucînd pe stînga și făcînd calea aproape încă odată. Totuși, de la mai toate porților locului blestemat, femeile se îmbulziră la răspîntie pentru a vedea convoiul trecînd. În papuci, cu picioarele goale, în cămașă de noapte, cu un fișiu pe cap, ele se închinau, oftau, și-și ștergeau ochii cu batistele.

Vremea se luminase... Iar în aerul limpede ca cristalul, răsunau cu aprindere cuvintele: „Doamne sfinte, fără de moarte, fii milostiv cu noi".

Pe urmă scurtele rugăciuni dinaintea mormîntului și huruitul sec al bulgărilor pe capacul coșciugului... al pămîntului proaspăt care își ridica movilița deasupra...

— S-a sfîrșit! spuse Tamara prietenelor ei cînd rămaseră singure. Ce vreți, fetelor, mai devreme sau mai tîrziu o să ne vină rîndul și nouă... O plîng însă pe Jenka... e groaznic... Nu se mai găsește una ca ea.... Și totuși e sigur că în fundul mormîntului ei se simte mult mai bine decît noi într-al nostru... Haide, încă o cruce și să pornim...

Pe cînd ele se pregăteau să plece, Tamara spuse deodată pe gînduri, cuvintele acestea de tristă prevestire:

— Da, şi n-o să mai rămînem mult împreună... In curînd vîntul o să ne-mprăştie... Ce bine-i să trăieşti... uitaţi-vă la cerul ăsta limpede, la soare, la senin... Ah, dacă n-ar mai trebui să ne-ntoarcem acolo, fetelor!...

Porniră. Deodată, însă, de după un mormînt, se ivi un student care o ajunse pe Liubka şi o trase încet de mînecă. Ea se întoarse şi se pomeni cu Soloviov faţă-n faţă. Chipul fetei se învineţi, ochii i se măriră, buzele-i tremurară. Într-un elan de neaşteptată ură ea îi strigă:

— Pleacă!

— Îţi vorbesc... serios... Nu vreau să petrec...

— Liuba, Ljuboşka! murmură Soloviov. Te-am căutat... Slavă Domnului, eu nu-s ca... Likhonin... Am gînduri curate... numaidecît... azi dacă vrei, eu...

— Pleacă! repetă şi mai duşmănoasă Liubka.

— Îţi vorbesc... serios... Nu vreau să petrec... Mă gîndesc la căsătorie... la...

— Marş, scîrnăvie! urlă deodată Liubka şi, c-un gest violent, bărbătesc, îl lovi pe Soloviov drept în faţă.

Soloviov se clătină. Ochii i se umplură de tristeţe, colţurile gurii i se coborîră.

— Du-te, du-te! Mi-e groază de voi! strigă Liuba prinsă de nebunie. Călăilor! Porcilor!...

Soloviov îşi acoperi chipul în mîini, se întoarse şi porni cu paşii şovăielnici ca un om beat...

Cuvintele rostite de Tamara erau într-adevăr profetice. Uneori nu vezi petrecîndu-se în cîţiva ani atîtea întîmplări cîte se abătură asupra casei Emmei Eduardovna în cele două săptămîni de după moartea Jeniei.

In primul rînd a fost nevoie ca Paşa să fie transportată într-un ospiciu. Nefericita căzuse în completă idioţenie, iar medicii pierdură orice speranţă de vindecare. Se cufundă din ce în ce mai mult în abisul inconştienţei, iar peste şase luni se stingea de istovcală şi de-o infecţie a sîngelui.

Veni pe urmă Tamara la rînd. Timp de cincisprezece zile ea își îndeplini datoriile de econoamă cu o grijă, un zel, o energie, neobișnuită. Dar ceva se petrecea în forul ei lăuntric, pentru că într-o seară dispăru fără să se mai întoarcă.

La drept vorbind ea avea în oraș o legătură veche cu un notar în vîrstă, îndeajuns de bogat dar cîrpănos la culme. Cunoștința lor data de anul trecut, cînd întîmplarea îi pusese alături pe un vapor, la întoarcerea dintr-un pelerinaj făcut la o mînăstire vecină. Și-au vorbit. Notarul fusese cucerit numaidecît de priceperea fetei, de frumusețea ei, de zîmbetu-i tainic și depravat, de felu-i de-a vorbi, de purtările ei discrete. La rîndu-i Tamara aruncase îndată lațul asupra acestui om în vîrstă, cu păr încărunțit și cu aere de barin dintr-o familie onestă. Încîntată să-l amăgească, nu i-a mărturisit profesia, lăsîndu-l să înțeleagă vag că era o femeie măritată, constrînsă materialicește și chinuită de un bărbat vicios și despotic și că soarta nu-i dădea nici mîngîierea de a avea copii. Cînd să se despartă, ea respinse propunerea notarului de a petrece o seară împreună, refuză orice întîlnire, dar se învoi să corespondeze prin post-restant. În corespondența care se încinse, notarul arătă sentimente avîntate și un stil elegant de erou al romanelor: dar Tamara se menținu și mai departe în rezervă și-și păstră aerele tainice.

Notarul o imploră apoi să-i acorde o întîlnire și ea îi fixă locul în Grădina Princiară. Aici Tamara se arătă încîntătoare, spirituală, visătoare, dar mai departe nu se hazardă.

În felul acesta ea aprinse în pieptul îndrăgostitului focul ultimei pasiuni, de multe ori mult mai violent și mai periculos decît primul amor. În sfîrșit, pe vară, cînd familia notarului se afla în străinătate, ea consimți să vină în apartamentul lui, unde i se dădu cu lacrimi și cu remușcări mișcătoare, deși cu o năvală de mîngîieri, încît bietul om își pierdu în cele din urmă mințile. El se antrenă cu totul în dragostea

aceea a bătrînului care nu cunoaște nici zăgazuri, nici judecată și care ucide în individ pînă și teama de ridicol.

Tamara nu-i acorda decît întîlniri foarte rare, iar procedeul ei era de natură să-l înflăcăreze și mai mult. Ea consimțea să primească un buchețel sau să dejuneze împreună cu el în vreun restaurant modest de prin împrejurimi. Evolua cu o finețe, cu o dibăcie de așa natură, încît noratului nici nu-i trecea prin minte să o plătească. Într-o zi el a încercat să facă o aluzie la un apartament mobilat și la binefacerile legate de acesta; Tamara l-a privit însă cu gravitate, cu ochii așa de mustrători încît înduioșîndu-se ca un copil prins cu ceva, el i-a sărutat mîinile îngăimînd scuze.

În felul acesta ea și-a asigurat încet-încet terenul. Știa acum zilele cînd notarul închide sume importante în casa lui de bani. Dar nu se grăbea, de teamă să nu strice afacerea printr-o procedare stîngace.

În sfîrșit, momentul atît de așteptat sosi. Bîlciul anual se termina și contracte formidabile treceau în fiecare zi prin mîinile notarilor. Tamara știa că omul ei are obiceiul să ducă la bancă, în fiecare sîmbătă, sumele încasate, pentru a fi complet liber Duminica. De aceea, într-o vineri seara, ea îi trimise biletul următor:

„Salomon, adoratul meu! Sulamita, micuța ta, îți trimite aprinse sărutări... Puișorul meu, astăzi e zi de sărbătoare și sînt cît se poate de fericită. Sînt liberă și ești și tu! El a plecat pentru afaceri pe-o zi întreagă la Homel și vreau să rămîn cu tine toată noaptea. Oh, prea iubitul meu, sînt gata să stau toată viața în genunchi dinaintea ta. Nu vreau să mă duc nicăieri; e multă vreme de cînd mi s-a urît cu hanurile de prin mahalale și cu șantanurile. Te vreau pe tine, numai pe tine. Așteaptă-mă diseară, odorul meu, între zece și unsprezece. Pregătește mult vin alb, un pepene și castane îndulcite. Simt că o să te omor în sărutări. Nu mai pot să

aștept. Capul îmi vîjîie, obrajii îmi ard, mîinile îmi sînt reci ca gheața. Te îmbrățișez! Valentina .

În aceeași seară, pe la unsprezece, ea îl îndemnă pe notari să-i arate casa de bani. După ce cuprinse cu o privire mobila, rafturile, sertarele, Tamara se întoarse, căscă, spuse:

— Oh, ce sluțenie!

Și înconjurîndu-l pe notar cu brațele, învăpăindu-l cu suflarea ei, îi șopti gură-n gură:

— Închide, odorașul meu! Și iute, iute!

Porni înaintea lui în sufragerie.

— Hai o dată, Volodia, grăbește-te! strigă ea. Am poftă să beau și apoi să iubesc, să iubesc... Hai, dă-l de dușcă pînă la fund... Astăzi o să golim cupa dragostei noastre!

Notarul goli paharul fără să se lase rugat. Apoi își șterse buzele și zise:

— E ciudat că-i așa de amăriu vinul!

Tamara fu de aceeași părere și-l privi cu băgare de seamă:

— Da, vinul de Rin e întotdeauna așa.

— Mi se pare totuși mai alttel ca de obicei! Nu, mulțumesc, draga mea, nu mai beau!

Peste cinci minute el dormea cu capul pe spătarul unui fotoliu, cu fălcile căscate. Tamara așteptă puțin, apoi încercă să-l trezească, fără a izbuti; el era țeapăn. Atunci ea luă o luminare, o puse la geamul dinspre stradă, se duse în anticameră și trase cu urechea. Cînd auzi pași pe scară, deschise încet ușa, iar Senka apăru, îmbrăcat ca un om din lumea bună, cu o valiză de piele în mînă.

— S-a făcut? întrebă el în soaptă.

— Doarme buștean. Ia cheile.

Se-ndreptară amîndoi spre locul casei de bani. Senka pipăi la para luminării broasca și dădu drumul unei injurături.

— Să-l ia dracu de zgîrie-brînză! Mă așteptam că broasca

e cu cifru! O să trebuiască să fac o gaură cu electricitate și Dumnezeu știe cît o să pierd din timp!

— Nu-ți fie teamă, cunosc cuvîntul, îi spuse Tamara. Am fost cu luare aminte: e Zenit, fără de h la urmă.

Peste zece minute se aflau amîndoi pe scară. Porniră pe străzi piezișe spre partea cealaltă a orașului, luară o trăsură și merseră la gară. Aveacu acte în regulă, pe numele domnului și doamnei Stavnitski, rentieri.

Un an de zile nu se mai auzi vorbindu-se de ei. Pe urmă Șenka fu prins la Moscova într-o mare afacere de furt și o amestecă la interogatoriu pe Tamara. Amîndoi fură judecați și osîndiți la închisoare.

După Tamara, veni la rînd naiva, încrezătoarea, blajina Verka. Ea era îndrăgostită de multă vreme de un fel de militar, care spunea că e funcționar la Ministerul de război și care se numea Dilektorski. În relațiile lor Verka juca rolul de adoratoare, pe cînd el, ca un grav idol, primea de sus omagiile și darurile. Către sfîrșitul verii, Verka băgă de seamă că amantul ei devine mai rece, mai distrat. Ea se zbuciumă, îi făcu scene de gelozie, îl descusu, dar nu căpătă ca răspuns decît cuvinte vagi, aluzii amare cu privire la o apropiată nenorocire, la o moarte prea timpurie.

Pe la începutul lui septembrie, în sfîrșit, el mărturisi că a sustras vreo trei mii de ruble din casa de bani pe care o avea în grijă, că revizia o să aibă loc peste cinci zile și că îl aștepa ocna. Apoi, izbucnind în plîns, bătîndu-se cu pumnii în cap, urlă:

— Săraca mama mea, săraca mama mea! Ce-o să ajungă ea? Ea n-o să îndure rușinea asta! Nu! De o sută de ori e mai bine să mor decît să suport așa chinuri.

Deși se exprima ca întotdeauna în stilul de roman-foileton, (prin asta o cucerise pe biata Verka), el era vizibil hărțuit de gîndul teatral al sinuciderii.

Într-o zi se plimbă multă vreme cu Verka prin Grădina princiară. Toamna începea să despoaie frumosul parc

Dilektorski se îndurioșă și izbucni în plîns. Izbucni de asemenea și Verka.

— Astăzi îmi pun capăt zilelor! declară el apoi.

— Dragul meu, nu, nu trebuie...

— N-am ce face! răspunse el cu un ton lugubru... Blestemați bani!... Ce să aleg: cinstea sau viața?

— Dragul meu!

— Taci, taci, Aneto! (îi spunea Verkăi astfel, fiindcă numele i se părea mai de soi). Taci! Sînt hotărît!

— Oh, dacă aș putea să-ți vin în ajutor! exclamă cu amărăciune Verka. Ți-ai da sîngele meu pînă la picătura din urmă!

— Ce folos... replică Dilektorski, clătinînd capul în chip artistic. Ad'o, Aneto, adio!

Fata se agață, deznădăjduită de el.

— Nu vreau... nu vreau... nu vreau... Ia-mă cu tine... ia-mă...

Seara tîrziu, Dilektorski luă o cameră la un hotel de primul rang. Știa că în curînd Verka și el n-au să mai fie decît cadavre, astfel, că deși n-avea decît unsprezece copeici în buzunar, ceru becaține, fructe, cafea, lichioruri și două sticle de șampanie. Poate că, gîndindu-se la sinucidere, își imagina latura tragică a rolului său, deznădejdea rudelor și buimăceala celor pe care îi cunoștea. Verka, deși luase hotărîrea funestă atît de repede, se întărea în gîndul de-a dispărea o dată cu dragul ei. Nimic nu i se părea grozav în actul acesta. „Mai bine decît să crăp pe sub cine știe ce gard... să mor cu acela pe care îl iubesc... e mai ușoară moartea...” Și, acoperindu-i cu sărutări pe amant rîdea, iar buclele i se răsfirau, ochii îl străluceau, și era mai frumoasă decît oricînd.

În sfîrșit sosi și momentul solemn.

— Destul, Aneto! După cum a spus Puşkin, am golit cupa pînă la fund; acum trebuie s-o spargem! glăsui Dilektorski: Nu îţi pare rău de nimic, drăguţo?

— Nu, nu!

— Eşti gata?

— Da! şopti ea cu un zîmbet.

— Întoarce-te atunci cu faţa la perete şi-nchide ochii!

— Nu, nu, odorul meu, nu aşa! Nu vreau! Ţine-mă strîns la pieptul tău, e mai aproape ... Lasă-mă să privesc în adîncul ochilor tăi! Lasă-mă să-ţi sărut buzele... Nu mi-e frică... Strînge-mă mai tare, mai tare...

El o ucise, iar cînd văzu grozăvia ce făcuse cu mîinile sale, se simţi năpădit de o teamă ruşinoasă. Trupul Verkăi, pe jumătate gol, înceta să se zbată. Picioarele lui Dilektorski se muiară; avu exact curajul de a-şi trage un foc mai sus de coaste şi se prăbuşi cu un strigăt de suferinţă şi de groază peste corpul Verkăi, agitat de zvîrcolirea din urmă.

La două săptămîni după moartea Verkăi dispăru de asemeni blînda, zglobia, naiva Manka scandalagioaica. În toiul unei încăierări obişnuite în cartier, pe cînd toată lumea alerga şi striga, ea fu omorîtă de o sticlă care-i fărîmă capul. Ucigaşul rămase neaflat.

Aşadar, evenimentele se succedau în casa Emmei Eduardovna iar pensionarele mergeau pe rînd în calea unui destin, ce contopea grozăvia şi decăderea.

Cea din urmă şi cea mai mare nenorocire de pe urma căreia sîngele curse, iar casa fu răvăşită groaznic, avu drept cauză năvălirea soldaţilor în cartier.

Doi dragoni au fost furaţi într-un stabiliment cu tarif de-o rublă, au fost apoi bătuţi şi aruncaţi în stradă. S-au

întors în zdrențe și plini de sînge la cazarmă, unde camarazii lor petreceau, fiind sărbătoare la regiment. Nu trecu o jumătate și o sută de soldați dădeau buzna în cartier făcînd iureș prin case. O droaie de golani, de întreținuți, de borfași ieșiți Dumnezeu știe de unde, făcură cor cu ei. Toate stabilimentele fură distruse. Fetele, complet goale, au fost azvîrlite afară. Trei portari fură omorîți. Mobilele îmbrăcate în mătase și dantelă, de la Treppel, fură pîngărite și rupte în bucăți. Totul a fost nimicit, de asemenea, și prin hanurile și cîrciumile înconjurătoare.

Jaful acesta nemaipomenit ținu cam trei ore, pînă cînd un batalion și un corp de pompieri, venind la locul luptei puse, nu fără greutate, gloata pe fugă. Două stabilimente cu tarif de o jumătate de rublă luară foc, dar incendiul fu potolit îndată. Totuși a doua zi fierberea se porni iarăși, de astă dată în tot orașul. Ea luă o întorsătură neașteptată și degeneră în pogrom; evreii suferiră trei zile cele mai grele nenorociri.

Peste o săptămînă guvernatorul general al orașului ordona închiderea imediată și definitivă a tuturor caselor de toleranță. Doar douăzeci și patru de ore erau acordate proxenetelor pentru lichidarea treburilor lor. Umilite și abătute, despuiate de bunurile și de prestigiul lor, jalnice și ridicole, bătrînele și veștedele proxenete, econoamele cu chipuri dolofane și cu voci răgușite, își făcură în grabă pachetele.

Peste o lună doar numele străzii mai amintea de vremea scandalurilor din Iama. Apoi, după schimbarea numelui, se șterse pînă și amintirea acelor timpuri pîngăritoare.

Iar Henrieta-Iapa, Caterina-Umflata, Lola-Dihor și alte creaturi de o semă cu ele, totdeauna stupide și naive, uneori mișcătoare, alteori drăguțe, în cea mai mare parte a cazurilor

biete copile amăgite și mutilate, se împrăștiară pe ulițele marelui oraș. Ele au început o existență nouă de vagaboande. Viața lor de prostituate ale trotuarului, așa de jalnică, de absurdă, dar plină de interes și întîmplări de alt soi, va forma poate pentru autorul acestei povestiri triste, obiectul unei alte lucrări.

SFÎRȘIT

AL. KUPRIN

BORDELUL

ÎN ATENŢIA CITITORILOR

O carte emoţionantă şi tulburătoare despre o zonă a societăţii dintre cele mai neînţelese şi de aceea dintre cele mai discreditate.

Bordelul este romanul unei lumi pline de ciudăţenie şi pitoresc, o lume care la suprafaţă poate părea amorfă, dar în care se încrucişează traiectoriile vieţii fetelor tinere de toate condiţiile, cu bărbaţi de toate vîrstele şi profesiile, o lume din a cărei tristeţe, sărăcie, şi suferinţă se nasc nu o dată iubiri curate şi sentimente umane de o mare puritate, o lume în care visul şi speranţa nu lipsesc decît o singură dată în viaţa oricărei fete.

Desigur scriitorul nu-şi propune să dea un răspuns unor probleme care privesc societatea sau viaţa personală a fiecărui om, dar poezia şi tristeţea în care învăluie dragostea dintre un student şi o fată din bordel, ca şi întreg dramatismul acestei cărţi, oferă cititorilor de astăzi, nu numai o lectură interesantă, dar şi o temă de meditat.

ISBN 973-9084-10-9

398
2
LEI 400

Vieți și destine